శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితమ్.

శ్రీమదాచార్యమహాకవిదండికృతమ్

పండితసహాయేన

వంగీపురం, రామకృష్ణమాచార్యేణ

లేఖకప్రమాదజనితదోషరహితం

సంశోధ్య

శ్రీసరస్వతీనిలయముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రితమ్

వంగీపురం, రంగాచార్యేణ

ప్రకటీకృతం సత్

విజయతేతరామ్.

౧౮౭౩॥ సం॥

శ్రీరస్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

దశకుమారచరితే - పూర్వపీఠికాయాం
కుమారోత్పత్తిర్నామప్రథమోచ్ఛ్వాసః.

బ్రహ్మాండచ్ఛత్రదండశ్శతధృతిభవనాంభోరుహోనాలదండః
క్షోణీనౌకూపదండఃక్షరదమరసరిత్పట్టికాకేతుదండః । జ్యోతిశ్చ
క్రాక్షదండస్త్రిభువనవిజయస్తంభదండోంఘ్రిదండశ్శ్రేయస్త్రై
విక్రమస్తేవితరతువిబుధద్వేషిణాంకాలదండః॥............*

అస్తిసమస్తనగరీనికషాయమాణా, శశ్వదగణ్యపణ్యవిస్తారితమణిగణాదివస్తుజాతవ్యాఖ్యాతరత్నాకరమాహాత్మ్యా, మగధదేశశేఖరీభూతా, పుష్పపురీనామ నగరీ । తత్ర వీరభటపటలోత్తరంగతురంగకుంజరమకరభీషణసకలరిపుగణకటకజలనిధిమథనమందరాయమాణసముద్దండభుజదండః, పురందరపురాంగణవనవిహరణ పరాయణ తరుణగణికాజనగీయమానయాఽతిమానయా శరదిందుకుందఘనసార నీహారహారమృణాళమరాళసురగజనీరక్షీరగిరిశాట్టహాసకైలాసకాశనీకాశమూర్త్యా రచితదిగంతరాలపూర్త్యా కీర్త్యాఽభితస్సురభితః, స్వర్లోకశిఖరోరురుచిరరత్నరత్నాకరవేలామేఖలావలయితధరణీరమణీసౌభాగ్యభోగభాగ్యవాన్, అనవరతయాగదక్షిణారక్షితశిష్టవిశిష్టవిద్యాసంభారభాసురభూసురనికరః, విరచితారాతిసంతాపేనప్రతాపేనసతతతులితవియన్మధ్యహంసః, రాజహంసోనామ, ఘనదర్పకందర్పసౌందర్యసోదర్యహృద్యనిరవద్యరూపోభూపోబభూవ । తస్యవసుమతీనామసుమతీలీలావతీకులశేఖరమణీరమణీబభూవ । రోషరూక్షేణనిటలాక్షేణభస్మీకృతచేతనే మకరకేతనే తదాభయేనానవద్యావనితేతిమత్వా తస్యారోలంబావలీకేశజాలం,

ప్రేమాకరోరజనీకరోవిజితారవిందంవదనం, జయధ్వజాయమానోమీనో జాయాయుతోఽక్షియుగళం, సకలసైనికాంగవీరో మలయసమీరోనిశ్వాసః, పథికహృద్దలనఃకరవాలః ప్రవాలశ్చాధరబింబం, విజయశంఖోబంధురాలావణ్యధరాకంధరా, పూర్ణకుంభౌ చక్రవాకానుకారౌ పయోధరౌ, జ్యాయమానేమార్దవాసమానేబిసలతేబాహూ, ఈషదుత్ఫుల్లలీలావతంసకల్హారకోరకోగంగావర్తసనాభిర్నాభిః, దూరీకృతయోగిమనోరథశ్చైత్రరథోఽతిఘనంజఘనం, జయస్తంభభూతేసౌందర్యభూతే విఘ్నితయతిజనారంభేరంభేచోరుయుగం, ఆతపత్రసహస్రపత్రంపాదద్వయం, అస్త్రభూతానిప్రసూనానితానీతరాణ్యంగానిచ, సమభూవన్నివ విజితామరపురేపుష్పపురేనివసతా సానంతభోగలాలితావసుమతీ వసుమతీవ మగధరాజేనయథాసుఖమన్వభావి॥

తస్యరాజ్ఞఃపరమవిధేయాధర్మపాలపద్మోద్భవసితవర్మనామధేయా ధీరధిషణావధీరితవిబుధాచార్య విచార్యకార్యసాహిత్యాః కులామాత్యా స్త్రయోఽభూవన్। తేషాం సితవర్మణఃసుమతిసత్యవర్మాణౌ ధర్మపాలస్యసుమంత్రసుమిత్ర కామపాలాః పద్మోద్భవస్యసుశ్రుతరత్నోద్భవావితితనయాస్సంభూవన్॥ ... ... *

తేషుధర్మశీలస్సత్యవర్మా సంసారాసారతాంబుద్ధ్వా తీర్థయాత్రాభిలాషీ దేశాంతరమగమత్। విటనటవారనారీపరాయణోదుర్వినీతఃకామపాలోజనకాగ్రజన్మనోశ్శాసనమతిక్రమ్యభువంబభ్రామ। రత్నోద్భవోఽపివాణిజ్యనిపుణతయాపారావారతరణమకరోత్ । ఇతరేమంత్రిసూనవః పురందరపురాతిథిషుపితృషు యథాపూర్వమన్వతిష్ఠన్॥ *

తతఃకదాచిత్ నానావిధమహాదాయుధనైపుణ్యరచితాగణ్యజన్యరాజన్యమౌలిపాలినిహితనిశితసాయకోమగధనాయకః మాలవేశ్వరంప్రత్యగ్రసంగ్రామఘస్మరం సముత్కటమానసారంమానసారంప్రతి సహేలం న్యక్కృతజలనిధిఘోషాహంకారేణభేరీభాంకారేణ హరికాకర్ణనాక్రాంతభయచండిమానందిగ్దంతావలవలయం విఘూర్ణయన్ నిజభరనమన్మేదినీభరణాయస్తభుజగరాజమస్తకబలేన చతురంగబలేన సంయు

తః సంగ్రామాభిలాషేణరోషేణమహతావిష్టోనిర్యయౌ। మాలవనాథో ఽప్యనేకానేకపయూథసనాథో విగ్రహస్సవిగ్రహ ఇవసాగ్రహో ఽభిముఖీభూయ భూయోనిర్జగామ। తయోరథ రథతురగఖురక్షుణ్ణక్షోణీసముద్భూతే కరిఘటాకటప్రవన్మదధారాధౌతమూలె నవవల్లభవరణాగతదివ్యకన్యాజనజవనికాపటమండలఇవ వియత్తలవ్యాపులె ధూళీపటలె దివిషదధ్వని ధిక్కృతాన్యధ్వనిపటహధ్వానబధిరితాశేషదిగంతరాలం శస్త్రాశస్త్రి హస్తాహస్తి పరస్పరాభిహతసైన్యం జన్యమజని। మగధరాజః ప్రక్షీణసకలసైన్యమండలంమాలవరాజం జీవగ్రాహమభిగృహ్య దయాళుతయా పునరపిస్వరాజ్యేప్రతిష్ఠాపయామాస। తతః సరత్నాకరమెఖలామనన్యశాసనాం శాసన్ననపత్యతయా నారాయణంసకలలోకకారణం నిరంతరమర్చయామాస॥ ... ...

అథకదాచిత్తదగ్రమహిషీదేవీ దేవేనకల్పవల్లీఫలమాధేహీతిప్రభాతసమయెసుస్వప్నమబలాలోకితవతీ। సాతదాదయితమనోరథపుష్పభూతంగర్భమధత్త। రాజాసంపత్ప్రాకృతాఖండలః సుహృన్నృపమండలంసమాహూయ నిజసంపన్మనోరథానురూపందెవ్యాస్సీమంతోత్సవం వ్యధత్త। ఏకదాహితైస్సుహృన్మంత్రిపురోహితైః సభాయాంసింహాసనాసీనో గుణైరహీనో లలాటతటన్యస్తాంజలినాద్వారపాలేనవ్యజ్ఞాపి। దేవ దేవసందర్శనలాలసమానసః కోఽపిదేవేనవిరచ్యార్చ్యనార్హోయతిర్ద్వారదేశమధ్యాస్తఇతి। తదనుజ్ఞాతెనతెనససంయమీనృపసమీపమనాయి। భూపతిరాయాంతంతంవిలోక్య సమ్యక్జ్ఞాతతదీయగూఢచారభావోనిఖిలమనుచరనికరంవిసృజ్య మంత్రిజనసమేతః ప్రణతమెనంమందహాసమభాషత। ననుతాపసదేశం సాపదేశంభ్రమన్ భవాంస్తత్రతత్రభవదభిజ్ఞాతం కథయత్వితి। తెనాభాషిభూభ్రమణబలినాప్రాంజలినా దెవ శిరసిదేవస్యాజ్ఞామాదాయైనంనిర్దోషంవేషంస్వీకృత్య మాలవేంద్రనగరం ప్రవిశ్య తత్రగూఢతరంవర్తమానస్తస్య రాజ్ఞః సమస్తముదంతజాతం విదిత్వా ప్రత్యాగమం। మానీమానసారః స్వసైనికాయుష్మత్త్వాంతరాంయెసంపరాయెభవతఃపరాభవమనుభూయవైలక్ష్యలక్ష్యహృదయోవీతదయోమహా

కాలనివాసినంకాలీవిలాసినమనశ్వరంమహేశ్వరంసమారాధ్య తపఃప్రభావసంతుష్టాదస్మాదేకవీరారాతిఘ్నీంభయదాంగదాంలబ్ధ్వాఽత్మానమప్రతిభటంమన్యమానోమహాభిమానోభవంతమభియోద్ధుముద్యుక్తః। తతః పరందేవఏవప్రమాణమితి। తదాలోచ్యనిశ్చితకృత్యైరమాత్యైరాజావిజ్ఞాపితోఽభూత్। దేవ నిరుపాయేనదైవసహాయేనయోద్ధుమరాతిరాయాతి తస్మాదస్మాకంయుద్ధం సాంప్రతమసాంప్రతం సహసాదుర్గసంశ్రయఃక్రియతామితి। తైర్బహుధావిజ్ఞాపితోఽప్యఖర్వేణగర్వేణ విరాజమానోరాజా తద్వాక్యమకృత్యమిత్యనాదృత్య ప్రతియోద్ధుమనాబభూవ। శితికంఠదత్తశక్తిసారోమానసారోయోద్ధుమనసామగ్రీభూయసామగ్రీసమేతోఽక్లేశంమగధదేశంప్రవివేశ। తదాతదాకర్ణ్యమంత్రిణోభూమహేంద్రం మగధేంద్రం కథంచిదనునీయరిపుభిరసాధ్యేవింధ్యాటవీమధ్యేఽవరోధాన్మూలబలరక్షితాన్నివేశయామాసుః। రాజహంసస్తుప్రశస్తవీతదైన్యేసైన్యసమేతస్తీవ్రగత్యానిర్గత్యాధికరుషంద్విషంరురోధ। పరస్పరబద్ధవైరయోరేతయోశ్శూరయోస్తదాలోకనకుతూహలాగతగగనచరాశ్చర్యకారణేరణేవర్తమానేజయాకాంక్షీమాలవదేశరక్షీవివిధాయుధస్థైర్యచర్యాంచితసమరతులితామరేశ్వరస్యమగధేశ్వరస్య తస్యోపరి త్రిపురారాతిదత్తాంగదాంప్రాహిణోత్। నిశితశరనికరశకలీకృతాఽపి సాపశుపతిశాసనస్యావంధ్యతయాసూతంనిహత్య రథస్థంరాజానంమూర్ఛితమకార్షీత్। తతోవీతప్రగ్రహాక్షతవిగ్రహావాహారథమాదాయ దైవగత్యాఽన్తఃపురశరణ్యంమహారణ్యంప్రావిశన్। మాలవనాథోజయలక్ష్మీసనాథోమగధరాజ్యంప్రాజ్యంసమాక్రమ్యపుష్పపురమధ్యతిష్ఠత్। తత్రహేతితతిహతిశ్రాంతాఅమాత్యాదైవగత్యాఽప్రత్యుత్క్రాంతజీవితానిశాంతవాతలబ్ధసంజ్ఞాః కథంచిదాశ్వస్యరాజానం సమంతాదన్విష్యానవలోకితవంతోదైన్యవంతోదేవీమవాపుః। వసుమతీతు తేభ్యోనిఖిలసైన్యక్షతింరాజ్ఞోఽదృశ్యత్వంచాకర్ణ్యోద్విగ్నాశోకసాగరమగ్నారమణానుగమనేమతింవ్యధత్త। కల్యాణి భూరమణమరణమనిశ్చితం కించ దైవజ్ఞకథితం మథితోద్ధతారాతిస్సార్వభౌమాభిరామోభవితాసుకుమా

రః కుమారస్త్వదుదరే వసతి తస్మాదద్య తవ మరణమనుచితమితి భూషితభాషితైరమాత్యపురోహితైరనునీయమానయా తయా క్షణం క్షీణహీనయా తూష్ణీమస్థాయి । అథార్ధరాత్రే నిద్రానిలీననేత్రే పరిజనే విజనే శోకపారావారమపారముత్తర్తుమశక్నువతీ సేనానివేశదేశం నిశ్శబ్దలేశం శనైరతిక్రమ్య యస్మిన్రథస్య సంసక్తతయా తదానయనపలాయనశక్త్యాం తాం గంతుమక్షమా క్ష్మాపతిరధ్యాః పర్యాకులాః పూర్వముత్తస్థుః తస్య నికటవటతరోశ్శాఖాయాం మృతిరేఖాయామివ క్వచిదుత్తరీయార్ధేన బంధనం మృతిసాధనం విరచ్య మర్తుకామా వాఙ్మాధురీవికసీకృతకలకంఠా సాశ్రుకంఠా వ్యలపత్ । లావణ్యోపమితపుష్పసాయక భూనాయక భవానేకో భావిన్యపి జన్మని వల్లభో భవత్వితి । తదాకర్ణ్య నీహారకరకిరణనికరసంపర్కలబ్ధావబోధో మాగధోఽగాధరుధిరచిరక్షరణనష్టచేష్టో దేవీవాక్యమేవ నిశ్చిన్వానస్తన్వానః ప్రియవచనాని శనైస్తామాహ్వయత్ । సా ససంభ్రమమాగత్య మందహృదయానందసంఫుల్లవదనారవిందా తముపోషితాభ్యామివానిమిషితాభ్యాం లోచనాభ్యాం సంప్రాప్య వికస్వరేణ స్వరేణ పురోహితామాత్యజనముచ్చైరాహూయ తేభ్యస్తమదర్శయత్ । రాజా నిటలతటచుంబితనిజచరణాంబుజైః ప్రశంసితదైవమహిమైరమాత్యైరగభాణి । దేవ రథ్యచయస్సారథ్యపగమే రథం రభసాదరణ్యాయ నయదితి । తత్ర నిహతసైనికగ్రామే సంగ్రామే మాలవపతినాఽఽరాధితపురారాతినా ప్రహితయా గదయా దయాహీనేన తాడితో మూర్ఛామాగత్యాత్ర నిశాంతపవనేన బోధితోఽభవమితి మహీపతిరకథయత్ । తతో విరచితవహనమంత్రినివహేన విరచితదైవానుకూల్యేన కాలేన శిబిరమానీయాపనీతాశేషశల్యో వికసితనిజాననారవిందో రాజా సహసా విరోపితవ్రణోఽకారి । విరోధిదైవధిక్కృతపురుషకారో దైవస్య వ్యాప్తాకారో మగధాధిపతిరధికాధిరమాత్యసంపత్త్యా మృదుభాషితయా తయా వసుమత్యా సుమత్యా చకలితయా సమబోధి । దేవ సకలస్య భూపాలకులస్య మధ్యే తేజోవాన్వరిష్ఠో గరిష్ఠో భవానద్య వనమధ్యం నివసతీతి । జలబుద్బుదసమానా విరాజమానా సంపత్ తటిల్లతేవ సహసైవోదయతి నశ్యతి చ । తన్నిఖిలం దైవాయత్తమేవావధా

ర్యం కార్యం । కించ పురా హరిశ్చంద్రరామచంద్రముఖ్యా మహీంద్రా ఐ
శ్వర్యోపమితమహేంద్రా దైవతంత్రం దుఃఖయంత్రం సమ్యగనుభూయ
పశ్చాదనేకకాలం నిజరాజ్యమకుర్వన్ । తద్వద్దేవ భవాన్ భవిష్యతి కంచన
కాలం విరచితదైవసమాధిర్గలితాధిస్తిష్ఠతు తావదితి । తత స్సకలసైన్యస
మన్వితో రాజహంస స్తపోవిభ్రాజమానం వామదేవనామానం తపోధనం
నిజాభిలాషావాప్తిసాధనం జగామ । తం ప్రణమ్య తేన కృతాతిథ్య స్తస్మై
కథితకథ్య స్తదాశ్రమే దూరీకృతశ్రమః కంచన కాలముషిత్వా నిజరాజ్యా
భిలాషీ మితభాషీ సోమకులావతంసో రాజహంసో మునిమభాషత । భగ
వన్ మానసారః ప్రబలేన దైవబలేన మాం నిర్జిత్య మదుపభోజ్యం రాజ్యమనుభ
వతి । తదహమప్యుగ్రం తపో విరచ్య తమరాతిమున్మూలయిష్యామి లోకశర
ణ్యేన భవత్కారుణ్యేనేతి నియమవంతం భవంతం ప్రాప్నవమితి । తతస్త్రి
కాలజ్ఞ స్తపోధనో రాజానమవోచత్ । సఖే శరీరకార్శ్యకారిణా తపసాఽ
లం వసుమతీగర్భస్థ స్సకలరిపుకులమర్దనో రాజనందనో నూనం సంభవిష్య
తి । కంచన కాలం తూష్ణీమాస్స్వేతి । గగనచారిణ్యాఽపి వాణ్యా సత్యమేత
దితి తదైవావోచి । స రాజాఽపి మునివాక్యమంగీకృత్యాతిష్ఠత్ । తతస్సం
పూర్ణగర్భదివసా వసుమతీ సుముహూర్తే సకలలక్షణలక్షితం సుతమసూ
త । బ్రహ్మవర్చసేన తులితవేధసం పురోధసం పురస్కృత్య కృత్యవిన్మహీపతిః
కుమారం సుకుమారం జాతసంస్కారేణ బాలాలంకారేణ చ విరాజమానం
రాజవాహననామానం వ్యధత్త । తస్మిన్నేవ కాలే సుమతిసుమంత్రసుమిత్ర
సుశ్రుతానాం మంత్రిణాం ప్రమతిమిత్రగుప్తమంత్రగుప్తవిశ్రుతాఖ్యా మ
హాదభిఖ్యా స్సూనవో నవోద్యదిందురుచయశ్చిరాయుష స్సమజాయంత । రా
జవాహనో మంత్రిపుత్రై రాత్మమిత్రై స్సహ బాలకేళీరనుభవన్నవర్ధత ॥

అథ కదాచిదేకేన తాపసేన రసేన రాజలక్షణవిరాజితం కంచిన్నయనా
నందకరం సుకుమారం కుమారం రాజ్ఞే సమర్ప్యావోచి । భూవల్లభ కుశసమి
దానయనాయ వనగతేన మయా కాచిదశరణ్యా వ్యక్తకార్పణ్యాఽశ్రు ముం
చతీ యువతీ విలోకితా । నిర్జనే వనే కిం నిమిత్తం రుద్యతే త్వయేతి పృష్టా సా కర
రుహై రశ్రూణి ప్రమృజ్య సగద్గదం మామవోచత్ । మునే లావణ్యజితపు

ష్పసాయకే మిథిలానాయకే కీర్తివ్యాపృతసుధర్మణి నిజసుహృదో మగధరా
జస్య సీమంతినీసీమంతమహోత్సవాయ పుత్రదారసమన్వితే పుష్పపుర
ముపేత్య కంచన కాలమధివసతి సమారాధితగిరీశో మాలవాధీశో మగధరా
జం యోద్ధుమభ్యగాత్ । తత్ర ప్రఖ్యాతయోరేతయోరసంఖ్యే సంఖ్యే వ
ర్తమానే సుహృత్సాహాయ్యకం కుర్వాణో నిజబలేఽగతివిధేయో విదేహే
శ్వరో ప్రహారవర్మా జయవతా రిపుణాఽభిగృహ్య కారుణ్యేన పుణ్యేన విసృష్టో
హతావశేషేణ శూన్యేన సైన్యేన సహ స్వపురగమనమకరోత్ । తతో వన
మార్గేణ దుర్గేణ గచ్ఛన్నధికబలేన శబరబలేన రభసాదభిహన్యమానో మౌల
బలాభిరక్షితావరోధః పలాయిష్ట । తదీయార్భకయోర్యమలయోర్ధాత్రీభా
వేన పరికల్పితాఽహం మద్దుహితాఽపి తీవ్రగతిం భూపతిమనుగంతుమక్షమే
అభూవ । తత్ర వివృతవదనః కోఽపి రూపీ కోప ఇవ వ్యాఘ్రో మామాఘ్రాతు
మాగతవాన్ । భీతాఽహముదగ్రపాణిః స్ఖలంతీ పర్యపతం । మదీయపాణిభ్ర
ష్టో బాలకః కస్యకపిలాశవస్య క్రోడమభ్యలీయత । తచ్ఛవాకర్షిణోఽమర్షి
ణో వ్యాఘ్రస్య ప్రాణాన్ బాణో బాణాసనయంత్రముక్తోఽపాహర
త్ । విలోలాలకో బాలకోఽపి శబరైరాదాయ కుత్రచిదుపాలీయత । కుమార
మపరముద్వహంతీ మద్దుహితా కుత్ర గతా న జానే । సాఽహం మోహం గతా
కేనాపి దయాలునా గోపాలేన స్వకుటీరమావేశ్య విరోపితవ్రణాభవం । త
తస్స్వస్థీభూయ భూయః త్వద్భర్తురంతికముపతిష్ఠాసురసాహాయ్యతయా
దుహితురనభిజ్ఞాతతయా చ వ్యాకులీభవామీత్యభిదధానా ఏకాకిన్యపి స్వా
మినం గమిష్యామీతి సా తద్దైవ నిరగాత్ । అహమపి భవన్మిత్రస్య విదేహనా
థస్య విపన్నిమిత్తం విషాదమనుభవన్ తదన్వయాంకురం కుమారమన్వి
ష్యం స్తద్దైకం చండికామందిరం సుదరం ప్రాగాం । తత్ర సంతతమేవం వి
ధవిజయసిద్ధయే కుమారం దేవతోపహారం కరిష్యంతః కిరాతాః మహీరుహ
శాఖావలంబితమేనమసిలతయా వా సైకతతలే ఖనననిక్షిప్తచరణం లక్షీకృ
త్య శితశరనికరేణ వాఽనేకచరణైః పలాయమానం కుక్కురబాలకైర్వా దంశ
యిత్వా సంహనిష్యామ ఇతి భాషమాణా మయా సమభ్యభాషంత । నను కి
రాతాస్తమోఘోరప్రచారే కాంతారే స్ఖలితపథః స్థవిరభూసురోఽహం

మామపుత్రకంకఞ్చిచ్ఛాయాయాంనిక్షిప్యమార్గాన్వేషణాయకించిదంతర మగచ్ఛం। సకుత్రగతః కేనవాగృహీతఃపరీక్ష్యాపినవీక్ష్యతే। తన్ముఖావలోకనేనవినా నైకాన్యహాన్యతీతాని కింకరోమిక్వయామిభవద్భిర్నకిందృష్టఇతి। ద్విజోత్తమకశ్చిదత్రనిర్ఘతికిమేషతవనందనఃసత్యమేతదేనంగృహాణేత్యుక్త్వా ద్రైవానుకూల్యేనమహ్యంతంవ్యతరత్। తేభ్యోదత్తాశీరహంబాలకమంగీకృత్యశిశిరోదకాదనోపచారేణాశ్వాస్యసశ్శంకం భవదంకమానీతవానస్మి। ఏనమాయుష్మంతంపిత్రృరూపోభవానభిరక్షతాదితి। రాజాసుహృదాపన్నిమిత్తంశోకంతన్నందనవిలోకనసుఖేనకించిదధరీకృత్యతముపహారవర్మనామ్నాహూయరాజవాహనమివపుపోష॥ ... *

జనపతిరేకస్మిన్దివసేతీర్థస్నానాయ పుకర-శనికటమార్గేణ గచ్ఛన్నబలయాకయాచిదుపలాలితమనుపమశరీరం కుమారంకంచిదవలోక్య కుతూహలాకులస్తామపృచ్ఛత్। భామినిరుచిరమూర్తిస్సరాజగుణసంపూర్తిరసావర్భకోభవదన్వయసంభవోనభవతి కస్యనయనానందోనిమిత్తేనకేనభవదధీనోజాతఃకథ్యతాంయాఽథాతథ్యేనత్వయేతి। ప్రణతయాశబర్యాసలీలమలాపి। రాజన్నాత్మపల్లీసమీపేపదవ్యాంవర్తమానస్యమిథిలేశ్వరస్యసర్వస్వమపహరతిశబరసైన్యేమదీయ తేనాపహృత్యకుమారఏషమహ్యమర్పితోవ్యవర్ధత। తదవధార్యకార్యజ్ఞోరాజామునికథితంద్వితీయరాజకుమారమేవనిశ్చిత్యసామదానాభ్యాంతామనునీయాపహారవర్మేత్యాఖ్యాయ దేవ్యైవర్ధయేతిసమర్పితవాన్॥ ... ...*

కదాచిద్వామదేవశిష్యస్సోమశర్మనామా కంచిదేకంబాలకంరాజ్ఞఃపురోనిక్షిప్యాభాషత। దేవరామతీర్థేస్నాత్వాప్రత్యాగచ్ఛతామయాకాననావనౌవనితయాకయాపిధార్యమాణమేనముజ్జ్వలాకారంకుమారంవిలోక్యసాదరమభాణి। స్థవిరేకాత్వమేతస్మిన్నటవీమధ్యేబాలకముద్వహంతీకిమర్థమాయాసేనభ్రమసీతి। వృద్ధయాఽప్యభాషి। మునివరకాలయవననామ్నిద్వీపేకాలగుప్తోనామధనాఢ్యోవైశ్యవరఃకశ్చిదస్తితన్నందినీంనయనానందకారిణీం సువృత్తాంనామైతస్మాదాగతోమగధనాథమంత్రిసంభవోరత్నోద్భవో నామ రమణీయగుణాలయోభ్రాంతభూవల

రోమానోహారీ వ్యవహారీ ఉపయమ్య సువస్తుసంపదా శ్వశురేణసమ్మానితోఽభూత్ । కాలక్రమేణ నతాంగీ గర్భిణీ జాతా । తతస్సోదరవిలోకనకుతూహలేన రత్నోద్భవః కథంచిచ్ఛ్వశురమనునీయ చపలలోచనయా సహ ప్రవహణమారుహ్య పుష్పపురమభిప్రతస్థే । కల్లోలమాలికాభిహతః పోతః సాముద్రాంభస్యమజ్జత్ । గర్భభరాలసాం తాం లలనాం ధాత్రీభావేన కల్పితాఽహం కరాభ్యాముద్వహంతీ ఫలకమేకమధిరుహ్య దైవగత్యా తీరభూమిమగమం । సుహృజ్జనపరివృతో రత్నోద్భవస్తత్ర నిమగ్నో వా కేనోపాయేన తీరమగమద్వా న జానామి । క్లేశస్య పరాం కాష్ఠామధిగతా సువృత్తాఽస్మిన్నటవీమధ్యే సుతమసూత । ప్రసవవేదనయా విచేతనా సా ప్రచ్ఛాయశీతలే తరుతలే నివసతి । విజనే వనే స్థాతుమశక్యతయా జనపదగామినం మార్గమన్వేష్టుముద్యుక్తయా మయా వివశాయాస్తస్యాస్సమీపే బాలకం నిక్షిప్య గంతుమనుచితమితి కుమారోఽప్యనాయి । ఏతస్మిన్నేవ క్షణే వన్యో వారణః కశ్చిదదృశ్యత । తం విలోక్య భీతా సా బాలకం నిపాత్య ప్రాద్రవత్ । అహం సమీపలతాగుల్మే ప్రవిశ్య పరీక్షమాణోఽతిష్ఠం । నిపతితం బాలకం పల్లవకబళమివాదదతి గజపతౌ కంఠీరవో మహోగ్రహేణాన్యపతత్ । భయాకులేన దంతావలేనోత్పతితో వియతి పాత్యమానో బాలకోఽన్యపతత్ । చిరాయుష్మత్తయా స న్యగ్రోధతరుశాఖాసమాసీనేన వానరేణ కేనచిత్పక్వఫలమనీషయా పరిగృహ్య ఫలేతరతయా వితతస్కంధమూలే నిక్షిప్తోఽభూత్ । సోఽపి మర్కటః క్వచిదగాత్ । బాలకేన సత్త్వసంపన్నతయా సకలక్లేశసహేనాఽభావి । కేసరిణా కరిణం నిహత్య కుత్రచిదగామి । లతాగృహాన్నిర్గతోఽహమపి తేజఃపుంజం బాలకం శనైరవనిరుహాదవతార్య వనాంతరే వనితామన్విష్యావిలోక్యైనమానీయ గురవే నివేద్య తన్నిదేశేన భవన్నికటమానీతవానస్మీతి । సర్వేషాం సుహృదామేకదైవానుకూలదైవాభావేన మహదాశ్చర్యం బిభ్రాణో రాజా రత్నోద్భవః కథమభవదితి చింతయన్ పుష్పోద్భవ నామధేయం విధాయ తదుదంతం వ్యాఖ్యాయ సుశ్రుతాయ విషాదసంతోషావనుభవన్ తదనుజతనయం సమర్పితవాన్ ॥ ... ...*

అన్యేద్యుః కంచన బాలకమురసి దధతీ వసుమతీ వల్లభమభిగతా తేనకు

త్రతో౽సావితిపృష్టా సమభాషత । రాజన్నతీతాయాం రాత్రౌ కాచన దివ్యవనితా మత్పురతః కుమారక మేకం సంస్థాప్య నిద్రాముద్రితాం మాంవిబోధ్య వినీతా౽బ్రవీత్। దేవి త్వన్మంత్రిణో ధర్మపాలనందనస్య కామపాలస్య వల్లభా యక్షకాంతా౽హం తారావలీ నామ నందినీ మాణిభద్రస్య యక్షేశ్వరానుమత్యా మదాత్మజ మేనం భవత్తనుజస్యాంభోనిధివలయవేష్టితక్షోణీమండలేశ్వరస్య భావినో విశుద్ధయశోనిధేః రాజవాహనస్య పరిచర్యాకరణాయానీతవత్యస్మి। త్వమేనం మనోజసన్నిభ మభివర్ధయేతి। విస్మయవికసితనయనయా మయా సవినయం సత్కృతా స్వక్షీయక్షీ సా౽ధాదృశ్యాసుయాసీదితి। కామపాలస్య యక్షకన్యాసంగమే విస్మయమానమానసో రాజహంసో రంజితమిత్రం సుమిత్ర మాహూయ తదీయభ్రాతృపుత్ర మర్థపాలం విధాయ తస్మై సర్వవార్తాదికం వ్యాఖ్యాయా౽దాత్ ॥ *

తతః పరస్మిన్ దివసే వామదేవాంతేవాసీ తదాశ్రమవాసీ సమాసాదితదేవకీర్తిం నిష్కృర్తి స్శితమారమూర్తిం కుసుమసుకుమారం కుమారమేక మవగమయ్య నరపతి మవాదీత్। దేవ తీర్థయాత్రాప్రసంగేన కావేరీతీర మాగతో౽హం విలోలాలకం బాలకం నిజోత్సంగతలే నిధాయ రుదంతీం స్థవిరా మేకాం విలోక్యా౽వోచమ్। స్థవిరే కా త్వ మయ మర్భకః కస్య నయనానందకరః కాంతారం కిమర్థ మాగతా శోకకారణం కిమితి। సా కరయుగేన బాష్పజల మున్మృజ్య నిజశోకశంకూత్పాటనక్షమ మివ మా మవలోక్య శోకహేతుమవోచత్। ద్విజాత్మజ రాజహంసమంత్రిణః సితవర్మణః కనీయా నాత్మజస్సత్యవర్మా తీర్థయాత్రాభిలాషేణ దేశ మేన మగచ్ఛత్। స కస్మింశ్చిదగ్రహారే కాళీం నామైకస్య భూసురస్య నందినీం వివాహ్య తస్యా అనపత్యతయా గౌరీం నామ తద్భగినీం కాంచనకాంతాం పరిణీయ తస్యా మేకం తనయమలభత్। కాళీ సాసూయ మేకదా ధాత్ర్యా మయా సహ బాల మేన మేకేన మిషేణానీయ తటిన్యా మేతస్యా మక్షిపత్। కరేణైకేన బాలక ముద్ధృత్యా౽పరేణ ప్లవమానా నదీవేగాగతస్య కస్యచిత్తరోశ్శాఖా మవలంబ్య తత్ర శిశుం నిధాయ నదీవేగేనోహ్యమానా కేనచిత్తరులగ్నేన కాలభోగినా౽హ మదంశి। మదవలంబీభూతో భూరుహో౽య మస్మిన్ దేశే తీర మగమత్।

గరళస్యోద్దీపనతయామయిమృతాయామరణ్యైకశ్చనశరణోన్యోనాస్తీతి మ
యాశోచ్యత ఇతి। తతో విషమవిషజ్వాలావలీఢావయవా సా ధరణీతలె
న్యపతత్ । దయావిష్టోఽహం మంత్రబలేన విషవ్యవస్థామపనేతుమక్షమః
సమీపకుంజేష్వౌషధివిశేషమన్విష్య ప్రత్యాగతో వ్యుత్క్రాంతజీవితాం
తాం వ్యలోకయం। తదను తస్యాః పావకసంస్కారం విరచ్య శోకాకులచే
తాః బాలమేనమగతిమాదాయ సత్యవర్మవృత్తాంతశ్రవణవేలాయాం
తన్నివాసాగ్రహార నామధేయస్యాశ్రుతతయా తదన్వేషణమశక్యమి
త్యాలోచ్య భవదమాత్యతనయస్య భవానేవ రక్షితేతి భవంతమేనమనయ
మితి । తన్నిశమ్య సత్యవర్మస్థితేస్సమ్యగనిశ్చితతయా ఖిన్నమానసో నరప
తిః సుమతయే మంత్రిణే సోమదత్తం నామ తదనుజతనయమర్పితవాన్। సో
పి సోదరమాగతమివ మన్యమానో విశేషేణ పుపోష ॥ .... *

ఏవం మిలితేన కుమారమండలేన బాలకేళీరనుభవన్నధిరూఢానేకవా
హనో రాజవాహనోఽనుక్రమేణ చౌళోపనయనాదిసంస్కారజాతమల
భత్ । తతస్సకలలిపిజ్ఞానం నిఖిలదేశీయభాషాపాండిత్యం షడంగసహితవే
దసముదాయకోవిదత్వం కావ్యనాటకాఖ్యానకాఖ్యాయికేతిహాసచిత్రక
థాసహితపురాణగణనైపుణ్యం ధర్మశబ్దజ్యోతిస్తర్కమీమాంసాదిసమ
స్తశాస్త్రచాతుర్యం కామందకీయాదినీతిపటలకౌశలం వీణాద్యశేషవాద్య
దాక్ష్యం సంగీతసాహిత్యహారిత్వం మణిమంత్రౌషధాదిమాయాప్రపం
చచాటవం మాతంగతురంగాదివాహనారోహణపాటవం వివిధాయుధప్ర
యోగచణత్వం చౌర్యదురోదరాదికపటకలాప్రౌఢత్వంచ తత్తదాచా
ర్యేభ్యస్సమ్యగ్లబ్ధ్వా యౌవనేన విలసంతం కృత్యేష్వనలసం కుమార
నికరం నిరీక్ష్య మహీవల్లభఽస్సోఽహం శత్రుజనదుర్లభ ఇతి పరమానంద
మవిందత॥ ... ... *

ఇతి శ్రీదండినా విరచితే దశకుమారచరితే పూర్వపీఠికాయాం
కుమారోత్పత్తిర్నామ ప్రథమః
ఉచ్ఛ్వాసః

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితే పూర్వపీఠికాయాం

ద్విజోపకృతిర్నామ ద్వితీయోచ్ఛ్వాసః.

అథైకదా వామదేవస్సకలకలాకుశలేనకుసుమసాయకసమ్మితసౌందర్యేణకల్పితసోదర్యేణ సాహసోపహసితకుమారేణసుకుమారేణ జయధ్వజాతపవారణకలశాంకితకరేణకుమారనికరేణ పరివేష్టితం రాజానమానతశిరస్సంసమభిగమ్య తేన తాంకృతాంపరిచర్యామంగీకృత్య నిజచరణకమలయుగళమిలన్మధుకరాయమాణకాకపక్షం విదళితవిపక్షంకుమారచయంగాఢమాలింగ్యమితసత్యవాక్యేనవిహితాశీరభ్యభాషత।భూవల్లభభవదీయంమనోరథఫలమివసమృద్ధలావణ్యంతారుణ్యంనుతమిత్రోభవత్పుత్రోనుభవతి। సహచరసమేతస్యనూనమేతస్యదిగ్విజయారంభసమయః తదస్యసకలక్లేశసహస్యరాజవాహనస్యదిగ్విజయప్రయాణంక్రియతామితి।కుమారామారాభిరామా రామాద్యపౌరుషా రుషాభస్మీకృతారయోరయోపహసితసమీరణారణాభియానేనయానేనతేనాభ్యుదయాశంసంరాజానమకార్షుః।తత్సాచివ్యమితరేషాంవిధాయ సముచితాంబుద్ధిముపదిశ్యశుభేముహూర్తేసపరివారంకుమారంవిససర్జ।రాజవాహనోమంగళసూచకంశుభశకునంవిలోకయన్దేశంకంచిదతిక్రమ్యవింధ్యాటవీమధ్యమవిశత్।తత్ర హేతిహతికిణాంకం కాలాయసకర్కశకాయంయజ్ఞోపవీతేనానుమేయవిప్రభావం వ్యక్తకిరాతప్రభావం లోచనపరుషం కమపిపురుషం దదర్శ। తేనవిహితపూజనో రాజవాహనోఽభ్యభాషత। నను మానవజనసంగరహితేమృగహితే ఘోరప్రచారేకాంతారే వింధ్యాటవీమధ్యేభవానేకాకీకిమితినివసతి। భవదంసోపనీతంయజ్ఞోపవీతంభూసురభావంద్యోతయతి హేతిహతిభిఃకిరాతరీతిరనుమీయతే కథయకిమేతదితి। తే

జోమదోఽయం నమానుషమాత్రపౌరుషో నానంభవతీతిమత్వా సపురు
షస్తద్వయస్యముఖాన్మామజననేపిజ్ఞాయ తస్మైనిజవృత్తాంతమకథయత్।
రాజనందన కేచిదస్యామటవ్యాం వేదాదివిద్యాభ్యాసముపహాయ నిజకు
లాచారందూరీకృత్య సత్యశౌచాదిధర్మవ్రతంపరిత్యజ్య కిల్బిషమాస్వాద్యం
తఃపుళిందపురోగమాస్తదన్నముపభుంజానా బహవో బ్రాహ్మణబ్రువాని
వసంతి। తేషుకస్యచిత్పుత్రో నిందాపాత్రచారిత్రో మాతంగనామా
హం।సచకిరాతజాలేనజనపదంప్రవిశ్య గ్రామేషుధనినః స్త్రీబాలసహి
తాన్నాసీయబంధనేనిధాయ తేషాంసకలధనమపహరన్నుద్ధృత్యాపీతదయో
వ్యచరం। కదాచిదేకస్మిన్కాంతారేమదీయసహచరగణేనజిఘాంస్యమా
నంభూసురమేకమవలోక్య దయాయత్తచిత్తోఽవోచం। నను పాపాన
హంతవ్యో బ్రాహ్మణఇతి। తేరోషారుణనయనామాంబహుధానిరభర్త్స
యన్। తేషాంభాషణపారుష్యమసహిష్ణురహమవనీసురరక్షణాయచిరం
ప్రయుధ్య తైరభిహతో గతజీవితోఽభవం। తతః ప్రేతపురీముపేత్య తత్ర
దేహధారిభిఃపురుషైఃపరివేష్టితం సభామధ్యేరత్నఖచితసింహాసనాసీనం.
శమనంవిలోక్య తస్మైదండప్రణామమకరవం। సోపిమామవేక్ష్య చిత్రగు
ప్తంనామనిజామాత్యమాహూయ తమవోచత్। సచివ నైషోముష్యాస్యా
త్యాసమయోనిందితచరితోప్యయంమహీసురనిమిత్తంగతజీవితోఽభూత్।
ఇతఃప్రభృతివిగళితకల్మషస్యాస్యపుణ్యకర్మకరణేరుచిరుదేష్యతి పాపిష్ఠై
రనుభూయమానా నమత్రయాతనాపి శేషంవిలోక్యపునరపిపూర్వశరీరమనేన
గమ్యతామితి। చిత్రగుప్తోపి తత్రతత్రసంతప్తేష్వయస్స్తంభేషు బధ్య
మానాన్ అత్యుష్ణీకృతెవితతశరావతైలేక్షిప్యమాణాన్ లగుడైర్జర్జరీకృ
తావయవాన్ నిశితటంకైఃపరితక్ష్యమాణానపి దర్శయిత్వా పుణ్యబు
ద్ధిముపదిశ్యమామముంచత్। తదేవపూర్వశరీరమహంప్రాప్తోమహా
టవీమధ్యే శీతలోపచారంరచయిత్వా మహీసురేణపరీక్ష్యమాణశ్శిలా
యాంశయితఃక్షణమతిష్ఠం। తదనువిదితోదంతోమదీయబంధుగణస్సహ
సాసమాగత్య మందిరమానీయ మామపక్రాంతవ్రణమకరోత్।ద్విజన్మా
కృతజ్ఞోమహ్యమక్షరశిక్షాంవిధాయ వివిధాగమతంత్రమాఖ్యాయ కల్మష

తుయకారణంసదాచారముపదిశ్య జ్ఞానేతుణగమ్యమానస్యశశిఖండశేఖ
రస్యపూజావిధానమభిధాయ పూజాంమత్కృతామంగీకృత్యనిరగాత్ ।
తదారభ్యాహం కిరాతకృతసంసర్గబంధుకులముత్సృజ్య సకలలోకైకగురు
మిందుకులావతంసంచేతసిస్మరన్నస్మిన్కాననే దూరీకృతకలంకోవసామి।
దేవభవతేజ్ఞాపనీయంరహస్యంకించిదస్త్యాగమ్యతామితి । సచవయస్య
గణాదపనీయరహసిపునరేనమభాషత। రాజన్నతీతేనిశాంతేగౌరీపతిస్స్వ
ప్నసన్నిహితోనిద్రాముద్రితలోచనంవిబోధ్యప్రసన్నవదనకాంతిఃప్రశ్ర
యాననంమామవోచత్ ।మాతంగ దండకారణ్యాంతరాలగామిన్యాస్తటి
న్యాస్తీరభూమౌసిద్ధసాధ్యారాధ్యమానస్య స్ఫటికలింగస్యపశ్చాదద్రిపతి
కన్యాపదపఙ్క్తిచిహ్నితస్యాశ్మనస్సన్నిధౌవిధేరాననమివబిలంవిద్యతే। త
త్రనిక్షిప్తంతామ్రశాసనంవిధాతురివశాసనంసమాదాయ విధింతదుపది
ష్టందిష్టవిజయమివవిధాయపాతాళలోకాధీశ్వరేణభవతాభవితవ్యం । భ
వత్సాహాయ్యకరోరాజకుమారోఽద్యశ్వోవాసమాగమిష్యతీతి । తదాదే
శానుగుణమేవభవదాగమనమభూత్ । సాధనాభిలాషిణోమమతోషి
ణోరచయసాహాయ్యమితి।తథేత్యుక్త్వా రాజవాహనోసాకంమాతంగేనన
మితోత్తమాంగేనసహాయార్థరాత్రేనిద్రాపరతంత్రంమిత్రగణం వనాం
తరమవాప॥ ... ... *

తదను తదనుచరాస్సకల్యేనరాజకుమారమనవలోకయంతోవిషణ్ణహృ
దయాస్తేషువనేషు సమ్యగన్విష్యానవేక్షమాణాఏతదన్వేషణమనీషయా
దేశాంతరంచరిష్ణవోనిశ్చితపునస్సంగమసంకేతస్థానాః పరస్పరంవియు
జ్యయయుః । లోకైకవీరేణకుమారేణరక్ష్యమాణస్సంతుష్టాంతరంగోమా
తంగోఽపిబిలంశశిశేఖరకథితాభిజ్ఞానపరిజ్ఞానంనిశ్శంకంప్రవిశ్య గృహీత
తామ్రశాసనోరసాతలంపథాతేనైవోపేత్య తత్రకస్యచిత్పట్టణస్య నిక
టకేళీకాననకాసారస్యవిగతసారసస్యసమీపే నానావిధేనశాసనవిధా
నోపపాదితేనహవిషాహోమంవిరచయ్య ప్రత్యూహపరిహారిణి సవిస్మ
యంవిలోకయతి రాజవాహనే సమిదాజ్యసముజ్జ్వలితేజ్వలనేపుణ్యగే

హాం దేహం మంత్రపూర్వకమాహుతీకృత్య తటిత్సమానకాంతిం దివ్యాంత
నుమలభత । తదను మణిమయమండనమండలమండితా సకలలోకలలనా
కులలలామభూతా కన్యకా కాచన వినీతానేకసఖీజనానుగమ్యమానా కల
హంసగత్యా శనై రాగత్యాఽవనిసురోత్తమాయ మణిమేకముజ్జ్వలాకార
ముపాయనీకృత్య తేన కా త్వమితి పృష్టా సోత్కంఠా కలకంఠస్వనేన మందం
మందముదంజలిరభాషత । భూసురోత్తమ మహాసురోత్తమనందినీ కాళిం
దీ నామ మమ పితాఽస్య లోకస్య శాసితా మహానుభావో నిజపరాక్రమా
సహిష్ణునా విష్ణునా దూరీకృతామరః సమరే యమనగరాతిథిరకారి । తద్వి
యోగశోకసాగరమగ్నాం మామవేక్ష్య కోపి కారుణికస్సిద్ధతాపసోఽభా
షత । బాలే కశ్చిద్దివ్యదేహధారీ మానవో నవో వల్లభస్తవ భూత్వా సకలరసా
తలం పాలయిష్యతీతి । తదాదేశం నిశమ్య ఘనోష్మణి చాతకీవ స్థాగమనమివ
తవాలోకనకాంక్షిణీ చిరమతిష్ఠం । మన్మనోరథఫలాయమానం భవదాగ
మనమవగమ్య మద్రాజ్యావలంబనభూతామాత్యానుమత్యా మదనకృ
తసారథ్యేన మనసా భవంతమాగచ్ఛం । లోకస్యాస్య రాజ్యలక్ష్మీమంగీకృ
త్య మాం తత్సపత్నీం కరోతు భవానితి । మాతంగోపి రాజవాహనానుమత్యా
తాం తరుణీం పరిణీయ దివ్యాంగనాలాభేన హృష్టతరో రసాతలరాజ్యముర
రీకృత్య పరమానందమాససాద ॥ ... ... *

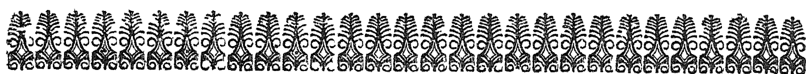
వంచయిత్వా వయస్యగణం సమాగతో రాజవాహనః తదవలోకన
కౌతూహలేన భువం గమిష్ణుః కాళిందీదత్తం క్షుత్పిపాసాదిక్లేశనాశనం
మణిం సాహాయ్యకరణసంతుష్టాన్మాతంగాల్లబ్ధ్వా కంచనాధ్వానమనువ
ర్తమానం తం విసృజ్య బిలపథేన నిర్యయౌ । తత్ర మిత్రగణమనవలోక్య భువం
బభ్రామ । భ్రామంశ్చ విశాలోపశల్యే కస్యాప్యాక్రీడమాసాద్య విశశ్రమిషు
రాందోళికారూఢం రమణీసహితమాప్తజనపరివృతముద్యానే సమాగతమే
కం పురుషమపశ్యత్ । సోపి పరమానందేన పల్లవితచేతా వికసితవదనార
విందో మమ స్వామీ సోమకులావతంసో విశుద్ధయశోనిధీ రాజవాహన ఏష మ
హాభాగ్యతయాఽకాండ ఏవాస్య పాదమూలం గతవానస్మి సంప్రతి మహో
న్నయనోత్సవో జాత ఇతి ససంభ్రమమాందోళికాయా అవతీర్య సరభస

దవిన్యాసవిలాసహర్షోత్కర్షచరితః త్రిచతుఃపదాన్యుద్గత్య తస్య చరణకమలయుగళం గళదుల్లసన్మల్లికావలయేనమాలినా పస్పర్శ। ప్రమోదాశ్రుపూర్ణో రాజా పులకితాంగం తం గాఢమాలింగ్య అయేసౌమ్యసోమదత్తఇతివ్యాజహార॥ ... ... *

తతఃకస్యాపిపున్నాగభూరుహస్య ప్రచ్ఛాయశీతలేతలే సంవిష్టేనమనుజనాథేనసప్రణయమభాణి। సఖె కాలమేతావన్తం దేశేకస్మిన్ ప్రకారేణ కేనాస్థాయి భవతా। సంప్రతికుత్రగమ్యతే తరుణీకేయమేష పరిజనస్సంపాదితః కథంకథయేతి। సోపిమిత్రసందర్శనవ్యతికరాపగతచింతాజ్వరాతిశయోముకుళితకరకమలస్సవినయమాత్మీయప్రచారప్రకారమవోచత్॥ ... ... *

ఇతి శ్రీదండినావిరచితే దశకుమారచరితే
పూర్వపీఠికాయాం ద్విజోపకృతిర్నామ
ద్వితీయ ఉచ్ఛ్వాసః

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితే పూర్వపీఠికాయాం
సోమదత్తచరితంనామ తృతీయోచ్ఛ్వాసః

దేవ భవచ్చరణకమల సేవాభిలాషీభూతోఽహం భ్రమన్నేకస్యాంవనావనౌపిపాసాకులో లతాపరివృతశీతలనదసలిలంపిబన్నుజ్జ్వలాకారంరత్నంతత్రైకమద్రాక్షం। తదాదాయగత్వాచకంచనాధ్వానమతిక్రమ్యాంబరమణేరత్యుష్ణతయా గంతుమక్షమో వనేఽస్మిన్నేవకిమపి దేవాయతనంప్రవిష్టోదీనాననంబహుతనయసమేతంస్థవిరంమహీసురమేకమవలోక్య కుశలముదితదయోఽహమపృచ్ఛం। కార్పణ్యవివర్ణవదనో మహదాశాపూర్ణమానసోఽవోచదగ్రజన్మా। మహాభాగ సుతానేతాన్మాతృహీనాననేకైరుపాయైరక్షన్నిదానీమస్మిన్కుదేశే భైక్ష్యంసంపాద్య దదదేతేభ్యోవసామిశివాలయేఽస్మిన్నితి। భూదేవఏతత్కటకాధిపతీరాజా కస్యదేశస్య కిన్నామధేయః కిమత్రాగమనకారణమస్యేతి పృష్టోఽభాషతమహీసురః। సౌమ్య మత్తకాలోనామ లాటేశ్వరో దేశస్యాస్యపాలయితుర్వీరకేతోస్తనయాంవామలోచనాంనామ తరుణీరత్నమసమానలావణ్యాంశ్రావంశ్రావమవధూతదుహితృప్రార్థనస్యతస్యపాటలీంనామ్నానగరీమరౌత్సీత్। వీరకేతురపిభీతో మహదుపాయనమివతనయాంమత్తకాలాయాదాత్।తరుణీలాభహృష్టచేతాలాటపతిఃపరిణేయానిజపురఏవేతినిశ్చిత్యగచ్ఛన్నిజదేశంప్రతి మృగయాదరేణాత్రవనే సైన్యావాసమకారయత్। కన్యాసారేణనియుక్తోమానపాలోనామవీరకేతు మంత్రీమానధనశ్చతురంగబలసమన్వితోఽన్యత్రరచితశిబిరస్తన్నిజనాథావమానఖిన్నమానసోఽన్తర్బిభేదేతి। విప్రోఽసౌబహుతనయోవిద్వాన్నిర్ధనఃస్థవిరశ్చదానయోగ్యఇతితస్మైకరుణాపూర్ణమనాఃరత్నమదాం। పరమాహ్లాదవికసితాననోఽభిహితానేకాశీఃకుత్రచిదగ్రజన్మాజగామ। అధ్వశ్రమఖి

న్నేనమయాతత్రనిరవేశినిద్రాసుఖం। తదనుపశ్చాన్నిగళితబాహుయుగ
ళస్సభూసురః కశాఘాతచిహ్నితగాత్రోఽనేకైర్నైస్త్రింశికైరనుయాతో
ఽభ్యేత్యమామసౌదస్యురిత్యదర్శయత్ । పరిత్యక్తభూసురా రాజభటార
త్నావాప్తిప్రకారంమదుక్తమనాకర్ణ్య భయరహితంమాంగాఢంనియ
మ్య రజ్జుభిరానీయకారాగారమేతేతవసఖాయఇతినిగడితాన్ కాంశ్చిన్ని
ర్దిష్టవన్తోమామపినిగడితచరణయుగళమకార్షుః । కింకర్తవ్యతామూఢేన
నిరాశక్లేశానుభావేనావోచిమయా। ననుపురుషావీర్యపరుషానిమిత్తేనకేన
నిర్విశథకారావాసదుఃఖందుస్తరం । యూయంవయస్యాఇతినిర్దిష్టమే
తైఃకిమిదమితి। తథావిధంమామవేత్యభూసురాన్మయాశ్రుతంలాటపతి
వృత్తాంతంవ్యాఖ్యాయ చోరవీరాఃపునరవోచన్ । మహాభాగ వీరకేతు
మన్త్రిణోమానపాలస్యకింకరావయం తదాజ్ఞయాలాటేశ్వరమారణా
య రాత్రౌ సురంగద్వారేణతదగారం ప్రవిశ్య తత్రరాజాభావేనవిషణ్ణా
బహుధనమపహృత్య మహాటవీంప్రవిశామ। అపరేద్యుశ్చాన్వేషిణోరా
జానుచరాబహవోఽభ్యేత్య ధృతధనాన్వితానస్మాన్పరితఃపరివృత్య దృఢ
తరంబద్ధ్వా నికటమానీయ సమస్తవసుశోధనవేలాయా మేకస్యానర్ఘ్య
రత్నస్యాభావేనాస్మద్వధాయ మాణిక్యాదానాయాస్మాన్నిగళశ్శృంఖల
యన్నితి।శ్రుతరత్న రత్నాలోకనస్థానోఽహమిదంతదేవమాణిక్యమితి ని
శ్చిత్యభూదేవదానమితితాన్దుఃఖస్థానాత్మనోజన్మనామధేయంయుష్మద
న్వేషణపర్యటన ప్రకారంచాభాష్య సమయోచితైస్సంలాపైర్మైత్రీమ
కార్షం। తతోర్ధరాత్రే తేషాంమమచశృంఖలాబంధనంనిభిద్య తైరను
గమ్యమానోనిద్రితస్యద్వార్స్థగణస్యాయుధజాలమాదాయ పురరక్షా
న్పురతోభిముఖాగతాన్ పటుపరాక్రమలీలయాభిద్రావ్య మానపాలశిబి
రంప్రావిశం। మానపాలోనిజకింకరేభ్యోమమకులాభిమానవృత్తాంతం త
త్కాలీనవిక్రమంచనిశమ్య మామమర్చయత్ । పరేద్యుర్మత్తకాలేనప్రేషి
తాః కేచనపురుషామానపాలముపేత్య మన్త్రిన్మదీయరాజమందిరేసురం
గయాంబహుధనమపహృత్యచోరవీరాభవదీయకటకంప్రావిశన్ । తాన
ర్పయ నోచేన్మహానర్థస్సంభవిష్యతీతి క్రూరతరంవాక్యమబ్రువన్। త

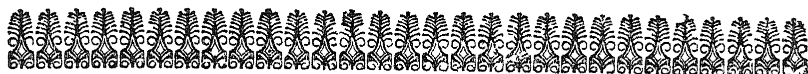
దాకర్ణ్య రోషారుణితనేత్రో మంత్రీ లాటపతిః కస్తేన మైత్రీకా పునరస్య వరాకస్య సేవయా కింలభ్యమితి తాన్నిరభర్త్సయత్ । తేచ మానపాలేనోక్తం విప్రలాపం మత్తకాలాయ తథైవాకథయన్ । కుపితోఽపి లాటపతిర్దోర్వీర్యగర్వేణాల్పసైనికసమేతో యోద్ధుమభ్యగాత్ । పూర్వమేవ కృతరణనిశ్చయో మానపాలస్సన్నద్ధయోధో యోద్ధుకామో భూత్వా నిశ్శంకం నిరగాత్ । అహమపి సబహుమానం మంత్రిదత్తాని బహుళతురంగమోపేతం చతురసారథిరథంచ దృఢతరం కవచం మదనురూపం చాపం చ వివిధబాణపూర్ణం తూణీరద్వయం సముచితాన్యాయుధాని గృహీత్వా యుద్ధసన్నద్ధో మదీయబలవిశ్వాసేన రిపూద్ధరణోద్యుక్తం మంత్రిణమన్వగాం । పరస్పరమత్సరేణ తుములసంగరకరముభయ సైన్యమతిక్రమ్య సముల్లసద్భుజాటోపేన బాణవర్షం తదంగే విముంచన్నరాతీన్ప్రాహరం । తతోఽతిరయతురంగమం మద్రథం తన్నికటం నీత్వా శీఘ్రలంఘనోపేతతదీయరథోఽహమరాతేశ్శిరఃకర్తనమకార్షం । తస్మిన్పతితే తదవశిష్టసైనికేషు పలాయితేషు నానావిధంహయగజాదివస్తుజాలమాదాయ పరమానందసంభృతో మంత్రీ మమానేకవిధాం సంభావనామకార్షీత్ । మానపాలప్రేషితాత్తదనుచరాదేనమఖిలముదంతమాకర్ణ్య సంతుష్టమనా రాజాఽభ్యాగతో మదీయపరాక్రమే విస్మయమానః సమహోత్సవమమాత్యబాంధవానుమత్యా శుభదినే నిజతనయాం మహ్యమదాత్ । తతో యౌవరాజ్యాభిషిక్తోఽహమనుదినమారాధితమహీపాలచిత్తో వామలోచనయానయా సహ నానావిధసౌఖ్యమనుభవన్ భవద్విరహవేదనాశల్యవైకల్యహృదయస్సిద్ధాదేశేన సుహృజ్జనావలోకనఫలప్రదేశం మహాకాలనివాసినః పరమేశ్వరస్యారాధనాయాద్య పత్నీసమేతస్సమాగతోఽస్మి । భక్తవత్సలస్య గౌరీపతేః కారుణ్యేన భవత్పాదారవిందసందర్శనానందసందోహో మయాలబ్ధ ఇతి। ... ... *

తన్నిశమ్య నందితపరాక్రమో రాజవాహనస్తన్నిరపరాధదండదైవముపలభ్య తస్మై క్రమేణాత్మచరితం కథయామాస । తస్మిన్నవసరే పురతః పుష్పోద్భవం విలోక్య ససంభ్రమం నిజనిటలతటస్పృష్టచర

ణాంగుళిముదంజలిమత్యుద్గాఢమాలింగ్యానంద బాష్పసంకులసంపుల్లలో
చనః సౌమ్యసోమదత్తాయంసపుష్పోద్భవఇతితస్మైతందర్శయామాస। తౌ
చచిరవిరహదుఃఖముత్సృజ్యాన్యోన్యాలింగనసుఖమన్వభూతాం। తతస్త
స్యైవమహీరుహస్యఛాయాయాముపవిశ్యరాజాసమభాషత । వయస్య
భూసురకార్యకరిష్ణురహంమిత్రగణోవిదితార్థస్సర్వథాంతరాయం క
రిష్యతీతినిద్రితాన్భవతః పరిత్యజ్యనిరగాం। తదనుప్రబుద్ధోవయస్యవర్గో
కిమితినిశ్చిత్యమదన్వేషణాయకుత్రగతవాన్ భవానేకాకీక్వగంతేతి। సో
పి లలాటతటచుంబదంజలిపుటస్సవినయంసమలపత్॥ ... *

ఇతి శ్రీ దండినా విరచితే దశకుమారచరితే,
పూర్వపీఠికాయాం సోమదత్తచరితంనామ,
తృతీయఉచ్ఛ్వాసః

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితే పూర్వపీఠికాయాం
పుష్పోద్భవచరితం నామ చతుర్థోచ్ఛ్వాసః.

దేవ మహీసురోపకారాయైవ దేవో గతవానితినిశ్చిత్యాపి దేవేన గంతవ్యం దేశం నిర్ణేతుమశక్నువానో మిత్రగణః పరస్పరం వియుజ్య దిక్షు దేవం ప్రన్వేష్టుమగచ్ఛత్। అహమపి దేవస్యాన్వేషణాయ మహీమటన్ కదాచిదంబరమధ్యగతస్యాంబరమణేః కిరణమసహిష్ణురేకస్య గిరితటమహీరుహస్య ప్రచ్ఛాయశీతలే తలే క్షణముపావిశం। మమ పురోభాగే దినమధ్యసమయే సంకుచితసర్వావయవాం శూర్పాకృతిం కూర్మాకృతిం మానుషచ్ఛాయాం నిరీక్ష్యోన్ముఖో గగనతలాన్మహారయేణ పతంతం పురుషం కంచిదంతరాల ఏవ దయోపనతహృదయోఽహమవలంబ్య శనైరవనితలే నిక్షిప్య దూరాపాతవీతసంజ్ఞం తం శిశిరోపచారేణ విబోధ్య శోకాతిరేకేణోద్గతబాష్పలోచనం తం భృగుపతనకారణమపృచ్ఛమ్। సోఽపి కరరుహైరశ్రుకణానపనయన్నభాషత- సౌమ్య మగధాధినాథామాత్యస్య పద్మోద్భవస్యాత్మసంభవో రత్నోద్భవనామాఽహం వాణిజ్యరూపేణ కాలయవనద్వీపముపేత్య కామపి వణిక్కన్యకాం పరిణీయ తయా సహ ప్రత్యాగచ్ఛన్నంబునిధౌ తీరస్యానతిదూర ఏవ ప్రవహణస్య భగ్నతయా సర్వేషు నిమగ్నేషు కథంకథమపి దైవానుకూల్యేన తీరభూమిమభిగమ్య నిజాంగనావియోగదుఃఖార్ణవే ప్లవమానోఽహం కస్యాపి సిద్ధతాపసస్యాదేశాదరేణ షోడశ హాయనాని కథంచిన్నీత్వా దురవస్థాపారమనవేక్షమాణో గిరిపతనమకార్షమితి ॥ ... ... *

తస్మిన్నేవావసరే కిమపి నారీకూజితమశ్రావి। నఖలుసముచితమిదం యత్సిద్ధాదిష్టే పతితనయమిళనే విరహమసహిష్ణుర్వైశ్వానరం విశసీతి। తన్నిశమ్య మనోవిదితజనకభావం తమవాదిషం। తాత భవతే విజ్ఞాపనీయాని బహూని సంతి। భవతు పశ్చాదఖిలమాఖ్యాతవ్యం। అధునా

నారీకూజితమనుపేక్షణీయంమయా । క్షణమాత్రమత్ర భవతా స్థీయతా
మితి। తదనుసోఽహంత్వరయాకించిదంతరమగమం । తత్రపురతోభయం
కరజ్వాలాకులహుతభుగవగాహనసాహసికాంముకుళితాంజలిపుటాంవ
నితాంకాంచిదవలోక్య ససంభ్రమమనలాదపనీయ కూజంత్యావృద్ధయా
సహమత్పితురభ్యర్ణమభిగమయ్య స్థవిరామవోచం । వృద్ధే భవత్యాకు
త్రత్యే కాంతారేనిమిత్తేనకేనదురవస్థామనుభూయతేకథ్యతామితి । సాస
గద్గదమవాదీత్। పుత్ర కాలయవనద్వీపేకాలగుప్తనామ్నోవణిజఃకస్య
చిద్దుహితాసువృత్తానామరత్నోద్భవేననిజకాంతేనాగచ్ఛంతీ జలధౌమ
గ్నేప్రవహణేనిజధాత్ర్యా మయాసహఫలకమేకమవలంబ్య దైవయో
గేనకూలముపేతా ఆసన్నప్రసవసమయాకస్యాంచిదటవ్యామాత్మజమ
సూత। మమతుమందభాగ్యతయాబాలేవనమాతంగేనగృహీతే మద్ద్వితీ
యాపరిభ్రమంతీషోడశవర్షానంతరంభర్తృపుత్రసంగమోభవిష్యతీతిసి
ద్ధవాక్యవిశ్వాసాదేకస్మిన్పుణ్యాశ్రమే తావంతంసమయంనీత్వా శోక
మపారంసోఢుమక్షమాసముజ్జ్వలితేవైశ్వానరే శరీరమాహుతీకర్తుము
ద్యుక్తాసీదితి । తదాకర్ణ్యనిజజననీంజ్ఞాత్వాతామహందండవత్ప్రణమ్యత
స్యైమదుదంతమఖిలమాఖ్యాయ ధాత్రీభాషణఫుల్లవదనంవిస్మయవికసి
తాక్షంజనకమదర్శయం । పితరౌతౌ సాభిజ్ఞానమన్యోన్యంజ్ఞాత్వా ముది
తాంతరాత్మానౌవినీతంమామమందాశ్రువర్షేణాభిషిచ్య గాఢమాశ్లిష్య
శిరస్యుపాఘ్రాయకస్యాంచిన్మహీరుహచ్ఛాయాయాముపావిశతాం ।
కథంనివసతిమహీవల్లభోరాజహంసఇతి జనకేనపృష్టోఽహం తస్యరాజ్య
చ్యుతిం త్వదీయజననం సకలకుమారావాప్తిం తవదిగ్విజయారంభం భ
వతోమాతంగానుయానమస్మాకంయుష్మదన్వేషణకారణం సకలమభ్య
ధాం । తతస్తౌకస్యచిదాశ్రమేమునేరస్థాపయం। తతోదేవస్యాన్వేషణప
రాయణోఽహమఖిలకార్యనిమిత్తంచిత్తంనిశ్చిత్య భవదనుగ్రహాల్లబ్ధస్య
సాధకస్యసాహాయ్యకరణదక్షంశిష్యగణంనిష్పాద్య వింధ్యవనమధ్యేపురా
తనపట్టణస్థానాన్యుపేత్య వివిధనిధిసూచకానాంమహీరుహాణామధోనిక్షి
ప్తాన్వసుపూర్ణాన్కలశాన్సిద్ధాంజనేనజ్ఞాత్వా రక్షిషుపరితఃస్థితేషు ఖ

ననసాధనైరుత్పాట్య దీనారానసంఖ్యాన్ రాశీకృత్య తత్కాలాగతమనతిదూరేనివేశితంవణిక్కటకంకంచిదభ్యేత్య తత్రబలినోబలీవర్దాన్ గోణీంశ్చక్రీత్వాఽన్యద్రవ్యమిషేణవసుతద్ద్రోణీసమ్మితంతైరుహ్యమానంశనైః కటకమనయం। తదధికారిణాచంద్రపాలేనకేనచిద్వణిక్పుత్రేణవిరచితసౌహృదోఽహమమునైవసాకముజ్జయినీముపావిశం। మత్పితరావపితాం పురీమభిగమయ్య సకలగుణనిలయేనబంధుపాలనామ్నాచంద్రపాలజనకేననీయమానోమాలవనాథదర్శనంవిధాయ తదనుమత్యాగూఢవసతిమకరవం। తతఃకాననభూమిషుభవంతమన్వేష్టుముద్యుక్తంమాంపరమమిత్రం బంధుపాలోనిశమ్యావదత్। సకలంధరణీతలమపారమన్వేష్టుమత్సమోభవాన్మనోగ్లానింవిహాయతూష్ణీంతిష్ఠతు। భవన్నాయకాలోకనకారణంశుభశకునంనిరీక్ష్యకథయిష్యామీతి। తల్లపితామృతాశ్వాసితహృదయోఽహమనుదినంతదుపకంఠవర్తీ కదాచిదిందుముఖీంనవయౌవనావలీఢావయవాంనయనచంద్రికాంబాలచంద్రికాంనామతరుణీరత్నం వణిఙ్మందిరలక్ష్మీంమూర్తామవలోక్య తదీయలావణ్యావధూతధీరభావోలతాంతబాణలక్ష్యతామయాసిషం। చకితబాలకురంగలోచనాసాఽపి కుసుమసాయకసాయకాయమానేనకటాక్షవీక్షణేన మామసకృన్నిరీక్ష్య మందమారుతాందోలితలతేవాకంపత్। మనసాభిముఖైస్సమాకుంచితైరాగలజ్జాంతరాలవర్తిభిస్సాంగవర్తిభిరీక్షణవిశేషైర్నిజమనోవృత్తిమకథయత్। చతురగూఢచేష్టాభిరస్యామనోనురాగంసమ్యగ్జ్ఞాత్వా సుఖసంగమోపాయమచింతయం। అన్యదాబంధుపాలఃశకునైర్భవద్గతింప్రేక్షిష్యమాణఃపురప్రాంతవిహారవనంమయాసహోపేత్య కస్మింశ్చిన్మహీరుహేశకునవచనానిశృణ్వన్నతిష్ఠత్। అహముత్కలికావినోదపరాయణోవనాంతే పరిభ్రమన్ సరోవరతీరేచింతాక్రాంతచిత్తాందీనవదనాం మన్మనోరథైకభూమింబాలచంద్రికాంవ్యలోకయం। తస్యాస్ససంభ్రమప్రేమలజ్జాకౌతుకమనోరమాంలీలాం విలోకనసుఖమనుభవన్ సుదత్యావదనారవిందేవిషణ్ణభావంమదనకదనఖేదానుభూతంజ్ఞాత్వా తన్నిమిత్తంజ్ఞాస్యన్ లీలయాతదుపకంఠముపేత్యావోచిషం। సుముఖి తవముఖారవిందస్యదై

న్యకారణం కథయేతి। సా రహస్యసంజాతవిస్రంభతయా విహాయ లజ్జాభయే శనై రభాషత। సౌమ్య మానసారో మాలవాధీశో వార్ధకస్య ప్రబలతయా నిజనందనం దర్పసారముజ్జయిన్యామభ్యషించత్ । స కుమారస్సప్తసాగరపర్యంతం మహీమండలం పాలయిష్యన్నిజపైతృష్వస్రీయావుద్దండకర్మాణౌ చండవర్మదారువర్మాణౌ ధరణీభరణే నియుజ్య తపశ్చరణాయ రాజగిరిమభ్యగాత్ । రాజ్యం సర్వమసపత్నం శాసతి చండవర్మణి దారువర్మా మాతులాగ్రజన్మనోశ్శాసనమతిక్రమ్య పారదార్యపరద్రవ్యాపహరణాదిదుష్కర్మ కుర్వాణో మన్మథసమానస్య భవతో లావణ్యాయత్తచిత్తాం మామేకదా విలోక్య కన్యాదూషణదోషం దూరీకృత్య బలాత్కారేణ రంతుముద్యుక్తః తచ్చింతయా దైన్యమగచ్ఛమితి। తస్యా మనోగతం మయి రాగోద్రేకం మన్మనోరథసిద్ధ్యంతరాయం చ నిశమ్య బాష్పపూర్ణలోచనాం తామాశ్వాస్య దారువర్మణో మారణోపాయం చ విచార్య వల్లభామవోచం। తరుణి భవదభిలాషిణం దుష్టహృదయమేనం నిహంతుం మృదురుపాయః కశ్చిచ్చింత్యతే। యక్షః కశ్చిదధిష్ఠాయ బాలచంద్రికాం నివసతి తదాకారసంపదాశృంఖలితహృదయో యస్సంబంధయోగ్యస్సాహసికో రతిమందిరే తం యక్షం నిర్జిత్య తయైకసఖీసమేతయా మృగాక్ష్యా సంలాపామృతసుఖమనుభూయ కుశలీ నిర్గమిష్యతి తేన చక్రవాకసంశయాకరపయోధరా వివాహనీయేతి సిద్ధైకేనావాదీతి పురజనస్య పురతో భవదీయైస్సత్యవాక్యైరసకృత్కథనీయం। తదను దారువర్మా వాక్యానీత్థంవిధాని శ్రావం శ్రావం తూష్ణీం యది భియా స్థాస్యతి తర్హి వరం। యది వా దౌర్జన్యేన త్వయా సంగమమంగీకరిష్యతి తదా స భవదీయైరిత్థం వాచ్యః। సౌమ్య దర్పసార వసుధాధిపామాత్యస్య భవతోఽస్మిన్నివాసే సాహసకరణమనుచితం పౌరజనసాక్షికం భవన్మందిరమానీతయా తయా తోయజాక్ష్యా సహ క్రీడన్నాయుష్మాన్ యది భవిష్యతి తదా పరిణీయ తరుణీం మనోరథాన్నిర్విశేతి। సోఽప్యేతదంగీకరిష్యతి త్వం సఖీవేషధారిణా మయా సహ తస్య మందిరం గచ్ఛ అహమేకాంతనికేతనే ముష్టిజానుపాదాఘాతైస్తం రభసాన్నిహత్య పునరపి వయస్యామిషేణ భవతీమను నిశ్శంకం నిర్గమిష్యా

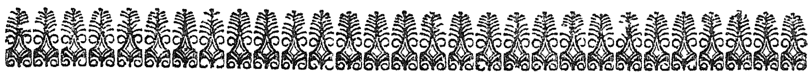
మీతి । తదేనముపాయమంగీకృత్య విగతసాధ్వసలజ్జాభవత్ । జనకజననీ సహోదరాణాం పురత ఆవయోః ప్రేమాతిశయమాఖ్యాయ సర్వథా స్మత్పరిణయకారణే తాననునయేః । తేఽపి వంశసంపల్లావణ్యాఢ్యాయ యూనే మహ్యం త్వాం దాస్యంత్యేవ దారువర్మణో మరణోపాయం తేభ్యః కథయిత్వా తేషాముత్తరమాఖ్యేయం మహ్యమితి । సాపి కించిదుత్ఫుల్ల సరసిజాననా మామబ్రవీత్ । సుభగ క్రూరకర్మాణం దారువర్మాణం భవానేవ హంతుమర్హతి । తస్మిన్ హతే సర్వథా యుష్మన్మనోరథః ఫలిష్యతి । ఏవం క్రియతాం । భవదుక్తం సర్వమహమపి తథా కరిష్య ఇతి మామసకృద్వివృత్తవదనా విలోకయంతీ మందమగారమగాత్ । అహమపి బంధుపాలముపేత్య శకునజ్ఞాత్తస్మాత్త్రింశద్దివసాంతరమేవ భవత్సంగస్సంభవిష్యతీత్యశృణవం । తదను మదనుగమ్యమానో బంధుపాలో నిజావాసం ప్రవిశ్య మామపి నిలయాయ విససర్జ । మన్మాయోపాయవాగురాపాశలగ్నేన దారువర్మణా సమాహూతా బాలచంద్రికా తం గమిష్యతీతి దూతికాం మన్నికటమభిప్రేషితవతీ । అహమపి మణినూపురమేఖలాకంకణకటకతాటంకహారక్షౌమకజ్జలం వనితాయోగ్యం మండనజాతం నిపుణతయా తత్తత్స్థానేషు నిక్షిప్య సమ్యగంగీకృతమనోజ్ఞవేషో వల్లభయా తయా సహ తదాగారద్వారోపాంతమగచ్ఛం । ద్వారస్థకథితాస్మదాగమనేన సాదరం విహితాభ్యుద్గతినా తేన ద్వారోపాంతనివారితాశేషపరివారేణ మదన్వితా బాలచంద్రికా సంకేతాగారమనీయత । నగరవ్యాకులాం యతుకథాం పరీక్షున్నాగరికజనోఽపి కుతూహలేన దారువర్మణః ప్రతిహారభూమిమగమత్ । వివేకశూన్యమతిరసౌ రాగాతిరేకేణ రత్నఖచితహేమపర్యంకే హంసతూలగర్భశయనమానీయ తరుణీం తస్యై మహ్యం తమిస్రా సమ్యగనవలోకితపుంభావాయ మనోరమస్త్రీవేషాయ చ చామీకరమణిమయమండనాని సూక్ష్మాణి చిత్రవస్త్రాణి కస్తూరికామిళితహరిచందనం కర్పూరసహితం తాంబూలం సురభీని కుసుమాని లలితవస్తుజాతం సమర్ప్య ముహూర్తద్వయమాత్రం హాసవచనైస్సంలపన్నతిష్ఠత్ । తతో రాగాంధతయా సుముఖ్యాలింగనే మతిం వ్యధత్త । రోషారుణితోఽహమేనం పర్యంకతలాన్నిశ్శంకో నిపాత్య ముష్టిజాను

పదాఘాతైః ప్రాహరం। నియుద్ధరభసవికలమలంకారం పూర్వవన్మేళయిత్వా భయకంపితాం నతాంగీముపలాలయన్ మందిరాంగణముపేత స్సాధ్వసకంపిత ఇవోచ్చైరకూజం। హా బాలచంద్రికాధిష్ఠితేన ఘోరాకారేణ యక్షేణ దారువర్మా నిహన్యతే సహసా సమాగచ్ఛత పశ్యతేతి॥ తదాకర్ణ్య మిళితా జనాస్సముద్యద్బాష్పాః హాహానినాదేన దిశో బధిరయంతో బాలచంద్రికాధిష్ఠితం యక్షం బలవంతం శృణ్వన్నపి దారువర్మమందాంధస్తామేవాయాచత। తదసావస్వకీయేన కర్మణా నిహతః కిం తస్య విలపనేనేతి మిథో లపంతః ప్రావిశన్। కోలాహలే తస్మింశ్చటులలోచనయా సహ నైపుణ్యేన సహసా నిర్గతో నిజావాసమగాం। తతో గతేషు కతిపయదినేషు పౌరజనసమక్షం సిద్ధాదేశప్రకారేణ వివాహ్య తామిందుముఖీం పూర్వసంకల్పితం సుఖం యథేష్టమనుభవం। బంధుపాలశకుననిర్దిష్టదివసేఽస్మిన్నిర్గత్య పురాద్వర్తమానో నేత్రోత్సవకారిభవదనులోకనసుఖమప్యనుభవామీతి॥

ఏవం మిత్రవృత్తాంతం నిశమ్య మ్లానమానసో రాజవాహనః స్వస్య చ సోమదత్తస్య చ వృత్తాంతమస్మై నివేద్య సోమదత్తం మహాకాళేశ్వరారాధనానంతరం భవద్వల్లభాం సపరికరాం నిజకటకం ప్రాపయ్యాగచ్ఛేతి నియుజ్య పుష్పోద్భవేన సేవ్యమానో భూస్వర్గాయమానమవంతికాపురం వివేశ। తత్రాయం మమ స్వామికుమార ఇతి బంధుపాలాదయే బంధుజనాయ కథయిత్వా తేన రాజవాహనాయ బహువిధాం సపర్యాం కారయన్సకలకుశలో మహీసుర ఇతి పురి ప్రకటయన్పుష్పోద్భవోఽముష్య రాజ్ఞో మజ్జనభోజనాదికమనుదినం స్వమందిరే కారయామాస॥ ... *

ఇతి శ్రీదండినా విరచితే దశకుమారచరితే
పూర్వపీఠికాయాం పుష్పోద్భవచరితం నామ
చతుర్థోచ్ఛ్వాసః.

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితే పూర్వపీఠికాయాం
అవంతిసుందరీపరిణయోనామ పంచమోచ్ఛ్వాసః

అథమీనకేతనసేనానాయకేన మలయగిరిమహీరుహనిరంతరావాసిభుజంగమభుక్తావశిష్టేనేవసూక్ష్మతరేణ ధూతహరిచందనపరిమళభరేణేవమందగతినా దక్షిణానిలేన వియోగిహృదయస్థంమన్మథానలముజ్జ్వలయన్, సహకారకిసలయమకరందాస్వాదనరక్తకంఠానాంమధుకరకలకంఠానాంకాకలీకలకలేనదిక్చక్రంవాచాలయన్, మానినీమానసోత్కలికాముపనయన్, మాకందసిందువారరక్తాశోకకింశుకతిలకేషుకలికాముపపాదయన్,మదనమహోత్సవాయరసికమనాంసిసముల్లాసయన్,వసంతసమయస్సమాజగామ।తస్మిన్నతిరమణీయేకాలే౽వంతిసుందరీనామమానసారనందినీ ప్రియవయస్యయాబాలచంద్రికయాసహనగరోపాంతరమ్యోద్యానేవిహారోత్కంఠయాపౌరసుందరీసమవాయసమన్వితాకస్యచిచ్చూతపోతకస్యఛాయాశీతలేసైకతతలేగంధకుసుమహరిద్రాక్షతచీనాంబరాదినానావిధేనపరిమలద్రవ్యనికరేణమనోభవమర్చయంతీరేమే।తత్రరతిప్రతికృతిమవంతిసుందరీంద్రష్టుకామః కామఇవవసంతసహాయఃపుష్పోద్భవసమన్వితోరాజవాహనస్తదుపవనంప్రవిశ్య తత్రతత్రమలయమారుతాందోళితశాఖానిరంతరసముద్భిన్నకిసలయకుసుమఫలసముల్లసితేషు రసాలతరుషు కోకిలకీరాళికులమధురాలాపాన్ శ్రావంశ్రావంవికసదిందీవరకల్హారకైరవరాజీవరాజికేళిలోలకలహంససారసకారండవచక్రవాక చక్రవాళకలరవవ్యాకులవిమలశీతలసలిలలలితానిసరాంసిదర్శందర్శమమందలీలయాలలనాసమీపమవాప। బాలచంద్రికయానిశ్శంకమితఆగమ్యతామితిహస్తసంజ్ఞయాసమాహూతోనిజతేజోజితపురుహూతో రాజవాహనో౽వంతిసుందర్యాఅంతికంజగామ । యావసంతసహాయేన సము

త్సుకతయా ఽరతేః కేళీసాలభంజికావిధిత్సయా కాంచననారీవిశేషం విరచ్యా
త్మనః క్రీడాకాసారశారదారవిందసౌందర్యేణ పాదద్వయం, ఉద్యానవనదీ
ర్ఘికామత్తమరాళికాగమనరీత్యా లోలాలసగతివిలాసం, తూణీరలావ
ణ్యేన జంఘే, కందళీలాలిత్యేన మనోజ్ఞమూరుయుగం, జైత్రరథచక్రచాతు
ర్యేణ ఘనం జఘనం, కించిద్వికసల్లీలావతంసకల్హారకోరకకోటరానువృ
త్త్యా గంగావర్తసనాభి నాభిం, సౌధారోహణపరిపాట్యా వళిత్రయమార్వీ
కం, మధుకరపంక్తినీలిమలీలయా రోమావళిం, పూర్ణసువర్ణకలశశోభ
యా కుచద్వంద్వం, లతామండపసౌకుమార్యేణ బాహూ, జయశంఖాభిఖ్య
యా కంఠం, కామికర్ణపూరసహకారపల్లవరాగేణ ప్రతిబింబీకృతబింబం
రదనచ్ఛదం, బాణాయమానపుష్పలావణ్యేన శుచిస్మితం, అగ్రదూతికాకలకం
ఠికాకలాలాపమాధుర్యేణ వచనజాతం, సకలసైనికనాయకమలయమారు
తసౌరభ్యేణ నిశ్వాసపవనం, జయధ్వజమీనదర్పేణ లోచనయుగళం, చాపయ
ష్టిశ్రియా భ్రూలతే, ప్రథమసుహృదస్సుధాకరస్యాపనీతకలంకయా కాం
త్యా వదనం, లీలామయూరబర్హభంగ్యా కేశపాశంచ, విధాయ సమస్త
మకరందకస్తూరికాసమ్మిశ్రితేన మలయజరసేన ప్రక్షాళ్య కర్పూరపరాగేణ స
మ్మృజ్య నిర్మితేవ రరాజ। మూర్తిమతీవ లక్ష్మీర్మాలవేశకన్యకాస్తే। సైవా
రాధ్యమానం సంకల్పితవరప్రదానాయావిర్భూతం మూర్తిమంతం మన్మథ
మివ తమాలోక్య మందమారుతాందోళితలతేవ మదనావేశవతీ చకంపే। త
దను క్రీడావిస్రంభాన్నివృత్తా లజ్జయా కాని కాన్యపి భావాంతరాణి వ్యధ
త్త। లలనాజనం సృజతా విధాత్రా నూనమేష ఘుణాక్షరన్యాయేన నిర్మితా
నో చెదబ్జభూరేవంవిధనిర్మాణనిపుణో యది స్యాత్తత్సమానలావణ్యామ
న్యాం తరుణీం కిం న కరోతీతి సవిస్మయానురాగం విలోకయతస్తస్య సముత్తుం
స్థాతుం లజ్జితా సా కించిత్సఖీజనాంతరితగాత్రా తన్నయనాభిముఖైః కించి
దాకుంచితైరంచితభ్రూలతైరపాంగవీక్షితై రాత్మనో మనఃకురంగస్యానా
యమానలావణ్యం రాజవాహనం విలోకయంత్యతిష్ఠత్। సోపి తస్యాస్తదో
త్పాదితభావరసానాం సామగ్ర్యా లబ్ధబలస్యేవ విషమశరస్య శరవ్యాయ
మాణమానసో బభూవ। సా మనసీత్థమచింతయత్। అనన్యసాధారణసౌం

దర్శనేన కస్యాంపురి భాగ్యవతీనాంతరుణీనాంలోచనోత్సవః క్రియతే। పుత్రరత్నేనామునాపురంధ్రీణాంపుత్రవతీనాంసీమంతినీనాంకానామసీమంతముక్తిక్రియతే । కాస్యాద్దేవీ కిమత్రాగమనకారణమస్య। మన్మథోమామపహసితనిజలావణ్యమేనం విలోకయంతీమసూయయేవాతిమాత్రమున్మథ్నన్నిజనామసాన్వయంకరోతి । కింకరోమి కథమయంజ్ఞాతవ్య ఇతి। తతోబాలచంద్రికాతయోరితరేతరరాగవృత్తింభావవివేకైర్జ్ఞాత్వా కాంతాసమాజసన్నిధౌ రాజనందనోదంతస్య సమ్యగాఖ్యానమనుచితమితిలోకసాధారణైర్వాక్యైరభాషత। భర్తృదారికే ఽయంసకలకళాప్రవీణోదేవతాసాన్నిధ్యకరణ ఆహవనిపుణోభూసురకుమారోమణిమంత్రౌషధజ్ఞఃపరిచార్యార్హో భవత్యాపూజ్యతామితి। తదాకర్ణ్య నిజమనోరథమనువదంత్యాబాలచంద్రికయాసంతుష్టాంతరంగా తరంగావలీమందానిలేనేవసంకల్పజేనాకులీకృతా రాజకన్యా జితమారంకుమారంసముచితాసనాసీనంవిధాయ సఖీహస్తేనగంధకుసుమాక్షతఘనసారతాంబూలాదినానావస్తునిచయేనపూజాంతస్మై కారయామాస॥ ....*

రాజవాహనోప్యేవమచింతయన్నూనమేషాపూర్వజన్మని మేజాయా యజ్ఞవతీ నోచేదేతస్యామేవంవిధోనురాగోమన్మనసినజాయేత । శాపావసానసమయేతపోనిధిర్జాతిస్మరత్వమావయోస్సమానమేవ తథాపికాలజనితవిశేషసూచకైర్వాక్యైరస్యాఃజ్ఞానముత్పాదయిష్యామి । తస్మిన్సమయేకోపిమనోరమోరాజహంసఃకేళీవిధిత్సయాతదుపకంఠమగమత్। సముత్సుకయా రాజకన్యయామరాళగ్రహణేనియుక్తాం బాలచంద్రికామవలోక్య సముచితోవాక్యావసర ఏషఇతిసంభాషణనిపుణో రాజవాహనస్సలీలమలపత్ । సఖి పురాశాంబోనామకశ్చిన్మహీవల్లభోమనోవల్లభయా సహవిహారవాంఛయాకమలాకరమాప్యతత్రకోకనదకదంబసమీపనిద్రాధీనమానసంరాజహంసం గృహీత్వా బిసగుణేనతస్యచరణయుగళంనిగడయిత్వా కాంతాముఖంసానురాగంవిలోకయన్మందస్మితవికసితైకకపోలమండలస్తామభాషత । ఇందుముఖి మయాబద్ధోమరాళశ్శాంతోమునివదాస్తే స్వేచ్ఛయానేనగమ్యతామితి। సోఽపిరాజహంసశ్శాం

బమశపత్ । మహీపాల యదస్మిన్నంబుజఖండేఽనుష్ఠానపరాయణత
యాపరమానందేన తిష్ఠంతం నైష్ఠికం మామకారణం రాజ్యగర్వేణావ
మానితవానసి తదేతత్పాప్మనా రమణీవిరహసంతాపమనుభవేతి। విషణ్ణవ
దనశ్శాంబో జీవితేశ్వరీవిరహమసహిష్ణుర్భూమావదండవత్ప్రణమ్య సవిన
యమభాషత । మహాభాగ యదజ్ఞానేనాకరవం తత్ క్షమస్వేతి। స తా
పసః కరుణాకృష్టచెతాస్తమవదత్ । రాజన్నిహజన్మని భవతశ్శాపఫలాభా
వో భవతు। మద్వచనస్యామోఘతయా భావిని జన్మని శరీరాంతరగతాయా
అస్యాస్సరసిజాక్ష్యాః రసేన రమణో భూత్వా ముహూర్తద్వయం మచ్చ
రణయుగళబంధనకారితయా మాసద్వయం శృంఖలనిగళితచరణో రమణీవి
యోగవిషాదమనుభూయ పశ్చాదనేకకాలం వల్లభయా సహ రాజ్యసుఖం
లభస్వేతి । తదను జాతిస్మరత్వమపి తయోరన్వగృహ్ణాత్ । తస్మాన్మరా
ళబంధనం న కరణీయం త్వయేతి । సాపి భర్తృదారికా తద్వచనాకర్ణనా
భిజ్ఞాతస్వపురాతనజననవృత్తాంతా నూనమయం మత్ప్రాణవల్లభ ఇతి మ
నసిజానాతీ రాగపల్లవితమానసా సమందహాసమవోచత్ । సౌమ్య పు
రా శాంబో యజ్ఞవతీసందేశపరిపాలనాయ తథావిధం హంసబంధనమకా
ర్షీత్। తథాహి లోకె పండితా అపి దాక్షిణ్యేనాకార్యం కుర్వంతీతి। కన్యా
కుమారావేవమన్యోన్యపురాతనజననామధేయే పరిచితె పరస్పరజ్ఞానా
యసాభిజ్ఞముక్త్వా మనోజరాగపూర్ణమానసౌ బభూవతుః॥ ......*

తస్మిన్నవసానె మాలవేంద్రమహిషీ పరిజనపరివృతా దుహితృకేళీ
విలోకనాయ తద్దేశమవాప। బాలచంద్రికా తు తాం దూరతో విలోక్య స
సంభ్రమం రహస్యనిర్భేదభియా హస్తసంజ్ఞయా పుష్పోద్భవసేవ్యమా
నం రాజవాహనం వృక్షవాటికాంతరితగాత్రమకరోత్ । సా మానసారమ
హిషీ సఖీసమేతాయా దుహితుర్నానావిధాం విహారలీలామనుభవంతీ క్ష
ణం స్థిత్వా దుహిత్రా సమన్వితా నిజాగారగమనాయోద్యుక్తా బభూవ ।
మాతరమనుగచ్ఛంత్యవంతిసుందరీ రాజహంసకులతిలక వాంఛయా కేళీవ
నె మదంతికమాగతం భవంతమకాండ ఏవ విసృజ్యానయా సముచితమితి జన
న్యనుగమనం క్రియతెతదనేన భవన్మనో నురాగోఽన్యథా మా భూదితి మరా

శమివకుమారముద్దిశ్యసముచితాలాపకలాపంవదతీపునఃపునఃపరివృత్త్యదీ
ననయనావనంవిలోకయంతీనిజమందిరమగాత్ । తత్రహృదయవల్లభక
థాప్రసంగే బాలచంద్రికాకథితతదన్వయనామధేయా మన్మథబాణపత
నవ్యాకులమానసా విరహవేదనయాబహుళపక్షశశికళేవ క్షామక్షామా
ఆహారాదిసకలవ్యాపారంపరిహృత్య రహస్యమందిరేమలయజరసక్షా
ళితపల్లవకుసుమకల్పితతల్పతలాయత్తతనులతాబభూవ। తత్రతథావిధా
వస్థామనుభవంతీం మన్మథానలసంతప్తాం సుకుమారీంకుమారీంనిరీక్ష్యఖి
న్నోవయస్యాగణః కాంచనకలశసంచితానిహరిచందనోశీర ఘనసారమి
ళితానితదభిషేకకల్పితానిసలిలాని బిసతంతుమయానివాసాంసిచ నళినీ
దళమయానితాలవృంతానిచ సంతాపహరణానిబహూనిసంపాద్య త
స్యాశ్శరీరమశిశిరయత్। తదపిశీతలోపచరణంసలిలమివతప్తతైలే తదం
గేదహనమేవసమంతాదావిశ్చకార। కింకర్తవ్యతామూఢాంవిషణ్ణాం బా
లచంద్రికామీషదున్మీలితేనకటాక్షవీక్షితేనబాష్పకణాకులేనవిలోక్య విర
హానలోష్ణనిశ్శ్వాసగ్లపితాధరయానతాంగ్యా శనైస్సగద్గదంవ్యాలాపి।
ప్రియసఖి కామఃకుసుమాయుధఃపంచబాణఇతినూనమసత్యముచ్యతే। ఇ
యమహమసంఖ్యైరిషుభిరనేనహన్యే । సఖి చంద్రమసంబడబానలా
దతితాపకారంమన్యే।యదస్మిన్నంతఃప్రవిశతి శుష్యతి పారావారః సతి
నిర్గతేతద్దైవవర్ధతే। దోషాకరస్యదుష్కర్మకింవర్ణ్యతేమయా యదనేన ని
జసహోదర్యాః పద్మాలయాయాగేహభూతమపికమలంహస్యతే। విర
హానలసంతప్తహృదయస్పర్శేననూనమూష్మీకృతఃస్వల్పీభవతిమలయానిలః
నవపల్లవకల్పితతల్పమిదమనంగాగ్నిశిఖాపటలమివసంతాపంతనోతి।
హరిచందనమపిపురానిజయష్టిసంశ్లేషవదురగరదనలిప్తోల్బణగరలసంకలి
తమివతాపయతిశరీరం। తస్మాదలమలమాయాసేనశీతలోపచారేణ । లా
వణ్యజితమారోరాజకుమారఏవాగదంకారోమన్మథజ్వరాపహరణే । సోఽ
పిలబ్ధుమశక్యోమయాకింకరోమీతి। బాలచంద్రికా మనోజజ్వరావస్థాపర
మకాష్ఠాంగతాం కోమలాంగీంతాం రాజవాహనలావణ్యాధీనమానసా
మనన్యశరణామవేక్ష్యాత్మన్యచింతయత్ । కుమారస్సత్వరమానేతవ్యో

మయా నోచేదనాంస్మరణీయాంగతింనయిష్యతిమీనకేతనః। తతోఽద్యా నేకుమారయోగనోత్యస్యావలోకనవేలాయామసమసాయకస్సమంముక్త సాయకోఽభూత్। తస్మాత్కుమారానయనంసుకరం। తతోఽవంతిసుంద రీరక్షణాయ సమయోచితకరణీయచతురం సఖీగణంనియుజ్య రాజకు మారమందిరమవాప। పుష్పబాణబాణతూణీరాయమాణమానసోఽనంగ తప్తావయవసంపర్కపరిమ్లానపల్లవశయనమధిష్ఠితోరాజవాహనః ప్రా ణేశ్వరీముద్దిశ్య సహపుష్పోద్భవేనసంలపన్నాగతాంప్రియవయస్యామా లోక్య పాదపమూలమన్వేషణీయాలతేవబాలచంద్రికాగతేతి సంతుష్ట మనాః నిటలతటమండనీభవదంబుజకోరకాకృతిలసదంజలిపుటామితో ని షీదేతి నిర్దిష్టసముచితాసనాసీనామవంతిసుందరీప్రేషితం సకర్పూరం తాంబూలంవినయేనదదతీంతాంక్రాంతవృత్తాంతమపృచ్ఛత్। తయాసవి నయమభాణి। దేవ క్రీడాభవనే భవదాలోకనకాలమారభ్య మన్మథమ థ్యమానాపుష్పతల్పాదిషు తాపశమనమలబ్ధవతీ వామనేవోన్నతతరుఫల మలభ్యం త్వదురస్థ్సలాలింగనసౌఖ్యంస్మరాంధతయా లిప్సుస్సా స్వయ మేవపత్రికామాలిఖ్యవల్లభాయైనామర్పయేతిమాంనియుక్తవతీ। రాజకు మారఃపత్రికాంతామాదాయపపాఠ॥ ... ... *

శ్లో॥ సుభగకుసుమసుకుమారంజగదనవద్యంవిలోక్య తేరూపం।
మమమానసమభిలషతి త్వాంచిత్తంకురుతథామృదులం ॥

ఇతిపఠిత్వాసాదరమభాషత। సఖిచ్ఛాయావన్మామనువర్తమానస్యపు ష్పోద్భవస్యవల్లభాత్వమేవతస్యామృగీదృశోబహిశ్చరాఃప్రాణాఇవవర్త సే। త్వచ్చాతుర్యమస్యాంక్రియాయామాలవాలమభూత్। తదఖిలంక రిష్యామి నతాంగ్యామన్మనఃకాఠిన్యమాఖ్యాతం యదాకేలీవనేకురంగన యనాలోచనపథమపతం తదైవాపహృతమదీయమానసాసా స్వంమంది రమగాత్। సాస్వచేతసోమాధుర్యకాఠిన్యేస్వయమేవజానాతి। దుష్క రఃకన్యాంతఃపురప్రవేశః తదనురూపముపాయముపపాద్య శ్వఃపరశ్వో వా నతాంగీంసంగమిష్యామి। మదుదంతమేవమాఖ్యాయశిరీషకుసుమసుకు మారాయాః యథాశరీరబాధానజాయేత తథావిధముపాయ మాచరే

తి। బాలచంద్రికా తస్య ప్రేమగర్భితవచనమాకర్ణ్య సంతుష్టా కన్యా పురమగచ్ఛత్॥ ... ... *

రాజవాహనోఽపియత్రవల్లభావలోకనసుఖమలభత తదుద్యానంవిరహవినోదాయపుష్పోద్భవసమన్వితో జగామ। తత్ర చకోరలోచనావచితపల్లవకుసుమనికురుంబమహీరుహసమూహం శరదిందుముఖ్యామన్మథారాధనస్థానంచనతాంగీపదపఙ్క్తిచిహ్నితంశీతలసైకతతలంచసుదతీభుక్తముక్తం మాధవీలతామండపాంతరపల్లవతల్పంచవిలోకయన్ లలనాతిలకవిలోకనవేళాజనితవిశేషాణిస్మారంస్మారంమందమారుతకంపితానివననూతనపల్లవానిమదనాగ్నిశిఖాఇవచకితోదర్శందర్శంమనోజకర్ణేజపానామివకోకిలకీరమధుకరాణాంక్వణితానిశ్రావం శ్రావం మారవికారేణక్వచిదప్యవస్థాతుమసహిష్ణుఃపరిబభ్రామ।తస్మిన్నవసరేధరణీసురఏకస్సూక్ష్మచిత్రనివసనః స్ఫురన్మణికుండలమండితోముండితమస్తకమానవసమేతశ్చతురవేషమనోరమోయదృచ్ఛయాసమాగతః సమంతతోఽభ్యుల్లసత్తేజోమండలంరాజవాహనమాశీర్వాదపూర్వకందదర్శ। రాజాసాదరంకోభవాన్కస్యాంవిద్యాయాంనిపుణఇతితంపప్రచ్ఛ। సచవిద్యేశ్వరనామధేయోఽహమైంద్రజాలికవిద్యాకోవిదోవివిధదేశేషురాజమనోరంజనాయభ్రమన్నుజ్జయినీమద్యాగతోఽస్మీతిశశంస। పునరపిరాజవాహనంసమ్యగాలోక్యాఽస్యాంలీలావనౌపాండురతానిమిత్తం కిమితిసాభిప్రాయంవిహస్యాఽప్రాక్షీత్।పుష్పోద్భవశ్చైంద్రజాలికేననిజకార్యకరణచతురేణభవితవ్యమితిమత్వాసాదరేణబభాషే।ననుసతాంసఖ్యస్యాభాషణపూర్వతయాచిరంరుచిరభాషిణోభవానస్మాకంప్రియవయస్యోజాతః। సుహృదామకథ్యంకిమస్తి। కేలీవనేఽస్మిన్వసంతమహోత్సవాయాగతాయామాళవేంద్రసుతాయారాజనందనస్యాఽస్య చాకస్మికసందర్శనేఽన్యోన్యానురాగాతిరేకస్సమజాయత। సతతసంభోగసిద్ధ్యుపాయాభావేనాసావిరహశోచ్యామవస్థామనుభవతీతి। విద్యేశ్వరోలజ్జాభిరామంరాజకుమారముఖమభివీక్ష్య విరచితమందహాసోవ్యాజహార।దేవభవదనుచరేమయితిష్ఠతితవకార్యమసాధ్యంకిమస్తి। అహమింద్రజాలవిద్యయామాళవేంద్రం మోహయన్ పౌరజనసమక్షం

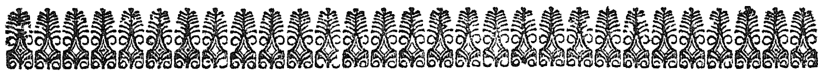
మేవ తత్తనయాపరిణయం రచయిత్వా కన్యాంతఃపురప్రవేశం కరిష్యామి। వృత్తాంతమిమం రాజకన్యాయై సఖీముఖేన పూర్వమేవ కథయితవ్య ఇతి। సంతుష్టమనా మహీపతిరనిమిత్తం మిత్రం ప్రకటీకృతకృత్రిమక్రియాపాటవం విప్రలంభకృత్రిమప్రేమసహజసౌహార్దవేదినం తం విద్యేశ్వరం సబహుమానం విససర్జ॥ ... ... *

అథ రాజవాహనోఽపి విద్యేశ్వరస్య క్రియాపాటవేన ఫలితమివ మనోరథం మన్యమానః పుష్పోద్భవేన సహ స్వమందిరముపేత్య సాదరం బాలచంద్రికాముఖేన నిజవల్లభాయై మహీసురక్రియమాణం సంగమోపాయం వేదయిత్వా కౌతుకాకృష్టహృదయః కథమిమాం క్షపాం క్షపయామీతి చింతయన్నతిష్ఠత్। పరేద్యుః ప్రభాతే విద్యేశ్వరో రసభావగీతిరీతిగతిచతురస్తాదృశేన మహతా నిజపరిజనేన సహ రాజభవనద్వారాంతికముపేత్య దౌవారికనివేదితనిజవృత్తాంతస్సహసోపగమ్య సప్రమాణమైంద్రజాలికస్సమాగత ఇతి ద్వారస్థైర్విజ్ఞాపితేన తద్దర్శనకుతూహలావిష్టేన సముత్సుకావరోధసహితేన మాలవేంద్రేణ సమాహూయమానో విద్యేశ్వరః కక్ష్యాంతరం ప్రవిశ్య సవినయమాశిషం దత్త్వా తదనుజ్ఞాతః పరిజనతాడ్యమానేషు వాద్యేషు నదత్సు గాయకీషు మదకలకోకిలామంజులధ్వనిషు సమధికరాగరంజితసామాజికమనోవృత్తిషు పింఛికాభ్రమణేషు సపరివారః పరివృఢం భ్రామయన్ముకులితనయనః క్షణమతిష్ఠత్। తదనువిషమం విషముల్బణం వమంతః ఫణాలంకరణా రత్నరాజినీరాజితరాజమందిరాభోగా భోగినో భయం జనయంతో నిశ్చేరుః। గృధ్రాశ్చ బహవస్తుండైరహిపతీనాదాయ దివి సమాచరన్। తతోఽగ్రజన్మా నరసింహస్య హిరణ్యకశిపోర్దైత్యేశ్వరస్య విదారణమభినీయ మహదాశ్చర్యాన్వితం రాజానమభాషత। రాజన్నవసానసమయే భవతా శుభసూచకం ద్రష్టుముచితం। తతః కల్యాణపరంపరావాప్తయే భవదాత్మజాకారాయాస్తరుణ్యా నిఖిలలక్షణోపేతస్య రాజనందనస్య వివాహః కార్య ఇతి। తదవలోకనకుతూహలేన మహీపాలేనాఽనుజ్ఞాతః స సంకల్పితార్థసిద్ధిసంభావనసముత్ఫుల్లవదనః సకలమోహజనకమంజనం లోచనయోర్నిక్షిప్య పరితో వ్యలోకయత్। సర్వేషు తదైం

ద్రజాలికమేవకర్మేతితదద్భుతంపశ్యత్సు రాగపల్లవితహృదయేనరాజ
వాహనేన పూర్వసంకేతసమాగతామనేకభూషణభూషితాంగీమవంతి
సుందరీం వైవాహికమంత్రతంత్రనైపుణ్యేనాగ్నింసాక్షీకృత్య సంయో
జయామాస। క్రియావసానేసతీంద్రజాలపురుషః సర్వేగచ్ఛంతుభవం
తఇతిద్విజన్మనోచ్చైరుచ్యమానేసర్వేమాయామానవా యథాయథమం
తర్భావంగతాః। రాజవాహనోఽపి పూర్వసంకల్పితేనగూఢోపాయచా
తుర్యేణైంద్రజాలికపురుషవత్కన్యాపురంప్రవివేశ। మాళవేంద్రోఽపి
తదద్భుతంమన్యమానస్తస్మైబాడబాయప్రచురతరంధనందత్త్వా విద్యేశ్వ
ర త్వమిదానీంసాధయేతితంవిసృజ్య స్వయమంతర్మందిరంజగామ। తతో
వంతిసుందరీప్రియసహచరీపరివారవల్లభోపేతా సుందరీమందిరంయయౌ।
ఏవందైవమానుషబలేనమనోరథసాఫల్యముపేతోరాజవాహనః సరసమ
ధురచేష్టాభిశ్శనైశ్శనైర్హరిణలోచనాయాలజ్జామపనయన్ రహోవి
స్రంభముపజనయన్ సంలాపే తదనులాపపీయూషపానలోలుపశ్చిత్ర
చిత్రంచిత్తహారిణంచతుర్దశభువనవృత్తాంతం శ్రావయామాస॥

ఇతిశ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినఃకృతౌ
దశకుమారచరితేపూర్వపీఠికాయాం
అవంతిసుందరీపరిణయోనామ
పంచమఉచ్ఛ్వాసః
పూర్వపీఠికేయంసమాప్తా

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితె ఉత్తరపీఠికాయాం

రాజవాహనచరితంనామ ప్రథమోచ్ఛ్వాసః

శ్రుత్వాతుభువనవృత్తాంతముత్తమాంగనావిస్మయవికసితాక్షీసస్మితమిదమభాషత। దయితత్వత్ప్రసాదాదద్యమెచరితార్థాశ్రోత్రవృత్తిరద్యమెమనసితమోపహస్త్వయాదత్తోజ్ఞానప్రదీపః । పక్వమిదానీంత్వత్పాదపద్మపరిచర్యాఫలం । అస్యచత్వత్ప్రసాదస్యకిముపకృత్యప్రత్యుపకృతవతీభవేయం । అభవదీయంహినైవకించిన్మత్సంబంధం । అథవాస్త్యేవాస్యాపిజనస్యస్వచిత్తప్రభుత్వం । అశక్యంహిమదిచ్ఛయావినాసరస్వతీముఖగ్రహణోచ్ఛేషణీకృతౌదశనచ్ఛదవేవచుంబయితుమంబుజాసనాస్తనతటోపభుక్తమురస్థ్సలంచైతదాలింగయితుమితి । తతఃప్రియోరసి ప్రావృడివనభస్యోపాస్తీర్ణగురుపయోధరమండలా ప్రౌఢకందలీముకుళమివరూఢరాగరుషితంచక్షురుల్లాసయంతీ బర్హిణబర్హావలీవిడంబినాకుసుమచంద్రకశారేణమధుకరకులవ్యాకులేనకేశకలాపేనస్ఫురదరుణకిరణకేసరకరాళంకదంబముకుళమివకాంతస్యాధరమణిమధీరమాచుచుంబ। తదారంభస్ఫురితయాచరాగవృత్త్యాభూయోభూయఃప్రావర్తతాతిమాత్రచిత్రోపచారశీధదోరతిప్రబంధః । ప్రసుప్తయోస్తుతయోః స్వప్నెబిసగుణనిగడితపాదోజరఠఃకశ్చిజ్జాలపాదఃప్రత్యదృశ్యత । ప్రత్యబుధ్యేతాంచోభౌ । అథతస్యరాజకుమారస్యకమలముఖశశికిరణరజ్జుదామభిర్గృహీతమివ రజతశృంఖలోపగూఢంచరణయుగళమాసీత్। ఉపలభ్యైవచ కిమేతదిత్యతిపరిత్రాసవిహ్వలాముక్తకంఠమాచక్రందరాజకన్యా । యేనతత్సకలమేవరాజకన్యాంతఃపురమగ్నిపరీతమివపిశాచోపహతమివవేపమానమనిరూప్యమాణతదాత్వాయతివిభాగమగణ్యమానరహస్యరక్షణమయమవనితలవిప్రవిధ్యమానగాత్రమాక్రందవిదీర్యమాణ కంఠమశ్రు

స్రోతోఽవకుంఠితకపోలతలమాకులీబభూవ । తుములేచాస్మిన్ననియంత్రితప్రవేశాః కింకిమితిసహసోపసృత్యవివిశురంతర్వంశికాఃపురుషాదదృశుశ్చ తదవస్థంరాజకుమారం। తదనుభావనిరుద్ధనిగ్రహేచ్ఛాస్తు తేసద్యఏవతమర్థంచండవర్మణేనివేదయాంచక్రుః॥ ... ... *

సోఽపి కోపాదాగత్యనిర్దహన్నివదహనగర్భయాదృశానిశమ్యోత్పన్నప్రత్యభిజ్ఞః కథంసఏవైషమదనుజమరణనిమిత్తభూతాయాఃపాపాయాబాలచంద్రికాయాఃపత్యురత్యభినివిష్టవిత్తదర్పస్యవైదేశికవణిక్పుత్రస్యపుష్పోద్భవస్యమిత్రం। రూపమత్తః కలాభిమానీ నైకవిధవిప్రలంభోపాయపాటవావర్జితమూఢపౌరజనాధ్యారోపితవితథదేవతానుభావః కపటధర్మకంచుకోనిగూఢపాపశీలశ్చపలోబ్రాహ్మణబ్రువః । కథమివైనమనురక్తామద్యశేష్వపిపురుషసింహేషుసావమానాపాపేయమవంతిసుందరీ। పశ్యతుపతిమద్యైవశూలావతంసితమియమనార్యశీలాకులపాంసనీ । ఇతినిర్భర్త్స్యయన్ భీషణభ్రుకుటిదూషితలలాటః కాలఇవకాలలోహదండకర్కశేనబాహుదండేనావలంబ్య హస్తాంబుజేరేఖాంబుజరథాంగలాంఛనే రాజపుత్రంసరభసమాచకర్ష । సతుస్వభావధీరః సర్వపౌరుషాతిభూమిఃసహిష్ణుతైకప్రతిక్రియాందైవీమేవతామాపదమవధార్య స్మరతస్యాహంసగామినిహంసకథాయాః సహస్వవాసుమాసద్వయమితి ప్రాణపరిత్యాగరాగిణీంప్రాణసమాంసమాశ్వాస్య రిపువశ్యతామయాసీత్॥ ... ... *

అథవిదితవార్తావార్తౌమహాదేవీమాలవేంద్రౌజామాతరమాకారపక్షపాతినావాత్మత్యాగోపన్యాసేనారిణాజిఘాంస్యమానంరరక్షతుః। నశేకతుస్తమప్రభుత్వాదుత్తారయితుమాపదః। సకిలచండశీలశ్చండవర్మాసర్వమిదముదంతజాతంరాజరాజగిరౌతపస్యతే దర్పసారాయసందిశ్య సర్వమేవపుష్పోద్భవకుటుంబికంసర్వస్వహరణపూర్వకం సద్యఏవబంధనేక్షిప్త్వా కృత్వాచరాజవాహనంరాజకేసరికిశోరకమివదారుపంజరనిబద్ధం మూర్ధజజాలలీనచూడామణిప్రభావవిక్షిప్తక్షుత్పిపాసాదిఖేదంచతమవధూతమహిత్రపార్థనస్యాంగరాజస్యోద్ధరణాయాంగానభియాస్యన్న

నన్యవిశ్వాసాన్నినాయ రురోధచబలభరదత్తకంపశ్చంపాం । చంపేశ్వ
రోపిసింహవర్మా సింహఇవాసహ్యవిక్రమఃప్రాకారంభేదయిత్వామహ
తాబలసముదాయేననిర్గత్య సప్రహితదూతవ్రాతాహూతానాంసా
హాయ్యదానాయాతిసత్వరంప్రపతతాం ధరాపతీనామచిరకాలభావి
న్యపిసన్నిధావదత్తాపేక్షస్సౌదార్యాదివావలేపోవపుష్మానక్షమాపరీతః ప్రతి
బలంప్రతిజగ్రాహ । జగృహేచ మహతిసంపరాయేక్షీణసకలసైన్యమం
డలః ప్రచండప్రహరణశతభిన్నవర్మాసింహవర్మా కరిణఃకరిణమవప్లు
త్యాతిమానుషప్రాణబలేనచండవర్మణా। సచతద్దుహితర్యంబాలికాయా
మబలారత్నసమాఖ్యాతాయామతిమాత్రాభిలాషః ప్రాణైరేనంనవ్య
యూయుజత్ । అపిత్వనీనయదపనీతాశేషశల్యమకల్పసంధోబంధనగృ
హం। అజీగణచ్చగణకసంఘైరద్యైవక్షపావసానేవివాహనీయారాజదు
హితేతి । కృతకౌతుకమంగళేచతస్మిన్నేకపింగాచలాత్ప్రతినివృత్త్యైణజం
ఘోనామజంఘాకరికఃప్రభవతోదర్పసారస్యప్రతిసందేశమావేదయత్ ।
అయిమూఢ కిమస్తికన్యాపురదూషకేఽపికశ్చిత్ప్రత్యవసరః । స్థవిరస్స
రాజాజరాపలుప్తమానావమానచిత్తో దుశ్చరితదుహితృపక్షపాతీయదే
వకించిత్ప్రలపతి త్వయాపికింతదనుమత్యాస్థాతవ్యం । అవిలంబితమేవత
స్యకామోన్మత్తస్య చిత్రవధవార్తాప్రేషణేనశ్రవణోత్సవోఽస్మాకంవిధే
యః। సాచదుష్టకన్యా సహానుజేనకీర్తిసారేణనిగళితచరణాచారకేనిరో
ద్ధవ్యేతి। తచ్చాకర్ణ్యప్రాతరేవరాజభవనద్వారేసదుర్గాత్మాకన్యాపుర
దూషకః సన్నిధాపయితవ్యః చండపోతకశ్చమాతంగపతిరుచితకల్పనో
పపన్నస్తత్రైవసముపస్థాపనీయః । కృతవివాహకృత్యశ్చోత్థాయాహమే
వతమనార్యంతస్యహస్తినఃకృత్వాక్రీడనకం తదధిరూఢఏవగత్వాశత్రు
సాహాయ్యకాయప్రత్యాసీదతోరాజన్యకస్య సకోశవాహనస్యావగ్రహ
ణంకరిష్యామీతిపార్శ్వచరానవేక్షాంచక్రే। నిన్యేచా సావహన్యస్మి
న్నస్మిషత్యేవోపరాగే రాజపుత్రోరాజాంగణంరక్షిభిరుపతస్థా చక్షు
రితగండశ్చండపోతః। క్షణేచతస్మిన్కామముచేతదంఘ్రియుగలంరజతశృం
ఖలయా । సాచైనంచంద్రరేఖాచ్ఛవిఃకాచిదప్సరోరూపిణీభూత్వా ప్రద

క్షిణీకృత్యపాంజలిర్వ్యజిజ్ఞపత్ । దేవ దీయతామనుగ్రహార్ద్రచిత్త
మహమస్మిసోమరశ్మిసంభవా సురతమంజరీ నామసురసుందరీ । తస్యామే
నభసినలినలుబ్ధముగ్ధకలహంసానుబద్ధవక్త్రాయా స్తన్నివారణలోభవిచ్ఛి
న్నవిగళితాహారయష్టిర్యదృచ్ఛయా జాతు హైమవతే సరసి మందోదకేమ
గ్నోన్మగ్నస్య మహాన్తైర్మారుతండేయస్య మస్తకే మణికిరణద్విగుణితపలిత
మపతత్ । పాతితశ్చకోపి తేన తేనమయిశాపః । పాపే భజస్వ లోహజా
తిమజాతచైతన్యా సతీతి । సపునః ప్రసాద్యమాన స్త్వత్పాదపద్మద్వయ
స్యమాసద్వయమాత్రం సందానతామేత్య నిస్తరణీయామిమామాపద
మపరిక్షీణశక్తిత్వం చ పంచేంద్రియాణామకల్పయత్ । అనల్పేనచపాప్మ
నారజతశృంఖలీభూతాం మామైక్ష్వాకస్య రాజ్ఞో వేగవతః పౌత్రః పుత్రో
మానసవేగస్య వీరశేఖరో నామ విద్యాధరః శంకరగిరౌ సమభ్యగమత్ । ఆ
త్మసాత్కృతా చ తేనాహమాసం । అథాసౌ పితృప్రయుక్తైర్వైరేవ ర్తమా
నే విద్యాధరచక్రవర్తిని వత్సరాజవంశవర్ధనే నరవాహనదత్తే విరసాశయ
స్తదపకారక్షమోఽయమితి తపస్యతా దర్పసారేణ సహ సమసృజ్యత ।
ప్రతిశ్రుతం చ తేనాస్మై స్వస్వసురవంతిసుందర్యాః ప్రదానం । అన్యదా
తు వియతి వ్యవదాయమానచంద్రికే మనోరథప్రియతమామవంతీసుంద
రీం దిదృక్షురవశేంద్రియ స్తదిందుసుందరద్యుతి కుమారీపురముపాసరత్ ।
అంతరితశ్చ తిరస్కరిణ్యా విద్యయా తాం తదాత్వదంగోపాశ్రయాం సు
ప్తగాం త్రీం త్రిభువనసర్గయాత్రాసంహారసంశ్రితాభిః కథాభిరమృత
స్యందినీభిః ప్రత్యానీయమానరాగపూరాం న్యరూపయత్ । సప్రసుపి
తోఽపి త్వదనుభావప్రతిబద్ధనిగ్రహాంతరాధ్యవసాయః సమాలింగ్యేత
రేతరమత్యంతసుఖప్రసుప్తయోర్యువయోర్దైవదత్తోత్సాహః పాండులో
హశృంఖలాత్మనా మయా పాదపద్మయోర్యుగలం తవ నిగళయిత్వా సరో
షరభసముపాసరత్ । అవసితశ్చ మమాద్యశాప స్తచ్చ మాసద్వయం తవ
పారతంత్ర్యం । ప్రసీదే దాసీం కింకరవాణీతి ప్రణిపతంతీం వార్తయాన
యాసుత్వాప్రాణసమానాం సమాశ్వాసయేతి వ్యాదిశ్య విససర్జ ॥ *

తస్మిన్నేవ క్షణాన్తరే హా తో హాతశ్చండవర్మా సింహవర్మదుహితురంబాలికాయాః పాణిస్పర్శరాగప్రసారితే బాహుదండ ఏవ బలవదవలంబ్య సరభసమాకృష్య కేనాపి దుష్కరకర్మకారిణా తస్కరేణైకేనైవ నఖరప్రహారేణ రాజమందిరోద్దేశే చ శవశతమయమాపాదయన్నచకితగతిరసావిహరతీతి వాచః సమభవన్। శ్రుత్వా చైతత్తమేవమత్తహస్తినముదస్తాధోరణో రాజపుత్రోఽధిరుహ్య రంహసోత్తమేన రాజభవనమభ్యావర్తత। స్తంబేరమరభసావధూతపత్తిదత్తవర్త్మా చ ప్రవిశ్య వేశ్మాభ్యంతరమదభ్రాభ్రనిర్ఘోషగంభీరేణ స్వరేణాభ్యధాత్। కస్స మహాపురుషో యేనైతన్మానుషమాత్రదుష్కరం మహాకర్మానుష్ఠితం। ఆగచ్ఛతు సమయా సహైమం మత్తహస్తినమారోహతు। అభయమేవ తస్యమదుపకంఠవర్తినో దేవదానవైరపి విగృహ్ణానస్యేత్యవదత్। నిశమ్యైవం స పుమానుపోఢహర్షో నిర్గత్య కృతాంజలిరాక్రమ్య సంజ్ఞాకుంచితం కుంజరగాత్రమసక్తమధ్యరుక్షత్। ఆరోహంతమేవైనం నిర్వర్ణ్య హర్షోత్ఫుల్లదృష్టిరయే ప్రియసఖోఽయముపహారవర్మైవేతి పశ్చాన్నిషీదతోఽస్య బాహుదండయుగళముభయభుజమూలప్రవేశితమగ్రే వలంబ్య స్వమంగమాలింగయామాస। స్వయం చ పృష్ఠతో వలితాభ్యాం భుజాభ్యాం పర్యవేష్టయత్। తత్క్షణోపసంహృతాలింగనవ్యతికరశ్చోపహారవర్మా చాపచక్రకణపకర్పణప్రాసపట్టసముసలతోమరాదిప్రహరణజాలముపయుంజానో బలావలిప్తాన్ప్రతిబలవీరాన్బహుప్రకారయోధినః పరిక్షిపతః క్షితావిచిక్షేప। క్షణేన చాద్రాక్షీత్తదపి సైన్యమన్యేన సమంతతోఽభిముఖమభిధావతా బలనికాయేన పరిక్షిప్తం॥ ... ... *

అనంతరం చ కశ్చిత్కర్ణికారగౌరః కురువిందసవర్ణకుంతలః కమలకోమలపాణిపాదః కర్ణచుంబిదుగ్ధధవళస్నిగ్ధనీలలోచనః కటితటనివిష్టరత్ననఖరః పట్టనివసనః కృశాకృశోదరోరస్థలః కృతహస్తతయారిపులమిషువర్షేణాభివర్షన్ పాదాంగుష్ఠనిష్ఠురావఘృష్టకర్ణమూలేన ప్రజవినా గజేన సన్నికృష్య పూర్వోపదేశప్రత్యయాదయమేవ స దేవో రాజవాహన ఇతి కృతాంజలిః ప్రణమ్యోపహారవర్మణి నివిష్టదృష్టిరాచష్ట।

త్వదాదిష్టేనమార్గేణ సన్నిపాతితమేతదంగరాజసాహాయ్యాదానాయోప స్థితంరాజన్యకం । అరిబలంచవిహతవిధ్వస్తం స్త్రీబాలహార్యశస్త్రంవర్త తేకిమన్యత్కృత్యమితి । హృష్టస్తువ్యాజహారాపహారవర్మా దేవదృష్టిదానేనానుగృహ్యతామయమాజ్ఞాకరః సోఽయమప్యహమేవామునారూపేణ ధనమిత్రాఖ్యయాచాంతరితోమంతవ్యః సపవాద్యనిర్గమయ్యబంధనాదంగరాజముపవర్జితంకోశవాహనమేకీకృత్యాస్మద్గృహ్యేణచామునాసహ రాజన్యకేనైకాంతేసుఖోపవిష్టమిహదేవముపతిష్ఠతు యదినదోషఇతి। దేవోఽపియథాతేరోచతఇతితమాభాష్య గత్వాచతన్నిర్దిష్టేనమార్గేణనగరాద్బహిరతిమహతోరోహిణద్రుమస్యకస్యచిన్మూలే ఝౌమావదాతసైకతే గంగాతరంగపవనపాతశీతలేతలేద్విరదాదవతతార । ప్రథమసమవతీర్ణేనాపహారవర్మణాచ స్వహస్తసత్వరసమీకృతేమాతంగఇవస్ఫటికమయ ఇవభాగీరథీపులినమండలేసుఖంనిషసాద॥ ... ...*

తథానిషణ్ణంచతముపహారవర్మార్థపాలప్రమతిమిత్రగుప్తమంత్రగుప్తవిశ్రుతైర్మైథిలేనచప్రహారవర్మణా కాశీభర్త్రాచకామపాలేన చంపేశ్వరేణసింహవర్మణా సహాగత్యధనమిత్రఃప్రణిపపాత । దేవోఽపిహర్షావిద్ధమభ్యుత్థితః కథంసమస్తఏషమిత్రగణస్సమాగతః కోనామాయమభ్యుదయఇతికృతయథోచితోపచారానుత్పీడితతరంపరిరేభే । కాశీపతిమైథిలాంగరాజాంశ్చసుహృన్నివేదితాన్ పితృవదపశ్యత్ । తైశ్చహర్షకంపితపలితంసరభసోపగూఢఃపరమభిననంద । తతఃప్రవృత్తాసుప్రతికథాసు ప్రియవయస్యగణానుయుక్తః స్వస్యచసోమదత్తపుష్పోద్భవయోశ్చరితమనువర్ణ్యసుహృదామపివృత్తాంతంక్రమేణశ్రోతుంకృతప్రస్తావస్తాంశ్చతదుక్తావన్వయుఙ్క్త । తేషుప్రథమఃప్రాహస్మకిలాపహారవర్మా॥ ... ... *

ఇతిశ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినఃకృతౌ దశకుమారచరితే
ఉత్తరపీఠికాయాంరాజవాహనచరితంనామ
ప్రథమఉచ్ఛ్వాసః

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితే ఉత్తరపీఠికాయాం
అపహారవర్మచరితంనామ ద్వితీయోచ్ఛ్వాసః

దేవ త్వయి త్వదానవీగృహద్విజోపకారాయాసురవివరం త్వదన్వేషణప్రసృతే చ మిత్రగణే ఽహమపి మహీమటన్నంగేషు గంగాతటే బహిశ్చంపాయాః కశ్చిదస్తి తపః ప్రభావోత్పన్నదివ్యచక్షుర్మరీచిర్నామ మహర్షిరితి కుతశ్చిత్సంలపతో జనసమాజాదుపలభ్యాఽముతో బుభుత్సుస్త్వద్గతింతముద్దేశమగమం। న్యశామయం చ తస్మిన్నాశ్రమే కస్యచిచ్చూతపోతకస్య ఛాయాయాంకమప్యుద్విగ్నవర్ణం తాపసం। అమునా చాతిథివదుపచరితః క్షణం విశ్రాంతః క్వాసౌ భగవాన్మరీచిస్తస్మాదహముపలిప్సుః ప్రసంగప్రోషితస్య సుహృదో గతిమాశ్చర్యజ్ఞానవిభవో హి స మహర్షిర్మహ్యం విశ్రుత ఇత్యవాదిషం॥ ... ... *

అథాసావుష్ణమాయతం చ నిశ్వస్యాశశంస। ఆసీత్తాదృశో మునిరస్మిన్నాశ్రమే తమేకదా కామమంజరీ నామాంగపుర్యవతంసస్థానీయా వారయువతిరశ్రుబిందుతారకితపయోధరా సనిర్వేదమభ్యేత్య కీర్ణశిఖండాస్తీర్ణభూమిరభ్యవందిష్ట। తస్మిన్నేవ చ క్షణే మాతృప్రముఖస్తద్దాసీవర్గస్సానుక్రోశమనుప్రధావితస్తత్రైవావిచ్ఛిన్నపాతమపతత్। స కిల కృపాలుస్తం జనమార్ద్రయా గిరాశ్వాస్యార్తికారణం తాంగణికామపృచ్ఛత్। సా తు సవ్రీడేవ సవిషాదేవ సగౌరవేవ చాబ్రవీత్। భగవన్నైహికస్య సుఖస్య భాజనం జనోఽయమాముష్మికాయ శ్వోవసీయాయాయాత్రాభ్యుపపత్తివిత్తయోర్భగవత్పాదయోర్మూలం శరణమభిప్రపన్నా ఇతి। తస్యాస్తు జనన్యుదంజలిః పలితశారశిఖండబంధస్పృష్టముక్తభూమిరభాషత। భగవన్నస్యాం మే దోషమేషా దాసీ విజ్ఞాపయతి। దోషశ్చ మమ స్వాధికారానుష్ఠాపనం। ఏష హి గణికామాతురధికారో యద్దుహితుర్జన్మనః ప్రభృత్యేవాంగక్రియా

తేజోబలవర్ణమేధాసంవర్ధనేనదోషాగ్నిధాతుసామ్యకృతా మితాహారే
ణశరీరపోషణం ఆపంచమాద్వర్షాత్పితురప్యనతిదర్శనం జన్మదినేషుపుణ్యది
నేషుచోత్సవోత్తరోమంగళవిధిః అధ్యాపనమనంగవిద్యానాంసాంగానాం
నృత్యగీతవాద్యనాట్యచిత్రాస్వాద్యగంధపుష్పకలాసులిపిజ్ఞానవచనకౌశ
లేషుచసమ్యగ్వినయనం శబ్దహేతుసమయవిద్యాసు వార్తామాత్రావబో
ధనంఆజీవజ్ఞానేక్రీడాకౌశలేసజీవనిర్జీవాసుచద్యూతకలాస్వభ్యంతరీకర
ణంఅభ్యంతరకలాసువైశ్వాసికజనాత్ప్రయత్నేనప్రయోగగ్రహణంయా
త్రోత్సవాదిష్వాదరప్రసాధితాయాః స్ఫీతపరిబర్హాయాఃప్రకాశనం ప్ర
సంగవత్యాంసంగీతాదిక్రియాయాంపూర్వసంగృహీతైర్గ్రాహ్యవాక్సి
స్సిద్ధిలంభనందిఙ్ముఖేషుతత్తచ్ఛిల్పవిత్తకైర్యశఃప్రఖ్యాపనం కార్తాంతికా
దిభిఃకల్యాణలక్షణోద్ఘోషణంపీఠమర్దవిటవిదూషకైర్భిక్షుకీభిశ్చనాగరి
కపురుషసమవాయేషురూపశీలమాధుర్యప్రస్తావనా యువజనమనోరథల
క్ష్యప్రభూతాయాఃప్రభూతతమేనశుల్కేనావస్థాపనంస్వతోరాగాంధా
యతద్భావదర్శనోన్మాదితాయవాజాతిరూపవయోర్థశక్తిశౌచత్యాగదా
క్షిణ్యశిల్పమాధుర్యోపపన్నాయస్వతంత్రాయ ప్రదానం అధికగుణాయా
స్వతంత్రాయప్రాజ్ఞతమాయాల్పేనాపిబహువ్యపదేశేనార్పణంఅస్వతం
త్రేణవాగాంధర్వసమాగమేనగురుభ్యశ్శుల్కాపహరణంఅలాభేఽర్థస్యకా
మస్వీకృతేస్వామిన్యధికరణేవాసాధనంరక్తస్యదుహితురేకచారిణీవ్ర
తానుష్ఠాపనం నిత్యనైమిత్తికప్రీతిదాయకతయాహృతశిష్టానాంగమ్యధ
నానాంచిత్రైరుపాయైరపహరణం అదదతాలుబ్ధప్రాయేణచవిగ్రహస్స
ంప్రతిహస్తిప్రోత్సాహనేనలుబ్ధస్యరాగిణస్త్యాగశక్తిసంధుక్షణంఅసార
స్యవాక్సంతక్షణైర్లోకోపక్రోశనైర్దుహితృనిరోధనైర్వ్రీడోత్పాదనైర
న్యాభియోగైరవమానైశ్చాపవాహనం అర్థదైరనర్థప్రతిఘాతిభిశ్చానిం
ద్యైరన్యైరనుబద్ధార్థానర్థసంశయాన్విచార్యభూయోభూయస్సంయో
జనమితి । గణికాయాశ్చగమ్యంప్రతిసజ్జైవసంగఃసత్యామపిప్రీతౌన
మాతుర్మాతృకాయావాశాసనాతివృత్తిః । ఏవంస్థితేఽనయాప్రజాపతి
విహితంస్వధర్మముల్లంఘ్య క్వచిదాగంతుకేరూపమాత్రధనేవిప్రయూని

స్వైనైవధనవ్యయేనరమమాణయా మాసమాత్రమత్యవాహి । గమ్యజనశ్చభూయానర్థయోగ్యః ప్రత్యాచక్షమాణయానయా ప్రకోపితస్స్వకుటుంబకంచావసాదితం । ఏషాకుమతిర్నకల్యాణీతినివారయంత్యాం మయి వనవాసాయకోపాత్ప్రస్థితా సాచేదియమహార్యనిశ్చయా సర్వఏషజనోఽత్రైవానన్యగతిరనశనేనసంస్థాస్యత ఇత్యవాదీత్ । అథసావారయువతిస్తేనతాపసేనభద్రే ననుదుఃఖాకరోఽయంవనవాసస్తస్యఫలమపవర్గః స్వర్గోవా ప్రథమస్తుతయోః ప్రకృష్టజ్ఞానసాధ్యః ప్రాయోదుస్సంపాద ఏవ ద్వితీయస్తుసర్వస్యైవసులభః కులధర్మానుష్ఠాయినస్తదశక్యారంభాదుపరమ్యమాతుర్మతేవర్తస్వేతిసానుకంపమభిహితా । సాతుప్రత్యవాదీత్ । యదిభగవత్పాదమూలమశరణంశరణమస్తుమమకృపణాయాః హిరణ్యరేతా ఏవ ఇత్యుదమనాయత । సతుమునిరనువిమృశ్య గణికామాతరమవదత్ । సంప్రతిగచ్ఛగృహాన్ ప్రతీక్షస్వ కానిచిద్దినాని యావదియంసుకుమారాసుఖోపభోగసముచితా సత్యరణ్యవాసోద్వేజితా భూయోభూయశ్చాస్మాభిర్విబోధ్యమానా ప్రకృతావేవస్థాస్యతీతి । తథేతితస్యాః ప్రతియాతేస్వజనే సాగణికాతమృషిమలఘుభక్తిర్ధౌతోద్గమనీయవాసినీ నాత్యుద్ధృతశరీరసంస్కారా వనతరుపోతకాలవాలపూరణైర్దేవతార్చనకుసుమోచ్చయోపచయప్రయాసైరనేకవికల్పోపహారకర్మభిః కామశాసనార్ధేచ గంధమాల్యధూపదీపనృత్యగీతవాద్యాదిభిః క్రియాభిరేకాంతేచ త్రివర్గసంబంధినీభిః కథాభిరధ్యాత్మవాదైశ్చానురూపైరల్పీయసైవకాలేనాన్వరంజయత్ । ఏకదాచరహసిరక్తంతముపలక్ష్య మూఢః ఖలులోకో యత్సహధర్మేణార్థకామావపిగణయతీతి కించిదస్మయత । కథయవాసు కేనాంశేనార్థకామాతిశాయీధర్మస్తవాభిప్రేత ఇతిప్రేరితా మరీచినా సలజ్జామంథరమారభతాభిధాతుం । ఇతఃకిల జనాద్భగవతస్త్రివర్గబలాబలజ్ఞానం । అథవాతదపిప్రకారాంతరం దాసజనానుగ్రహస్య భవతు శ్రూయతాం । ననుధర్మాదృతేఽర్థకామయోరనుత్పత్తిరేవ తదనపేక్ష ఏవధర్మోనివృత్తిసుఖప్రసూతిహేతురాత్మనః సమాధానమాత్రసాధ్యశ్చ సోఽర్థకామవద్బాహ్యసాధనేషు నాత్యాయతతే । తత్త్వదర్శనోపబృంహితస్తుయ

ధాకథంచిదనుష్ఠీయమానాభ్యాంనార్థకామాభ్యాంబాధ్యతే బాధితోఽ
పిచాల్పాయాసప్రతిసమాహితస్తమపిదోషం నిర్హృత్య శ్రేయసేఽనల్ప
ల్పాయకల్పతే । తథాహిపితామహస్యతిలోత్తమాభిలాషఃభవానీ
పతేర్మునిపత్నీసహస్రదూషణం పద్మనాభస్యషోడశసహస్రాంతఃపురవి
హారః ప్రజాపతేస్స్వదుహితర్యతిప్రణయప్రవృత్తిఃశచీపతేరహల్యాజా
రతా శశాంకస్యగురుతల్పగమనం అంశుమాలినోబడబాలంఘనం అనిల
స్య కేసరికళత్రసమాగమః బృహస్పతేరుతథ్యభార్యాభిసరణం పరాశ
రస్యదాశకన్యాదూషణం పారాశర్యస్యభ్రాతృదారసంగతిః అత్రేర్మృ
గీసమాగమఇతి। అమరాణాంచ తేషు తేషుకార్యేష్వసురవిప్రలంభనాని
జ్ఞానబలాన్నధర్మపీడామావహంతి ధర్మపూతేచమనసినభసీవనజాతుర
జోఽనుషజ్యతే । తన్మన్యేనార్థకామౌధర్మస్యశతతమీమపికలాంస్పృశ
తఇతి । శ్రుత్వైతదృషిరుదీర్ణరాగవృత్తిరభ్యధాత్ । అయివిలాసినిసా
ధుపశ్యసి నధర్మస్తత్త్వదర్శినాంవిషయోపభోగేనోపరుధ్యతఇతి। కింతుజ
న్మనఃప్రభృత్యర్థకామవార్తానభిజ్ఞావయం। జ్ఞేయౌచేమౌకింరూపౌకింప
రివారౌకింఫలౌవేతి । సాత్వవాదీత్ । అర్థస్తావదార్జనవర్ధనరక్షణాత్మకః
కృషిపాశుపాల్యవాణిజ్యసంధివిగ్రహాదిః పరివారస్తీర్థప్రతిపాదనంఫల
శ్చ కామస్తువిషయాతిసక్తచేతసోఃస్త్రీపుంసయోర్నిరతిశయసుఖస్పర్శ
విశేషఃపరివారస్తుతస్యయావదిహరమ్యముజ్జ్వలంవస్తుఫలంపునః పరమా
హ్లాదనంపరస్పరవిమర్దజన్మస్మర్యమాణమధురముదీరితాభిమానమనుత్తమ
సుఖమపరోక్షంస్వసంవేద్యమేవ।తస్యైవకృతే విశిష్టస్థానవర్తినఃకష్టానిత
పాంసిమహాంతిదానానిదారుణానియుద్ధాని భీమాని సముద్రలంఘనాదీని
మానవాస్సమాచరంతీతి । నిశమ్యైతన్నిమిత్తబలాన్నతత్పాటవాన్న
స్వబుద్ధిమాంద్యాన్నస్వనియమానాదృత్యతస్యామసౌప్రాసజత్।సా
సుదూరంమూఢాత్మానంచతంప్రవహణేననీత్వా పురముదారశోభయా
రాజవీథ్యాస్వభవనమనైషీత్ । అభూచ్చఘోషణాశ్వఃకామోత్సవఇ
తి। ఉత్తరేద్యుఃస్నాతానులిప్తమారచితముండమాలమారబ్ధకామి జనవృ
త్తంనివృత్తస్వవృత్తాభిలాషం క్షణమాత్రేఽగతే తయావినాదూయమా

నచిత్తం తమృషిమృద్ధిమతా రాజమార్గేణోత్సవసమాజేనీత్వా క్వచిదుప
వనోద్దేశే యువతిశతపరివృతస్య రాజ్ఞస్సన్నిధౌ సమాసదత్ । తత్ర స్మిత
ముఖేన తేన భద్రే భగవతా సహ నిషీదేత్యాదిష్టా సవిభ్రమం కృతప్రణామా
సస్మితం న్యషీదత్। తత్ర కాచిదుత్థాయ బద్ధాంజలిరుత్తమాంగనా దేవజి
తానయాహం తదద్యాస్యమద్యప్రభృత్యభ్యుపేతం మయేతి ప్రభుం ప్రాణం
సీత్। విస్మయహర్షమూలశ్చ కోలాహలో లోకస్యోదజిహీత । హృష్టేన
చ రాజ్ఞా మహార్హైరలంకారైర్మహతా చ పరిబర్హేణానుగృహ్య వి
సృష్టా వారముఖ్యాభిః పౌరముఖ్యైశ్చ గణశః ప్రశస్యమానా స్వభవనమ
గత్వైవ తమృషిమభాషత । భగవన్నయమంజలిశ్చిరమనుగృహీతోఽ
యం దాసజనః స్వార్థ ఇదానీమనుష్ఠేయ ఇతి। స తు రాగాదశనిహత ఇవో
ద్భ్రామ్యాబ్రవీత్। ప్రియే కిమేతత్ కుత ఇదమౌదాసీన్యం క్వ గతస్తవ
మయ్యసాధారణానురాగ ఇతి। అథ సా సస్మితమవాదీత్। భగవన్ యయా
ద్య రాజకులే మత్తః పరాజయోఽభ్యుపేతస్తస్యాశ్చ మమ చ కస్మింశ్చిత్సంఘ
ర్షే మహర్షిం మరీచిమావర్జితవతీవ శ్లాఘస ఇతి తయాహమధిక్షిప్తా దా
స్యపణబంధేన చాస్మిన్నర్థే ప్రావర్తిషి। సిద్ధార్థా చాస్మి త్వత్ప్రసాదాదితి।
స తథా తథావధూతో దుర్మతిః కృతానుశయశ్శూన్యవన్న్యవర్తిష్ట। య
స్త్వయైవం కృతస్తపస్వీ తమేవ మాం మహాభాగమన్యస్వ। స్వశక్తివిషక్తం
రాగముద్ధృత్య త్వయైవ బంధక్యా మహద్వైరాగ్యమర్పితం । అచిరాదేవాశే
క్య ఆత్మా త్వదర్థసాధనక్షమః కర్తుం। అస్యామేవ తావద్వసాంగపుర్యాం
చంపాయామితి॥ ... ... *

అథ తన్మనశ్చ్యుతతమస్స్పర్శభియేవాస్తం రవిరగాదృషిముక్తశ్చ
రాగస్సంధ్యాత్వేనాస్ఫురత్ తత్కథాదత్తవైరాగ్యాణీవ కమలవనాని
సమకుచన్। అనుమతమునిశాసనస్త్వహమముష్యైవ సహానయోపాస్య సం
ధ్యామనురూపాభిః కథాభిస్తమనుశయ్య నీతరాత్రిః ప్రత్యున్మిషత్యుదయ
ప్రస్థదావకల్పైకల్పద్రుమకిసలయావధీరిణ్యరుణార్చిషి తం నమస్కృత్య
నగరాయోదచలం । అదర్శం చ మార్గాభ్యాశవర్తినః కస్యాపి క్షపణకవిహా
రస్య బహిర్ద్వివిక్తే రక్తాశోకఖండే నిషణ్ణమస్పృష్టసమాధిమాధిక్షీణమగ్ర

గణ్యమానమభిరూపాణాంకృపణవర్ణకమపితత్పణకం । ఉరసిచాస్యశిథిలితమలనిచయాన్ముఖాన్నిపతితానశ్రుబిందూనలక్షయం । అపృచ్ఛంచాంతికోపవిష్టఃక్వతపఃక్వచరుదితం నచేద్రహస్యమిచ్ఛామిశ్రోతుంశోకహేతుమితి। సో౽బ్రవీత సౌమ్యశ్రూయతామహమస్యామేవచంపాయాం నిధిపాలితనామ్నశ్శ్రేష్ఠినోజ్యేష్ఠసూనుర్వసుపాలితోనామవైరూప్యాన్మమవిరూపకఇతిప్రసిద్ధిరాసీత్ । అన్యశ్చాత్రసుందరకఇతియథార్థనామాకలాగుణైస్సమృద్ధోవసునానాతిపుష్టో౽భవత్। తస్యచమమచ వపుర్వసునీనిమిత్తీకృత్య వైరంవైరోపజీవిభిఃపౌరధూర్తైరుదపాద్యత। తఏవకదాచిదావయోరుత్సవసమాజేస్వయముత్పాదితమన్యోన్యావమానసమూలమధిక్షేపవచనవ్యతికరముపశమయ్య నవపుర్వసువాపుంస్త్వమూల మపితుప్రకృష్టగణికాప్రార్థ్యయావనోహియస్సపుమాన్।అతోయువతిలలామభూతా కామమంజరీయం కామయతే సహరతుసుభగపతాకామితి వ్యవస్థాపయన్నభ్యుపేత్యతాంప్రాహిణువతస్యైదూతాన్ । అహమేవకిలాముష్యాస్స్మరోన్మాదహేతురాసం। ఆసీనయోశ్చావయోర్మామేవోపగమ్యసానీలోత్పలమయమివాపాంగదామాంగేమమముంచతీతంజనమత్రపయాధోముఖంవ్యధత్త । సుభగేనచమయాస్యాధనస్యస్వగృహస్యస్వగుణస్య స్వదేహస్యస్వజీవితస్యచ సైవేశ్వరీకృతా కృతశ్చాహమనయామలమల్లకశేషోహృతసర్వస్వస్తయాపవాహితః। ప్రపస్యలోకోపహాసలక్షతాం అక్షమశ్చాధికర్తుమేతానిపౌరవృద్ధానాంసోఢుమిహైవాయతనేమునినైకేనోపదిష్టఉత్తమోవర్త్మా సుకరపషవేషావేశనిర్గతానామిత్యుదీర్ణవైరాగ్యస్తదపికౌపీనమజహాం । అథపునఃసంకీర్ణమలపంకః ప్రబలకేశలుంచనవ్యథః ప్రకృష్టతమక్షుత్పిపాసాదిదుఃఖః స్థానాసనశయనభోజనేషుద్విప ఇవ నవగ్రహేబాలవతీభిర్యంత్రణాభిరుద్వేజితః ప్రత్యవామృశం । అహమస్మి ద్విజాతిరస్వధర్మో మమైషపాషండ పథావతారః శ్రుతిస్మృతివిహితేనైవవర్త్మనా మమపూర్వజాః ప్రావర్తంత మమతుమందభాగ్యస్య నింద్యవేశమమందదుఃఖాయతనం హరిహర హిరణ్యగర్భాది దేవతాపవాదశ్రవణనైరంతర్యా త్ప్రేత్యా

పినిరయఫలమఫలంవిప్రలంభప్రాయమీదృశమిదమధర్మవర్త్మ ధర్మ వర్త్మనాచరణీయమాసీదితిప్రత్యాకలితస్వదుర్నయః పిండీఖండంవివిక్త మేతదాసాద్యపర్యాప్తనుశ్రిముంచామీతి । శ్రుత్వాచైతదనుకంపమా నోఽబ్రవం। భద్రక్షమస్వ కంచిత్కాలమత్రైవనివస నిజేనద్యుమ్నేనా సావేవవేశ్యా యథాత్వాం యోజయిష్యతి తథాయతిష్యే సంత్యుపా యాస్తాదృశాః। ఇత్యాశ్వాస్యతమభ్యర్థితోఽహంనగరమావిశన్నేవచో పలభ్య లోకవాదాల్లుబ్ధసమృద్ధపూర్ణంపురమితి అర్థానాంనశ్వరత్వంచ ప్రదర్శ్య ప్రకృతిస్థానమూన్విధాస్యన్ కర్ణీసుతప్రహితేపథి మతిమకర వం। అనుప్రవిశ్యచద్యూతసమాజమక్షధూర్తైస్సమగంసి। తేషాంపంచ వింశతిప్రకారాసు సర్వాసు ద్యూతాశ్రయాసుకలాసు కౌశలమక్ష భూమిహస్తాదిషుచాత్యంతదురుపలక్ష్యాణికూటకర్మాణితన్మూలానిసావలే పాన్యధిక్షేపవచనానిజీవితనిరపేక్షాణిసంరంభవిచేష్టితానిసభికప్రత్యయ వ్యవహారాన్న్యాయబలప్రతాపప్రాయానంగీకృతార్థసాధనక్షమాన్ బలిషుసాంత్వనానిదుర్బలేషుభర్త్సితానిపక్షరచనానైపుణ్యముచ్చావచా న్యుపప్రలోభనానిగ్లహప్రభేదవర్ణనాని ద్రవ్యసంవిభాగౌదార్యమంత రాంతరాశ్లీలప్రాయాణ్కలకలానిత్యేతానిచాన్యాని చానుభవన్నతృప్తి మధ్యగచ్ఛం। అహసంచకించిత్ప్రమాదదత్తశారేక్వచిత్కితవే ప్రతికితవ వస్తునిర్దహన్నివక్రోధతామ్రయాదృశా మామభివీక్ష్యశిక్షయసి రేద్యూ తవర్త్మహాసవ్యాజేనాస్తామయమశిక్షితో వరాకస్త్వయైవతావద్విచ క్షణేనదేవిష్యామీతి ద్యూతాధ్యక్షానుమత్యా వ్యత్యసజత్। మయాజిత శ్చాసౌషోడశసహస్రాణిదీనారాణాం। తదర్థంసభికాయసభ్యేభ్యశ్చ దత్త్వార్థంస్వీకృత్యోదతిష్ఠం। ఉదతిష్ఠంశ్చతత్రగతానాంహర్షగర్భాః ప్రశంసాలాపాః ప్రార్థయమానసభికానురోధాచ్చ తదగారేఽభ్యవ హారవిధిమకరవం। యన్మూలశ్చమేదురోదరావతారస్సమేవిమర్దకోనా మవిశ్వాస్యతరంద్వితీయంహృదయమాసీత్॥ … … *

తన్ముఖేనచ సారతఃకర్మతశ్శీలతశ్చ సకలమేవనగరమవధార్య ధూర్జటికంఠకల్మషకాలతమేతమసి సీలవసనార్ధోరుకపరిహితో బద్ధతీక్ష్ణ

కౌక్షేయకః ఫణిముఖకాకలీసందంశకపురుషశీర్షక యోగచూర్ణయోగవర్తికామానసూత్రకర్కటకరజ్జుదీపభాజనభ్రమర కరండకప్రభృత్యనేకోపకరణయుక్తోగత్వా కస్యచిల్లుబ్ధేశ్వరస్యగృహేసంధింఛిత్వా పటభాసుసూక్ష్మఛిద్రాలక్షితాంతర్గృహప్రవృత్తిరవ్యథో నిజగృహమివానుప్రవిశ్యనీవింసారమహతీమాదాయనిరగాం । నీలనీరదనికరపీవరతిమిరనిబిడపీడితాయాంరాజవీథ్యాం ఝడితిశతహ్రదాసంపాతమివక్షణమాలోకమలక్షయం । అథాసౌ నగరదేవతేవనగరమోషరోషితానిస్సంబాధవేలాయాం నిస్సృతా సన్నికృష్టాకాచిదున్మిషద్భూషణాయువతిరావిరాసీత్। కాసివాసుక్వయాసీతిసదయముక్తాసగద్గదామామవాదీత్ । ఆర్యపుర్యామస్యామర్యవర్యఃకుబేరవల్లభనామావసతి । అస్యాహంతస్యకన్యా। మాంజాతమాత్రాం ధనమిత్రనామ్నేఽత్రత్యాయైవకస్మైచిదిభ్యకుమారాయాన్వజానాద్భార్యాంమేపితా । సపునరముష్మిన్నత్యుదారతయా పిత్రోరంతేవిత్తైస్స్వైః క్రీత్వార్థివర్గాద్దారిద్ర్యందరిద్రతిసతి। అఖఉదారకఇతిచప్రీతలోకాధిరోపితాపరశ్లాఘ్యనామ । నివారయత్యేవతస్మిన్ మాంతరుణీభూతాం సధనఇత్యదత్వాఽర్థపతినామ్నేకస్మైచిదితరస్మైయథార్థనామ్నేసార్థవాహాయదిత్సతిమేపితా । తదమంగలమద్యకిలప్రభాతేభావీతిజ్ఞాత్వా ప్రాగేవప్రియతమదత్తసంకేతా వంచితస్వజనా నిర్గత్య బాల్యాభ్యస్తేనవర్త్మనామన్మథాభిసరా తదగారమభిసరామి। తన్మాంముంచగృహాణైతద్భాండమిత్యున్ముచ్యమహ్యా మర్పితవతీ। దయమానశ్చాహమబ్రవం। ఏహిసాధ్వి త్వాంనమైత్వత్ప్రియతమమితిత్రిచతురాణిపదాన్యుదచలం। ఆపతచ్చదీపికాలోకపరిలుప్యమానతిమిరభారంయష్టికృపాణపాణి నాగరికబలమనల్పం। ప్రవేపమానాంకన్యకామవదం భద్రేమాభైషీరస్త్యసిద్వితీయోమేబాహురపితుమృదురయముపాయస్త్వదపేక్షయాచింతితః। శయేయంభూతవిషవేగవిక్రియస్త్వయాప్యమీవాచ్యాః నిశివయమిమాంపురీంప్రవిష్టాః దష్టశ్చమమైషనాయకోదర్వీకరేణాముష్మిన్సభాగృహకోణఏవ। యదివఃకశ్చిన్మంత్రవిత్కృపాలుస్సఏవతమనుజీవయేన్మమప్రాణానాహరేదనాథాయాఇతి । సాపిబా

లాగత్యంతరాభావాద్భయగద్గదస్వరా బాష్పదుర్దినాక్షీ బద్ధవేపథుః కథం కథమపి గత్వా మదుక్తమన్వతిష్ఠత్। అశయిషి చాహం భావితవిషవిక్రియస్తేషు కశ్చిన్నరేంద్రాభిమానీ మాం నిర్వర్ణ్య ముద్రాతంత్రమంత్రధ్యానాదిభిశ్చోపక్రమ్యాకృతార్థో గతపవాయం కాలదష్టస్తథాహి స్తబ్ధశ్యావవర్ణాంగం రుద్ధదృష్టిః శాంతపవోష్మా। శుచా అలం వాసుశ్వోఽగ్నిసాత్కరిష్యామః కోఽతివర్తతే దైవమితి స హోత్తరైః ప్రాయాత్॥ ......*

ఉత్థితశ్చాహముదారకాయ తాం నీత్వాఽబ్రువం। అహమస్మి కోపితస్యర స్త్వద్గతేనైవ చేతసా సహాయభూతేన త్వామిమామభిసరంతీమంతరోపలభ్య కృపయా త్వత్సమీపమనైషం। భూషణమిదమస్యా ఇత్యంశుపటలపాటితధ్వాంతజాలం తదస్యార్పితవాన్। ఉదారకస్తు తదాదాయ సలజ్జం చ సహర్షం చ ససంభ్రమం చ మామభాషత। ఆర్య త్వయైవేయమస్యాం నిశి ప్రియా మే దత్తా వాక్చ పునర్మమాపహృతా। తథాహి నజానే వక్తుం త్వత్కర్మైతదద్భుతమితి। నను తే స్వశీలమద్భుతవత్ప్రతిభాతి। నైవమన్యేనాపి కృతపూర్వమితి ప్రతినియతైవ వస్తుశక్తిః। నహి త్వయ్యాన్యదీయా లోభాదయః। త్వయాద్య సాధుతోఽస్మిలితేతి తత్ప్రియాస్త్వత్పూర్వావదానేభ్యో న రోచతే। దృష్టమిదానీమౌదార్యస్య రూపమితి। త్వదాశయమననుమాన్య నయుక్తో నిశ్చయః। త్వయాఽమునా సుకృతేన క్రీతోఽయం దాసజన ఇతి। అసారం అతిగరీయసా క్రీణాసీతి స తే ప్రజ్ఞాధిక్షేపః। న ప్రియాదానస్య ప్రతిదానమిదం శరీరమితి తదలాభే నిధనోన్ముఖమిదమపి త్వయైవ దత్తం। అథవై తావదత్ర ప్రాప్తంరూపం। అద్య ప్రభృతి భర్తవ్యోఽయం దాసజన ఇతి మమ పాదయోరపతత్। ఉత్థాప్య చైనమురసోపశ్లిష్యాభాషిషి। భద్ర కాద్య తే ప్రతిపత్తిరితి। సోఽభ్యధత్త। న శక్నోమి చైనామత్ర పితురనభ్యనుజ్ఞయోపయమ్య జీవితుం। అతోఽస్యామేవ యామిన్యాం దేశమిమం జిహాసామి। కో వాహం యథా త్వమాజ్ఞాపయసీతి। అథమయోక్తమస్త్యేతత్స్వదేశో దేశాంతరమితి నేయం గణనా విదగ్ధస్య పురుషస్య కింతు బాలేయమనల్పసౌకుమార్యా కష్టాః ప్రత్యవాయభూయిష్ఠాశ్చ కాంతారపథాః। శైథిల్యమివ కించిత్ప్రజ్ఞా సత్వరో

రసర్థే నే దృశేనదేశత్యాగేన సంభావ్యతే । తత్సహాయయాసుఖమిహై వవస్తవ్యమేహినయా వైనాం స్వావాసమితి । అవిచారానుమతేన తేనస దైన్యైవైనాంతద్గృహముపనీయ తస్మైవాపసర్వభూతయా తత్ర స్పృద్ధాం డావశేషమచోరయావ । తతోనివృత్య క్వచిన్ముషితకంనిధాయ సముచ్ఛలంతౌ నాగరికపురుషసంపాతే మార్గపార్శ్వశాయినం కంచిన్మత్తవారణముపరి పురుషమాకృష్యాధ్యారోహావ । గ్రైవేయకప్రోతపాదయుగళేనమయోత్థాప్యమానపవపతితాధోరణః పృథులోరస్థలపరిణతః పురీతల్లతాపరీతదంతకాండస్సరక్షికబలమక్షిణోత్ । అధ్వంసయావచామునైవార్థపతిభవనం । అపవాహ్యాచ క్వచనజీర్ణోద్యానే శాఖాగ్రాహికయావాతరావ । స్వగృహంగతౌచస్నాతౌ శయనమధ్యశిశ్రియావ ॥ *

తావదేవోదగాదుదధేరుదయాచలేంద్రపద్మరాగశృంగకల్పం కల్పద్రుమహేమపల్లవాపీడపాటలంపతంగమండలం । ఉత్థాయచధౌతవక్త్రౌ ప్రగేతనానిమంగళాన్యనుష్ఠాయాస్మత్కర్మతుములంపురమనుచరంతావశృణువ పరవధూగృహేషుకోలాహలం । అథార్థపతిఃకుబేరదత్తమాశ్వాస్య కులపాలికావివాహంమాసావధికమకల్పయత్ । ఉపహ్వరేపునరశిక్షంధనమిత్రం । ఉపతిష్ఠసఖే । ఏకాంతపవచర్మరత్నభస్త్రికామిమాంపురస్కృత్యాంగరాజమాచక్ష్వ । జానాత్యేవదేవోనైకకోటిసారస్యవసుమిత్రస్యమాంధనమిత్రంనామైకపుత్రం । సోహంమూలహరత్వమేత్యార్థివర్గాదస్మ్యవజ్ఞాతోమదర్థమేవ సంవర్ధితాయాంకులపాలికాయాం మద్దారిద్ర్యదోషాత్పునఃకుబేరదత్తేనదుహితర్యర్థపతయేదిత్సితాయాముద్వేగాదుద్బద్ధుమనాః సూనుపపౌరికంజరద్వనమవగాహ్య కంఠన్యస్తశస్త్రికః కేనాపిజటాధరేణనివార్యైవముక్తః । కింతేసాహసస్యమూలమితి । మయోక్తమవజ్ఞాసౌందర్యందారిద్ర్యమితి । సపునరేవం కృపాళురన్వగ్రహీత్ । తాతమూఢోఽసినాన్యత్రాపిస్థతమాత్మత్యాగాత్ । ఆత్మానమాత్మనానవసాదయ్యోద్ధరంతిసంతః । సంత్యుపాయాః ధనార్జనస్యబహవోనైకశ్ఛిన్నకంఠప్రతిసంధానపూర్వస్యపాణిలాభస్య । కిమనేనసోస్మ్యహంమంత్రసిద్ధః సాధితేయంలక్షగ్రాహిణీచర్మభ

త్వభస్త్రికా చిరమహమస్యాః ప్రసాదాత్ కామరూపేషు కామప్రకాశః ప్రజానామావాస్తం మత్సరిణ్యాం జరసిభూమిస్స్వర్గమితో౽ద్దేశే ప్రవేత్స్యానాగతస్త్వామిమాం ప్రతిగృహాణ। మదన్యత్ర చేయం వణిగ్భ్యో వారయోషిన్ముఖ్యాభ్యో వా దుగ్ధే ఇతిహితద్గతా ప్రతీతేః కింతు యత్సకాశాదన్యాయాపహృతం తస్మై ప్రత్యర్పణీయం న్యాయార్జితంతు దేవబ్రాహ్మణేభ్యస్త్యాజ్యం। అథేయం దేవ తేవశుచౌ దేశేని వేశ్యార్చ్యమానా పాత్రితః ప్రాతస్స్వర్ణఘ్నాణ్నైవదృశ్యతే సపిపకల్పవిధిరితి। బద్ధాంజలిరహమతిష్ఠం। బద్ధాంజలయేమహ్యామే నాందత్వాకిమపిగాత్రివచ్ఛిద్రం ప్రావిశత్ । ఇయంచరత్నభూతా చర్మభస్త్రికా దేవాయానివేద్య నోపజీవ్యేత్యానీతా పరంతు దేవః ప్రమాణమితి। రాజాచనియతమేవవక్ష్యతి। భద్ర ప్రీతోస్మి గచ్ఛ యథేచ్ఛమేనాముపభుంక్ష్వేతి । భూయశ్చ బ్రూహి యథానకశ్చిదేనాంముష్ణాతి తథానుగృహ్యతామితి। తదప్యవశ్యమసావభ్యుపేష్యతి। తతస్స్వగృహమేత్య యథోక్తమర్థత్యాగం కృత్వా దినేదినే వరివస్యమానాం స్తేయలబ్ధైరర్థైర్నక్తమాపూర్య ప్రాహ్ణే లోకాయదర్శయిష్యసి। తతః కుబేరదత్తస్తృణాయమత్వార్థపతిమర్థలుబ్ధః కన్యకయాస్వయమేవ త్వాముపస్థాస్యతి। అథకుపితో౽ర్థపతిర్వ్యవహారతుమర్థగర్వాదభియోక్ష్యతే తం చ భూయశ్చిత్రైరుపాయైః కౌపీనావశేషం కరిష్యావః స్వకం చ చౌర్యమతేనైవాభ్యుపాయేన సుప్రచ్ఛన్నం భవిష్యతీతి । హృష్టశ్చ ధనమిత్రో౽భియథోక్తమన్వతిష్ఠత్ । తదహరేవమున్నియోగాద్విమర్దకో౽ర్థపతిసేవాభియుక్తస్తస్యోదారకైవైరమభ్యవర్ధయత్ । అర్థలుబ్ధశ్చ కుబేరదత్తో నివృత్యార్థపతేర్ధనమిత్రాయైవ తనయాం సానునయం ప్రాదిత్సత ప్రత్యబధ్నాచ్చార్థపతిం॥ ... ... *

ఏష్వేవదివసేషు కామమంజర్యాస్స్వసా యవీయసీ రాగమంజరీ నామ పంచవీరగోష్ఠే సంగీతకమనుష్ఠాస్యతీతి సాంద్రాదరస్సమాగమన్నాగరజనః స చాహం సహ సఖ్యా ధనమిత్రేణ తత్ర సన్న్యధిషి। ప్రవృత్తనృత్తాయాం చ తస్యాం ద్వితీయం రంగపీఠమమాభూన్మనస్తద్దృష్టివిభ్రమోత్పలవనసత్రపాత్రయం చ పంచశరో భావరసానాంసామగ్ర్యాః

ముదితబలఇతిమామతిమాత్రమవ్యథయత్ । అత్రా సా నగరదేవతేవన
గరమోషరోషితా లీలాకటాక్షమాలాశృంఖలాభిర్నీలోత్పలపలాశశ్యా
మలాభిర్మామబధ్నాత్ । నృత్యోత్థితా చ సా సిద్ధిలాభశ్లాఘినీ కింవిలాసా
తిఱమఖిలాంషాతిఱమస్మై దేవనజానేఽసకృన్మాం సఖీభిరప్యనుపలక్షితేనా
పాంగప్రేక్షితేన సవిభ్రమారేచితభ్రూలతామభివీక్ష్య సాపదేశం చ
కించిదావిష్కృతదశనచంద్రికం స్మిత్వా లోకలోచనమానసానుయాతా
ప్రాతిష్ఠత । సోఽహం స్వగృహమేత్య మర్నివారయోతఱంతయా దూరీ
కృతాహారస్పృహః శిరశ్శూలస్పర్శముపదిశన్వివిక్తేతల్పేముక్తైరవయవై
రశయిషి । అతినిష్ణాతశ్చ మదనతంత్రైర్మామభ్యుపేత్య ధనమిత్రో రహస్య
కథయత్ । సఖ సాధన్యాగణికా దారికాయామేవం భవన్మనోఽభినివిశ
తే తస్యాశ్చ మయా సులక్షితా భావవృత్తిః । తామప్యచిరాదయుష్మశరశ్శ
రశయనే శాయయిష్యతి । స్థానాభినివేశినోశ్చ వామయత్నసాధ్యస్సమా
గమః । కింతు సా కిల వారకన్యకా గణికా స్వధర్మప్రతీపగామినా భద్రోదా
రేణాశయేన సమగిరత్ గుణశుల్కాహం న ధనశుల్కా న చ పాణిగ్రహణా
దృతేఽపి భోగ్యం యౌవనమితి । తచ్చ ముహుః ప్రతిషిద్ధా కృతార్థా తద్భగి
నీ కామమంజరీ తన్మాతా చ మాధవసేనా రాజానమశ్రుకంఠ్యౌ వ్యజిజ్ఞప
తాం । దేవ యుష్మద్దాసీ రాగమంజరీ రూపానురూపశీలశిల్పకౌశలాపూర
యిష్యతి మనోరథానిత్యాసీదస్మాకం మహత్యాశా సాద్యమూలచ్ఛిన్నా
యదియమతిక్రమ్య స్వకులధర్మమర్థనిరపేక్షా గుణేభ్య ఏవ స్వం యౌవనం
విచిక్రీషతే కులస్త్రీవృత్తమేవానుతిష్ఠాసతి । ఏవం సతి సా చేదియం దేవపా
దాజ్ఞయాపి తావత్ప్రకృతిమాపద్యేత తదా పేశలం భవేదితి । రాజ్ఞా చ
తదనురోధాత్తథానుశిష్టా సత్యప్యనాత్రవైవ సా యదాసీత్తదాస్యాస్స్వ
సా మాతా చ రుదితనిర్బంధేన గాఢ్యై సమగిరేతాం యదికశ్చిద్భుజంగోఽస్మ
దిచ్ఛయాపి నైనాం బాలాం విలోభ్య నాశయిష్యతి స తస్కరవద్వధ్య ఇతి ।
తదేవం స్థితే ధనాఢ్య తేన తత్స్వజనోఽనుమన్యతే న తు ధనదాయాసావభ్యు
పగచ్ఛతీతి విచింత్యోఽత్రాభ్యుపాయః ॥ ... ... *

అథ మయోక్తం కిమత్ర చింత్యం గుణైస్తామావర్జ్య గూఢమస్మైస్త

త్స్వజనంతోషయిష్యామీతి। తతశ్చ కాంచిత్ కామమంజర్యాః ప్రధానదూ
తీంధర్మరక్షితాంనామ శాక్యభిక్షుకీం చీవరపిండదానాదినోపసంగృహ్య
తన్ముఖేనతయా బంధక్యా పణబంధమకరవం । అజినరత్నముదారకాన్ముషి
త్వామయాతుభ్యం దెయంయది ప్రతిదానంరాగమంజరీతి। సోఽహంప్ర
తిపన్నాయాంచతస్యాంతధాతమర్థం సంపాద్యమద్గుణోన్మాదితాయా
రాగమంజర్యాఃకరకిసలయమగ్రహీషం। యస్యాంచనిశిచర్మరత్నస్తేయ
వాదస్తస్యాః ప్రారంభె కార్యాంతరాపదేశేనసమాహూతేషు శ్రేణ్యే
ష్వేవనాగరముఖ్యేషు మత్ప్రణిధిర్విమర్దకోఽర్థపతిగృహ్యో నామభూ
త్వా ధనమిత్రముల్లంఘ్యబహ్వతర్జయత్ । ఉక్తంచధనమిత్రేణ భద్ర
కస్తవార్థోయత్పరస్యహేతోర్మామాక్రోశసి నస్మరామిస్వల్పమపితవా
పకారంమయాకృతమితి। సభూయోఽపితర్జయన్నివాబ్రవీత్ సఏషధన
గర్వోనామ యత్పరస్యభార్యాంశుల్కక్రీతాంపునస్త్వంపితుర్ద్రవ్యేణ
విలోభ్యస్వాంచికీర్షసి । బ్రవీషిచసఏషకస్తవాపకారోమత్కృతఇతి ।
నతుప్రతీతమేవైతత్సార్థవాహస్యార్థపతెర్విమర్దకోబహిశ్చరాః ప్రా
ణాఇతి సోహంతత్కృతేప్రాణానపిపరిత్యజామి బ్రహ్మహత్యామపినప
రిహరామి । మమైకరాత్రజాగరప్రతీకారస్త్వేషచర్మరత్నాపహారకార
దాహజ్వరఇతి । తథాబ్రువాణశ్చపౌరముఖ్యైస్సామర్షంనిషిద్ధ్యాపవా
హితోగతోఽభూత్ । ఇయంచవార్తాకృత్రిమార్తినాధనమిత్రేణచర్మర
త్ననాశమాదావుపక్షిప్య పార్థివాయనివేదితా। సచార్థపతిమాహూ
యోపహ్వరేపృష్టవాన్ । అంగకిమస్తికశ్చిద్విమర్దకోనామాత్రభవతఇ
తి। తేనచమూఢాత్మనాస్తిదేవపరమంమిత్రంకశ్చనానాగరఇతికథితః రా
జ్ఞోక్తమపిశక్యోన్విషితమాహ్వాతుమితి బాఢమస్మిశక్తఇతినిర్గత్య స్వగృహె
వెశవాటెద్యూతసభాయామాపణేచనిపుణమన్విష్యన్ నోపలబ్ధవాన్। క
థంచోపలభేతసవరాకః । సఖలువిమర్దకోమద్గ్రాహితత్వదభిజ్ఞానచి
హ్నామన్నియోగాత్త్వదన్వేషణాయోజ్జయినీంతదహరేవ ప్రాతిష్ఠ
త। అర్థపతిస్తుతమదృష్ట్వా తత్కృతమపరాధంనామమస్సంబంధీతిమత్వా
మోహాత్స్వయాచ్ఛాప్రత్యాఖ్యాయ పునర్ధనమిత్రేణవిభావితేనకుపితేన

రాజ్ఞా నిగృహ్య నిగళబంధనమనీయత॥ ... ... *

తేష్వేవ దివసేషు విధికల్పేన చర్మరత్నం దోగ్ధుకామా కామమంజరీ పూర్వం దుగ్ధం తు పణీభూతవిరూపకం రహస్యుపసృత్య తదపహృతం సర్వమర్థజాతం తస్మై ప్రత్యర్ప్య సప్రత్యయం చ బహ్వనునీయ ప్రత్యగమత్ । సోఽపి కథంచిన్నిర్గ్రంథికగ్రహాన్మోచితాత్మా మదనుశిష్టోహృష్టతమః స్వధర్మమేవ ప్రత్యపద్యత । కామమంజర్యపి కతిపయైరేవాహోభిరశ్మంతకశేషమజినరత్నదోహాశయా స్వమభ్యుదయమకరోత్ । అథ మత్ప్రియో ధనమిత్రః పార్థివం మిథో వ్యజ్ఞాపయత్ । దేవ యోయం గణికా కామమంజరీ లోభోత్కర్షాల్లోభమంజరీతి లోకవక్రోక్తిపాత్రమాసీత్ । సాద్య ముసలోలూఖలాన్యపి నిరపేక్షం త్యజతి । తన్మన్యే ముచ్చర్మరత్నలాభహేతుస్తస్యాః ఖలు కల్పస్తాదృశః । వణిగ్భ్యో వారముఖ్యాభ్యశ్చ వాదుర్ధానేభ్య ఇతి హి తద్గతా ప్రతీతిరతోఽముష్యామస్తి మే శంకేతి । సా సద్య ఏవ రాజ్ఞా సహ జనన్యా సమాహూయత । వ్యథితవర్ణేనైవ మయోపహ్వరే కథితం నూనమార్యే సర్వస్య త్యాగాదితి ప్రకాశాదాశంకనీయశ్చర్మరత్నలాభః తదనుయోగాయాం గరాజేన సమాహూయ సా । భూయో భూయశ్చ నిర్బద్ధయా త్వయా నియతం సిరపేక్షితోఽస్మి తదాగత్యేన నాహమపదేశ్యః । తతశ్చ మే భావీ చిత్రవధః । మయి చ మృతే న జీవిష్యత్యేవ తే భగినీ త్వం చ నిస్స్వీభూతా చర్మరత్నం చ ధనమిత్రమేవ ప్రతిభజిష్యతి । తదియమాపత్సమంతతోఽనర్థానుబంధినీ తత్క్రమత్ర ప్రతివిధేయమితి । తయా తజ్జనన్యా చాశ్రూణి విసృజ్యోక్తం । అస్త్యేవైతదస్మద్బాలిశ్యాన్నిర్భిన్నపాత్రీయం రహస్యం । రాజ్ఞశ్చ నిర్బంధాత్ ద్విత్రిచతురమతినిహన్నుత్యాపి నియతమాగతిరపదేశ్యైవం చోరితస్య త్వయి । త్వయి చ వ్యపదిష్టే సర్వమస్మత్కుటుంబమవసీదేత్ । అర్థపతౌ చ తదయశో రూఢం । అంగపురప్రసిద్ధం చ తస్య కీనాశస్యాస్మాభిస్సంగతం । అముష్మై తదస్మభ్యం దత్తమిత్యపదిశ్యావరమాత్మా గోపాయితుమితి మామభ్యుపగమయ్య రాజకులమగమతాం । రాజ్ఞానుయుక్తే చ నైవ న్యాయో వేశకులస్య యద్దాతురపదేశః నహ్యర్థైర్గ్రాహ్యైర్యార్జితైరేవ పురుషా వేశముపతిష్ఠంతీత్యసకృదతిప్రణుద్య కర్ణనాసాచ్ఛేదోపక్షేపభీషితాభ్యాం వద్ధ

బంధకీభ్యాం స ఏవ తపస్వీ తస్కరత్వేనార్థపతిరగ్రాహ్యత। కుపితేన చ రా
జ్ఞా తస్య ప్రాణహార్యో దండః ప్రాంజలినా ధనమిత్రేణైవ ప్రత్యషిధ్య
త। ఆర్యమార్యదత్త ఏష వరో వణిజామీదృశేష్వపరాధేష్వసుభిరవియోగో
యది కుపితోఽసి హృతసర్వస్వో నిర్వాసనీయః పాపవిష ఇతి। తస్మాల్లాద్ధన
మిత్రస్య కీర్తిరప్రథత। అప్రీయత చ భర్తా। పటచ్చరఛదశేషోఽర్థపతిరర్థ
హృత్తిస్సర్వపౌరజనసమక్షం నిరవాస్యత। తస్య ప్రవ్యాసనాం కేనచిదవయ
వేన సాపరాధా కామమంజరీ చర్మరత్నభస్త్రికాపవిద్ధసర్వస్వా సాను
కంపం ధనమిత్రాభిచోదితేన భూపేనాన్వగృహ్యత। ధనమిత్రశ్చాహానిగుణి
నికులపాలికాముపాయంస్త। తదేవం సిద్ధసంకల్పో రాగమంజరీగృహం
హేమరత్నపూర్ణమకరవం॥ ... ... *

అస్మింశ్చ పురే లుబ్ధసమృద్ధవర్గస్తథాముషితః యథా కపాలపాణిః
స్వైరేవ ధనైస్స్వశాత్రిశైః సమృద్ధీకృతస్యార్థివర్గస్య గృహేషు భిక్షార్థ
మభ్రమత్। నహ్యలమతినిపుణోఽపి పురుషో నియతిలిఖితే లేఖామతిక్రమి
తుం। యతోఽహమేకదా రాగమంజర్యాః ప్రణయకోపప్రశమనాయ సా
నునయం యాపితాయాః ప్రణయసమర్పితముఖమధుగండూషమాస్వా
దమాస్వాదం మదేనాస్పృశ్యే। శీలం హి మదోన్మాదయోరమార్గేణాప్యుచిత
కర్మణ్యేవ ప్రవర్తనం। యదహముపోఢమదో నగరమిదమనయైకయైవ శర్వ
ర్యా నిర్ధనీకృత్య శ్వభ్రవనం పూరయేయమితి ప్రవ్యధితప్రియతమాప్రణా
మాంజలిశపథశతాతివర్తీ మత్తవారణ ఇవ గభసచ్ఛిన్నశృంఖలః కయాఽపి
ధాత్ర్యా శృంగాలికాఖ్యయాఽనుగమ్యమానో నాతిపరికరోఽసిద్వితీయో
రంహసా పరేణోదచలం। అభిపతతోఽపి నాగరికపురుషానశంకమేవావగా
హ్య తస్కర ఇతి తైరభిహన్యమానో నాతిప్రకుపితః క్రీడన్నివ మదావసన్న
హస్తపాతితేన నిస్త్రింశేన ద్విత్రానేవ హత్వా అవఘూర్ణమానతామ్ర
దృష్టిరపతం। అనంతరమార్తరవాన్విసృజంతీ శృంగాలికా మమాభ్యాశమ
గమత్। ఆబధ్యే చాహమరిభిరాపదా తుమదాపహారిణ్యా సద్య ఏవ బో
ధితస్తత్క్షణోపజాతయా ప్రతిభయాఽన్వచీవరం। అహో మామమేయం
మోహమూలామపహత్యాపదాపతితా। ప్రవృత్తతరంచ సఖ్యం మయాఽస

హాధనమిత్రస్యమత్పరిగ్రహత్వంచ రాగమంజర్యాః మదేనసాచతౌపౌర్జ్ఞాతౌశ్వోనియతంనిగ్రహీష్యేతే। తదియమిహప్రతిపత్తిర్వ్యయానుష్ఠీయమానయామన్నియోగతస్తౌపరిత్రాస్యేతే మాంచకదాచిదనర్థాదితస్త్రాయిష్యతీతి। కమప్యుపాయమాత్మనైవనిర్ణీయ శృంగాలికామవాదివం। అపేహిజరతికేయాతామర్థలుబ్ధాందగ్ధగణికాంరాగమంజరికామజినరత్నమత్తేనశత్రుణామేమిత్రధర్మనాధన మిత్రేణ సంగమితవతీసాహతాసి। తస్యపాపస్యచర్మరత్నమోషాద్దుహితుశ్చతేసారాభరణాపహారాదహమద్యనిశ్శల్యముత్సృజేయంజీవితమితి। సాపునరుత్కటితజ్ఞాపరమధూర్తా సాశ్రుగద్గదముదంజలిస్తాన్పురుషాన్ సప్రణామమాసాదితవతీ సామపూర్వంమమపురస్తాదయాచత। భద్రకాః ప్రతీక్ష్యతాంకంచిత్కాలం యావదస్మాదస్మదీయంసర్వముషితమర్థజాతమువగచ్ఛేయమితి। తథేతితైః ప్రతిపన్నేపునర్మత్సమీపమాసాద్య సౌమ్యక్షమస్వాస్యదాసీజనస్యైకమపరాధం। అస్తుసకామంత్వత్కృతాభిమర్శనైరాస్పదంధనమిత్రః స్మరంస్తుచిరకృతాం తేపరిచర్యామనుగ్రహీతుమర్హసి దాసీం రాగమంజరీం। ఆకల్పసారోహిరూపాజీవాజనః తద్బ్రూహిక్వనిహితమస్యాభూషణమితిపాదయోరపతత్। తతోదయమానఇవాహమాబ్రువం। భవతు మృత్యుహస్తవర్తినః కింనమాముష్యావైరానుబంధేనేతి। తద్బ్రువన్నివకర్ణఏవైనామశిక్షమేవమేవంప్రతిపత్తవ్యమితి। సాతుప్రతిపన్నార్థా జీవచిరం ప్రసీదంతుతేదేవతాదేవోఽప్యంగరాజఃపౌరుషప్రీతోమోచయతుత్వామేతేపిభద్రముఖాస్తవదయంతామితిక్షణాదపాసరత్। ఆనీయేచాహమారక్షికనాయకస్యశాసనాచ్చారకం॥ ... ...*

అథోత్తరేద్యూరాగత్యదృప్తతరస్సుభగమానీసుందరంమన్యః పితురత్యయాదచిరాధిష్ఠితాధికారస్తారుణ్యమదాదనతిపక్వః కాంతకో నామ నాగరికః। కించిదివభర్త్సయిత్వాసమాభ్యధత్తనచేద్ధనమిత్రస్యాజినరత్నంప్రతిప్రయచ్ఛసి నచేద్వానాగరికేభ్యశ్చోరితకానిప్రత్యర్పయసి ద్రక్ష్యసిపారమష్టాదశానాంకారణానామంతేచమృత్యుముఖమితి। మయాతుస్మయమానేనాభిహితం। సౌమ్యయద్యపిదద్యామాజన్మనోముషి

తంధనంనత్వర్థపతిదారాపహారిణస్తతోఽస్మిన్మిత్రముఖస్య ధనమిత్రస్య చర్మరత్నప్రత్యాశాంపూరయేయం। అథత్వైవేతదయుతమపియాతనానామనుభవేయమియంమేసాధీయసీసంధేతి। తేనచక్రమేణవర్తమానే సాంత్వనతర్జనప్రాయేప్రతిదినమనుయోగవ్యతికరేఽనుగుణాన్నపానలాభాత్ప్రతిపద్యైరేవాహోభిర్వ్యరోపితవ్రణఃప్రకృతిస్థోఽహమాసం॥ ...*

అథకదాచిదచ్యుతాంబరపీతాతపత్విషిక్షుణివాసరే హృష్టవర్ణాశృంగాలికోజ్జ్వలేన వేషేణోప సృత్యమూరర్ధానుచరామాముపశ్లిష్యాబ్రవీత్। ఆర్యదిష్ట్యావర్ధసే। ఫలితాతవసునీతిః। యధాత్వయాదిశ్యైతథా ధనమిత్రమేత్యాబ్రవం। ఆర్యత్వైవమాపన్నసుహృదామునాచైవమాదిష్టోఽసి।అహమద్యవేశసంసర్గసులభాత్పానదోషాద్బద్ధః। త్వయాపునరపి విశంకమద్యైవరాజావిజ్ఞాపనీయోదేవదేవప్రసాదాదేవపురాపితదజినరత్నమర్థపతిముషితమాసాదితం। అథతుభర్తారాగమంజర్యాఃకశ్చిదక్షుధూర్తః కలాసుకవిత్వేష్వలోకవార్తాసుచాతివైచక్షణ్యాన్మయాసమసృజ్యత। తత్సంబంధాచ్చవస్త్రాభరణప్రేషణాదినాతద్భార్యాంప్రతిదినమన్వవర్తే। తదసావశంకిష్టనికృష్టాశయతయాకితవః। తేనచకుపితేనహృతం తచ్చర్మరత్నమాభరణసముద్గకశ్చతస్యాః। సతుభూపస్త్రియాయభ్రమన్నగృహ్యతనాగరికపురుషైః। ఆపన్నేనచామునానుసృత్యరుదంత్యైరాగమంజరీపరిచారికాయైపూర్వప్రణయానువర్తనాత్తద్భాండనిధానోద్దేశఃకథితః మమాపిచర్మరత్నముపాయోపక్రాంతోయదిప్రయచ్ఛేదిహదేవపాదైఃప్రసాదఃకార్యఇతి। తథాసివేదితశ్చనరపతిరసుభిర్మామవియోజ్యేపచ్ఛందనైరేవస్వంతేదాపయితుంప్రయతిష్యతే। తన్నఃపథ్యమితి। శ్రుత్వైవవత్సాదనుభావప్రత్యయాదనతిప్రస్నునాతేనతత్తదైవసంపాదితం। అథాహంత్వదభిజ్ఞానప్రత్యాయితాయాః రాగమంజర్యాస్సకాశాద్యథేప్సితానివస్త్రాణి లభమానా రాజదుహితురంబాలికాయా ధాత్రీంమాంగలికాంత్వదాదిష్టేనమార్గేణాన్వరంజయం। తామేవసంక్రమీకృత్యరాగమంజర్యాశ్చాంబాలికాయాస్సఖ్యంపగమవీవృధం। అహరహశ్చ నవనవానిప్రాభృతాన్యుపహరంతీకథాశ్చిత్రాశ్చిత్తహారిణీఃకథయంతీత

స్యాఃపరం ప్రసాదపాత్రమాసం । ఏకదాచహర్మ్యాంగణగతాయాస్త స్యాస్స్వాసనస్థితమపి కర్ణకువలయం ప్రస్తమితిప్రతిసమాదధతీ ప్రమత్తే వప్రచ్యావ్య పునరుత్క్షిప్య భూమౌస్తేనోపకన్యాపురం కారణేనకేనాపిభవనాంగణం ప్రవిష్టస్యకాంతకస్యోపరి కుహరప్రసక్తపారావతత్రాసనాపదేశాత్ప్రహసంతీప్రాహార్షం। సోపిధన్యంమన్యః పురాకించిదున్ముఖఃస్స్మయమానోమత్కటాక్షప్రహాసితాయా రాజదుహితుర్విలాసప్రాయామాకారమాత్మాభిలాషమూలమివయథాసంకల్పయత్తథామయాపిసంజ్ఞయైవకిమపిచతురమాచేష్టితమాకృష్టధన్వనాచమనసిజేన విద్ధస్సందిగ్ధఫలేసపత్రీణాతిముగ్ధఃకథంకథమప్యపాసరత్ । సాయంచ రాజకన్యకాంగులీయకముద్రితాం వాసతాంబూలవరాంశుకయుగళభూషణావయవగర్భాం పేటికాంకయాచిద్బాలికయా గ్రాహయిత్వా రాగమంజర్యా ఇతినీత్వా కాంతకస్యాగారమగాం । అగాధేరాగసాగరేమగ్నోనావమివమాముపలభ్య పరమహృష్యత్ । అత్రస్థాంతరాణిచరాజదుహితుస్సదారుణానివ్యావర్తయంత్యాయయాసదుర్మతిర్దూరమున్మాద్యత । తత్ప్రార్థితాచాహం త్వత్ప్రియయాప్రహితమితిమమైవముఖతాంబూలోచ్ఛిష్టానులేపననిర్మాల్యమలినాంశుకంచాన్యేద్యురుపాహరం । తదీయానిచరాజకన్యార్థమిత్యాదాయచ్ఛన్నమేవప్రాక్షిపం॥ ... ... *

ఇత్థంచసంధుక్షితమన్మథాగ్నిరేకాంతేమయోపమంత్రితోభూత్ । ఆర్యలక్షణాన్యేవతవావిసంవాదీని తథాహిమత్ప్రాతివేశ్యః కశ్చిత్కార్తాంతికఃకాంతకస్యహస్తేరాజ్యమిదంపతిష్యతి। తాదృశానితస్యలక్షణానిత్యాదిక్షత్ । తదనురూపమేవచ త్వాంరాజకన్యకాకామయతే । తదేకాపత్యశ్చరాజా తయాత్వాంసమాగతముపలభ్య కుపితోపిదుహితుర్మరణభయాన్నోచ్ఛేత్స్యతి ప్రత్యుతప్రాపయిష్యత్యేవయౌవరాజ్యం । ఇత్థంచాయమర్థోఽర్థానుబంధీకిమితిత్వయానారాధ్యతే । యదికుమారీపురప్రవేశాభ్యుపాయం నావబుధ్యసేననుబంధనాగారభిత్తేర్బాహ్యమత్రియమంతరాళమారామప్రాకారస్యకేనచిత్తుహస్తవత్తైకాగారికేణతావతీంసురంగాంకారయిత్వాప్రవిష్టస్యోపవనం తవోపరిష్టాదస్మదాయత్తైవర

షా।రక్తతరో౽పిహితస్యాఃపరిజనో౽నరహస్యం భేత్స్యతీతి । సో౽బ్రవీత్ సా
ధుభద్రే ౯దర్శితం । అస్తికశ్చిత్తస్కరఃఖననకర్మణిసగరసుతానామివా
న్యతమః సచేల్లబ్ధఃక్షణేనైతత్కర్మసాధయిష్యతీతి । కథమాసౌకిమితిన
లభ్యతఇతిమయోక్తే యేనతద్ధనమిత్రస్యచర్మరత్నంముషితమితిత్వా
మేవనిరదిక్షత్ । యద్యేవమేవత్వయాస్మిన్కర్మణిసాధితే చిరైరు
పాయైస్త్వామహంమోచయిష్యామీతి శపథపూర్వం తేనసంధాయ సిద్ధే
౽ర్థేభూయో౽పినిగళయిత్వా మయా౽సౌచోరస్సర్వథోపకారింతో౽నతుధృ
ష్టతమఃప్రకృష్టవైరస్తదజినరత్నందర్శయిష్యతీతిదాక్షైవిజ్ఞాప్య చిత్రమే
నంఘాతయిష్యసి తథాచసత్యర్థస్సిద్ధ్యతిరహస్యంచన స్రవతీతిమయో
క్తే సో౽తిహృష్టః ప్రతిపద్యమామేవత్వదుపప్రలోభనేనియుజ్య బహిరవస్థి
తఃప్రాప్తరూపమితఃపరంచింత్యతామితి॥ ... ... *

ప్రీతేనచమయోక్తం । మదుక్తమల్పంత్వన్నయప్రాత్రభూయా౽క్షా
ఆనమైనమితి । అథాసీతేనామునామన్నోచనాయశపథఃకృతో౽మయాచర
హస్యానిర్భేదాయ । వినిగళీకృతశ్చ స్నానభోజనవిలేపనాన్యనుభూయ
నిత్యాంధకారాత్కారాభిత్తికోణాదారభ్య ఉరగాస్యేనసురంగామకర
వం। అచింతయంచైవం హంతుమనసైవామునామన్నోచనాయశపథఃకృ
తః తదముంహత్వాపినా౽సత్యవాదదోషేణస్పృశ్యఇతి । నివృతతశ్చమే
నిగళనాయప్రసార్యమాణపాణౌ తస్యపాదేనో౽రసినిహత్యపతితస్యతస్యై
వాసిధేన్వాశిరో౽న్యకృంతం । అకథయంచశృంగాలికాం భణభద్రేకథం
భూతఃకన్యాపురసన్నివేశో౽మహోనయంప్రయాసో౽మాావృథైవభూత్। అ
మత్రకించిచ్చోరయిత్వానివర్తిష్యఇతి । తదుపదర్శితవిభాగశ్చావగాహ్య
కన్యాంతఃపురంప్రజ్వలత్సుమణిదీపేషునైకక్రీడాఖేదసుప్తస్యపరిజనస్య
మధ్యే మహార్హరత్నప్రత్యుప్తసింహాకారదంతపాదే హంసతూలగర్భ
కోమలశయ్యోపధానశాలిని కుసుమలవఖచితపర్యంతే పర్యంకతలేదక్షి
ణపాదపార్ష్ణ్యధోభాగానువేల్లితేతరచరణాగ్రపృష్ఠ మీషద్వివృతమధు
రగుల్ఫసంధిపరస్పరశ్లిష్టజంఘాకాండమాకుంచితోభయజానుకించిద్వేల్లి
తోరుదండయుగళ మధనితంబప్రస్తముక్తైకభుజలతాగ్రపేశలమపాత్ర

యాంతనిహితాకుంచితేతరభుజలతోత్తానతలకరకిసలయ మాభుగ్నశ్రోణిమండలమతిశ్లిష్టచీనాంశుకాంతరీయమనతివలితతనుతరోదర మణుతరనిశ్శ్వాసారంభకంపమానకఠోరకుచకుట్మలమాతిరశ్చీనబంధుర శిరోదేశదృశ్యమాననిష్టప్తతపనీయసూత్రపర్యస్తపద్మరాగరుచకమర్ధలక్ష్యాధర కర్ణపాశనిభృతకుండలముపరిపరావృత్తశ్రవణపాశరత్నకర్ణికాకిరణమంజరీపింజరితవిషమవ్యావిద్ధశిథిల శిఖండబంధమాస్మప్రభాపటల దుర్లక్ష్యపాటలోత్తరాధరవివరం గండస్థలీసంక్రాంతహస్తపల్లవదర్శిత కర్ణావతంసకృత్యముపరికపోలదేశతలనిషక్తచిత్రవితానపత్రజాతిజనితవిశేషక్రియమామీలితలోచనేందీవరమవిభ్రాంతభ్రూపతాకముద్భిద్యమానశ్రమల పులకభిన్నశిథిలచందనతిలకమాననేందుసమ్ముఖాలకలతంచవిస్రబ్ధప్రసుప్తామతిధవళోత్తరఛదనిమగ్నప్రాయైక పార్శ్వతయాచిరవిలసనఖేదజనిశ్చలాం శరదంభోధరోత్సంగశయినీమివసౌదామినీం రాజకన్యామపశ్యం। దృష్ట్వైవ స్ఫురదనంగరాగశ్చకితశ్చోరయితవ్యనిస్పృహస్తయైవ తావచ్చోర్యమాణహృదయః కింకర్తవ్యతామూఢఃక్షణమతిష్ఠం। అతర్కయంచనచేదిమాంవామలోచనామాప్నుయాం నమృష్యతిమాంజీవితుం వసంతబంధుః। అసంకేతితపరామృష్టా చేయమతిబాలా వ్యక్తమార్తరవేణ హన్యాన్మేమనోరథం తతోఽహమేవహన్యేయ ఇతి । తదియమత్ర ప్రతిపత్తిరితి నాగదంతలగ్ననిర్యాసవాలుకాకల్కవర్తితఫలకమాదాయ మణిసముద్గకాద్వర్ణవర్తికాముద్ధృత్య తాం తథాశయానాం తస్యాశ్చమామాబద్ధాంజలించరణలగ్నమాలిఖమార్యాంచైతాం॥ ... ... *

త్వామయమాబద్ధాంజలిదాసజనస్తమిమమర్థమర్థయతే।
స్వపిహిమయాసహమదనవ్యతికరఖిన్నైవమామైవ॥ *

హేమకరండకాచ్చవాసతాంబూలవీటికాం కర్పూరస్ఫటికాం పారిజాతకంచోపయుజ్యాలక్తకపాటలేనతద్రసేన సుధాభిత్తౌచక్రవాకమిథునంనిరష్ఠీవం । అంగులీయకవినిమయంచకృత్వా కథంకథమపినిర్గాం । సురంగయాచప్రత్యేత్యబంధనాగారం తత్రబద్ధస్యనాగరికవరస్యసింహఘోషనామ్నస్తేష్వేవదినేషు మిత్రత్వేనోపచరితస్యైవంమ

యాహతస్తపస్వీకాంతకస్తత్త్వయా ప్రతిభిద్యరహస్యం లబ్ధవ్యో మోక్షః ఇత్యుపదిశ్య సహశృంగాలికయా నిరక్రామిషం॥ ... ... *

నృపతిపథే చ సమాగత్య రక్షికపురుషైరగృహ్యే। అచింతయం చ అలమస్మి జవేనాపసర్తుమనాస్పృష్ట ఏవైభిరేషా పునర్వరాకీ గృహ్యేత । తదిదమత్ర ప్రాప్తరూపమితి। తానేవ చపలమభిపత్య స్వపృష్ఠసమర్పితకూర్పరః పరాఙ్ముఖస్థిత్వా యద్యహమస్మి తస్కరో భద్రా బధ్నీత మాం యుష్మాకమయమధికారో న పునరస్యా వర్షీయస్యా ఇత్యవాదిషం । సా తు తావతోన్నితమదభిప్రాయా తాన్సప్రణామమభిగత్య భద్రముఖా మమైష పుత్రో వాయుగ్రస్తశ్చిరం చికిత్సితః పూర్వేద్యుః ప్రసన్నకల్పః ప్రకృతిస్థ ఏవ జాతో జాతాస్థయా మయా బంధనాన్నిష్క్రమయ్య స్నాపితోఽనులేపితశ్చ పరిధాప్య నిష్ప్రవాణియుగళమభ్యవహార్య పరమాన్నమాశీరేద్యకామాచారః కృతోఽభూత్। అథ నిశీథే భూయ ఏవ వాయునిఘ్నో నిహత్య కాంతకం నృపతిదుహిత్రా రమేయమితి కంహసాపరేణ రాజపథమభ్యపతత్। నిరూప్య చాహం పుత్రమేవంగతమస్యాం వేళాయామనుధావామి। తత్ప్రసీదత బద్ధ్వైనం మహ్యమర్పయతేతి యావదసౌ క్రందతి తావదహం స్థవిరే కేన దేవో మాతరిశ్వా బద్ధపూర్వః కిమేతే కాకాశౌంగేయస్య మే నిగృహీతారః శాంతం పాపమిత్యధావం। అసావప్యమీభిస్త్వమేవోన్మత్తాయా అనున్మత్త ఇత్యున్మత్తం ముక్తవతీ కస్తమిదానీం బంధ్నాతీతి నిందితా కదర్థితా రుదత్యేవమామన్వధావత్। గత్వా చ రాగమంజరీగృహం చిరవియోగవిక్లబామిమాం బహువిధం సమాశ్వాస్య తం నిశాశేషమనయం। ప్రభాతే పునరుదారకేణ చ సమగచ్ఛే॥ ... ...*

అథ భగవంతం మరీచిం వేశకృచ్ఛ్రాదుద్ధృతాయ పునః ప్రతిపన్నతపః ప్రభావప్రత్యాపన్నదివ్యచక్షుషముపసంక్రమ్య తేనాస్మ్యేవంభూతభవద్దర్శనమవగమితః। సింహఘోషశ్చ కాంతకాపచారం నిర్భిద్య తత్ప్రదే ప్రసన్నేన రాజ్ఞా ప్రతిష్ఠాపితస్తేనైవ చారకసురంగాపథేన కన్యాపురప్రవేశం భూయో మే సమపాదయత్। సమగంసి చాహం శృంగాలికాముఖవిసృతవార్తానురక్తయా రాజదుహిత్రా। తేష్వేవ దివసేషు చండవర్మా

సింహవర్మ్మావధూతదుహితృప్రార్థనః కుపితో౽భియుజ్యపురమవారుణత్। అమర్షణశ్చాంగరాజో౽యావదరిః పారగ్రామికంవిధిమాచికీర్షతి తావ త్స్వయమేవసాలంనిర్భిద్య ప్రత్యాసన్నానపిసహాయానప్రతీక్షమా ణో నిర్గత్యాభ్యధికబలేనవిద్విషా మహతిసంపరాయేభిన్నవర్మాసింహ వర్మాబలాదగృహ్యత। అంబాలికాచబలవదభిగృహ్యచండవర్మణాపరిణే తుమాత్మభవనమనీయత। కౌతుకంచసకిలక్షపావసానేవివాహఇత్యబ ధ్నాత్।అహంచ ధనమిత్రగృహే తద్వివాహార్థమేవ పినద్ధమంగళప్రతిస రస్తమేవావోచం। సఖే సమాపతితమేవాంగనాథాభిసరంరాజమండలం సుగూఢమేవసంభూయపౌరవృద్ధైస్తముపావర్తయి। ఉపావృత్తశ్చకృత కృత్యఃకృత్తశిరసమేవశత్రుంద్రక్ష్యసీతి। తథాచతేనాభ్యుపగతేగతా యుషో౽ముష్యభవనముత్సవాకులముపసమాధీయమాన పరిణయోపకరణ మితస్తతఃప్రవేశనిర్గమప్రవృత్తలోకసంపాతమలక్ష్యశ్స్త్రీకస్సహ ప్ర విశ్య మంగళపాఠకైరంబాలికాపాణిపల్లవమగ్నిసాక్షిణ్యాధర్వణేనవి ధినార్ప్యమాణమాదిత్సమానస్యాముమినంబాహుదండమాకృష్య ఛురి కయోరసిప్రాహార్షం। స్ఫురతశ్చకతిపయానన్యానపి యమవిషయమగ మయం। హతవిధ్వస్తంచతద్గృహమనువిచరన్నుపమానమధురగాత్రీం విశాలలోచనామభినిశామ్య తదాలింగనసుఖమనుబుభూషుస్తామాదాయ గర్భగృహమవిక్షం। అస్మిన్నేవక్షణేతవాస్మినవాంబువాహగంభీరేణస్వరే ణానుగృహీతః॥ ... ... *

ఇతిశ్రుత్వాచస్మిత్వాచ దేవో౽పిరాజవాహనః కథమసికార్కశ్యే నకర్ణీసుతమప్యతిక్రాంతఇత్యభిధాయ పునర్నిరీక్ష్యాపహారవర్మాణమా చష్ట్వ తవేదానీమవసరఇత్యభాషత ॥ ... ... *

ఇతిశ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినఃకృతౌ దశకుమారచరితే

ఉత్తరపీఠికాయాం అపహారవర్మచరితంనామ

ద్వితీయఉచ్ఛ్వాసః

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితే ఉత్తరపీఠికాయాం
ఉపహారవర్మచరితం నామ తృతీయోచ్ఛ్వాసః

సోఽపి సస్మితం ప్రణమ్యారభతాభిధాతుం। ఏషోఽప్యహమస్మి పర్యటన్నేకదాగతో విదేహేషు మిథిలామప్రవిశ్యైవ కస్యాంచిన్మఠికాయాం విశ్రమితుమేత్య కయాపి వృద్ధతాపస్యా దత్తపాద్యః క్షణమలిందభూమావవాస్థిషి। తతస్తస్యాస్తు మద్దర్శనాదేవ కిమపి బద్ధధారమశ్రు ప్రావర్తత। కిమేతదంబ కథయ కారణమితి పృష్టా సకరుణమాచష్ట। జైవాతృక నను శ్రూయతే పతిరస్యా మిథిలాయాః ప్రహారవర్మా నామాసీత్। తస్య ఖలు మగధరాజో రాజహంసః పరం మిత్రమాసీత్। తయోశ్చ వల్లభే బలశంబరయోరివ వసుమతీప్రియంవదే సఖ్యమప్రతిమమదధాతాం। అథ ప్రథమగర్భాభినందితాం తాం చ ప్రియసఖీం దిదృక్షుః ప్రియంవదా వసుమతీం సహ భర్త్రా పుష్పపురమగమత్। అస్మిన్నేవ చ సమయే మాలవేన మగధరాజస్య మహజ్జన్యమజని। తత్ర లేశతోఽపి దుర్లక్షితాం గతిమగమన్మగధరాజః। మైథిలస్తు మాలవేంద్రప్రయత్నప్రాణితః స్వవిషయం ప్రతినివృత్తో జ్యేష్ఠస్య సంహారవర్మణః సుతైర్వికటవర్మప్రభృతిభిర్వ్యాప్తం రాష్ట్రమాకర్ణ్య స్వస్రీయాత్సుహ్మపతేర్దండావయవమాదిత్సురటవీపథమవగాహ్య లుబ్ధకైర్లుప్తసర్వస్వోఽభూత్। తత్సుతేన చ కనీయసా హస్తవర్తినా సహైకాకినీ వనచరశరవర్షభయాత్పలాయితా వనమగాహిషి। తత్ర చ మే శార్దూలనఖావలీఢనిపతితాయాః పాణిభ్రష్టః స బాలకః కస్యాపి కపిలాశవస్య క్రోడమభ్యలీయత। తచ్ఛవాకర్షిణో వ్యాఘ్రస్యాసూనిషురిష్వాసయంత్రముక్తః క్షణాదాలిక్షత్। భిల్లదారకైః స బాలకోఽపాహారి। సా త్వహం మోహసుప్తా కేనాపి వృష్ణిపాలేనోపనీయ స్వకుటీరమావేశ్య కృపయోపక్రాంతవ్రణా స్వస్థీభూయ స్వభర్తురంతికముపతిష్ఠాసురసహాయతయా యావద్వ్యాకులీభవామి తావన్మయైవ దుహితా

సహాయయూనా కేనాపితముద్దేశమగమత్ । సాభృశంరురోద । రుదితాం తే చసాసార్థఘాతైస్త్వహస్తగతస్య రాజపుత్రస్యకిరాతహస్తగమనం ఆత్మనశ్చకేనాపివనచరేణ వ్రణవిరోపణం స్వస్థాయాశ్చపునస్తేనోపయంతుం చింతితాయానికృష్టజాతిసంసర్గవైక్లబ్యాత్ప్రత్యాఖ్యానపారుష్యం తదక్షమేణచామునావివిక్తవిపినే స్వశిరఃకర్తనోద్యమం తస్యానేనయూనా యదృచ్ఛయాదృష్టేనదురాత్మనో హననమాత్మనశ్చాపయమన మిత్యకథయత్ । సచపృష్టోమిథిలేంద్రస్యకోఽపి సేవకఃకారణవిళంబీతన్మార్గానుసారీబభూవ। సహతేనస్వభర్తురంతికముపసృత్య పుత్రవృత్తాంతేనశ్రోత్రమస్యదేవ్యాః ప్రియంవదాయాశ్చదదాహ। సచరాజాదిష్టదోషజ్యేష్ఠపుత్రైశ్శిరం విగృహ్య పునరసహిష్ణుతయాఽతిమాత్రంప్రయుధ్యబద్ధః దేవీచబంధనంగమితా దగ్ధాపునరహమస్మిన్నపి వార్ధకేజీవితమపారయంతీహాతుం ప్రవ్రజ్యాంకిలాగ్రహీషం । దుహితాతుమమహతజీవితాకృష్టావికటవర్మణామహిషీంకల్పసుందరీంకిలాశిశ్రియత్ । తౌచేద్రాజపుత్రౌనిరుపద్రవావవర్ధిష్యేతాం మహతాకాలేనతవేమాంవయోవస్థామస్ప్రక్ష్యేతాం । తయోశ్చసతోర్దాయాదానరేంద్రస్య ప్రసహ్యకారిణోనభవేయురితి ప్రవృద్ధమన్యురభిరురోద॥ ... ... *

శ్రుత్వాచతాంతాపసీగిరమహమపి ప్రవృద్ధబాష్పనిఃసృతమభ్యధాం।యద్యేవమంబసమాశ్వసిహి। నన్వస్తి కశ్చిన్మునిస్త్వయా పుత్రాభ్యుపపాదనార్థంయాచితస్తేనసలబ్ధోవార్ధితశ్చ।వార్తేయమతిమహతీహకిమనయాసోఽహమస్మి। శక్యశ్చాయమసావికటవర్మాయథాకథంచిదుపశ్లిష్యవ్యాపాదయితుం। అనుజాఃపునరతిబహవస్తైరపిఘటంతే పౌరజానపదాః మాంతునకశ్చిదిహత్యఈదృక్తయాజానాతి। పితరావపియావన్మాం నప్రతిసంవిదాతేకిముతేతరే । తదేనమర్థముపాయేనసాధయిష్యామీత్యగాదిషం। సాతువృద్ధాసరుదితంపరిష్వజ్య ముహుర్ముహుశ్శిరస్యుపాఘ్రాయ ప్రస్నుతస్తనీసగద్గదమగదత్ । వత్స చిరంజీవ భద్ర తవప్రసన్నోఽద్యభగవాన్విధిః। అద్యైవప్రహారవర్మణ్యాధివిదేహాజాతాః । యతః ప్రలంబమానపీనబాహుర్భవానపారం బత శోకసాగరమద్యోత్తారాయి

తుంస్థితః। అహో మహద్భాగధేయం దేవ్యాః ప్రియంవదాయా ఇతి హ
ర్షనిర్భరా స్నానభోజనాదినా మాముపాచరత్ । అశిశ్రియం చాస్మిన్నత్రై
కదేశే నిశి కటశయ్యాం । అచింతయం చ వినోపాధినాయమర్థో౽నసాధ్యః
స్త్రియశ్చోపాధీనాముద్భవక్షేత్రం । అతో౽న్తఃపురవృత్తాంతమస్యా అ
వగమ్య తద్ద్వారేణ కించిజ్జాలమాచరేయమితి । చింతాపన్న ఏవ మయి
మహార్ణవోన్మగ్నమార్తండతురగ నిశ్వాసరయావధూతేవ వ్యావర్తత
త్రియామా సముద్రగర్భవాసజడీకృత ఇవ మందప్రతాపో దివాకరః
ప్రాదురాసీత్ ॥ ... ... *

ఉత్థాయావసాయిత దినముఖనియమవిధిస్తాం మే మాతరమవాది
షం। అంబ జాల్మస్య వికటవర్మణః కచ్చిదంతఃపురవృత్తాంతమభిజానాసీ
త్యనవసితవచన ఏవ మయి కాచిదంగనా ప్రత్యదృశ్యత। తాం చావేక్ష్య సా
మే ధాత్రీ హర్షాశ్రుకుంచితకంఠమాచష్ట। పుత్రి పుష్కరికే పశ్య భర్తృ
దారకం । అయమసావకృపయా మయా వనే పరిత్యక్తః పునరప్యేవమాగ
తః । సా తు హర్షనిర్భరనిపీడితా చిరం ప్రరుద్య బహు విలప్య శాంతా పు
నస్స్వమాత్రా రాజాంతఃపురవృత్తాంతాఖ్యానే న్యయుజ్యత । ఉక్తం చ త
యా కుమార కామరూపేశ్వరస్య కళిందవర్మనామ్నః కన్యా కల్పసుంద
రీ కలాసు రూపే చాప్సరసో౽ప్యతిక్రాంతా పతిమభిభూయ వర్తతే । తదేక
వల్లభస్తు బహ్వవరోధనో౽తివికటవర్మేతి। తామవోచం । ఉపసర్పైవై
నాం తత్ప్రయుక్తైర్గంధమాల్యైరుపజనయ చాసమానదోషనిందాదినా
స్వభర్తరి ద్వేషం। అనురూపభర్తృగామినీనాం వాసవదత్తాదీనాం వర్ణ
నేన గ్రాహయానుశయం । అవరోధనాంతరేషు చాముష్య విలసితాని సు
గూఢాన్యపి ప్రయత్నేనాన్విష్య ప్రకాశయంతీ మానమస్యా వర్ధయేతి। పు
నరహమంబామవోచం। ఇత్థమేవ త్వయా౽ప్యనన్యవ్యాపారయా నృపాం
గనాసావుపస్థాతవ్యా। ప్రత్యహం చ యద్యత్తత్ర వృత్తాంతం జాతం తదస్మి
త్వయావబోధ్యః। మదుక్త్వా పునరియం। ఉదర్కస్స్వాదునో౽స్మత్కర్మణః
ప్రసాధనాయ ఛాయేవానపాయినీ కల్పసుందరీమనువర్తతాం । తే చ తమ
ర్థం తథైవాన్వతిష్ఠతాం। కేషుచిద్దినేషు గతేష్వాచష్ట మామంబా వత్స

మాధవీవపిచుమర్దాశ్లేషిణీ యథాసా శోచ్యమాత్మానం మన్యతే తథోప
పాద్యస్థాపితా కింభూయఃకృత్యమితి । పునరహమభిలిఖ్యాత్మనఃప్రతికృతి
మస్మత్ప్రతికృతిరియమముష్యై నేయా । సీతాచైనాంనిర్వర్ణ్య సానియత
మేవంవక్ష్యతి। నన్వస్తికశ్చిదీదృశాకారఃపుమానితి । ప్రతిబ్రూహ్యేనాం
యదిస్యాత్తతః కిమితి । యదుత్తరంసాదాస్యతి తదహమస్మైప్రతిబోధనీ
యఇతి । సాతథేతిరాజకులముపసంక్రమ్యప్రతినివృత్తా మామేకాంతేన్య
వేదయత్ । వత్సదర్శితోఽసౌచిత్రపటస్తస్యై మత్తకాశిన్యై చిత్రీయ
మాణాచాసౌభువనమిదంసనాథీకృతం యేనదేవేనకుసుమధన్వని నేదృశీవ
పుశ్శ్రీస్సన్నిధత్తే। చిత్రమేతచ్చిత్రతమం । నచతమవైమియఈదృశమిద
మిహాత్యోనిర్మిమీతే । కేనేదమాలిఖితమిత్యాదృతవతీవ్యాహృతవతీచ।
మయాచస్మేరయోదీరితం। దేవిసదృశమాజ్ఞాపయసిభగవానపి మకరకే
తురేవసుందరఇతినశక్యమేవంసంభావయితుం। అథచ విస్తీర్ణేయమర్ణవ
నేమిఃక్వచిదీదృశమపిరూపందైవశక్త్యాసంభవేత్ । అథతుయద్యేవంరూ
పోరూపానురూపశిల్పశీలవిద్యాజ్ఞానకౌశలోయువా మహాకులీనశ్చకశ్చిత్స
న్నిహితస్స్యాత్ సకింలప్స్యతఇతి । తయోక్తమేవం కింబ్రవీషిశరీరం
హృదయంజీవితమితిసర్వమిదమల్పమనర్ఘంచ తతోనకించిల్లప్స్యతే న
చేదయంవిప్రలంభస్స్యాత్। తస్యాఅముష్యదర్శనానుభవేనయథేదంచ
క్షుశ్చరితార్థంభవేత్ తథానుగ్రహఃకార్యఇతి।భూయోఽపిమయాదృ
ఢతరీకర్తుముపన్యస్తం।అస్తికోఽపిరాజసూనురవరుద్ధశ్చరన్।అముష్యైవ
సంతోత్సవేసహసఖీభిర్నగరోపవనవిహారిణీరతిరివవిగ్రహిణీ యదృచ్ఛ
యాదర్శనపథంగతాసి । గతశ్చాసౌకామశరైరేకలక్ష్యతాంమామన్వవ
ర్తిష్ట । మయాచ వామనోన్యాన్యానురూపైరన్యదుర్లభైరాకారాదిభిర్గు
ణాతిశయైశ్చప్రేర్యమాణయాతత్రచిత్రైరేవకుసుమశేఖరస్రగనులేప నా
దిభిశ్చచిరముపాసితాసి। సాదృశ్యంచస్వామనేనస్వయమేవాభిలిఖ్య త్వ
త్సమాధిగాఢత్వదర్శనాయప్రేషితం। ఏషచేదర్థోనిశ్చితోతస్యాముష్యా
తిమానుషప్రాణసత్త్వప్రజ్ఞాప్రకర్షస్యనకించనదుష్కరంనామ । తమ
ద్యైవదర్శయేయంసంకేతోదేయఇతి । తయాతుకించిదివధ్యాత్వాపునర

భిహితం। అంబ నైతదిదానీం గోప్యం సుతః కథయామి। మమ తాతస్య రాజ్ఞా ప్రహారవర్మణా సహ మహతీ ప్రీతిరాసీన్మాతుశ్చ మే మానవత్యాః ప్రియవయస్యాయాః ప్రియంవదాయాశ్చ దేవ్యాః। తాభ్యాం పునరజాతాపత్యాభ్యామేవ కృతస్సమయో౽భూత్। ఆవయోః పుత్రవత్యాః పుత్రాయ దుహితృవత్యా దుహితా దేయేతి। తాతస్తు మాం జాతాం ప్రస్థాపత్యాః ప్రియంవదేతి ప్రార్థ్యమానాయ వికటవర్మణే దైవాద్దత్తవాన్। అయం చ నిష్ఠురః పితృవ్యో హి నాత్యుపపన్నసంస్థానః కామోపచారేష్వలబ్ధవైచక్షణ్యః కలాసు కావ్యనాటకాదిషు మందాభినివేశః శౌర్యోన్మాదీ దుర్వికత్థనో౽నృతవాదీ చాస్థానవర్షీ నాతిరోచతే మహ్యమేష భర్తా। విశేషతశ్చైష్వహస్సు యదయముద్యానే మదంతరంగభూతాం పుష్కరికామప్యుపాంతవర్తినీమనాదృత్య మయ్యాబద్ధసాపత్న్యమత్సరామనాత్మజ్ఞామాత్మనాటకీయాం రమయంతికాం నామాపత్యనిర్విశేషం మత్సంవర్ధితాయాశ్చంపకలతాయాస్స్వయముపచితాభిస్సుమనోభిరలమకార్షీత్। అయోగ్యశ్చ పుమానవజ్ఞాతుం చ ప్రవృత్తస్తత్కిమిత్యపేక్ష్యతే। పరలోకభయం చైహికేన దుఃఖేనాంతరితం। అవిషహ్యం హి యోషితామనంగశరనిషంగీభూతచేతసామనిష్టజనచిరసంవాసయంత్రణాదుఃఖం। అతో౽మునా పురుషేణ మామద్యోద్యానమాధవీగృహే సమాగమయేతి। తద్వార్తాశ్రవణమాత్రేణైవ హి మమాతిమాత్రం మనోనురక్తం। అస్తి చాయమర్థరాశిరనేనాముం స్వపదే ప్రతిష్ఠాప్య తమేవమత్యంతముపచర్య జీవిష్యామీతి మయా తదభ్యుపేత్య ప్రత్యాభిగతం। అతః పరం భర్తృదారకః ప్రమాణం॥ ... ... *

తతస్తస్యా ఏవ సకాశాదంతఃపురసన్నివేశమంతర్వంశికపురుషస్థానాని ప్రమదవనప్రదేశానపి విభాగేనావగమ్య అస్తగిరిశిఖరపాతక్షుభితశోణితఇవ శోణీభవతి భానుబింబే పశ్చిమాంభోధిపయఃపాతనిర్వాపితపతంగాంగారధూమసంభారఇవ భరితనభసి తమసి విజృంభితే పరదారపరామర్శోన్ముఖస్య మమాచార్యకమివ కర్తుం సముత్థితే గురుపరిగ్రహగ్రహణశ్లాఘిని గ్రహాగ్రేసరే క్షపాకరే కల్పసుందరీవదనపుండరీకేణేవ మద్ద

ర్ణనాతిరాగప్రథమోపనతేనస్మయమానేన చంద్రమండలేన సంధుక్ష్య
మాణతేజసి భువనవిజిగీషోర్ధ్యాతే దేవే పుష్పధన్వని యథోచితంశయనీయమ
భజే వ్యచీచరంచ। సిద్ధప్రాయఃప్రయోజనార్థః కింతుపరకళత్రలంఘినాం
ధర్మపీడాభవేత్ సాప్యర్థకామయోర్ద్వయోరుపలంభే శాస్త్రకారైర
నుమతైవేతి। గురుజనబంధమోక్షోపాయాభిసంధినామయాచైష వ్యతి
క్రమః కృతస్తదపిపాపంనిగృహ్యత్యకియత్యాపిధర్మకలయామాంసమాశ్ర
యేదితి। అపిత్వేతదాకర్ణ్య దేవోరాజవాహనస్సుహృదోవాకింవక్ష్యం
తీతిచింతాపరాధీనఏవనిద్రయాపరామృశ్యే। అదృశ్యేతచ స్వప్నే హస్తి
వక్త్రో భగవానాహస్మచ సౌమ్య ఉపహారవర్మన్ మాస్మతేదుర్వికల్పో
భూత్। యతస్త్వమసిమదంశః మజ్జటాభారలాలనోచితామరసరిదసా
వరవర్ణినీ। తాంకదాచిద్గజాననోజలక్రీడాంకుర్వన్నతివ్యగాహత। సాచ
సపత్నీతనయవిహితాంవిలోడనామసహమానాతమశపత్। ఏహిమర్త్య
త్వమితి। సోఽప్యహేతుకశాపప్రదానాత్క్రుద్ధస్తామశపత్। యథేహబహు
భోగ్యాతథాపిప్రియమానుషకమనేకసాధారణీభవేతి। తదయమర్థో భ
వ్యోభవతానిరాశంక్యఇతి। ప్రతిబుధ్యచప్రీతియుక్తస్తదహరపిప్రియాసం
కేతవ్యతికరాదిస్మరణేనాహమనైషం। అన్యేద్యురనన్యవ్యాపృత్తిరనంగో
మయ్యేవేషువర్షమవర్షత్। అశపచ్చజ్యోతిష్మతఃప్రభామయంసరః
ప్రసరచ్చతిమిరమయఃకర్దమః అహంచకార్దమికనివసనశ్చదృఢతరపరి
కరఃఖడ్గపాణిరుపసంవృత్తప్రస్తుతోపస్కరః స్మరన్మాతృదత్తాన్యభిజ్ఞానా
నిరాజమందిరపరిఖాముదంభసముపాతిష్ఠం। అథోపఖాతంమాతృగృహ
ద్వారేపుష్కరికయా ప్రథమసన్నిధాయితాంవేణుయష్టిమాదాయ త
చ్ఛాయితయాపరిఖాయాంస్థాపితయాచప్రాకారమత్యలంఘయం। అ
ధిరుహ్యపక్వేష్టకచితేనగోపురోపరితలాధిరోహణసోపానపథేన భువమ
వ్యవాతరం। అవతీర్ణశ్చవకుళవీథిమతిక్రమ్య చంపకావళీవర్త్మనా మనా
గివోపసృత్యోత్తరాహికరుణంచక్రవాకమిథునరవమశ్రుణవం। పునరు
దీచాపాటలాపథేన స్పర్శలభ్యవిశాలసౌధతులాద్వారేణ శరక్షేపమివగ
త్వా పునఃప్రాచీపిండీఖాండీరఖండమండితోభయపార్శ్వేన సైకతపథే

నకించిదంతరమతిక్రమ్య పునరవాచీంచూడవీథిమగాహిషి । తతశ్చగహనతరముదరోపరచితరత్నవేదికం మాధవీలతామంటపమీషద్వివృతసంపుటోన్మిషితభాసాదీపవర్త్యాన్యరూపయం । ప్రవిశ్యచైకపార్శ్వే ఫుల్లపుష్పనిరంతరకురండపోతపఙ్క్తిభిత్తిపరిగతం గర్భగృహమవనిపతితారుణాశోకశాఖామయమభినవకుసుమకోమలముకుళపులకలాంఛితంప్రత్యగ్రప్రవాళపటలపాటలంకవాటముద్ఘాట్యప్రావిక్షం। తత్రచాసీద్విస్తీర్ణంకుసుమశయనం మదనోపకరణవస్తుగర్భాశ్చకమలినీపలాశసంపుటాః దంతమయస్తాలవృంతః సురభిసలిలభరితశ్చభృంగారకః । సముపవిశ్యముహూర్తంవిశ్రాంతః పరిమళమతిశయవంతమాఘ్రాసిషం। అశ్రౌషంచమందమందంపదశబ్దం। శ్రుత్వైవసంకేతగృహాన్నిర్గత్య రక్తాశోకస్కంధపార్శ్వవ్యవహితాంగస్థితోఽస్మి। సాచసుభ్రూః సుశీమకామాశనైరుపేత్యమామదృష్ట్వా బలవదవ్యథిష్ట వ్యసృజచ్చ మత్తరాజహంసీవ కంఠతాగవల్గుగద్గదాంగిరం। వ్యక్తమస్మివిప్రలబ్ధా నాస్త్యుపాయః ప్రాణితుం। అయిహృదయ కిమిదమకార్యంకార్యవదధ్యవస్యాపి తదసంభవేనకిమేవముత్తామ్యసి। భగవన్పంచబాణ కస్తవాపరాధఃకృతోమయా యదేవందహసినచభస్మీకరోషీతి । అథాహమావిర్భూయ వివృతదీపభాజనో భామినిననుబహ్వపరాద్ధం భవత్యాచిత్తజన్మనః యదముష్యజీవితభూతాంరతిమాకృత్యాకదర్థితవతీ ధనుర్యష్టింభ్రూలతాభ్యాం భ్రమరమాలామయీంజ్యాంనీలాలకద్యుతిభిరస్త్రాణ్యపాంగవీక్షితైర్మహారజనధ్వజపటాంశుకందశనచ్ఛదమయూఖజాలైః ప్రథమసుహృదంమలయమారుతం పరిమళపటీయసానిశ్శ్వసపవనేన పరభృతరుతమతిమంజుళప్రలాపైః పుష్పమయీంపతాకాంభుజయష్టిభ్యాం దిగ్విజయారంభపూర్ణకుంభ మిథునమురోజయుగళేన క్రీడాసరోనాభిమండలేన సన్నాహ్యరథమండలంశ్రోణిమండలేన భవనరత్నతోరణస్తంభయుగళమూరుయుగళేనలీలాకర్ణకిసలయంచరణతలప్రభాభిః అతఃస్థానఏవత్వాంధునోతిమకరకేతుః॥ మాంపునరనపరాధమధికమాయాసయతీత్యేషఅస్యదోషః । తత్ప్రసీదసుందరిజీవయమాంజీవనౌషధైరివాపాంగైరనంగభుజంగదష్టమిత్యాశ్లి

ష్టవానరీరమం రాగావెశపెశలాం విశాలలోచనాం । తదనంతరం చిరపరిచితావివాతిరూఢవిస్రంభౌ క్షణమవతిష్ఠావహి । తదా తదావియోగకాలె సమాయాతె అహముష్ణమాయతంచ నిశ్వస్య కించిద్దీనదృష్టిస్తాం దృఢం పరిష్వజ్యాపసర్తుం ప్రవృత్తః । అశ్రుముఖీ తు సా యది ప్రయాసి నాథ ప్రయాతమెవ మెజీవితం గణయ । నయమామపి నచెద్దాసజనోఽస్మి యోజనఇత్యంజలిమవతంసతామనైషీత్ । అవాదిషం చ తామపి ముగ్ధే కస్స చెతనః స్త్రియమభికామయమానాం నాభినందతి । యది మదనుగ్రహ నిశ్చలస్తవాభిసంధిరాచరావిచారం మదుపదిష్టం । ఆదర్శయ రాజ్ఞే మత్సాదృశ్యగర్భం చిత్రపటమాచక్ష్వ చ కిమియమాకృతిః పురుషసౌందర్యస్యాపరమారూఢానవాబాధమారూఢెతి నూనమసౌ వక్ష్యతి । బ్రూహి భూయో యద్యేవమస్తి కాపి తాపసీ దేశాంతరభ్రమణలబ్ధప్రాగల్భ్యా మమ చ మాతృభూతా తయెదమాలెఖ్యరూపం పురస్కృత్యాహముక్తా । సోఽస్తి తాదృశ్మంత్రయోనత్వముపోషితా పర్వణి వివిక్తాయాం భూమౌ పురోహితైర్హుతముక్తైసప్తార్చిషి నక్తమేకాకినీ శతచందనసమిధశ్శతమగురుసమిధః కర్పూరముష్టీః పట్టవస్త్రాణి చ ప్రభూతాని హుత్వా భవిష్యస్యేవమాకృతిః। అథ చాలయిష్యసి ఘంటాం ఘంటాపుటక్వణితాపహూతశ్చ భర్తా భవత్యై సర్వం రహస్యజాతమాఖ్యాయ నిమీలితాక్షో యది త్వామాలింగేదియమాకృతిరముముపసంక్రామేత్। త్వం తు భవిష్యసి యథాపురాకారైవ। యది భవత్యై భవత్ప్రియాయ చ రోచతె న చాస్మిన్విధౌ విసంవాదశ్శంక్య ఇతి । వపుశ్ఛేదిదం తవాభిమతం సహ సుహృన్మంత్రిభిరనుజైః పౌరజానపదైశ్చ సంమంత్ర్య తేషామప్యనుమతేన కర్మణ్యభిముఖేన స్థేయమితి। స నియతమభ్యుపైష్యతి పునరస్యామేవ ప్రమదవనవాటీ శృంగాటికాయామాథర్వణికేన విధినా సంజ్ఞాపితపశునాఽభిహుత్య ముక్తే హిరణ్యరేతసి తద్ధూమశమనేన సంప్రవిష్టేన మయాస్మిన్నేవ లతామంటపె స్థాతవ్యం త్వం పునః ప్రగాఢాయాం ప్రదోషవెళాయామాలపయిష్యసి కష్టే కృతనర్మస్మితా వికటవర్మాణం । ధూర్తోఽసి త్వమకృతజ్ఞశ్చ మదనుగ్రహలబ్ధేనాఽపి రూపెణ లోకలోచనోత్సవాయమానెన మత్సపత్నీరభిరమయిష్యసి ।

నాహమాత్మవినాశాయ వేతాళోత్థాపనమాచరేయమితి। శ్రుత్వేదం త్వ ద్వచః స యద్వదిష్యతి తన్మహ్యమేకాకిన్యుపాగత్య నివేదయిష్యసి । తతః పరమహమేవ జ్ఞాస్యామి । మత్సచివహ్నో నిశోపవనే పుష్కరికయా ప్రమార్జయేతి। సా తథేతి శాస్త్రోపదేశమివ మదుక్తమాదృత్య కథంకథమప్యగాదంతఃపురం। అహమపి యథాప్రవేశం నిర్గత్య స్వమేవావాసమయాసిషం॥ *

అథ సా మత్తకాశినీ తథా తమర్థమన్వతిష్ఠత్ । అతిష్ఠచ్చ తన్మతే స దుర్మతిః । అభ్రమచ్చ పౌరజానపదేష్వియమద్భుతాయమానా వార్తా। రాజా కిల వికటవర్మా దేవీమంత్రబలేన దేవయోగ్యం వపురాసాదయిష్యతి । నూనమేష న విప్రలంభోఽతికల్యాణః నైవ కథాప్రమాదస్య స్వస్మిన్నేవాంతఃపురోపవనే స్వాగ్రమహిష్యైవ సంపాద్యః కిలాయమర్థః । తథాపి బృహస్పతిప్రతిమబుద్ధిభిర్మంత్రిభిరప్యభూదనుమతః । యద్యేవం భావి నాన్యదతః పరమస్తి కించిదద్భుతమచింత్యో హి మణిమంత్రౌషధీనాం ప్రభావ ఇతి । ప్రసృతతరేషు లోకవాదేషు ప్రాప్తే పర్వదివసే ప్రగాఢాయాం ప్రౌఢతమసి ప్రదోషవేళాయామంతఃపురోద్యానాదుదైరత ధూర్జటికంఠధూమ్రో ధూమోద్గమః క్షీరాజ్యదధితిలగౌరసర్షపవసామాంసరుధిరాహుతీనాం చ పరిమళః పవనానుసారీ చ దిశిదిశి ప్రావాత్సీత్। ప్రశాంతే చ సహసా ధూమోద్గమే తస్మిన్నహమవిశం నిశాంతోద్యానమాగమచ్చ గజగామినీ। ఆలింగ్య చ మాం సస్మితమభ్యధాత్। ధూర్తసిద్ధం తే సమీహితమవసితశ్చ పశురసౌ । అముష్య చోపప్రలోభనాయ త్వదాదిష్టయాదిశా మయోక్తం । కితవ నసాధయామి తే సౌందర్యమేవం సుందరో హిత్వామప్సరసామపి స్పృహణీయో భవిష్యసి కిముత మానుషీణాం మధుకర ఇవ నిసర్గచాపలాద్యత్ర క్వచిదాసజ్జతి భవాదృశో నృశంస ఇతి । తేనతు మే పాదయోర్నిపత్యాభిహితం । రంభోరు సహస్వ యత్కృతాని దుశ్చరితాని మనసాపి న చింతయేయమితః పరమితరనారీం త్వరస్వ ప్రకృతే కర్మణీతి । తదహమీదృశేనైవ వాహికేన నేపథ్యేన త్వామభిసృతవతీ । ప్రాగపి రాగాగ్నిసాక్షికమనంగేన గురుణా దత్తైవ తుభ్యమేషా జాయా పునరపి హం జాతవేదసం సాక్షీకృత్య స్వహృదయేన దత్తేతి ప్రపదేన చ చరణపృష్ఠేని

క్షిప్య ప్రోత్క్షిప్తపాదపార్ష్ణిరితరేతరవ్యతిషక్తకోమలాంగుళితలేనభు
జలతాద్వయేన కంధరాంసమావేష్ట్య సలీలమాననమానమయ్య స్వయ
మున్నమితముఖకమలావిభ్రాంతవిశాలదృష్టిరసకృదభ్యచుంబత్ ॥ *

అత్రైవ నామ్నిహైమవతపురుండగుల్మగర్భే తిష్ఠ యావదహంనిర్గత్యసాధ్యే
యంసాధ్యంసమ్యగితివిసృజ్య తాముపసృత్య దహ్యమానలప్రదేశమశో
కశాఖావలంబినీంఘంటామచాలయం । అకూజచ్చసాతంజనంకృతాంత
దూతీవాహ్వయంతీ । ప్రావర్తిషిచాహమగురుచందనప్రముఖాని హో
తుం । ఆయాసీచ్చరాజాయథోక్తందేశం । శంకాపన్నమివకించిత్సవిస్మ
యంవిచార్యతిష్ఠంతమబ్రవం। బ్రూహిసత్యంభూయోపి మేభగవంతంచి
త్రభానుమేవసాక్షీకృత్య నచేదనేనకూపేణమత్సపత్నీరమయిష్యసితత
స్త్వమిదంరూపంసంక్రమయేయమితి । సతథైవదేవ్యావేయంనోపధిరితి
స్ఫుటోపజాతసంప్రత్యయఃప్రావర్తతశపథాయ । స్మిత్వాపునర్మయో
క్తం। కింవాశపథేన నైవహీమానుషీమాంపరిభవిష్యతి యద్యప్సరోభిస్సం
గచ్ఛసే సంగచ్ఛస్వకామం । కథయకానితేరహస్యాని తత్కథనాంతేత్వ
త్స్వరూపభ్రంశఇతి । సోబ్రవీత్ । అస్తిబద్ధోమత్పితుఃకనీయాన్భ్రాతా
ప్రహారవర్మా । తంవిషాన్నేనవ్యాపాద్యాజీర్ణదోషంఖ్యాపయేయమితి
మంత్రిభిస్సహాధ్యవసితం। అనుజాయవిశాలవర్మణేదండచక్రంపుండ్రా
భియోగాయదిత్సితం । పౌరవృద్ధశ్చపాంచాలికఃపరిత్రాతశ్చసార్థవా
హః ఖనతినామ్నోయవనాద్వజ్రమేకంవసుంధరామూల్యంలఘీయసార్ఘే
ణలభ్యమితిమమైకాంతేఽమంత్రయేతాం । గృహపతిశ్చమమాంతరంగ
భూతోజనపదమహత్తరః శతహలిరళీకాపవాదశీలమవలేపవంతం దుష్ట
గ్రామణ్యమనంతసీరంజనపదకోపేనఘాతయేయమితిదండధరానుద్ధారక
ర్మణిమత్ప్రియోగాన్నియోక్తుమభ్యుపాగమత్ । ఇత్థమిదమచిరప్రస్తుతం
రహస్యమిత్యాకర్ణ్యేతమియత్తవాయురుపపద్యస్వస్వకర్మోచితాంగతి
మితిఛురికయాద్విధాకృత్య కృత్తగాత్రంతస్మిన్నేవప్రవృత్తస్ఫీతసర్పి
షిహిరణ్యరేతస్యజుహవం।అభూచ్చాసౌభస్మసాత్ । అథస్త్రీస్వభావా
దీషద్విహ్వలాంహృదయవల్లభాంసమాశ్వాస్య హస్తకిసలయమవలం

వ్యాగత్య తద్గృహమనుజ్ఞయాఽస్యాస్సర్వాణ్యంతఃపురాణ్యాహూయస
ద్య ఏవ సేవాం దత్తవాన్ । విస్మితవిలాసినీసార్థమధ్యే కంచిద్విహృత్య కా
లం విసృష్టావరోధమండలస్తదంతఃపుర ఏవ తయా సహ నిశామనైషం । అల
భే చ తన్ముఖాద్రాజకులస్య శీలం । ఉషసి స్నాత్వా కృతమంగళో మంత్రిభి
స్సహ సమగచ్ఛే తాంశ్చాబ్రవం। ఆర్యా యూపేణైవ సహ పరివృత్తో మమ
స్వభావో య ఏష విషాన్నేన హంతుం చింతితః పితా మే సముక్త్వా స్వమేత
ద్రాజ్యం భూయ ఏవ గ్రాహయితవ్యః పితృవధముష్మిన్వయం శుశ్రూష
యైవ వర్తామహే । న హ్యస్తి పితృవధాత్పరం పాతకమితి । భ్రాతరం చ వి
శాలవర్మాణమాహూయోక్తవాన్। వత్స న సుభిక్షాస్సాంప్రతం పుండ్రా
స్తే దుఃఖమోహాపహతాస్త్యక్తాత్మానో రాష్ట్రం నస్సుభిక్షమభిద్రవే
యురతో ముష్టివధస్స్యావధో వా యదోత్పత్స్యతే తదాభియాస్యసి నా
ద్య యాత్రా యుక్తేతి । నగరవృద్ధానప్యలాపిషమల్పీయసా మూల్యేన మ
హార్ఘం వస్తు న మే లభ్యం ధర్మరక్షాయై తదనుగుణేనైవ మూల్యేనాదానం
క్రియతామితి । శతహలించ రాష్ట్రముఖ్యమాహూయాఖ్యాతవాన్ ।
యోఽసావనంతసీరః ప్రహారవర్మణః పక్ష ఇతి వినాశయిషితః సోఽపి పి
తరి మే ప్రకృతిస్థే కిమితి నాశ్యేత త్వయాపి తస్మిన్సంరంభో న కార్య ఇతి । త
ఇమే సర్వమభిజ్ఞానికముపలభ్య స ఏవాయమితి నిశ్చిన్వానా విస్మయమా
నాశ్చ మాం మహాదేవీం చ ప్రశంసంతో మంత్రబలాని చోద్ఘోషయంతో
బంధనాత్పితరౌ నిష్క్రామయ్య స్వం రాజ్యం ప్రత్యపాదయన్ । అహం చ
తయా మే ధాత్ర్యా సర్వమిదం సమాచేష్టితం రహసి పిత్రోరవగమయ్య ప్ర
హర్షకాష్ఠాధిరూఢయోస్తయోః పాదమూలమభజే। అభజ్యే చ యౌ
వరాజ్యలక్ష్మ్యా తదనుజ్ఞాతయా ప్రసాధితాత్మా దేవపాదవిరహదుఃఖదు
ర్భగాన్భోగాన్నిర్విశం । భూయోఽస్య పితృసఖస్య సింహవర్మణో
లేఖ్యాచ్చండవర్మణశ్చంపాభియోగమభిగమ్య శత్రువధో మిత్రరక్షా
చోభయమపి కరణీయమేవేత్యలఘునా లఘుసముత్థానేన సైన్యచక్రేణా
భ్యసరం । అభూవం చ భూమిస్త్వత్పాదలక్ష్మ్యాః సాక్షాత్క్రియాయా మహో
త్సవానందరాశేరితి॥ ... ... *

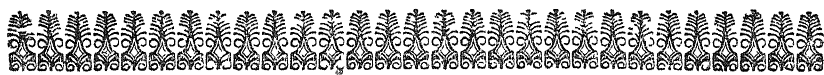
శ్రుత్వైతద్దేవో రాజవాహనస్సస్మితమవాదీత్ । పశ్యత పారతల్పికముపధియుక్తమపి గురుజనబంధవ్యసనముక్తిహేతుతయా దుష్టామిత్రప్రమాపణోపాయతయా రాజ్యోపలబ్ధిమూలతయాచ పుమర్థాలావర్థధర్మావప్యరీరధత్ । కింహిబుద్ధిమద్భిః ప్రయుక్తం నాభ్యుపైతి శోభామిత్యర్థపాలముఖవిధాయస్నిగ్ధదీర్ఘాం దృష్టిమాచష్ట । భవానాత్మీయచరితమిత్యాదిదేశ। సోపిబద్ధాంజలిరభిదధే॥ ... ... *

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినః కృతౌ దశకుమారచరితే

ఉత్తరపీఠికాయాం ఉపహారవర్మచరితంనామ

తృతీయఉచ్ఛ్వాసః

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితే ఉత్తరపీఠికాయాం

అర్థపాలచరితంనామ చతుర్థోచ్ఛ్వాసః

దేవ సోఽహమప్యేభిరేవ సుహృద్భిరేకకర్మోర్మిమాలినేమిభూవలయం పరిభ్రమన్నపాసరం కదాచిత్కాశీపురీం వారాణసీముపస్పృశ్య మణిభంగనిర్మలాంభసి మణికర్ణికాయామవిముక్తేశ్వరం భగవంత మంధకమథనం ప్రణమ్య ప్రదక్షిణం పరిభ్రమన్పురుషమేకమాయామవంతమాయసపరిఘపీవరాభ్యాం భుజాభ్యామాబధ్యమానపరికరమనవరత రుదితోచ్ఛూనతామ్రదృష్టిమద్రాక్షం। అతర్కయంచ కర్కశోఽయం పురుషః కార్పణ్యమివవర్షతి మ్లానతారం చ చక్షురారంభశ్చ సాహసానువాదీ నూనమసౌ ప్రాణనిస్పృహః కిమపి కృచ్ఛ్రం ప్రియజనవ్యసనమూలం ప్రపిత్సతే। తత్పృచ్ఛేయమేనమస్తి చేన్మమాపి కోఽపి సాహాయ్యావకాశస్తమేనమభ్యుపపద్య ఇత్యపృచ్ఛం। భద్ర సన్నాహోఽయం సాహసమవగమయతి న చేద్గోప్యమిచ్ఛామి శ్రోతుం తవ శోకహేతుమితి। సమాం బహుమానం నిర్వర్ణ్య కో దోషః శ్రూయతామితి తతః క్వచిత్కరవీరతలే మయా సహ నిషణ్ణః కథామకార్షీత్॥ ... ... *

మహాభాగ సోఽహమస్మిన్పూర్వేషు కామచరః పూర్ణభద్రో నామ గృహపతిపుత్రః ప్రయత్నసంవర్ధితోఽపి పిత్రా దైవచ్ఛందానువర్తితు చౌరవృత్తిరాసం। అథాస్యాం కాశీపుర్యామర్యవర్యస్యైకస్య చిద్గృహే చోరయిత్వా రూపాభిగ్రాహితో బద్ధః। బద్ధే చ మయి మత్తహస్తీ మృత్యువిజయో నామ హింసావిహారీ రాజగోపురోపరితలాధిరూఢస్య పశ్యతః కామపాలనామ్నః ఉత్తమామాత్యస్య శాసనాజ్జనకంఠరవద్విగుణితఘంటారవో మండలితహస్తకాండోఽభ్యధావత్। అభిపత్యచ మయా నిర్భయేన నిర్భర్త్సితః పరిణమం దారుఖండసుషిరానుప్రవిష్టాభయభుజదండచండఘటితప్రతిమానో భీత ఇవ న్యవర్తిష్ట। భూయశ్చ నేత్రా జాతసంరం

భేణ నికామదారుణై ర్వాగంకుశపాదప్రహారైరభిముఖీకృతో మయాపిద్వి గుణాబద్ధమన్యునానిర్భర్త్స్యాభిహతోऽనివృత్త్యాపాద్రవత్। అథమయాను పత్యసరభసమాకృష్టః రుష్టశ్చయంతా హంతమృతోऽసిక్వగచ్ఛసి కుంజ రాపశదేతి నిశితేనవారణేనవారణంముహుర్ముహురభిఘ్నన్నిర్యాణభా గేకథమపిమదభిముఖమకరోత్। అథాపసరతుద్వారదవరాకఏషోऽన్యః క శ్చిన్మాతంగపతిరానీయతాం యేనాహమిహముహూర్తంవిహృత్య గ చ్ఛామిగంతవ్యాంగతిమిత్యవోచం। దృష్ట్వైవసమాంరుష్టముగ్గర్జంతము త్కృష్టమంతంయంతృనిష్ఠురాజ్ఞఃపలాయిష్ట। మంత్రిణాపునరహమాహూ యాభ్యభాషిషి। భద్ర మృత్యోరివపష మృత్యువిజయోనామహింసావి హారీ సోऽయమపితావత్త్వయైవంభూతఃకృతః। తద్వీరమకర్మణోऽస్మా న్మలీమసాత్ కిమలమసిప్రపద్యాస్మానార్యవృత్త్యావర్తితుమితి। యథా జ్ఞాపయతితథేతివిజ్ఞాపితోऽయంమయామిత్రవన్మయ్యవర్తిష్ట॥ ......*

మమైకదారహాసిజాతవిస్రంభేణపృష్టస్సోऽభాషతస్వచరితం। ఆ సీత్కుసుమపురే రాజ్ఞోరిపుంజయస్యమంత్రీధర్మపాలోనామ విశ్రుతధీ శ్శ్రుతర్షిః అముష్యపుత్రస్సుమిత్రోనామపితైవసమఃప్రజ్ఞాగుణేషు త స్యద్వైమాతురః కనీయాన్భ్రాతాహం। వేశేషువిలసంతంమామసౌ వినయరుచిరవారయత్। అవార్యోదున్నయశ్చాహముపసృత్య దిఙ్ముఖే ష్వభ్రమన్యదృచ్ఛయాస్యాంవారాణస్యాం ప్రమదవనే మదనదమనారా ధనాయ నిర్గత్యసహసఖీభిః కందుకేనానుక్రీడమానా కాశీభర్తు శ్చండసింహస్యకన్యా కాంతిమతీనామచక్రమే కథమపిసమగచ్ఛేచ। అ థచన్నంచవిహరతాకుమారీపురే సామయాసీదాపన్నసత్వాకంచిత్సుతం చసూతవతీ। మృతజాతఇతిసోऽపవిద్ధస్తయారహస్యనిర్భేదభయాత్ ప రిజనేనక్రీడాశైలేశబర్యాచశ్మశానమానీతః। తస్మైవనివర్తమానయా నిశీథే రాజవీథ్యామారక్షికపురుషైరభిగృహ్య తర్జితయాదండపారుష్యభీ తయానిర్భిన్నప్రాయంరహస్యం। రాజాజ్ఞయాహమాక్రీడగిరిదరీగృ హే విస్రబ్ధప్రసుప్తస్తయోపదర్శితోయథోపపన్నరజ్జుబద్ధః శ్మశానముప నీయ మాతంగోద్యతేనకృపాణేనప్రాజిహీర్ష్యే। నియతిబలాల్లూనబంధ

స్తమసిమాభిద్యాంత్యజంతమన్యాంశ్చకాంశ్చిత్ప్రహృత్యాపాసరం। అశరణశ్చభ్రమన్నటవ్యామేకదాశ్రుముఖ్యాకయాపిదివ్యాకారయాసపరివారయాకన్యకయోపస్థాపిషి। సామామంజలికిసలయోత్తంసితేన ముఖవిలోలకుంతలేన మూర్ధ్నాప్రణమ్యమయాసహామహావనవటద్రుమస్యకస్యాపిమహతఃప్రచ్ఛాయశీతలే నిషణ్ణా కాసివాసుకుతోఽస్యాగతాకస్యహేతోరస్యమేప్రసీదసీతి సాభిలాషమాభాషితామయా వాఙ్మయంమధువర్షమవర్షత్॥ ... ... *

ఆర్యనాథస్యయవనానాంమణిభద్రస్యాస్మి దుహితాతారావలీనామ సాహంకదాచిదగస్త్యపత్నీంలోపాముద్రాంనమస్కృత్య పవర్తమానా మలయగిరేః పరేతావాసేవారాణస్యాః కమపిదారకం రుదంతమద్రాక్షం। ఆదాయచైనంతీవ్రస్నేహాన్మమపిత్రోస్సన్నిధిమనైషం। అనైషీచ్చతాతోమేదేవస్యాలకేశ్వరస్యాస్థానం । అథాహమాహూయాజ్ఞప్తాహరసఖేన బాలేబాలేస్మిన్నీదృశస్తేభావఇతి। ఔరసఇవాస్మిన్వత్సేవత్సలతేతిమయావిజ్ఞాపితస్సత్యమాహవరాకీతి తన్మాలామతిమహతీంకథామకరోత్। అత్రైతావదవగతంమయా త్వంకిలశౌనకశ్శూద్రకః కామపాలశ్చాభిన్నః బంధుమతీవినయవతీకాంతిమతీచాభిన్నా వేదిమతీయశోదాసీసోమదేవీచైకైవ హంసావతీసురసేనాసులోచనాచానన్యా నందినీరంగపతాకాఇంద్రసేనాచాపృథగ్భూతా। యాకిలశౌనకావస్థాయామగ్నిసాక్షికమాత్మసాత్కృతాగోపకన్యా సైవకిలార్యదాసీపునశ్చేద్యతారావలీత్యభూవం। బాలశ్చకిలశూద్రకావస్థేత్వయిఆర్యదాస్యవస్థాయాంమయ్యుదభూత్। అవర్ధతచవినయవత్యాస్నేహవాసనయా సతుతస్యాఃకాంతిమత్యవస్థాయాముద్యోదభూత్ । ఏవమనేకమృత్యుముఖపరిభ్రష్టందైవాన్మయోపలబ్ధం తమేకపింగాదేశాద్వనేతపస్యతోరాజహంసస్యదేవ్యైవసుమత్యై తత్సుతస్యభావిచక్రవర్తినోరాజవాహనస్య పరిచర్యార్థంసమర్ప్యగురుభిరనుజ్ఞాతా కృతాంతవేగాత్కృతాంతముఖపరిభ్రష్టస్యతే పాదపద్మశుశ్రూషణార్థమాగతాస్మీతి॥ ... *

ఇతిశ్రుత్వాతామనేకజన్మరమణీమసకృదాశ్లిష్య హర్షాశ్రుము

ఖో ముహుర్ముహుస్సాంత్వయిత్వా తత్ప్రభావదర్శితే మహతి మందిరే అహర్నిశంభూమిమర్గ్లభావోద్భోగానన్వభూవం। ద్విత్రాణి దినాన్యతీత్య మత్తకాశినీం తామవాదిషం । ప్రియే ప్రత్యుపకృత్యమత్ప్రాణదోర్గ్రాహిణశ్చండసింహస్య వైరనిర్యాతనసుఖమనుబుభూషామీతి। తయా సస్మితమభిమతమేహి కాంత కాంతిమతీదర్శనాయ నయామి త్వామితి స్థితేఽర్ధరాత్రే రాజ్ఞో వాసగృహమనీయే। తతస్తచ్ఛిరోభాగవర్తినీమాదాయాసియష్టిం ప్రబోధ్యైనం ప్రస్ఫురంతమబ్రవం। అహమస్మి భవజ్జామాతా భవదనుమత్యా వినా తవ కన్యాభిమర్శీ తమపరాధమనువృత్త్యా ప్రమార్ష్టుమాగత ఇతి। సోఽతిభీతో మామభిప్రణమ్యాహ। అహమేవమూఢాపరాద్ధో యస్త్వదుహితృసంసర్గానుగ్రాహిణో గ్రహగ్రస్త ఇవోత్క్రాంతసీమా స్వయం సమాదిష్టవాంస్త్వద్వధం। తదాస్తాం కాంతిమతీ రాజ్యమిదం మమ చ జీవితమద్య ప్రభృతి త్వదధీనమిత్యవాదీత్। అథాపరేద్యుః ప్రకృతిమండలం సన్నిధాప్య విధివదాత్మజాయాః పాణిమగ్రాహయత్ । అశ్రావయచ్చ తనయవార్తాం తారావలీకాంతిమత్యై సోమదేవీసులోచనేంద్రసేనాభ్యశ్చ పూర్వజాతివృత్తాంతం। ఇత్థమహం మంత్రిపదాపదేశం యౌవరాజ్యమనుభవన్విహరామి విలాసినీభిరితి॥ ... ... *

సఏవంమాద్యశేపిజంతౌ పరిచర్యానుబంధిబంధురేకః సర్వభూతానామలసకేన స్వర్గతే శ్వశురే జ్యాయసి చ స్యాలే చండఘోషనామ్ని స్త్రీష్వతిప్రసంగాత్ప్రాగేవ క్షయక్షీణాయుషి పంచవర్షదేశీయం సింహఘోషనామానం కుమారమభ్యషేచయదవర్ధయచ్చ విధినైనం ససాఘః । తస్యాద్యయౌవనోన్మాదినః పైశున్యవాదినో దుర్మంత్రిణః కతిచిదాసన్నాంతరంగభూతాః తైః కిలాసావిత్థమగ్రాహ్యత। ప్రసహ్యైవ స్వసా తవామునా భుజంగేన సంగృహీతా పునః ప్రసుప్తే రాజని ప్రహర్తుముద్యతాసిరాసీత్ తేనైవాస్మై దైవాత్తత్క్షణప్రబుద్ధేన భీత్యానునీయ కన్యాదత్తా। తం చ దేవజ్యేష్ఠం చండఘోషం విషేణ హత్వా బాలోఽయమసమర్థ ఇతి త్వముద్యాపి ప్రకృతివిస్రంభణాయోపేక్షితః క్షిణోతిపురా సకృతఘ్నోభవంతం। తమేవాంతకపురం గమయితుం యతస్వేతి । సత

థా దూషితోపి యక్షిణీప్రభావభయాన్నాముష్మిన్పాపమాచరితుమశకత్ । ఏష్వకిలదివసేష్వయథాపూర్వమాకృతౌ కాంతిమత్యాః సముపలక్ష్య రాజమహిషీ సులక్షణా నామ సప్రణయమపృచ్ఛత్ । దేవి నాహమయాథాతథ్యేన విప్రలంభనీయా కథయ తథ్యం కేనేదమయథాపూర్వమాననారవిందే తవైష్వవాసరేష్వితి । సా త్వవాదీత్ । భద్రే స్మరసి కిమద్యాప్యయాథాతథ్యేన కించిన్మయోక్తపూర్వం । సఖీ మే తారావలీ సపత్నీ చ కించిత్కలుషితాశయా రహసి భర్త్రా మద్గోత్రాపదిష్టా ప్రణయమభ్యుపేక్ష్య ప్రణష్య మానాప్యస్మాభిరుపోఢమత్సరా ప్రావసత్ । అవసీదతి చ నః పతిరతోఽస్తి మే దౌర్మనస్యమితి । తత్ప్రియసైకాంతే సులక్షణయా కాంతాయ కథితం । అథాసౌ నిర్భయోద్యప్రియతమావిరహపాండుభిరవయవైర్ధైర్యస్తంభితాశ్రుపర్యాకులేన చక్షుషా మృశ్యాపశోషితాభిరివానతిపేశలాభిర్వాగ్భిర్వియోగం దర్శయంతం కథమపి రాజకులేకార్యాణి కారయంతం పూర్వసంకేతితైః పురుషైరభిగ్రాహ్యాబంధయత్ । తస్య కిల స్థానస్థానేషు దోషముద్ఘోష్య తదుద్ధరణీయే చక్షుషీ యథా తన్మూలమేవాస్య మరణం భవేదితి । అతో రాత్రిం కాంతే యథేష్టమశ్రుముక్త్వా తస్య సాధోః పురః ప్రాణాన్మోక్తుకామో బధ్నామి పరికరమితి ॥........*

మయాపి తత్పితృవ్యసనమాకర్ణ్య పర్యశ్రుణా సోఽభిహితః । సౌమ్య కింతవ గోపయిత్వా యత్తస్యతో యక్షకన్యసుయా దేవస్య రాజవాహనస్య పాదశుశ్రూషార్థం దేవ్యా వసుమత్యా హస్తన్యాసః కృతస్సోఽహమస్మి శక్ష్యామి సహస్రమేవ భటానాముదాయుధానాం హత్వా పితరం మోచయితుం । అపి తు సంకులే యదికశ్చిత్పాతయేత్తదంగే శస్త్రికాం సర్వమేవ మే యత్నో భస్మనిహుతమివ భవేదిత్యనవసితవచన ఏవ మయి మహానాశీవిషః ప్రాకారరంధ్రేణోదైరయచ్ఛిరః తమహం మంత్రౌషధబలేనాభిగృహ్య పూర్ణభద్రమబ్రవం । భద్ర సిద్ధం నస్సమీహితం । అనేన తాతమలక్ష్యమాణః సంకులే యదృచ్ఛయాపాతితేన నామ దంశయిత్వా తథా విషం స్తంభయేయం యథా మృత ఇత్యుదాస్యేత । త్వయా తు ముక్తసాధ్వసేన మాతా మే బోధయితవ్యా । యోగమత్వా వసే దేవ్యా వసుమత్యా హస్తార్పితో

యుష్మత్సూనుః సోఽనుప్రాప్తః పితురవస్థాంమత్తఉపలభ్యబుద్ధిబలాద్ధమాచరిష్యతి। త్వయాముక్తత్రాసయా రాజ్ఞే ప్రేషణీయం। ఏషఖలు క్షత్రధర్మః యద్బంధురబంధుర్వాదుష్టః సనిరపేక్షంనిగ్రాహ్యఇతి। స్త్రీధర్మశ్చైషయదదుష్టస్యదుష్టస్యవాభర్తుర్గతిర్గంతవ్యేతి। తదహమమునైవసహచితాగ్నిమారోక్ష్యామి। అభిజనానురూపఃపశ్చిమోవిధిరనుజ్ఞాతవ్యఇతి। సఏవంనివేదితోనియతమనుజ్ఞాస్యతి। తతస్స్వమేవాగారమానీయ కాండపటపరిక్షిప్తే వివిక్తోద్దేశే దర్భసంస్తరమధిశాయ్య స్వయంకృతానుమరణమండనయాత్వయాతత్రచసన్నిధేయమితి। అహంతుబాహ్యకక్ష్యాగతస్త్వయాప్రవేశయిష్యే। తతఃపితరముజ్జీవ్యతదభిరుచితేనాభ్యుపాయేనచేష్టిష్యామహేఇతి। సతథేతిహృష్టతరస్తూర్ణమభ్యగాత్। అహంతుమోషణాస్థానేచిరించావృక్షంఘనతరవిపులశాఖమారుహ్యగూఢతనురతిష్ఠం॥ ... ... *

ఆరూఢశ్చలోకోయథాయథముచ్చైస్థానేనాన్యుచ్చావచప్రలాపః స్థితః। తావన్మేపితరంతస్కరమివ పశ్చాద్బద్ధభుజముద్ధురధ్వనిమహాజనానుయాతమానీయ మదభ్యాశఏవస్థాపయిత్వామాతఙ్గస్త్రిరఘోషయత్। ఏషమంత్రీకామపాలో రాజ్యాభిలాషాద్భర్తారంచండసింహం యువరాజం చండఘోషంచ విషాన్నేనోపాంశుహత్వా పునర్దేవమపిసింహఘోషః పూర్ణయౌవనఇత్యముష్మిన్పాపమాచరిష్యన్ విశ్వాసాద్రహస్యభూమౌ పునరమాత్యం శివనాగమాహూయ స్థూణమంగారవర్షంచ రాజవధాయోపజప్య తైస్స్వామిభక్త్యా వివృతగుహ్యో రాజ్యకాముకస్యాస్య బ్రాహ్మణస్యాంధతమసప్రవేశోన్యాయ్యఇతిప్రాడ్వివాకవాక్యా దరుద్ధగణాయనీయతే। పునరన్యోఽపియదిస్యాదన్యాయవృత్తిస్తమప్యేవమేవ యథార్హేణదండేనయోజయిష్యతిదేవఇతి। శ్రుత్వైతస్సంబద్ధకలకలేమహాజనేపితురంగేప్రదీప్తశిరసమాశీవిషంవ్యక్షిపం। అహంచభీతోనామావప్లుత్య తత్రైవజనానులీనః క్రుద్ధవ్యాళదష్టస్యతాతస్య పిహితజీవరక్షౌషధంకుణాదస్తంభయం। అపతచ్చసభూమావామృతకల్పః ప్రాలపంచ సత్యమిదంరాజావమానినోదేవోదండఏవస్పృశతీతియదయమక్షిభ్యాం

వినాఽవనిపతినాచికీర్షితః ప్రాణైరేవవియోజితో విధినేతిమదుక్తం కేచిద
నుమన్యంత । అపరేతుపునర్నినిందుః । దర్వీకరస్తుతమపిచండాలందష్ట్వా
రూఢత్రాసద్రుతలోకదత్తమార్గః ప్రాద్రవత్ । అథమదంబాపూర్ణభ
ద్రప్రబోధితార్థా తాదృశేఽపి వ్యసనేనాతివిహ్వలా కులపరిజనానుయా
తాపద్భ్యాంధీరమాగత్య మత్పితురుత్తమాంగముత్సంగేనధారయంతీ స్థి
తారాజ్ఞేసమాదిశత్ । ఏషమేపతిస్తవాపకర్తానవేతిదైవమేవజానాతి న
మేఽనయాస్తి చింతయాఫలం। అస్యతుపాణిగ్రాహకస్యగతిమనను ప్రపద్య
మానా భవత్కులంకలంకయేయమతోఽనుమంతుమర్హసిభర్త్రా సహాచి
తాధిరోహణాయమామితి। శ్రుత్వాచైతత్ప్రీతియుక్తః ప్రతిసమాదిక్షత్క్షితీ
శ్వరః। క్రియతాంకులోచితస్సంస్కారః । ఉత్సవోత్తరంచపశ్చిమంవిధి
సంస్కారమనుభవతు మేభగినీపతిరితి। చండాలే తు మత్ప్రతిషిద్ధసకల
మంత్రవాదిప్రయాసేసంస్థితే కామపాలోపికాలదష్ట ఏవేతిస్వభవనో
పనయనమముష్యస్వమాహాత్మ్యప్రకాశనాయమహీపతిరన్వమంస్త । ఆ
నీతశ్చపితామెవివిక్తాయాం భూమావర్భశయ్యామధిశయానస్థితోభూ
త్। అథమదంబామరణమండనమనుష్ఠాయసకరుణంసఖీరామంత్ర్యము
హురభిప్రణమ్యభవనదేవతాః యత్ననివారితపరిజనాక్రందితా పితు
స్తచ్ఛయనస్థానమేకాకినీప్రావిశత్ । తత్రపూర్వమేవపూర్ణభద్రోపస్థా
పితేనచమయావైనతేయతాంగతేననిర్విషీకృతంభర్తారమైక్షత । హృష్ట
తమా పత్యుఃపాదయోః పర్యశ్రుముఖీప్రణిపత్య మాంచ ముహుర్ము
హుఃప్రస్రుతస్తనీపరిష్వజ్యసహర్షబాష్పగద్గదమగదత్। పుత్ర యోఽసి
జాతమాత్రఃపాపయామయాపరిత్యక్తః సకిమర్థమేవమాపతిఘృణామ
నుగృహ్ణాసి । అథవైషనిరపరాధఏవతేజనయితా యుక్తమస్యప్రత్యాన
యనమంతకాననాత్ । క్రూరాక్షిలుతారావళీయాత్వాముపలభ్యాపిత
త్త్వతః కుబేరాదసమర్ప్యచహ్యామర్పితవతీదేవ్యైవసుమత్యై । సైవ
వాసదృశకారిణీ । నహితాదృశభాగ్యరాశేస్వినామాదృశోజనోఽల్పపు
ణ్యస్తవార్హతి కలత్రలాపామృతానికర్ణాభ్యాంపాతుం। ఏహిమాంప
రిష్వజస్వేతిభూయోభూయశ్శిరసిజిఘ్రంత్యంకమారోపయంతీ తారాప

లీంగక్ష్మాయంత్యశ్రుభిరభిషించంత్యుత్కంపితాంగయష్టిరన్యా దృశీక్షణ
మజనిష్ట । జనయితాపి మే నరకాదివ స్వర్గం తాదృశాద్వ్యసనాత్తథా
భూతమభ్యుదయమారూఢః పూర్ణభద్రేణ విస్తరేణ యథావృత్తమావేది
తో భగవతో మఘవతోఽపి భాగ్యవంతమాత్మానమజీగణత్ । మనాగే
వ చ మత్సంబంధమాఖ్యాయ హర్షవిస్మితాత్మనోః పిత్రోరకథయం । ఆజ్ఞా
పయత కార్యం నః ప్రతిపత్తిరితి పితా మేఽబ్రవీత్ । వత్సగృహామే వేదస
స్మదీయమతివిశాలసాలవలయమత్యుచ్ఛ్రాయధగ్రామమలంఘ్యతమా చ
గుప్తిః । ఉపకృతాశ్చ మయా బహవస్సంతి సామంతాః ప్రకృతయశ్చ భూ
యస్యైనమేవ్యసనమనురుధ్యంతే। సుభటానాం చానేకసహస్రమస్త్యేవ
ససుహృత్పుత్రదారమతో త్రైరిం కతిపయాన్యహాని స్థిత్వా బాహ్యేభ్యం
తరకోపానుత్పాదయిష్యామః కుపితాంశ్చోపసంగృహ్య పౌరాన్సహ్యా
హ్యాస్య ప్రకృత్యమిత్రానుత్థాప్య సహజాంశ్చ ద్విషామద్యాంతమేనము
చ్ఛేత్స్యామ ఇతి। కోదోషస్తథాస్త్వితి తాతస్యమతమన్వమంసి॥ *

తథాస్మాసు ప్రతివిధాయ తిష్ఠత్సు రాజాపి విజ్ఞాపితోదంతో జాతా
నుతాపః పౌరగామికాన్ప్రయోగాన్ ప్రాయుఙ్క్త తే చాస్మా
భిః ప్రత్యహమహన్యంత। అస్మిన్నేవావసరే పూర్ణభద్రముఖాచ్చ రాజ్ఞ
శ్శయ్యాస్థానమవగమ్య తదైవ స్వోదవసితభిత్తికోణాదారభ్య సురంగామ
కార్షం। గత్వా చ సా భూమిః స్వర్గకల్పమనల్పకన్యకాజనంకమప్యుద్దేశం। అవ్యా
ధిష్ట చ దృష్ట్వైవమాం సనారీజనః। తత్ర కాచిదిందులేఖేవ స్వలావణ్యేన రసా
తలాంధకారం నిఘ్నానా విగ్రహిణీవ దేవీ వసుంధరాహారగృహిణీవా
సురవిజయాయావతీర్ణా పాతాళమాగతా భూమిరివ విగ్రహిణీ గృహి
ణీవ భగవతః కుసుమధన్వనో రాజ్యలక్ష్మీరివానేకనృపతిదర్శనపరిహారా
య మహీవివరం ప్రవిష్టా నిష్టప్తకనకపుత్త్రికేవావదాతకాంతిః కన్యకా
చందనలతేవ మలయమారుతేన మద్దర్శనేనోదకంపత । తథాభూతే చ తస్మి
న్నంగనాసమాజే కుసుమితేవ కాశయష్టిః పాండుశిరసిజా స్థవిరా కా
చిచ్చరణయోర్మే నిపత్య త్రాసదీనమబ్రవీత్ । దీయతామభయదాన
మస్మై అనన్యశరణాయ స్త్రీజనాయ। కిమసి దేవకుమారో దనుజయుద్ధతృష్ణ

యారసాతలంవివిశుః ఆజ్ఞాపయ కో౽సి కస్య హేతోరాగతో౽సీతి । సా
తు మయా ప్రత్యవాది మా స్మ భవత్యో భైషుః। అహమస్మి ద్విజాతివృషభా
త్కామపాలాద్దేవ్యాం కాంతిమత్యాముత్పన్నో౽ర్థపాలో నామ సత్యర్థే
నిజగృహాన్నృపగృహం సురంగయోపసరన్నిహాంతరే వో దృష్టవాన్। కథ
యత కాః స్థ యూయం కథమిహ నివసథేతి । సో౽దంజలిరుదీరితవతీ । భ
ర్తృదారక భాగ్యవత్యో వయం యాస్త్వామేభిరేవ చక్షుర్భిరనఘమ
ద్రాక్ష్మ। శ్రూయతాం యస్తవ మాతామహశ్చండసింహస్తేనాస్యాం దే
వ్యాం లీలావత్యాం చండఘోషః కాంతిమతీత్యపత్యద్వయముదపాది ।
చండఘోషస్తు యువరాజో౽త్యాసంగాదంగనాసు రాజయక్ష్మణా క్ష
యమగాదంతర్వత్న్యాం దేవ్యామాచారవత్యాం । అముయా చేయం
మణికర్ణికా నామ కన్యా ప్రసూతా । అథ ప్రసవవేదనయా ముక్తజీవితా
చారవతీ పత్యురంతికమగమత్ । అథ దేవశ్చండసింహో మామాహూ
యోపహ్వరే సమాజ్ఞాపయత్ । బుద్ధిమతి కన్యకేయం కల్యాణలక్ష
ణా తామిమాం మాలవేంద్రనందనాయ దర్పసారాయ వర్ధయిత్వా దిత్సా
మి । బిభేమి చ కాంతిమతీవృత్తాంతాదారభ్య కన్యకానాం ప్రకాశావ
స్థాపనాదత ఇయమారాతివ్యసనావకారితే మహతి భూమిగృహే కృత్రిమ
శైలగర్భోత్కీర్ణనానామండపే శ్రీగృహే ప్రచురపరిబర్హయా భ
వత్యా సంవర్ధ్యతాం। అస్త్యత్ర భాగ్యవస్తు వర్షశతోపభోగే౽ప్యక్షయ్యమితి
తథోక్త్వా నిజవాసగృహస్యాంగణభిత్త్యా వర్ధపాదం కిమప్యవిష్టంభముద్ధృత్య
తేనైవ ద్వారేణ స్థానమిదమస్మానవీవిశత్ । ఇహ చ నో వసంతీనాం ద్వాదశ
సమాః సమత్యయుః। ఇయం చ వత్సా తరుణీభూతా న చాద్యాపి స్మరతి రాజా।
కామమియం పితామహేన దర్పసారాయ సంకల్పితా త్వదంబయా కాంతి
మత్యా గర్భస్థైవ ద్యూతజితా స్వమాత్రాశ్రితైవ జాయాత్వేన సము
కల్పితేతి । తదత్ర ప్రాప్తరూపం చింత్యతాం కుమారేణైవేతి। తాం పునర
వోచం। అద్యైవ రాజగృహే కిమపి కార్యం సాధయిత్వా ప్రతినివృత్తో యు
ష్మాసు యథార్హం ప్రతిపత్స్య ఇతి తేనైవ దీపవర్త్మా తేన బిలపథేన గత్వా స్థి
తే౽ర్ధరాత్రే తదర్ధపాదం ప్రత్యుద్ధృత్యావాసగృహం ప్రవిష్టో విస్రబ్ధప్రసు

స్తంసింహఘోషం జీవగ్రాహమగ్రహీషం । ఆకృష్యచతమహమివా
హితతుణ్డైః స్ఫురంతమమునైవభిత్తిరంధ్రపథేనస్త్రీణాంసన్నిధిమనైషం ।
ఆనీయచస్వభవనమాయసనిగళసందానితచరణయుగళ శోకవశమలిన
వదనమశ్రుబహుళరక్తచక్షుషమేతాం తేజనయిత్ర్యైహాదర్శయం। అ
కథయాంచబిలకథాం । అథపితరౌప్రహృష్టతరౌ తంనికృష్టాశయంసిశా
వ్యబంధనేనియమ్య తస్యాదారికాయాఃయథాహేఙాణకర్మణామాంపా
ణిమగ్రాహయేతాం । అనాథకంచతద్రాజ్యమస్మదాయత్తమేవజాతం।
ప్రకృతికోపభయాత్తుమన్మాత్రా ముముక్షితోపినముక్తఏవ సింహఘో
షః । తథాస్థితాశ్చవయమంగరాజస్సింహవర్మా దేవపాదానాంభక్తి
మార్గే కృతవర్మాచేత్యమిత్రాభియుక్తమేనమభ్యసరామ । అభూవంచ
భవత్పాదపద్మరజోఽనుగ్రాహ్యాః । సచేదానీంభవచ్చరణప్రణామప్రా
యశ్చిత్తమనుతిష్ఠతుసర్వదుశ్చరిత్రక్షాళనమనార్యస్సింహఘోష ఇత్యర్థ
పాలఃప్రాంజలిఃప్రణనామ॥ ... ... *

దేవోఽపిరాజవాహనోబహుపరాక్రాంతంబహూపయుక్తాంచబు
ద్ధిర్ముక్తబంధనస్తేశ్వశురఃపశ్యతుమామిత్యభిధాయభూయఃప్రమతిమేవప
శ్యన్ ప్రీతిస్మేరఃప్రస్తూయతాంతావదాత్మచరితమిత్యాజ్ఞాపయత్। సో
పిప్రణమ్యవిజ్ఞాపయామాస॥ ... ... *

ఇతిశ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినఃకృతౌ దశకుమారచరితే
ఉత్తరపీఠికాయాం అర్థపాలచరితంనామ
చతుర్థఉచ్ఛ్వాసః

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితే ఉత్తరపీఠికాయాం ప్రమతిచరితం నామ పంచమోచ్ఛ్వాసః

దేవ దేవస్యాన్వేషణాయ దిక్షు భ్రమన్నభ్రంకషస్యాఽపి వింధ్యపార్శ్వావరూఢస్య వనస్పతేరధః పరిణతపతంగబాలపల్లవావతంసితే పశ్చిమదిగంగనాముఖే పల్వలాంభస్యుపస్పృశ్యోపాస్య సంధ్యాం తమస్సమీకృతేషు నిమ్నోన్నతేషు గంతుమక్షమః క్షమాతలే కిసలయైరుపరచయ్యాశయ్యాం శిశయిషమాణశ్శిరసి కుర్వన్నంజలిం యస్మిన్వనస్పతౌ వసతి దేవతా సైవ మే శరణమస్తు శరారుచక్రవారభీషణాయాం శర్వగళశ్యామశార్వరాంధకారపూరాధ్మాతగభీరగహ్వరాయామస్యాం మహాటవ్యామేకాకినో మే ప్రసుప్తస్యేత్యుపధాయ వామభుజమశయిషి । తతః క్షణాదేవావనిదుర్లభేన స్పర్శేనాసుఖాయిషత కిల మే గాత్రాణ్యాహ్లాదయిషతేంద్రియాణ్యభ్యమనాయిష్ట చాంతరాత్మా విశేషితశ్చ హృషితాస్తనూరుహాః పర్యస్ఫురన్మే దక్షిణభుజః కథంత్విదమితి మందమందమున్మిషన్నపర్యచ్ఛచంద్రాతపచ్ఛేదకల్పం శుక్లాంశుకవితానమైక్షిషి। వామతో వలితదృష్టిః సమయాసౌధభిత్తిం చిత్రాస్తరణశాయినమతివిస్రబ్ధప్రసుప్తమంగనాజనమలక్షయం । దక్షిణతో దత్తచక్షురాగళితస్తనాంశుకామమృతఫేనపటలపాండురశయనశాయినీమాదివరాహదంష్ట్రాంశుకజాలలగ్నామంసస్రస్తదుగ్ధసాగరదుకూలోత్తరీయాం భయసాధ్వసమూర్ఛితామివ ధరణీమరుణాధరమణికిరణబాలకిసలయలాస్యహేతుభిరాననారవిందపరిమళోద్వాహిభిర్నిశ్వాసమాతరిశ్వభిరీశ్వరేక్షణదహనదగ్ధం స్ఫులింగశేషమనంగమివ సంధుక్షయంతీమంతస్సుప్తషట్పదాంబుజమివజాతనిద్రామామీలితలోచనేందీవరమాననం దధానామైరావతమదావలేపలూనాపవిద్ధామివ నందనవనకల్పవృక్షరత్నమంజరీం కామపి తరుణీమాలోకయం । అతర్కయం చ । క్వ గతా సా మహాటవీ కుత ఇదమూర్ధాండక

పాలసంపుటోల్లేఖిశక్తిధ్వజశిఖరశూలోచ్ఛ్రితసౌధమాగతం। క్వచ తదర ణ్యస్థలీసమాస్తీర్ణంపల్లవశయనం కుతస్త్యం చేదమిందుగభస్తిసంభా రభాసురం హంసతూలమృదూలశయనం। ఏష చ కో౽ను శీతరశ్మికిరణరజతర జ్జుడోలాపరిభ్రష్టమూర్ఛిత ఇవాప్సరోగణః స్వైరసుప్తసుందరీజనః। కా చేయం దేవీవారవిందహస్తా శారదశశాంకమండలామలదుకూలోత్తరచ్ఛద మధిశేతే శయనతలం। న తావదేషా దేవయోషా యతో మందమందమిందు కిరణైస్స్వం వాహ్యమానా కమలినీవ నిద్రాతి। భగ్నవృంతచ్యుతరసబిందు శబలితం పాకపాండుచూతఫలమివోద్భిన్నస్వేదరేఖం గండస్థలమాలక్ష్య తే। అభినవయౌవనవిదాహనిర్భరోష్మణి పచతి వైవర్ణ్యముపైతి వర్ణకః। వాససీ చ పరిభోగానురూపం ధూసరిమాణమాదర్శయతః। తదేషా మాను ష్యేవ దిష్ట్యా చానుచ్ఛిష్టయౌవనా యతస్సైకమార్గ్యమాగతాస్సంతో౽పి సంహతా ఇవావయవాః। ప్రస్నిగ్ధతమాపి పాండుతానువిద్ధైవ దేహచ్ఛవిః। దంతపీడానభిజ్ఞతయా నాతివిశదరాగో ముఖవిద్రుమద్యుతిరధరమణిః। అ నన్యపూర్ణమారక్తమూలం చంపకముకుళమివ కరోరంకపోలతలం। అనంగ బాణపాతముక్తాశంకం చ విస్రబ్ధమధురం సుప్యతే। న చైతద్వక్షస్స్థలం నిర్దయ విమర్దవిస్తారితముఖస్తనయుగళం। అస్తి చానతికాంతశిష్టమర్యాదచేత సో మమాస్యామాసక్తిః। ఆసక్త్యనురూపం పునరాశ్లిష్టా యది స్పృష్టమా త్రేణైవ సహ నిద్రాం మోక్ష్యతి। అథాహం న శక్ష్యామి చానుపశ్లిష్య శే యితుం। అతో యద్భావి తత్సవతు భాగ్యమత్ర పరీక్షిష్య ఇతి స్పృష్టా స్పృ ష్టమేవ కిమప్యావిద్ధరాగసాధ్వససంలక్ష్యసుప్తః స్థితో౽స్మి। సాపి కిమప్యు త్కంపినా రోమోద్భేదవతా వామపార్శ్వేన సుఖాయమానేన మందమం దం విజృంభికారంభమంథరాంగీ త్వంగదగ్రపక్ష్మణోశ్చక్షుషోరలసతాం తతారకేణాతిపక్వనిద్రాకషాయితాపాంగవశభాగేన యుగళేనేషదున్మి షంతీ త్రాససవిస్మయహర్షరాగశంకావిలాసవిభ్రమవ్యవహితాని వ్రీ డాంతరాణి కానికాన్యపి కామేనాద్భుతానుభావేనావస్థాంతరాణి కార్య మాణా పరిజనప్రబోధనోద్యతాంగికం కామావేశపరవశం హృదయమం గాని చ సాధ్వసాయాససంబద్ధమానస్వేదపులకాని కథంకథమపి నిగృహ్య

సస్పృహేణమధురకూణితత్రిభాగేనమందమందప్రచారితేనచక్షుషా మ
రంగాఙ్గనిర్వర్ణ్య దూరోత్సర్పితపూర్వకాయాపితస్మిన్నేవశయనతలే స
చకితమశయిష్ట।అజనిష్ట మేరాగావిష్టచేతసోపకిమపినిద్రా। పునరననుకూ
లస్పర్శదుఃఖాయమానగాత్రః ప్రాబుధ్యే। ప్రబుద్ధస్యచ సైవమేమహా
టపీ తదేవతరుతలం సఏవపత్త్రాస్తరోమమాభూత్। విభావరీచవ్యయా
సీత్।అభూచ్చ మేమనసి కిమయంస్వప్నః కింవిప్రలంభోవా కిమియమా
సురీదైవీవా కాపిమాయా।యద్భావితద్భవతు నాహమిదంతత్త్వతోనా
వబుధ్య మోక్ష్యామిభూమిశయ్యాం యావదాయుస్త్రత్యాయైదేవతా
యైప్రతిశయిష్యామీతినిశ్చితమతిరతిష్ఠం॥ ... ... *

అథావిర్భూయకాపి రవికరాభితప్తకువలయదామతాంతగాత్ర
యష్టిః క్లిష్టనివసనోత్తరీయా నిరలక్తకకూతుపాటలేననిశ్వాసోష్మజర్జ
రితత్విషాదంతఛదేన వమంతీవకపిలధూమధూమ్రంవిరహానలమనవరతస
లిలధారావిసర్జనామృధిరావశేషమివలోహితతరంద్వితయమక్ష్ణోరుద్వ
హంతీ కులచారిత్రబంధనపాశవిభ్రమేణైకవేణీభూతేనకేశకలాపేన నీ
లాంశుకరచితచీరచూలికాపరివృతా పతివ్రతా వతాకేవసంచరంతీ క్షా
మక్షామాపిదేవతానుభావాదనతిక్షీణవర్ణావకాశా సీమంతినీ ప్రణిపతం
తంమాం ప్రహర్షాత్కంపితేనభుజలతాద్వయేనోత్థాప్య పుత్రవత్పరి
ష్వజ్య శిరస్యుపాఘ్రాయ వాత్సల్యమివస్తనయుగళేనస్తన్యచ్ఛలాత్
ప్రక్షరంతీ శిశిరేణాశ్రుణానిరుద్ధకంఠీ స్నేహగద్గదంవ్యాహార్షీత్। వత్స
యదివఃకథితవతీమగధరాజమహిషీవసుమతీమమహస్తైబాలకస్యార్థపాలని
ధాయకథాంచకాంచిదాత్మభర్తృపుత్రసఖీజనానుబద్ధాం రాజరాజప్ర
వర్తితాంకృత్స్నాంతద్ధానమగాదాత్మజామాణిభద్రస్యేతి సాహమస్మిమో
జననీ। పితురోప్యేధర్మపాలసూనోస్సుమిత్రానుజస్యకామపాలస్య పాద
మూలాన్నిష్కారణకోపకలుషితాశయా ప్రోష్యానుశయవిధురా స్వ
ప్నేకేనాపిరక్షోరూపేణోపేత్యశప్తాస్మి చండికాయాంత్వయి వర్షమా
త్రంవసామిప్రవాసదుఃఖాయేతిప్రబుద్ధవత్యైవాహమావిష్టాప్రాబుధ్యే। గ
తంచతద్వర్షంవర్షసహస్రదీర్ఘం। అతీతాయాంతుయామిన్యాం దేవ

దేవస్యత్ర్యంబకస్యశ్రావస్త్యాముత్సవసమాజమనుభూయ బంధుజనంచ స్థానస్థానేభ్యస్సన్నిపతితంసమీక్ష్య ముక్తశాపా పత్యుఃపార్శ్వమభిసరిష్యామీతిప్రస్థితాయామేవమయి త్వమత్రాభ్యేత్యప్రతిపన్నోఽస్మిశరణమిహత్వాందేవతామితి ప్రసుప్తోసి। ఏవంశాపదుఃఖావిష్టయామయాతదానత్త్వత్తఃపరిచ్ఛిన్నోఽభవాన్। అపితుశరణాగతమవిరతప్రమాదాయామస్యాంమహాటవ్యామయుక్తంపరిత్యజ్యగంతుమితి మయా త్వమపి స్వపన్నేవాసినీతఃప్రత్యాసన్నేచతస్మిన్దేవగృహేపునరచింతయం।కథమిహతరుణేనానేనసహసమాజంగమిష్యామీతి। అథరాజ్ఞఃశ్రావస్తీశ్వరస్య యథార్థనామ్నోధర్మవర్ధనస్యకన్యాంనవమాలికాం ధర్మకాలసుభగే కన్యాపురవిమానహర్మ్యతలే విశాలకోమలతలంశయ్యాతలమధిశయానాం యదృచ్ఛయోపలభ్యదిష్ట్యేయంసుప్తా పరిజనశ్చగాఢనిద్రః శేతామయమత్ర ముహూర్తమాత్రంబ్రాహ్మణకుమారోయావత్ప్రాతకృత్యానివర్తయేతి త్వాంతత్రశాయయిత్వాతముద్దేశమగమం। దృష్ట్వాచోత్సవశ్రియంనిర్విశ్యచస్వజనదర్శన సుఖమభివాద్యచత్రిభువనేశ్వర మాత్మాలీకప్రత్యాకలనోపారూఢసాధ్వసంచనమస్కృత్యభక్తిప్రణతహృదయాంభగవతీమంబికాం తయాగిరిమహిత్రాదేవ్యా సస్మితమయిభద్రేమాభైషీర్గచ్ఛవేదానీంభర్తృపార్శ్వగామినీగతస్తేశాపఇత్యనుగృహీతా సద్యఏవప్రత్యాపన్నమహిమా ప్రతినివృత్య దృష్ట్యైవత్వాం యథావదభ్యజానం। కథంమత్సుతఏవాయంవత్సస్యార్థపాలస్యప్రాణభూతస్సఖాప్రమతిరితిపాపయామయాస్మిన్నజ్ఞానాదౌదాసీన్యమాచరితం । అపిచాయమస్యామాసక్తభావః కన్యాచైనంకామయతేయువానం ఉభౌచేమాలక్ష్యసుప్తా త్రపయాసాధ్వసేనవానోన్యమాత్మానంవివృణాతే। గంతవ్యంచమయాకామాఘ్రాతయాహ్యనయాకన్యయారహస్యరక్షణాయ నసమభాషితస్సఖీజనఃపరిజనోవా । నయామితావత్కుమారం । పునరపిమమర్థంలబ్ధలక్షణోయథోపపన్నైరుపాయైస్సాధయిష్యతీతి మత్ప్రభావఃస్వాపితంభవంతమేతదేవపత్రశయనమనైషం । ఏవమిదంవృత్తం। ఏషాచాహంపితుస్తే పాదమూలంప్రత్యుపసర్పేయమితి ప్రాంజలింమాం

భూయోభూయః పరిరభ్య శిరస్యుపాఘ్రాయ కపోలయోశ్చుంబిత్వా స్నేహవిక్లబాగతాసీత్॥ ... ... *

అహంచ పంచబాణవశ్యః శ్రావస్తీమభ్యవర్తిషి। మార్గేచ మహతి నిగమే నైగమానాం తామ్రచూడయుద్ధకోలాహలో మహానాసీత్। అహంచ తత్ర సన్నిహితః కించిదస్మైషి। సన్నిధినిషణ్ణస్తు మే వృద్ధవిటః కోపి బ్రాహ్మణశ్శనకైః స్మితహేతుమపృచ్ఛత్। అబ్రవంచ కథమివ నారికేలజాతేః ప్రాచ్యవాటకుక్కుటస్య ప్రతీచ్యవాటపురుషైరసమీక్ష్య బలాకాజాతిస్తామ్రచూడో బలప్రమాణాధికస్యైవం ప్రతివిసృష్ట ఇతి। సోపి తజ్జ్ఞః కిమజ్ఞైరేభిరుక్తైస్త్వాది తైస్తూష్ణీమాస్స్వేత్యుపహస్తికాయాస్తాంబూలం కర్పూరసహితముద్ధృత్య మహ్యం దత్త్వా చిత్రాః కథాః కథయన్ క్షణమతిష్ఠత్। ప్రాయుధ్యేతాం చాతిసంరబ్ధమనుప్రహారప్రవృత్తపక్షపుటముక్తకంఠరవరవం విహంగమద్వయం। జితశ్చాసౌ ప్రతీచ్యవాటకుక్కుటః। సోపి విటః స్వకుక్కుటవిజయప్రహృష్టో మయి వయోవిరుద్ధం సఖ్యముపేత్య తదహరేవ స్వగృహే స్నానభోజనాది కారయిత్వోత్తరేద్యుః శ్రావస్తీం ప్రయాంతం మామనుగమ్య స్మర్తవ్యోస్మి సత్యర్థ ఇతి మిత్రవద్విసృజ్య ప్రత్యయాసీత్। అహంచ గత్వా శ్రావస్తీమధ్వశ్రాంతో బాహ్యోద్యానలతామండపే శయితోస్మి। హంసరవప్రబోధితశ్చోత్థాయ కామపి క్వణితనూపురముఖరాభ్యాం చరణాభ్యాం మదంతికముపసర్పంతీం యువతీమద్రాక్షం। సా త్వాగత్య స్వహస్తవర్తిని చిత్రపటే లిఖితం మత్సదృశం కమపి పురుషం మాంచ పర్యాయేణ నిర్వర్ణయంతీ సవిస్మయం సవితర్కం సహర్షం చ క్షణమవాతిష్ఠత। మయాపి తత్ర చిత్రపటే మత్సాదృశ్యం పశ్యతా తస్యాశ్చ దృష్టివిచేష్టితమనాకస్మికం మన్యమానేన నను సర్వసాధారణోయం రమణీయః పుణ్యారామభూమిభాగః కిమితి చిరస్థితిక్లేశోనుభూయతే న సముపవేష్టవ్యమిత్యభిహితా సా సస్మితమనుగృహీతాస్మీతి న్యషీదత్। సకథా చ దేశవార్తానువిద్ధా కాచ నావయోరభూత్। కథాసంశ్రితా చ సా దేశాతిథిరసి దృశ్యంతే చ తేధ్వశ్రాంతానీవ గాత్రాణి యది న దోషో మదనుగృహే ద్య విశ్రమితుమనుగ్రహః క్రియతామిత్యశంసత్।

అహంచాయముగ్ధో నైషదోషోగుణఏవేతి తదనుమార్గగామీ తద్గృహంగ
తోరాజార్హేణస్నానభోజనాదినోపచరితః సుఖంనిషణ్ణోరహసిపర్యపృ
చ్ఛ్యే। మహాభాగ దిగంతరాణిభ్రమతాకచ్చిదస్తికించిదద్భుతంభవతో
పలబ్ధమితి । మమాభవన్మనసిమహాదిదమాశాస్పదం। ఏషాఖలునిఖిలపరిజ
నసంబాధసంలక్షితాయాస్సఖీ రాజదారికాయాశ్చిత్రపటేచాస్మిన్న
స్తితముపరివిరచితసితవితానంహర్మ్యతలంతద్గతంచ ప్రకామవిస్తీర్ణంశరద
భ్రపటలపాండురంశయనం తదధిశాయినీచనిద్రాలీఢలోచనామస్యైవే
యంప్రతికృతిః అతోనూనమనంగేనసాపిరాజకన్యాతావతీంభూమిమారో
పితా యస్యామసహ్యమదనజ్వరవ్యథితోన్మాదితాసతీ సఖీనిర్బంధపృష్టవి
క్రియానిమిత్తా చాతుర్యాణ్ణైతమూర్తిపసర్గాణ్ణైవ సహస్థముత్తరందత్తవ
తీ। రూపసంవాదాచ్చసంశయాదనయాపృష్టాభినంద్యస్యాః సంశయం
యథానుభవకథనేనేతిజాతనిశ్చయోబ్రవం। భద్రే దేహిచిత్రపటమితి।
సాత్వర్పితవతీసుగ్ధస్తై । పునస్తమాదాయ తామపివ్యాజసుప్తాముల్లస
న్మదనరాగవిహ్వలాంవల్లభాం తత్రైవాభిలిఖ్య కాచిదేవంభూతాయు
వతిరీదృశస్యపునః పార్శ్వశాయిన్యారణ్యాన్యాం ప్రసుప్తేనమయోపల
బ్ధా కిమ్మైషస్వప్నఇత్యాలపంచ। హృష్టయాతుతయావిస్తరతఃపృష్టః స
ర్వమేవవృత్తాంతమకథయం। అసౌచసఖ్యామన్నిమిత్తాన్యవస్థాంతరాణ్యా
వర్ణయత్। తదాకర్ణ్యచ యదితవసఖ్యామదనుగ్రహోయాస్మ్యఖంమనో
గమయ కానిచిదహానికమపికన్యాపురేనిరాశంకనివాసకరణముపాయ
మారచయ్యాగమిష్యామీతి కథంచిదేనాముపగమయ్య గత్వాతదేవఖర్వ
టంవృద్ధవిటేనసమగంసి। ససంభ్రమమసావిశ్రమయ్యతథైవస్నానభో
జనాదికారయిత్వారహస్యపృచ్ఛత్ । ఆర్యకస్యహేతోరచిరాత్ ప్ర
త్యాగతోసి। ప్రత్యవాదిషమేనం స్థానఏవాహమార్యేణపృష్టః । శ్రూ
యతామస్తిహిశ్రావస్తీనామనగరీ తస్యాఃపతిరపరఇవధర్మపుత్రోధర్మ
వర్ధనోనామరాజా తస్యదుహితాప్రత్యాదేశఇవశ్రియః ప్రాణాఇవకు
సుమధన్వనః సౌకుమార్యవిడంబితనవమాలికా నవమాలికానామకన్యకా।
సామయాసమాపత్తిదృష్టా కామనారాచపఙ్క్తిమివకటాక్షమాలాం మ

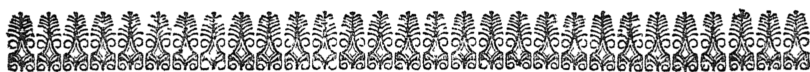
మమర్మణివ్యకిరత్ । తచ్ఛల్యోద్ధరణక్షమశ్చధన్వంతరిసదృశస్త్వదృతే నేతరోస్తివైద్యఇతిప్రత్యాగతోస్మి। తత్ప్రసీదకంచిదుపాయమాచరితుం। అయమహంపరివర్తితస్త్రీవేషస్తేకన్యానామభవేయం । అనుగతశ్చమయాత్వముపగమ్యధర్మాసనగతంధర్మవర్ధనంవక్ష్యసి । మమేయమేకైవదుహితా । జాతమాత్రాయాంత్వస్యాం జనన్యస్యాస్సంస్థితా । మాతాచపితాచభూత్వాహమేవవ్యవర్ధయం । ఏతదర్థమేవవిద్యామయంశుల్కమార్జితుం గతోభూదవంతీనగరీముజ్జయినీమస్యైవ్యవాహీకకులజఃకోఽపివిప్రదారకః । తస్మైచేయమనుమతాదాతుమితరస్మైనయోగ్యా । తరుణీభూతాచేయం సచవిలంబితః తేనతమానీయపాణిమస్యాగ్రాహయిత్వాతస్మిన్న్యస్తభారస్సన్న్యసిష్యే। దురభిరక్షతయాదుహితౄణాంముక్తశైశవానాం విశేషతశ్చామాతృకాణామిహ దేవంమాతృపితృస్థానీయంప్రజానామాపన్నశరణమాగతోస్మి। యదివృద్ధంబ్రాహ్మణమధీతిమగతిమతిథించమామనుగృహ్ణీయా పఞ్చగణపత్యాదిరాజచరితధుర్యోదేవః సైషాభవద్భుజతరుచ్ఛాయయామాఖండితచారిత్రా తావదధ్యాస్తాం యావదస్యాఃపాణిగ్రాహకమానయేయమితి। సఏవముక్తనియతమభిమన్యమానః స్వదుహితృసన్నిధౌమాంవాసయిష్యతి। గతస్తుభవానాగామినిమాసిఫాల్గునే ఫాల్గునీషూత్తరాసుభావినిరాజాంతఃపురజనస్యతీర్థయాత్రోత్సవోభవిష్యతి। తీర్థస్థానాత్ప్రాచ్యాందిశిగోరుతాంతరమతిక్రమ్య వానీరవలయమధ్యవర్తినికార్తికేయగృహే కరతలగతేన శుక్లాంబరయుగళేనసహాస్థాస్యసి। సఖల్వహమనభిశంకఏవైతావంతంకాలంసహవిహృత్యరాజకన్యయాభూయస్తస్మిన్నుత్సవేగంగాంభసివిహారణే విహారవ్యాకులేకన్యకాసమాజే మగ్నోపసృతస్త్వదభ్యాశమేవోన్మంక్ష్యామి । పునస్త్వదుపహృతేవాససీపరిధాయాపనీతదారికావేషోజామాతానామభూత్వాత్వామేవానుగచ్ఛేయం। నృపాత్మజాతుమామిత:స్తతోన్విష్యానాసాదయంతీ తయావినానభోక్ష్యఇతిరుదంత్యేవస్థాస్యతి। తస్మాలేచమహతికోలాహలే క్రందత్సుపరిజనేషు రుదత్సుసఖీజనేషు శోచత్సుపౌరజనేషు కింకర్తవ్యతామూఢేసామాత్యేపార్థివే త్వ

మాస్థాసీమేత్యమాంస్థాపయిత్వా వత్స్యసి। దేవ స ఏష మే జామాతా తవార్హతి శ్రీభుజారాధనమధీతీ చతుర్ష్వామ్నాయేషు గృహీతీ షట్స్వంగేష్వాన్వీక్షికీవిచక్షణశ్చతుష్షష్టికలాగమప్రయోగచతురో విశేషేణ గజరథతురంగతంత్రవిధివ్యసనాస్త్రకర్మణి గదాయుద్ధే చ నిరుపమః పురాణేతిహాసకుశలః కర్తా కావ్యనాటకాఖ్యాయికానాం వేత్తా సోపనిషదోఽర్థశాస్త్రస్య నిర్మత్సరో గుణేషు విస్రంభీ సుహృత్సు శక్తస్సంవిభాగశీలశ్శ్రుతధరో గతస్మయశ్చ। నాస్య దోషమణీయాంసమప్యుపలభే న చ గుణేష్వవిద్యమానం। తస్మాదృశస్య బ్రాహ్మణమాత్రస్యానలభ్య ఏష సంబంధీ। దుహితరమస్మై సమర్ప్య వార్ధకోచితమంత్యమాశ్రమం సంక్రమేయం యది దేవస్సాధు మన్యత ఇతి। స ఇదమాకర్ణ్య వైవర్ణ్యాక్రాంతవక్త్రః పరముపేతో వైలక్షణ్యమారప్స్యతేఽనునేతుమనిత్యతాదిసంకీర్తనేనాత్రభవంతం మంత్రిభిస్సహ। త్వంతు తేషామదత్తశ్రోత్రో ముక్తకంఠం రుదిత్వా చిరస్య బాష్పకుంఠకంఠః కాష్ఠాన్యాహృత్యాగ్నిం సంధుక్ష్య రాజమందిరద్వారే చితాధిరోహణాయోపక్రమిష్యసే। స తావ దేవత్వాత్పాదయోర్నిపత్య సామాత్యో నరపతిరభిమతైరర్థైస్త్వాముపచ్ఛంద్య దుహితరం మహ్యం దత్వా మద్యోగ్యతాసమారాధితః సమస్తమేవ రాజ్యభారం మయి సమర్పయిష్యతి సోఽయమభ్యుపాయోఽనుష్ఠేయః యది తుభ్యం రోచత ఇతి। సోఽపి పటుర్విటానామగ్రణీరసకృదభ్యస్తకపటప్రపంచః పాంచాలశర్మా యథోక్తమభ్యధికం చ నిపుణముపక్రాంతవాన్। ఆసీచ్చ మమ సమీహితానామచిరకాలసిద్ధిః। అన్వభవం చ మధుకర ఇవ నవమాలికామార్ద్రసుమనసం। అస్య రాజ్ఞస్సింహవర్మణః సాహాయ్యదానం సుహృత్సంకేతభూమిగమనమిత్యుభయమపేత్య సర్వబలసందోహేన చంపామిమాముపగతో దైవాద్దేవదర్శనసుఖమనుభవామీతి॥ ....*

శ్రుత్వైతత్ప్రమతిచరితం స్మితముకుళితనయనో విలాసప్రాయమూర్జితం మృదుప్రాయం చేష్టితమిష్ట ఏష మార్గః ప్రజ్ఞావతామథేదానీమత్రభవాన్ప్రవిశత్వితి మిత్రగుప్తమైక్షత క్షితీశపుత్రః॥ ....*

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినః కృతౌ దశకుమారచరితే
ఉత్తరపీఠికాయాం ప్రమతిచరితంనామ
పంచమ ఉచ్ఛ్వాసః

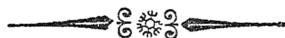

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితే ఉత్తరపీఠికాయాం,

మిత్రగుప్తచరితంనామ షష్ఠోచ్ఛ్వాసః

మిత్రగుప్తశ్చాచచక్షే। దేవసోఽహమపిసుహృత్సాధారణభ్రమణ కారణః సుహ్మేషుదామలిప్తాహ్వయస్యనగరస్యబాహ్యోద్యానే మహాంతముత్సవసమాజమాలోకయం । తత్ర క్వచిదతిముక్తలతామండపే కమపివీణావాదేనాత్మానంవినోదయంతం యువానమద్రాక్షం అప్రాక్షంచ। భద్ర కోనామాయముత్సవః కిమర్థంవాసమారబ్ధః కేనవానిమిత్తేనోత్సవమనాదృత్యైకాంతేభవానుత్కంఠితఇవ పరివాదినీద్వితీయస్తిష్ఠతీతి। సోఽభ్యధత్త। సౌమ్యసుహ్మపతిస్తుంగధన్వానామానపత్యఃప్రార్థితవానముష్మిన్నాయతనేవిస్మృతవింధ్యవాసరాగంవసంత్యావింధ్యవాసిన్యాఃపాదమూలాదపత్యద్వయమనయాచకిలాస్మైప్రతిశయితాయ స్వప్నేసమాదిష్టం। ఉత్పత్స్యతేతవైకఃపుత్రోజనిష్యతేచైకాదుహితా। సతుతస్యాఃపాణిగ్రాహకమనుజీవిష్యతి । సాతుసప్తమాద్వర్షాదారభ్య ఆపరిణయనాత్ప్రతిమాసంకృత్తికాసు కంముకనృత్యేనగుణవద్భర్తృలాభాయ మాంసమారాధయతు । యంచాభిలషేత్సాముష్మైదేయా। సచోత్సవఃకందుకోత్సవోనామాస్త్వితి । తతోఽల్పీయసాకాలేనరాజ్ఞః ప్రియమహిషీమేదినీనామైకంపుత్రమసూత । సముత్పన్నాచైకాదుహితా। సాద్యనామకన్యాకందుకవతీ సోమాపీడాందేవీంకందుకవిహారేణారాధయిష్యతి। తస్యాస్తుసఖీ చంద్రసేనానామ ధాత్రేయికా మమప్రియాసీత్। సాచైషుదివసేషురాజపుత్రేణభీమధన్వనాబలవదనురుద్ధా। తదహముత్కంఠితోమన్మథశరశల్యదుఃఖోద్విగ్నచేతాః కలేనవీణారవేణాత్మానంకించిదాశ్వాసయన్ వివిక్తమధ్యాసఇతి॥ ... ... *

అస్మిన్నేవక్షణేకిమపినూపురక్వణితముపాతిష్ఠత। ఆగతాచకాచిదంగనా । దృష్ట్వైవసపనాముత్ఫుల్లదృష్టిరుత్థాయోపగూఢస్తయాత

త్రైవోపావిశత్ । అశంసచ్చ సైషా మే ప్రాణసమా యద్విరహోద
హనఇవదహతిమామిదంచ మేజీవితమపహరతా రాజ పుత్రేణమృత్యునేవ
నిరుద్ధతాంనీతోఽహం । నచశక్ష్యామి రాజసూనురిత్యముష్మిన్నన్యాయమా
చరితుం। అతోఽనయాఽత్మానముద్బద్ధం కారయిత్వా త్యక్ష్యామి నిష్ప్రతిక్రి
యాన్ప్రాణానితి। సాతు పర్యశ్రుముఖీ సమభ్యధాత్ । మాస్మ నాథ మ
త్కృతేఽధ్యవస్యస్సాహసం। యస్త్వముత్తమాత్సార్థవాహాదర్థదా
సాదుత్పద్య కోశదాసఇతి గురుభిరభిహితనామధేయః పునర్మదత్యాసంగా
ద్వేశదాసఇతి ద్విషద్భిః ప్రఖ్యాపితోఽసి । తస్మింస్త్వయ్యుపరతే యద్య
హం జీవేయం నృశంసో వేశ ఇతి సమర్థయేయం లోకవాదం। అతోఽద్యైవన
యమామీప్సితం దేశమితి । సతు మామభ్యధత్త । భద్రే భవద్దృష్టేషు రా
ష్ట్రేషు కతమత్సమృద్ధం సంపన్నసస్యం సత్పురుషభూయిష్ఠం చేతి। తమ
హమీషద్విహస్యాబ్రవం। భద్రే విస్తీర్ణేయమర్ణవాంబరా నపర్యంతోఽస్తి
స్థానేస్థానే రమ్యాణాం జనపదానామపి తు నచేదిహ యువయోః సుఖనివా
సకారణం కమప్యుపాయముత్పాదయితుం శక్నుయాం తతోఽహమేవ భవే
యమధ్వదర్శీ। తావతోఽద్రైరతరణితాని మణినూపురాణాం। అథాసౌ జా
తసంభ్రమా ప్రాప్తైవేయం భర్తృదారికా కందుకవతీ కందుకక్రీడితేన
దేవీం వింధ్యవాసినీమారాధయితుం । అనిషిద్ధదర్శనా చేయమస్మిన్కందు
కోత్సవే సఫలమస్తు యుష్మచ్చక్షురాగచ్ఛతాం ద్రష్టుం। అహమప్యస్యాః
పార్శ్వవర్తినీ భవేయమిత్యయాసీత్। తామన్వయావ చావాం। మహతి రత్న
రంగపీఠే స్థితాం ప్రథమం తామ్రోష్ఠీమపశ్యం। అతిష్ఠచ్చ సా సద్య ఏవ మే
హృదయే న మయాన్యేన చాంతరాళే స్పృష్టా చిత్రీయావిష్టచిత్తశ్చా చింత
యం । కిమియం లక్ష్మీర్నహినహితస్యాః కిలహస్తే విన్యస్తకమలమస్యాస్తు
హస్త ఏవ కమలం భుక్తపూర్వా చాసౌ పురాతనేన పుంసా పూర్వరాజైశ్చ
అస్యాం పునరనవద్యమయాతయామం చ యౌవనమితి చింతయత్యేవ మయి
సా అనవద్యసర్వగాత్రీ వ్యత్యస్తహస్తపల్లవాగ్రస్పృష్టభూమిరాలోలనీ
లకుటిలాలకా సవిభ్రమం భగవతీమభివంద్య కందుకమమందరాగరుషితా
క్షమనంగమివాలంబత । లీలాశిథిలం చ భూమౌ ముక్తవతీ మందోత్థితం చ

కించిత్కుంచితాంగుష్ఠేన ప్రసృతకోమలాంగులినా పాణిపల్లవేన సమా
హత్య హస్తపృష్ఠేనచోన్నీయ చటులదృష్టిలాంఛితం స్తబకమివ భ్రమర
మాలానుబద్ధమవపతంతమాకాశ ఏవాగ్రహీత్ । అముంచచ్చ మధ్యవిలం
బితలయమద్రుతలయంచ మృదుమృదు ప్రహరంతీ తత్క్షణే చూర్ణపదమదర్శ
యత్ । ప్రశాంతంచతం నిర్దయప్రహారైరుదపాదయత్ । విపర్యయేణచ
ప్రాశమయత్ । పక్షభుజాగతంచ వామదక్షిణాభ్యాంకరాభ్యాంపర్యా
యేణాభిఘ్నతీశకుంతమివోదస్థాపయత్ । దూరోత్థితంచ ప్రపతంతమాహ
త్య గీతమార్గమాచరత్ । ప్రతిదిశంచగమయిత్వా ప్రత్యాగమయత్ ।
ఏవమనేకకరణమధురం విహరంతీ రంగగతస్య రక్తచేతసో జనస్య ప్రతిక్షణ
ముచ్చావచాః ప్రశంసావాచః ప్రతిగృహ్ణంతీ తత్క్షణారూఢవిస్రంభం కో
శదాసమం సేవలంబ్య కంటకితగండముత్ఫుల్లేక్షణంచ మయ్యభిముఖీభూ
యతిష్ఠతి। తత్ప్రథమావతీర్ణ కందర్పకారితకటాక్షదృష్టిస్తదను మార్గవిల
సిత లీలాంచితభ్రూలతా శ్వాసానిలవేగాందోలితైర్దంతచ్ఛదరశ్మిజాలై
ర్లీలాపల్లవైరివ ముఖకమలపరిమళగ్రహణలోలానలినస్తాడయంతీ మండల
భ్రమణేషు కందుకస్యాతి శీఘ్రప్రచారతయా ప్రవిశంతీవ మద్దర్శనలజ్జయా
పుష్పమయం పంజరం పంచబిందుప్రసృతేషు పంచాపి పంచబాణబాణాన్
యుగపదివాభిపతతస్త్రాసేనావఘట్టయంతీ గోమూత్రికాప్రచారేషు
ఘనదర్శితరాగవిభ్రమా విద్యుల్లతామివ విడంబయంతీ భూషణమణిరణి
తదత్తలయ సంవాదిపాదచారమపదేశస్మితప్రభాభిషిక్తబింబాధరమవ
స్రంసితప్రతిసమాహితశిఖండభారం సమాఘట్టితక్వణితరత్నమేఖలా
గుణమంచితోత్థితపృథునితంబవిలంబిత విచలదంశుకోజ్జ్వల మాకుంచిత
ప్రసృతవెల్లితభుజలతాభిహత లలితకందుకమావర్జితబాహుపాశముపరి
పరివర్తితత్రికవిలగ్నలోలకుంతల మవగలితకర్ణపూరకనకపత్రప్రతిస
మాధానశీఘ్రతానతిక్రమితప్రకృతక్రీడనమసకృదుత్క్షిప్యమాణహస్తపా
దబాహ్యాభ్యంతరభ్రాంతకందుకమవనమనోన్నమన నైరంతర్యనష్టదృష్ట
మధ్యయష్టికమవపతనోత్పతననిర్వ్యవస్థముక్తాహారమంకురితఘర్మసలి
లదూషిత కపోలపత్రభంగశోషణాధికృత శ్రవల్లవానిలమాగళిత స్తనత

ఽంశుకనియమనవ్యాపృతైకపాణిపల్లవంచ నిషద్యోత్థాయ నిమీల్యోత్క్షి ల్య స్థిత్వాగత్వాచైవాతిచిత్రం పర్యక్రీడత రాజకన్యా। అభిహత్య భూతలాకాశయోరపి క్రీడాంతరాణి దర్శనీయాన్యేకేనైవానేకేనైవ కందుకేనాదర్శయత్। చంద్రసేనాదిభిశ్చ ప్రియసఖీభిస్సహ విహృత్య విహృతాం తేచాభివంద్య దేవీం మనసామే సానురాగేణైవ పరిజనేనానుగమ్యమానా కువలయశరమివ కుసుమశరస్య మయ్యపాంగం సమర్పయంతీ సాపదేశమసకృదావర్త్యమానవదనచంద్రమండలశ్రియా స్వహృదయమివ మత్సమీపే ప్రేషితం ప్రతినివృత్తం న వేత్యాలోకయంతీ సహసఖీభిః కుమారీపురమగమత్। అహంచానంగవిహ్వలః స్వవేశ్మగత్వా కోశదాసేన మత్స్నవదత్యుదారం స్నానభోజనాదికమనుభావితోఽస్మి॥ ... ... *

సాయంచోపసృత్య చంద్రసేనా రహసి మాం ప్రణిపత్య పత్యురం సమం సేనప్రణయపేశలయా ఘట్టయంత్యోపావిశత్। అవష్టచ హృష్టః కోశదాసః। భూయాసమేవం యావదాయురాయతాక్షి త్వత్ప్రసాదస్య పాత్రమితి। మయాతు సస్మితమభిహితం సఖేకిమేతదాశాస్యం। అస్తి కించిదంజనమనయా తదక్తనేత్రయా రాజసూనురుపస్థితో వానరీమివైనాం ద్రక్ష్యతి। విరక్తశ్చైనాం పునస్త్యక్ష్యతీతి। తయాతు స్మేరయాస్మి కథితః। సోయమార్యేణాజ్ఞాకరో జనోఽత్యర్థమనుగృహీతో యదస్మిన్నేవ జన్మని మానుషం వపురపనీయ వానరీక్రియతే తదాస్తామిదమన్యథాపి సిద్ధం నస్సమీహితం। అద్యఖలు కందుకోత్సవే భవంతముపహసితమనోభవాకారమభిలషంతీ రోషాదివహరద్విషాతిమాత్రమాయాస్యతే రాజపుత్రీ। సోయమర్థో విదితభావయా మయా స్వమాత్రే తయాచ తన్మాత్రే మహిష్యాచ మనుజేంద్రాయ నివేదయిష్యతే। విదితార్థస్తు పార్థివస్త్వయా దుహితుః పాణిం గ్రాహయిష్యతి। తతశ్చత్వదనుజీవినా రాజపుత్రేణ భవితవ్యం। ఏవం హి దేవతాసమాదిష్టో విధిః। త్వదాయత్తేచ రాజ్యే నాలమేవ త్వామతిక్రమ్యమామేవం రోద్ధుం భీమధన్వా తత్సహతామయం త్రిచతురాణి దినానీతి మామామంత్ర్య ప్రియం చోపగూహ్య ప్రత్యయాసీత్। మమచ కోశదాసస్యచ తదుక్తానుసారేణ బహువికల్పయతోః కథంచిదక్షీయత క్ష

పా । క్షపాంతేచ కృతయథోచితనియమస్తమేవ ప్రియాదర్శనసుభగము
ద్యానోద్దేశముపాగతోఽస్మి । తత్రైవ చోపసృత్య రాజపుత్రో నిరభిమాన
మభిముఖీభిః కథాభిర్మామనువర్తమానో ముహూర్తమాస్త నీత్వాచోప
కార్యామాత్మసమేన స్నానభోజనశయనాదివ్యతికరేణోపాచరత్ । త
ల్పగతంచ స్వప్నేనానుభూయమానప్రియాదర్శనసుఖమాయసేన నిగళే
నాతిబలవద్బహుపురుషైః పీవరభుజదండోపరుద్ధమబంధయన్ మాం ప్రతి
బుద్ధంచ సహసా సమభ్యధాత్ । అయి దుర్మతే శ్రుతమాలపితం హతా
యాశ్చంద్రసేనాయా జాలరంధ్రనిస్సృతం తచ్చేష్టావబోధప్రయుక్త
యానయా కుంజయా త్వం కిలాభిలషితో వరాక్యా కందుకవత్యా తవ కిలా
నుజీవినా మయా స్థైయం త్వద్వచః కిలానతిక్రమతా మయా చంద్రసేనా
కోశదాసాయ దాస్యత ఇత్యుక్త్వా పార్శ్వచరం పురుషమేకమాలోక్యాక
థయత్ । ప్రక్షిప్యైనం సాగర ఇతి । స తు లబ్ధరాజ్య ఇవాతిహృష్టో దేవ యథా
జ్ఞాపయసీతి యథాదిష్టమకరోత్ । అహం తు నిరాలంబనో భుజాభ్యామిత
స్తతస్స్యందమానః కిమపి కాష్ఠం దైవదత్తమురసోపశ్లిష్య తావదప్లోషి
యావదపాసరద్వాసరః శర్వరీ చ సర్వా ప్రత్యుషస్యదృశ్యత కిమపి వహి
త్రం । అముత్రాసన్ యవనాః । తే మాముద్ధృత్య రామేషునామ్నే నావిక
నాయకాయ కథితవంతః కోప్యయమాయసనిగళబద్ధ ఏవ జలే లబ్ధః పురుషః
సోయమపి సించేత్ సహస్రం ద్రాక్షాణాం క్షణేనైకేన । అస్మిన్నేవ తు
క్షణే నైకనౌకాపరివృతః కోపి మద్గురభ్యధావత్ । అబిభయుర్యవనాస్తావదతి
జవా నౌకాః శ్వాన ఇవ వరాహమస్మత్పోతం పర్యరుంధన్ । ప్రావర్తత సం
ప్రహారః । పరాజయిషత యవనాః । తానహమగతీనవసీదతస్సమాశ్వా
స్యావాదిషం । అపనయత మే నిగళబంధనం । అయమహమవసాదయామి
వస్సపత్నానితి । అమీ తథాకుర్వన్ । సర్వాంశ్చ తాన్ ప్రతిభటాన్ భల్లి
వర్షిణా భీమటంకృతేన శార్ఙ్గేణ లవలీకృతాంగానకార్షం । అవప్లుత్య హ
తవిధ్వస్తయోధమస్మత్పోతసంసక్తపోతమముత్ర నావికనాయకమనభిస
రమభిపత్య జీవగ్రాహమగ్రహిషం । అసౌ చాసీత్స ఏవ భీమధన్వా । తం చ
మామవబుధ్య జాతవ్రీడమబ్రవం । తాత కిం దృష్టాని కృతాంతవిలసితానీతి ।

తేతు సాంయాత్రికా మదీయేనైవశృంఖలేన తమతిగూఢంబధ్వా హర్షకిల
కిలారవమకుర్వన్ మాంచాపూజయన్ । దుర్వారాతుసానౌరననుకూల
వాతనున్నాదూరమభిపత్య కమపిద్వీపంనిబిడమాశ్లిష్టవతీ । తత్రచస్వా
దుపానీయమేధాంసి కందమూల ఫలాని సజ్జిఘృక్షవోగాఢపతితశిలావల
యమవాతరామ । తత్రచాసీన్మహాశ్శైలః । సోహమహోరమణీయో
యంపర్వతనితంబభాగః కాంతతరేయంగంధపాషాణవత్యుపత్యకా శిశిర
మిదమిందీవరారవిందమకరందబిందుచంద్రకోత్తరం గోత్రవారి రమ్యో
యమనేకవర్ణకుసుమమంజరీమంజులతరస్తరువనాభోగఇత్యుత్పృత్తయాదృ
శా బహుబహుపశ్యన్నలక్షితాభ్యారూఢక్షోణీధరశిఖరః శోణీభూతము
త్ప్రభాభిః పద్మరాగసోపానశిలాభిః కిమపినాళీకపరాగధూసరం సరస్స
మధ్యగమం । స్నాతశ్చకాంశ్చిదమృతస్వాదూన్బిసభంగానాస్వాద్యాం
సలగ్నకల్హారస్తీరవర్తినాకేనాపిభీమరూపేణబ్రహ్మరాక్షసేన అభిపత్య
కోసికుతస్త్యోసీతినిర్భర్త్స్యయతాభ్యధీయే । నిర్భయేనచమయాసోభ్యధీ
యత। సౌమ్యసోహమస్మి ద్విజన్మాశత్రుహస్తాదర్ణవమర్ణవాద్యవనా
వంయవనావశ్చిత్రగ్రావాణమేనం పర్వతప్రదేశంగతోయదృచ్ఛయా
స్మిన్సరసివిశ్రాంతోభద్రంతవేతి। సోబ్రూత నచేద్బ్రవీషిప్రశ్నానశ్నా
మిత్వామితి। మయోక్తం పృచ్ఛతావద్భవత్వితి। అథావయోరేకయార్యా
యాసీత్సంలాపః॥ ... ... *

కింక్రూరం స్త్రీహృదయం కింగృహిణఃప్రియహితాయ
దారగుణాఃకఃకామస్సంకల్పఃకిందుష్కరసాధనంప్రజ్ఞా॥

ఇయముక్త్వాధూమినీ గోమినీ నింబవతీ నితంబవత్యః ప్రమాణమిత్యు
పదిష్టోమయా సోబ్రవీత్కథయకీదృశ్యస్తా ఇతి । అత్రోదాహారం॥ ... *

అస్తిత్రిగర్తోనామజనపదస్తత్రాసన్గృహపతయస్త్రయః స్ఫీత
సారధనాస్సోదర్యాః ధనకధాన్యకధన్యకాఖ్యాస్తేషుజీవత్సు నవవర్ష వ
ర్షాణిద్వాదశ దశశతాక్షః క్షీణసారంసస్యమోషధ్యోవంధ్యానఫలవం
తోవనస్పతయః క్లీబామేఘాఃక్షీణస్రోతసస్స్రవంత్యః పంకశేషాణి పల్వ
లాని నిర్నిష్యందాన్యుత్సమండలాని విరళీభూతంకందమూలఫలమవహీ

నాఃకథాగళితాఃకల్యాణోత్సవక్రియాబహులీభూతాని తస్కరకులాన్య న్యోన్యమభక్షయన్ ప్రజాః పర్యలుఠన్నితస్తతో బలాకాపాండురాణిన రశిరఃకపాలాని పర్యహిండంతశుష్కాఃకాకమండల్యః శూన్యీభూతానినగర గ్రామఖర్వటపుటభేదనాదీని। తఏతేగృహపతయః సర్వధాన్యనిచయము పయుజ్యాజావికటంగవలగణం గవాంయూథం దాసీదాసజనమపత్యా ని జ్యేష్ఠమధ్యమభార్యేచక్రమేణభక్షయిత్వా కనిష్ఠభార్యాంధూమినీంశ్వో భక్షణీయేతిసమకల్పయన్ । అథకనీయాన్ధన్యకః ప్రియాంస్వామత్తు మక్షమస్తయాసహతస్యామేవనిశ్యపాసరత్ । మార్గక్లాంతాం చోద్వ హన్వనంజగాహే। స్వమాంసాసృగపనీతక్షుత్పిపాసాంతాంనయన్నం తరేకమపినికృత్తపాదపాణికర్ణనాసికమవనిపృష్ఠే విచేష్టమానం పురుష మద్రాక్షీత్ ।తమప్యార్ద్రాశయఃస్కంధేనోదూహ్యకందమూలమృగబ హులేగహనోద్దేశే యత్నరచితపర్ణశాలశ్చిరమవసత్। అముంచరో పితవ్రణమింగుదీతైలాదిభిరామిషేణశాకేనాత్మనివిశేషేణపుపోష। పు ష్టంచతముద్రిక్తధాతుమేకదామృగాన్వేషణాయ ప్రయాతేధన్యకే సా ధూమినీరిరంసయోపాతిష్ఠత్ । భర్త్సితాపితేనబలాత్కారమభ్యరీర మత్ । నివృత్తంచపతిముదకార్థినముద్ధృత్యకూపాత్పిబ రుజతిమేశిరశ్శి రోరోగఇత్యుదంచనంసరజ్జుంపురశ్చిక్షేపోదంచయంతంతంచ కూపాదపః పృష్ఠతోగత్వాప్రణునోద। తంచవికలంస్కంధేనోదూహ్య దేశాద్దేశాం తరంపరిభ్రమంతీ పతివ్రతాప్రతీతింలేభే బహువిధాశ్చపూజాః । పునర వంతిరాజానుగ్రహాన్మహత్యాభూత్యాన్యవసత్ । అథపానీయార్థిసా ర్థజనసమాపత్తిదృష్టోద్ధృతమవంతిషు భ్రమంతమాహారార్థినంభర్తారము పలభ్య సాధూమినీయేనమేపతిర్వికలీకృతః సదురాత్మాయమితి తస్యసా ధోశ్చిత్రవధమజ్ఞేనరాజ్ఞా సమాదేశయాంచకార । ధన్యకస్తుదత్తపశ్చా ద్బంధోవధ్యభూమింనీయమానః సశేషత్వాదాయుషోయేనాసౌవికలీ కృతోఽభిమతోభిక్షుశ్చేన్మేపాపమాచక్షీత యుక్తోమేదండఇత్యదీనమభి కృతమభిజగాద । కోదోషఇత్యుపనీయదర్శితేఽముష్మిన్సవికలఃపర్యశ్రుః పాదపతితస్తస్యసాధోస్తత్సుకృతమసత్యాశ్చతస్యాస్తథాభూతం దుశ్చరి

తద్భాగ్యబుద్ధిరాచచక్షే। కుపితేన రాజ్ఞా విరూపితముఖీ సా దుమష్కృతకారిణీ కృతాశ్వభృత్యా పాచికా - కృతశ్చ ధన్యకః ప్రసాదభూమిః । తద్బ్రవీమి స్త్రీ హృదయం క్రూరమితి । పునరనుయుక్తో గోమినీవృత్తాంతమాఖ్యాతవాన్॥

అస్తి ద్రవిడేషు కాంచీ నామ నగరీ । తస్యామనేకకోటిసారః శ్రేష్ఠిపుత్రశ్శక్తికుమారో నామాసీత్। సోఽష్టాదశవర్షదేశీయశ్చింతామాపెదె। నాస్త్యదారాణామననుగుణదారాణాం వా సుఖం నామ । తత్కథన్ను గుణవద్విందేయం కళత్రమితి । అథ పరప్రత్యయాహృతేషు దారేషు యాదృచ్ఛికీం సంపత్తిమనభిసమీక్ష్య కార్తాంతికో నామ భూత్వా వస్త్రాంతపినద్ధశాలిప్రస్థో భువం బభ్రామ । లక్షణజ్ఞోఽయమిత్యముష్మై కన్యాః కన్యావంతః ప్రదర్శయాంబభూవుః । యాం కాంచిల్లక్షణవతీం సవర్ణాం కన్యాం దృష్ట్వా స కిల స్మ బ్రవీతి। భద్రే శక్నోషి కిమనేన శాలిప్రస్థేన గుణవదన్నమస్మానభ్యవహారయితుమితి। సహసితావధూతో గృహాద్గృహం ప్రవిశ్యాభ్రమత్ । ఏకదా తు శిబిషు కావేరీతీరపట్టనే సహ పితృభ్యామవసితమహర్ద్ధిమవశీర్ణభవనసారాం ధాత్ర్యా ప్రదర్శ్యమానాం కాంచనవిరళభూషణాం కుమారీం దదర్శ। అస్యాం సంసక్తచక్షుశ్చాతర్కయత్ । అస్యాః ఖలు కన్యకాయాః సర్వ ఏవావయవా నాతిస్థూలా నాతికృశా నాతిహ్రస్వా నాతిదీర్ఘా న వికటా మృజావంతశ్చ రక్తతలాంగులీ యవమత్స్యకమలకలశాద్యనేకపుణ్యలేఖాలాంఛితౌ కరౌ, సమగుల్ఫసంధీ మాంసలావసిరాలౌ చాంఘ్రీ, జంఘే చానుపూర్వవృత్తే, పీవరోరుగ్రస్తమివ దురుపలక్ష్యే జానునీ, సకృద్విభక్తచతురస్రః కకుందరవిభాగశోభీ రథాంగాకారసంస్థితశ్చ నితంబభాగః, తనుతరమీషన్నిమ్నం గంభీరం నాభిమండలం వలిత్రయేణ చాలంకృతముదరం, ఉరోవిభాగవ్యాపినావున్ముఖచూచుకౌ విశాలారంభశోభినౌ పయోధరౌ, ధనధాన్యపుత్రభూయస్త్వచిహ్నలేఖాలాంఛితతలే స్నిగ్ధోదగ్రకోమలనఖమణీ ఋజ్వనుపూర్వవృత్తతామ్రాంగులీ సన్నతాంసదేశే సౌకుమార్యవత్యౌ నిమగ్నపర్వసంధీ చ బాహులతే, తన్వీ కంబువృత్తబంధురా చ కంధరా, వృత్తమధ్యవిభక్తరాగాధరమసంక్షిప్తచారుచిబుకమాపూర్ణకఠినగండమండలమసంగతానువక్ర

నీలస్నిగ్ధభ్రూలత మనతిప్రౌఢతిలకుసుమ సదృశనాసికమత్యసితధవళర క్తత్రిభాగభాసురమధురధీరసంచారమంథరాయతేక్షణమిందుశకలసుం దరలలాటమింద్రనీలశిలాకారరమ్యాలకపఙ్క్తిద్విగుణకుండలితమ్లాననా ళీకనాళలలితలంబశ్రవణపాశయుగళమాననకమలం,అనతిభంగురోబహు ళః పర్యంతేఽప్యకపిలఛవిరాయామవానేకైకనిసర్గసమస్నిగ్ధనీలోగంధ గ్రాహీచమూర్ధజకలాపః, సేయమాకృతిర్నవ్యభిచరతి శీలమాసజ్జతి చమేహృదయమస్యామేవ। అథచపరీక్ష్యైనాముద్వహేయమవిమృశ్యకా రిణాంహినియతమనేకాఃపతంత్యనుశయపరంపరాఇతిస్నిగ్ధదృష్టిరాచష్ట। భద్రే కచ్చిదస్తికౌశలం శాలిప్రస్థేనానేన సంపన్నమాహారమస్మానభ్య వహారయితుమితి। తతస్తయావృద్ధదాసీసాకూతమాలోకితా। తస్యాహ స్తాత్ప్రస్థమాత్రం ధాన్యమాదాయ క్వచిదలిందోద్దేశేసుసిక్తసమ్మృష్టే దత్తపాదశౌచముపావేశయత్। సాకన్యా తాన్గంధశాలీన్ మాత్రయా విశోష్యాతపేముహుర్ముహుఃపరివర్త్య స్థిరసమాయాంభూమౌనాలీ పృ ష్ఠేనమృదుమృదుఘట్టయంతీ తుషైరఖండైస్తండులాన్పృథక్చకార। జ గాదచధాత్రీం మాతురేభిస్తుషైరర్థినోభూషణమృజాక్రియాక్షమైః స్వ ర్ణకారాస్తేభ్యఇమాన్దత్వాలబ్ధాభిఃకాకిణీభిః స్థిరతరాణ్యనత్యార్ద్రాణి నాతిశుష్కాణి కాష్ఠానిమితంపచాంస్థాలీముభేశరావేచాహరేతి।తథాకృతే తయా తాంస్తండులాననతినిమ్నోత్తానవిస్తీర్ణకుక్షౌ కకుభోలూఖలే లోహపత్రవేష్టితముఖేనసమశరీరేణవిభావ్యమానమధ్యతానవేనవ్యాయ తతమేనగురుణాఖాదిరేణముసలేన చతురలలితోత్క్షేపావక్షేపణాయాసిత భుజమసకృదంగుళీభిరుద్ధృత్యోద్ధృత్యావహత్యావహత్య శూర్పశోధితకణ కింశారుకాన్ తండులానసకృదద్భిఃప్రక్షాళ్య క్వథితపంచగుణేజలేద త్తచుల్లీపూజాప్రాక్షిపత్ । ప్రశ్లథావయవేషుప్రస్ఫురత్సుతండులే షుముకుళావస్థామతివర్తమానేషుసంక్షిప్యానలముపహితముఖపిధాన యాస్థాల్యాన్నమండమగాలయత్। దర్వ్యాచావగాహ్యమాత్రయాప రివర్త్యసమపక్వేషుసిక్థేషుతాంస్థాలీమధోముఖీమవాతిష్ఠిపత్। ఇంధ నాన్యంతస్సారాణ్యంభసాసమభ్యుక్ష్య ప్రశమితాగ్నీన్నిర్దుగ్ధాంగారీకృ

త్వా తదర్థిభ్యః ప్రాహిణోత్ । ఏభిర్లబ్ధాః కాకిణీర్దత్త్వా శాకంఘృతందధి తైలమామలకం చించాఫలం చ యథాలాభమానయేతి । తథానుష్ఠితే చ తయా ద్విత్రానుపదంశానుపపాద్య తదన్నమండమార్ద్రవాలుకోపహితనవశరావగతమితి మృదునా తాళవృంతానిలేన శీతలీకృత్య సలవణసంభారం దత్త్వాంగారధూపవాసం చ సంపాద్య తదప్యామలకం శ్లక్ష్ణపిష్టముత్పలగంధి కృత్వా ధాత్రీముఖేన స్నానాయ తమచోదయత్ । తయా చ స్నానశుద్ధ్యా దత్తతైలామలకః క్రమేణ సస్నౌ । స్నాతః సిక్తమృష్టే కుట్టిమే ఫలకమారుహ్య పాండుహరితస్య త్రిభాగశేషలూనస్యాంగణకదలీపలాశస్యోపరి శరావద్వయదత్తమార్ద్రమభిమృశన్నతిష్ఠత్ । సా తు తాం పేయామేవాగ్రే సముపాహరత్ । పీత్వా చాపనీతాధ్వశ్రమః ప్రహృష్టః ప్రక్లిన్నసకలగాత్రః స్థితోఽభూత్ । తతస్తస్య శాల్యోదనస్య దర్వీద్వయం దత్త్వా సర్పిర్మాత్రాం సూపముపదంశం చోపజహార । ఇమం చ దధ్నా చ త్రిజాతకావచూర్ణితేన సురభిశీతలాభ్యాం చ కాలశేయకాంజికాభ్యాం శేషమన్నమభోజయత్ । సశేష ఏవాంధస్యసావతృప్యత అయాచత చ పానీయం । అథ నవభృంగారసంభృతమగురుధూపధూపితమభినవపాటలాకుసుమవాసితముత్ఫుల్లోత్పలగ్రథితసౌరభం వారి నాళీధారాత్మనా పాతయాంబభూవ । సోఽపి ముఖోపహితశరావేణ హిమశిశిరకణకరాళితారుణాయమానాక్షిపక్ష్మా ధారారవాభినందితశ్రవణః స్పర్శసుఖోద్భిన్నరోమాంచకర్కశకపోలః పరిమళప్రవాహోత్పీడఫుల్లఘ్రాణరంధ్రో మాధుర్యప్రకర్షావర్జితరసనేంద్రియస్తదచ్ఛం పానీయమాకంఠం పపౌ । శిరఃకంపసంజ్ఞావారితా చ పునరపరకరకేణాచమనమదత్త కన్యా । వృద్ధయా తు తదుచ్ఛిష్టమపోహ్య హరితగోమయోపలిప్తే కుట్టిమే స్వమేవోత్తరీయకర్పటం వ్యవధాయ క్షణమశేత । పరితుష్టశ్చ విధివదుపయమ్య కన్యాం నిన్యే । నీత్వైవ తదనపేక్షః కామపి గణికామవరోధమకరోత్ । తామప్యసౌ ప్రియసఖీమివోపాచరత్ । పతించ దైవతమివాముక్తతంద్రా పర్యచరత్ । గృహకార్యాణి చాహీనమన్వతిష్ఠత్ । పరిజనం చ దాక్షిణ్యనిధిరాత్మాధీనమకరోత్ । తద్గుణవశీకృతశ్చ భర్తా సర్వమేవ

కుటుంబంతదాయత్తమేవకృత్వా తదేకాధీనజీవితశరీరస్త్రివర్గం నిర్వివేశ। తద్బ్రవీమి గృహిణః ప్రియహితాయ దారగుణా ఇతి । తతస్తేనానుయుక్తో నింబవతీవృత్తాంతమాఖ్యాతవాన్॥ ... ... *

అస్తి సౌరాష్ట్రేషు వలభీ నామ నగరీ। తస్యాం గృహగుప్తనామ్నో గుహ్యకేంద్రతుల్యవిభవస్య నావికపతేర్దుహితా రత్నవతీ నామ । తాం కిల మధుమత్యాస్సముపాగమ్య బలభద్రో నామ సార్థవాహపుత్రః పర్యణైషీత్। తయాపి నవవధ్వా రహసి రభసవిఘ్నితసుఖో ఝడితి ద్వేషమన్తరం బబంధ న తాం పునర్ద్రష్టుమిష్టవాన్ । తద్గృహాగమనమపి సుహృద్వాక్యాతివర్తీ లజ్జయా పరిజహార। తాం చ దుర్భగాం ప్రభృత్యేవ నేయం రత్నవతీ నింబవతీచేయమితి స్వజనః పరిజనశ్చ పరిబభాష । గతే చ కస్మింశ్చిత్కాలాంతరే సానుతప్యమానా కా మే గతిరితి విమృశంతీ కామపి వృద్ధపరివ్రాజికాం మాతృస్థానీయాం దేవశేషకుసుమైరుపస్థితామపశ్యత్। తస్యాః పురో రహసి సకరుణం రురోద। తయాప్యశ్రుముఖ్యా బహుప్రకారమనునీయ రుదితకారణం పృష్టా త్రపమాణాపి కార్యగౌరవాత్కథంచిదబ్రవీత్। అంబ కిం బ్రవీమి దౌర్భాగ్యం నామ జీవన్మరణమంగనానాం విశేషతశ్చ కులవధూనాం। తస్యాహమస్మ్యుదాహరణభూతా । మాతృప్రముఖోఽపి జ్ఞాతివర్గో మామవజ్ఞయైవ పశ్యతి । తేన సుదృష్టాం మాం కురు న చేత్త్యజేయమద్య నిష్ప్రయోజనాన్ప్రాణాన్ । అవిరామాచ్చ మే రహస్యం న శ్రావ్యమితి పాదయోః పపాత । సైనాముత్థాప్యోద్బాష్పా ప్రోవాచ। వత్సే మాధ్యవస్యః సాహసం। ఇయమస్మి త్వన్నిదేశవర్తినీ యావతి మయోపయోగస్తావతి భవామ్యనన్యాధీనా । యద్యేవాసి నిర్విణ్ణా తపశ్చర త్వం మదధిష్ఠితా పారలౌకికాయ కల్యాణాయ। నన్వయముదర్కః । ప్రాక్తనస్య దుష్కృతస్య యదనేనాకారేణేదృశేన శీలేన జాత్యాప్యేవంభూతయా సమనుగతా సత్యకస్మాదేవ భర్తృద్వేష్యతాం గతాసి । యది కశ్చిదస్త్యుపాయః పతిద్రోహప్రతిక్రియాయై దర్శయాముం మతిర్హి తే పటీయసీతి। అథాసౌ కథంచిత్క్షణమధోముఖీ ధ్యాత్వా దీర్ఘోష్ణం శ్వస్య సబాష్పమవోచత్ । భగవతి పతిరేకదైవతం వనితానాం విశేషతః కులజానామతస్త

చ్ఛ్రోత్రవణాభ్యుపాయభృతంకించిదాచరణీయం । అస్త్యస్మత్పురి వేశ్యోవణిక్ । అభిజనేనవిభవేనరాజాంతరంగభావేనచ సర్వపౌరానతీత్యప్రవర్తతే । తస్యకన్యా కనకవతీనామమత్సమానరూపావయవా మమాతిస్నిగ్ధాసఖీ తయాసహ తద్విమానహర్మ్యతలే తతోపిద్విగుణమండితావిహరిష్యామి। త్వయాతు తన్మాతృపార్థనం సకరుణమభిధాయ పతిరేతద్గృహంకథంచనానేయః । సమీపగతేషుచయుష్మాసు క్రీడామత్తానామకందుకంభ్రంశయేయం। అథతమాదాయతస్యహస్తేదత్వావక్ష్యసి పుత్రతవేయంభార్యాసఖీ నిధిపతిదత్తస్యశ్రేష్ఠిముఖ్యస్యకన్యా కనకవతీనామ త్వామియమనవస్థోనిష్కరుణశ్చేతిరత్నవతీనిమిత్తమత్యర్థంనిందతి తదేషకందుకోవిపత్తుధనంప్రత్యర్పణీయమితి । సతథోక్తోనియతమున్ముఖీభూయ తామేవప్రియసఖీం మన్యమానోమాం బద్ధాంజలినాయాచమానాయైమహ్యంభూయస్త్వత్ప్రీతః స్వాభిలాషమర్పయిష్యతి । తేనరంధ్రేణోపశ్లిష్యరాగమున్ముఖీకృత్య యథాసౌకృతసంకేతోదేశాంతరమాదాయమాం గమిష్యతి తథోపపాదనీయమితి। హర్షాభ్యుపేతయానయా తథైవసంపాదితం । అథైతాంకనకవతీతివృద్ధతాపసీవిప్రలబ్ధోబలభద్రః సరత్నసారభూషణమాదాయ నిశినీరంధ్రతమసిప్రావసత్ । సాతుతాపసీ వార్తామాపాదయత్ । మందేనమయానిర్నిమిత్తముపేక్షితారత్నవతీ శ్వశురౌపరిభూతౌ సుహృదశ్చాతివర్తితాస్తదత్రైవ సంసృష్టోజీవితుంజిహ్రేమీతిబలభద్రః పూర్వేద్యుర్మాముకథయత్ । నూనమసౌతేననీతావ్యక్తిశ్చాచిరాద్భవిష్యతీతి । తచ్ఛ్రుత్వా దద్బాంధవాస్తదన్వేషణంప్రతి శిథిలయత్నాస్తస్థుః । రత్నవతీతుమార్గేకాంచిత్పణ్యదాసీంసంగృహ్య తయోహ్యమానపాథేయావ్యపసృత్య ఖేటకపురమగమత్। అముత్రచవ్యవహారకుశలోబలభద్రః స్వల్పేనైవమూల్యేన మహద్ధనముపార్జయత్ పౌరాగ్రగణ్యశ్చాసీత్ । పరిజనశ్చభూయానర్థవశాత్సమాజగామ। తతస్తాంప్రథమదాసీం నకర్మకరోషి దృష్టంముష్ణాస్యప్రియంబ్రవీషీతి పరుషముక్త్వా బహ్వతాడయత్ । చేటీతు ప్రసాదకాలోపాఖ్యాతరహస్యాస్యావృత్తాంతైకదేశమాత్తరోషానిర్బిభేద । తచ్ఛ్రుత్వా

లుబ్ధేనతుదండవాహినా పౌరవృద్ధసన్నిధౌ నిధిపతిదత్తస్యకన్యాం కనకవతీం మోషేణాపహృత్యాప్యస్మత్పురేనివసత్యేషుదుర్మతిర్బలభద్రః। తస్య సర్వస్వహరణంనభవద్భిఃప్రతిబంధనీయమితినితరామభర్త్సయత। భీతం చబలభద్రమభిజగాదరత్నవతీ। నభేత్తవ్యమేవంబ్రూహి నేయంనిధిపతిదత్తకన్యాకనకవతీ వలభ్యామేవ గృహగుప్తదుహితారత్నవతీనామేయం దత్తాపితృభ్యాం మయాచన్యాయోఢా। నచేత్ప్రతీథప్రణిధింప్రహిణుతాస్యాబంధుపార్శ్వమితి। బలభద్రస్తుతథోక్త్వా శ్రేణీప్రాడ్విభావ్యేన తావదవాతిష్ఠత్।యావత్పురవృద్ధలేఖ్యలబ్ధవృత్తాంతోగృహగుప్తః ఖేటకపురమాగత్యసహజామాత్రాదుహితరమతిప్రీతఃప్రత్యనైషీత్। తథాదృష్ట్వారత్నవతీకనకవతీతిభావయతస్తస్యైవబలభద్రస్యాతివల్లభాజాతా। తద్బ్రవీమికామోనామసంకల్పఇతి। తదనంతరమసౌనితంబవతీవృత్తాంతమప్రాక్షీత్। సోహమబ్రవం॥ ... ... *

అస్తిశూరసేనేషుమధురానామనగరీ। తత్రకశ్చిత్కులపుత్రః కలాసుగణికాసు చాతిసక్తోమిత్రార్థం స్వభుజమాత్రనిర్వ్యూఢానేకకలహః కలహకంటకఇతికర్కశైరభిఖ్యాపితాఖ్యః ప్రత్యవాత్సీత్। సచైకదాకస్యచిదాగంతోశ్చిత్రకరస్య హస్తేచిత్రపటందదర్శ। తత్రకాచిదాలేఖ్యగతాయువతిరాలోకమాత్రేణైవ కలహకంటకస్య కామాతురంచేతశ్చకార। సచతమబ్రవీత్। భద్ర విరుద్ధమివైతత్ప్రతిభాతి। యతఃకులజాదుర్లభంవపురాభిజాత్యశంసినీచ నమ్రితాపాండురాముఖఛవిరనతిపరిభుక్తసులభాచతనుః ప్రౌఢతానువిద్ధాచదృష్టిః। నచైషా ప్రోషితభర్తృకా ప్రవాసచిహ్నస్యవేణ్యాదేరదర్శనాత్। లక్ష్మచైతద్దక్షిణపార్శ్వవర్తి తదియంవృద్ధస్యకస్యచిద్వణిజోనాతిపుంస్త్వస్య గృహిణీత్వయాతికౌశలాద్యథాదృష్టమాలిఖితాభవితుమర్హతీతి। సతమభిప్రశంస్యాశంసత్। సత్యమిదమవంతిపుర్యాముజ్జయిన్యామనంతకీర్తినామ్నస్సార్థవాహస్య భార్యాయథార్థనామా నితంబవతీనామ ఏషాసౌందర్యవిస్మితేనమయా ఏవమాలిఖితేతి। సతదైవోన్మనాయమానస్తద్దర్శనాయ వవ్రాజోజ్జయినీం। భార్గవోనామభూత్వా భిక్షానిభేనతద్గృహంప్రవి

శ్యైనాందదర్శ । దృష్ట్వాచాత్యారూఢమన్మథో నిర్గత్య పౌరముఖేభ్యః
శ్మశానరక్షామయాచత అలభతచ । తత్రలబ్ధైశ్శవావగుంఠనపటాది
భిః కామప్యర్హంతికాంనామ శ్రమణికాముపాసాంచక్రే । తన్ముఖేన
చనితంబవతీముపమంత్రయామాస । సాచైనంనిర్భర్త్సయంతీప్రత్యాచ
చక్షే। శ్రమణికాముఖాచ్చదుష్కరశీలభ్రంశాంకులస్త్రియముపలభ్యార
హసిదూతికామశిక్షయత్। భూయోఽప్యుపతిష్ఠ సార్థవాహస్యభార్యాం
బ్రూహిచోపహ్వరే సంసారదోషదర్శనాత్సమాధిమాస్థాయ ముముక్ష
మాణో మాదృశో జనః కులవధూనాంశీలపాతనేఘటతఇతిక్వఘటతే। ఏత
దపిత్వా మత్యుదారయా సమృద్ధ్యారూపేణాతిమానుషేణ ప్రథమేనవ
యసోపపన్నాం కిమితరనారీసులభంచాపలంస్పృష్టం నచేతిపరీక్షాకృతా
తుష్టాస్మి। తథైవమద్దృష్టభావతయా త్వామిదానీముత్పన్నాపత్యాంద్ర
ష్టుమిచ్ఛామి। భర్తాతుభవత్యాః కేనచిద్గ్రహేణాధిష్ఠితోఽసమర్థోఽభూత్।
నచశక్యంతస్యవిఘ్నమప్రతికృత్యాపత్యమస్మాల్లబ్ధుం । అతఃప్రసీదవృక్ష
వాటికామేకాకినీప్రవిశ్య మదుపనీతస్యైకస్య చిన్మంత్రవాదినః స్వచ్ఛం
దమేవహస్తేచరణమర్పయిత్వా తదభిమంత్రితేన ప్రణయకుపితానామ
భూత్వా భర్తారమురసిప్రహర్తుమర్హసి । ఉపర్యసావుత్తమధాతుపు
ష్టిమూర్జితాపత్యోత్పాదనక్షమామాసాదయిష్యతి । అనువర్తిష్యతేదే
వీమివాత్రభవతీం నశంకాకార్యేతి। సాతథోక్త్వావ్యక్తమభ్యుపేష్యతి। న
క్తంమాంవృక్షవాటికాంప్రవేశ్య తామపిప్రవేశయిష్యసి । తావతైవ
త్వయాహమనుగృహీతోభవేయమితి। సాతథైవోపగ్రాహితవతీ। సోఽ
తిప్రీతస్తస్యామేవక్షపాయాం వృక్షవాటికాయాంగతోనితంబవతీం ని
ర్గ్రంథికాప్రయత్నేనోపనీతాం పాదేపరామృశన్నివ హేమనూపుర
మేకమాక్షిప్యక్షురికయోరుమూలేకించిదాలిఖ్య ద్రుతతరమపాసరత్।
సాతుసాంద్రత్రాసాస్వమేవదుర్నయం ఘుష్యమాణా జిఘాంసంతీవ
శ్రమణికాం తద్వ్రణంభవనదీర్ఘికాయాంప్రక్షాళ్య దత్త్వాపటబంధ
నంసాభయాపదేశాదపరంచాపనీయనూపురం శయనపరాత్రిచతురాణి
దినాన్యేకాంతేనిన్యే । సధూర్తోవిక్రేష్యఇతి తేననూపురేణతమనంతకీ

ర్తిముపాససాద । సదృష్ట్వామమగృహిణ్యాఏవైషనూపురః కథమయముపలబ్ధస్త్వయేతితమబ్రువాణంనిర్బంధేనప్రచ్ఛ । సతువణిగ్గ్రామస్యాగ్రేవత్స్యామీతిస్థితోభూత్ । పునరసౌస్వగృహిణ్యైస్వనూపురయుగళంప్రేషయేతిసందిదేశ। సాచసలజ్జంససాధ్వసంచాద్యగాత్రావిశ్రామప్రవిష్టాయాః వృక్షవాటికాయాం ప్రభ్రష్టోమమైకః ప్రతిశిథిలబంధోనూపురః సోద్యాప్యన్విష్టోనదృష్టః సపునరయం ద్వితీయ ఇత్యపరం ప్రాహిణోత్ । అనయాచవార్తయాముంపురస్కృత్య సవణిగ్జనస్సమాజగామ। సచానుయుక్తోధూర్తః స్వపినయమావేదయత్ । విదితమేవఖలువోయథాహంయుష్మదాజ్ఞయాపితృవనమభిరక్ష్య తదుపజీవీప్రతివసామి । లుబ్ధాశ్చకదాచిన్మద్దర్శనభీరవోనిశిదహేయురపిశవానితినిశాస్వపిశ్మశానమధిశయే । అపరేద్యుర్దగ్ధాదగ్ధంమృతకంచితాయాఃప్రసభాకర్షంతీం శ్యామాకారాంనారీమపశ్యం । అర్థలోభాన్ననిగృహ్య ససాధ్వసంసాగృహీతా శస్త్రికయోరుమాలేయదృచ్ఛయాకించిదుల్లిఖితమేషచనూపురశ్చరణాదాకృష్టస్తావత్యేవద్రుతగతిస్సాపలాయిష్ట । సోయమస్యాగమః పరంభవంతఃప్రమాణమితి। విమర్శేనచతస్యాశ్శ్మశానికీత్వమైకమత్యేనపౌరాణామభిమతమాసీత్ । భర్త్రాచపరిత్యక్తా తస్మిన్నేవశ్మశానేబహువిలప్య పాశేనోద్బధ్యమర్తుకామా తేనధూర్తేననక్తమగృహ్యత। అనునీతాచసుందరీ త్వదాకారోన్మాదితేనమయా త్వదావర్జనేబహూనుపాయాన్ భిక్షుకీముఖేనోపన్యస్య తేష్వసిద్ధేషు పునరయముపాయోయావజ్జీవమసాధారణీకృత్యరంతుమాచరితః తత్ప్రసీదానన్యశరణాయాస్మై దాసజనాయేతి ముహుర్ముహుశ్చరణయోర్నిపత్య ప్రయుజ్యసాంత్వనశతాని తామగత్యంతరామాత్మవశ్యామకరోత్। తదిదముక్తందుష్కరసాధనంప్రజ్ఞేతి । ఇదమాకర్ణ్య బ్రహ్మరాక్షసోమామపూజయత్॥ ... ... *

అస్మిన్నేవక్షణే నాతిప్రౌఢపున్నాగముకుళస్థూలానిముక్తాఫలాని సహసలిలబిందుభిరంబరతలాదపతన్ । అహంతుకిన్న్వేదమిత్యుచ్చక్షురాలోకయం । కమపిరాక్షసంకాంచిదంగనాంవిచేష్టమానగాత్రీమాక

ఘణాంతమపశ్యం। కథమపహరతి నిష్కామామపి స్త్రియమనాచారో నైరృత ఇతి గగనగమనమందశక్తిరశస్త్రశ్చాతప్యే। సతు మత్సంబంధీ బ్రహ్మరాక్షసః తిష్ఠ తిష్ఠ పాప క్వాపహరసీతి భర్త్సయన్నుత్థాయాపరరాక్షసేన సమసృజ్యత। తాం తు రోషాదనపేక్షాపవిద్ధాం మధురవృక్షమంజరీమివాంతరిక్షాదాపతంతీమున్ముఖప్రసారితోభయకరః కరాభ్యామగ్రహీషం। ఉపగృహ్య చ వేపమానాం సవిమ్మాలితాక్షీం మదంగస్పర్శసుఖోద్భిన్నరోమాంచాం తాదృశీమేవ తామనవతారయన్నతిష్ఠం। తావత్తావుభావపి శైలశృంగభంగైః పాదపైశ్చ రభసోన్మూలితైర్ముష్టిపాదప్రహారైశ్చ పరస్పరమక్షపయేతాం। పునరహమతిమృదుని పులినవతి కుసుమలవలాంఛితే సరస్తీరేఽవరోప్య సస్పృహం నిర్వర్ణయంస్తాం మత్ప్రాణైకవల్లభాం రాజకన్యకాం కందుకవతీమలక్షయం। సాహి మయా సమాశ్వాస్యమానా తిర్యఙ్మామభినిరూప్య జాతప్రత్యభిజ్ఞా సకరుణమరోదీత్ । అవాదీచ్చ నాథ త్వద్దర్శనాదుపోఢరాగా తస్మిన్ కందుకోత్సవే పునః సఖ్యా చంద్రసేనయా త్వత్కథాభిరేవ సమాశ్వాసితాస్మి। త్వం కిల సముద్రమధ్యే మజ్జితః పాపేన మద్భ్రాత్రా భీమధన్వనేతి శ్రుత్వా సఖీజనం పరిజనం చ వంచయిత్వా జీవితం జిహాసురేకాకినీ క్రీడావనముపాగమం। తత్ర చ మామచకమత కామరూప ఏష రాక్షసాధమః। సోఽయం మయాభీతయావధూతప్రార్థనః స్ఫురంతీం మాం నిగృహ్యాభ్యధాత్ । అత్రైవమవసితోభూత్ । అహంచ దైవాత్తవైవ జీవితేశస్య హస్తే పతితా భద్రంతవేతి శ్రుత్వా చ తయా సహావరుహ్య నావమధ్యారోహం। ముక్తా చ నౌః ప్రతివాతప్రేరితా తామేవ దామలిప్తాం ప్రత్యుపాతిష్ఠత । అవరూఢాశ్చ వయమశ్రమేణ తనయస్య చ తనయాయాశ్చ నాశాదనన్యాపత్యస్తుంగధన్వా సుహ్మపతిర్నిష్కలః స్వయం సకళత్ర ఏవ నిష్కలంకే గంగారోధస్యనశనేనోపరంతుం ప్రతిష్ఠతే సహ తేన మర్తుమిచ్ఛత్యనన్యనాథానురక్తః పౌరవృద్ధలోక ఇత్యశ్రుముఖీనాం ప్రజానామాక్రందమశృణుమ । అథాహమస్మై రాజ్ఞే యథావృత్తమాఖ్యాయ తదపత్యద్వయం ప్రత్యర్పితవాన్। ప్రీతేన తేన జామాతా కృతోఽస్మి దామలిప్తేశ్వరేణ తత్పుత్రో మదనుజీవీ

జాతో మదాజ్ఞప్త్యైన చామునా ప్రాణవదుజ్ఝితా చంద్రసేనా కోశదాసమభజత్। తతశ్చ సింహవర్మసాహాయ్యార్థమత్రాగత్య భర్తుస్తవదర్శనోత్సవసుఖమనుభవామీతి॥ ... ... *

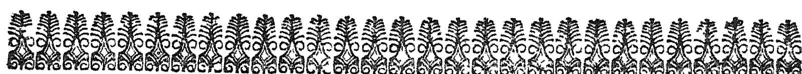
శ్రుత్వా చిత్రీయం దైవగతిరవసరేషు పుష్కలః పురుషకార ఇత్యభిధాయ భూయః స్మితాభిషిక్తదంతచ్ఛదో మంత్రగుప్తే హర్షోత్ఫుల్లం చక్షుః పాతయామాస దేవో రాజవాహనః। స కిల కరకమలేన కించిత్సంవృతాననః లలితవల్లభారభసదత్తదంతక్షతవ్యసనవిహ్వలాధరమణిర్నిరోష్ఠ్యవర్ణమాత్మచరితమాచచక్షే॥ ... ... *

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినః కృతౌ దశకుమారచరితే-

ఉత్తరపీఠికాయాం మిత్రగుప్తచరితం నామ

షష్ఠ ఉచ్ఛ్వాసః

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితే ఉత్తరపీఠికాయాం,

మంత్రగుప్తచరితం నామ సప్తమోచ్ఛ్వాసః

రాజాధిరాజనందన నగరంధ్రగతస్య తే గతిం జ్ఞాస్యన్నహం చ గతః కదాచిత్కలింగాన్ । కలింగనగరస్య నాత్యాసన్నసంస్థితజనదాహస్థానసంసక్తస్య కస్యచిత్కాంతారధరణిజస్యాస్తీర్ణ సరసకిసలయసంస్తరే తలే నిషద్య నిద్రాలీఢదృష్టిరశయిషి । జగతి చ కాలరాత్రిశిఖండజాలకాంధకారే చరితరక్షసిక్షరితనీహారే నిజనిలయనిలీననిశ్శేషజనే నితాంతశీతే నిశీథే ఘనతరశాఖిశాఖాంతరాళనిర్హ్రాది నేత్రనిందినీం నిద్రాం నిగృహ్ణాత్ । కర్ణదేశం గతం కథం ఖలేనానేన దగ్ధసిద్ధేన రిరంహాకాలే నిదేశం దిత్సతా జనపదరాగేణానర్గళేనార్దిత ఇత్థం ఖలీకృతః క్రియేతాస్యాణకనరేంద్రస్య కేనచిదనంతశక్తినా సిద్ధ్యంతరాయ ఇతి కింకరస్య కింకర్యాశ్చాతికాతరం రటితం । తదాకర్ణ్య క ఏష సిద్ధః కా చ సిద్ధిః కిం చానేన కింకరేణ కరిష్యత ఇతి దిదృక్షాక్రాంతహృదయః కింకరగతయా దిశా కించిదంతరం గతస్తరళతరనరాస్థిశకలరచితాలంకారకాంతకాయం దహనదగ్ధకాష్ఠనిష్ఠాంగారరజఃకృతాంగరాగం తటిల్లతాకారజటాధరం హిరణ్యరేతస్యరణ్యచక్రాంధకారరాక్షసేక్షణగృహీతనానేంధనగ్రాసే చ చంచదర్చిషి దక్షిణేతరేణ కరేణ తిలసిద్ధార్థకాదీన్నిరంతరచటచటాయితానాకిరంతం కంచిదద్రాక్షం । తస్యాగ్రే సకృతాంజలిః కింకరః కింకరణీయం దీయతాం నిదేశ ఇత్యతిష్ఠత్ । ఆదిష్టశ్చాయం తేనాతికృష్టాశయేన గచ్ఛ కళింగరాజస్య కర్దనస్య కన్యాం కనకలేఖాం కన్యాగృహాదిహానయేతి । స చ తథాకార్షీత్ । తతశ్చ నాం త్రాసేనాలక్షీయసా ప్రజర్జరేణ చ కంఠేన రణరణికాగృహీతేన చ హృదయేన హా తాత హా జననీతి క్రందంతీం కీర్ణగ్లానశేఖరస్రజి శీర్ణసహనశిరసిజానాం సంచయే నిగృహ్యాసినా శిలాశితేన శిరశ్ఛికర్తిషయా చేష్టత

ఝటితిచాచ్ఛిద్యతస్యహస్తాత్తాంశస్త్రికాం తయానికృత్యతస్యతచ్ఛిరస్సి
జటాజాలం నికటస్థస్యకస్యచిజ్జీర్ణసాలస్యస్కంధరంధ్రేన్యధిషి । తస్మి
ధ్యాయహృష్టతరస్సరాతుస్సః క్షీణాధరకథయత్ । ఆర్యకదర్యస్యాస్య
కదర్థనాన్నకదాచిన్నిద్రాయాతినేత్రే। తర్జయతి త్రాసయతిచాకృత్యే
చాజ్ఞాందదాతి తదత్రకల్యాణరాశినాపాధీయఃకృతం యదేషనరకాకః
కారణానాంనారకాణాంరసజ్ఞానాయాపనీతః శైత్యేశీతేతరదీధితిదేహజ
స్యనగరం। తదిస్థందయానిధైరనంతతేజసస్తైఽయంజనః కాంచిదాజ్ఞాంచి
కీర్షతి।ఆదిశాలంకాలహరణేనేత్యనంసీత్।ఆదిశంచతం సఖైసైషాసజ్జనా
చరితాసరణిర్వ్యదణీయసికారణేఽనణీయానాదరస్సందృశ్యతే। నచేదిదం
నెచ్ఛసి సేయంసన్నతాంగయష్టిరక్లేశార్హా సత్యేనేనాకృత్యకారిణాత్య
ర్థంక్లేశితా తన్నమైనాంనిజనిలయంనాన్యదితఃకించిదస్తివిత్తారాధనంన
ఇతి । అథతదాకర్ణ్య కర్ణశేఖరనీలనీరజాయితాం ధీరేతరతారకాంధ్య
శం తిర్యక్కించిదుచితాంసంచారయంతీ సలిలచరకేతనశరాసనానతాం
చిల్లికాలతాంలలాటరంగస్థలీలాస్యనర్తకీ లీలాలసంలాలయంతీ కంటకి
తరక్తగండరేఖా రాగలజ్జాంతరాళచారిణీ చరణాగ్రేణతిరశ్చీనసఖార్చి
శ్చంద్రికేణ ధరణీతలంసాచీకృతాననసరసిజంలిఖంతీ దంతచ్ఛదకిసలయ
లంఘినా హస్తాగ్రసలిలధారాశీకరకణజాలసంక్లేదితస్య స్తనతటచం
దనస్యార్ద్రీతాం నిరస్యతాస్యాంతరాళనిస్సృతేనతప్తసీయసానిలేన హృద
యలక్ష్యదళనదక్షరతిసహచరసాయకస్యదయితేన తరంగితదశనచంద్రి
కాని కానిచిదేతాన్యక్షరాణి కలకంఠీకలాన్యసృజత్ । ఆర్య కేనకార
ణేనైనందాసజనం కాలహస్తాదాచ్ఛిద్యానంతరం రాగానిలచాలితరణరణి
కాతరంగిణ్యనంగసాగరే కిరసి। యథా తేచరణసరసిజరజఃకణికా తథా
హంచింతనీయా । యది దయాస్తితేఽత్రజనేఽనన్యసాధారణఃకరణీయః
సఏషచరణారాధనక్రియాయాం। యదిచకన్యాగారాధ్యాసనేరహస్య
తురణాదనర్థఆశంక్యేత నైతదస్తి।రక్షితరాహినస్తత్రసఖ్యశ్చచేట్యశ్చ
యథానకశ్చిదేతజ్జ్ఞాస్యతి తథాయతిష్యంతఇతి। సచాహం దేహజేనా
కర్ణాకృష్టసాయకాసనేన చేతస్యతినిర్దయంతాడితస్తత్కటాక్షకాలాయ

సనిగళగాఢసంయతః కింకరాననినిహితదృష్టిరగాదిషం । యద్యేయంరథ
చరణజఘనాకథయతి తథాచేన్నాచరేయం నయేతనక్రకేతనః తుణానై
కెనాకీర్తనీయాందశాం । జనంచైనంసహానయానయాకన్యకయా కన్యా
గృహంహారిణనయనయెతి। నీతశ్చాహం నిశాచరేణశారదజలధరజాలకాం
తి కన్యకానికేతనం । తత్రచకాంచితాఽలకలాంచంద్రాననానిదేశా
చ్ఛంద్రశాలైకదేశే తద్దర్శనచలితధృతిరతిష్ఠం । సాచ స్వచ్ఛందతశ్శ
యానాః కరతలలాలనసంఘట్టనాపనీతనిద్రాః కాశ్చిదధిగతార్థాస్సఖీ
రకార్షీత్ । అథాగత్యతాశ్చరణనిహితశిరసః క్షురదస్రీకరాళితేక్షణాని
జశేఖరకేసరాగ్రసంలగ్నషట్చరణగణరణిత సంశయితకలగిరశ్శనైరకథ
యన్ । ఆర్య యదత్యాదిత్యతేజసస్తవిషానయనలక్ష్యతాంగతా తతఃకృ
తాంతేనగృహీతా దత్తాచేయం చిత్తజేనగరీయసాసాక్షీకృత్య రాగాన
లంతదనేనాశ్చర్యరత్నేనవినాక్షస్యతే రత్నశైలశిలాతలస్థిరం రాగత
రళేనాలంక్రియతాంహృదయం । తతస్సఖీజనేనాతిదక్షిణేన దృఢతరకృ
తస్నేహనిగడస్తయాసన్నతాంగ్యాసంగత్యారంసిషి॥ ... *

అథకదాచిదాయాసితజాయారహితచేతసి లాలసాలిలంఘనగ్లా
నఘనకేసరే రాజదరణ్యస్థలీలలాటలీలాయితతిలకే లలితానంగరాజాం
గీకృతనిర్నిద్రకణికాకాంచనఛత్రే దక్షిణపవనసారథిరయాహృత సహ
కారచంచలకలికే కాలాండజకంఠరాగరక్తరక్తాధగారతిరణాగ్ర సన్నా
హశాలిని శాలీనకన్యకాంతఃకరణసంక్రాంతరాగలింగితలజ్జే దర్దురగిరి
తటచందనాశ్లేషశీతలానిలాచార్యదత్తనానాలతానృత్తలీలే కాలే కళిం
గరాజస్సహాంగనాజనేన సహచతనయయా సకలేనచనగరజనేన దశ
త్రిణిచదినాని దినకరకిరణజాలాలంఘనీయే రణదళిసంఘులంఘితనతల
తాగ్రకిసలయాలీఢసైకతతటే తరళతరంగశీకరాసారసంగశీతలే సాగ
రతీరకాననే క్రీడారసజాతాసక్తిరాసీత్ । అథ సంతతగీతసంగీతసం
గతాంగనాసహస్రశృంగారహేలానిరర్గళానంగసంఘుష్టహర్షితశ్చ
రాగతృష్ణైకతంత్రస్తత్రరంధ్రేంద్రనాథేనజయసింహేన సలిలతరణ
సాధనానీతేనానేకసంఖ్యానౌకేన దాశ్రీగాగత్యాగృహ్యాతసకళత్రః। సా

చానీయత తాఽసచంచలాక్షీ దయితా నస్పృహసఖీజనేన కనకలేఖా । తద
హం దాహేనానంగదహనజనితేనాంతరితాహారచింతశ్చింతయన్ దయి
తాంగలితగాత్రకాంతిరిత్యతర్కయం । గతా సా కలింగరాజతనయా జని
తాఽజనయిత్ర్యాఽచ సహారిహస్తం । నిరస్తధైర్యస్తాం సరాజా నియతం సంజి
ఘృక్షేత్ । తదసహాచ సా సతీ గరరసాదినా సద్యస్సంతిష్ఠేత । తస్యాంచ
తాదృశీం దశాంగతాయాం జనస్యాస్థానస్య జేన హా నైతశరీరధారణా సా
కాప్యాగ్గతిరితి । అథాఽంతరేఽంధ్రనగరాదాగచ్ఛన్నగ్రజః కశ్చిద్దృశ్యత
తేనచేయం కథా కథితా । యథాకిల జయసింహేనానేకనికారదత్తసంఘ
ర్షేణ జఘాంసితస్సకర్దనః కనకలేఖాదర్శనైధితేన రాగేణారత్స్యత । సాచ
దారికా యక్షేణ కేనచిదధిష్ఠితా నతిష్ఠత్యగ్నేరగాంతరస్యాయస్యతిచన
రేంద్రసార్థసంగ్రహణేన తన్నిరాకరిష్యన్నరేంద్రోఽనచాస్తిసంధిరితి । తే
నచాహం దర్శితాశః శంకరస్యోత్తరంగ దేశజాతస్య జరత్సాలస్య స్కంధ
రంధ్రాంతర్జటాజాలం నిక్షిప్య తేనజటిలతాం గతః కంథాచీరసంచయాం
తరితసకలగాత్రః కాంశ్చిచ్ఛిష్యాన్ గృహీతం । తాంశ్చ నానాశ్చర్యక్రి
యాతిసంహితాజ్ఞనాదాకృష్టాన్నచేలాదిత్యాగాన్నిత్యహృష్టానకార్షం ।
అయాసిషంచ దినైః కైశ్చిదంధ్రనగరం । తస్యనాత్యాసన్నే సలిలరాశి
సదృశస్య కలహంసగణదళితనళినదళసంహతిగళితకింజల్కశకలశారస్య
సారసశ్రేణిశేఖరస్య సరసస్తీరకాననే కృతనికేతనస్థితః । శిష్యజనకథి
తచిత్రచేష్టాకృష్టసకలనాగరజనాతిసంధానదక్షస్సన్ దిశిదిశీత్యకీర్త్యజ
నేన । యఏషజరదరణ్యస్థలీసరస్తీరే స్థండిలశాయీ యతిస్తస్యకిల సక
లానిరహస్యాని సషడంగానిచ ఛందాంసి రసనాగ్రే సన్నిహితాన్య
న్యానిచశాస్త్రాణి మౌనయానినజ్ఞాయంతే సతేషాంతత్ప్రకాశాదర్థనిర్ణ
యంకరిష్యతి । అసత్యేనానాస్యాస్యం సంస్పృశ్యతే । సశరీరశ్చైషదయా
రాశిః । ఏతత్ప్రకాశాదర్థగ్రహణాద్యచిరంచరితార్థాదీక్షా । తచ్చరణర
జఃకణైః కైశ్చన శిరసి కీర్ణైరనేకస్యానేక ఆతంకశ్చిరం చికిత్సకైరసంహా
ర్యః సంహృతస్తదంఘ్రిక్షాళనసలిలసేకైర్నిష్కలంకశిరసాం నశ్యంతి
క్షణేనైకేనాఖిలనరేంద్రయత్నలంఘినశ్చండతారాగ్రహాస్తస్య శక్యం

శక్తైరియత్తాజ్ఞానం నచాస్యాహంకారకణికేతి। సాచేయంకథానేకజనాస్యసంచారిణీ తస్యకనకలేఖాధిష్ఠానధనదాజ్ఞాకరనిరాక్రియాతిసక్తచేతసః క్షత్రియస్యైకవర్షణాయాశకత్ । సచాహారహారాగత్యాదరేణాతిగరీయసార్చయన్నహైశ్చ శిష్యాన్సంగృహ్ణన్నధిగతక్షణఃకదాచిత్తాంక్షితార్థసార్థసాధనాయశనైరయాచిష్ట । ధ్యానధీరస్థానదర్శితజ్ఞానసన్నిధిశ్చైనంనిరీక్ష్య నిచాయ్యైకథయం । తాత స్థానపవహాయత్నస్తస్యాహికన్యారత్నస్యసకలకల్యాణలక్షణైకరాశేరధిగతిః । క్షీరసాగరరసనాలంకృతాయాఃగంగానదీసహస్రహారయష్టిరాజితాయాః ధరాంగనాయాఏవాసాదనాయసాధనం। నచయక్షస్తదధిష్ఠాయీ కేనచిన్నరేంద్రేణ తస్యాలీలాంచితనీలనీరజదర్శనాయాః దర్శనంసహతే తదత్ర సహ్యాంతాంత్రీణ్యహాని నైరహంయతిష్యేఽర్థస్యాస్యసాధనాయ । తథాదిష్టేచహృష్టేక్షితీశేగతే నిశినిశి నిర్నిశాకరార్చిషి నీరంధ్రాంధకారకణనికరనిర్గీర్ణదశదిశి నిద్రానిగళితనిఖిలజనదృశి నిర్గత్యజలతలనిలీనగాహనీయంనీరంధ్రం కృచ్ఛ్రాచ్ఛిద్రీకృతాంతరాళం తదేకతస్సరస్తటం తీర్థాసన్నికృష్టం కేనచిత్ఖననసాధనేనాకార్షం। ఘనశిలేష్టకాచ్ఛన్నఛిద్రాననంతతీరదేశం జనైరశంకనీయంనిశ్చిత్య దినాదిస్నాననిర్ణిక్తగాత్రశ్చనక్షత్రసంతానహారయష్ట్యగ్రగ్రథితరత్నం క్షణదాంధకారగంధహస్తిదారణైకకేసరిణం కనకశైలశృంగరంగలాస్యలీలానటం గగనసాగరఘనతరంగరాజిలంఘనైకనక్రం కార్యాకార్యసాక్షిణం సహస్రార్చిషంసహస్రక్షుదిగంగనారక్తచందనాంగరాగాయితకిరణజాలంరక్తనీరజాంజలినారాధ్యనిజనికేతనం న్యభ్యశిశ్రియం॥ ... ... *

యాతేచదినత్రయేఽస్తగిరిశిఖరగైరికతటసాధారణచ్ఛాయాతేజస్యచలరాజకన్యకాకదర్థనాయాంతరిత్వాఖ్యేనశంకరశరీరేణ సంస్పృష్టాయాస్సంధ్యాంగనాయాః రక్తచందనచర్చితైకస్తనకలశదర్శనీయేదినాధినాథే సజనాధినాథశ్శ్వాగత్య జనస్యాస్య ధరణిన్యస్తచరణనఖకిరణాచ్ఛాదితకిరీటః కృతాంజలిరతిష్ఠత్ । ఆదిష్టశ్చ దిష్ట్యాదృష్టేష్టసిద్ధిరిహజగతిహీననిరీహదేహినంశ్రియస్సంశ్రయంతే। శ్రియాంపిచ సకలాన్యనల

సానాంహస్తే నిత్యసాన్నిధ్యానియతస్తైసాధీయసా సచ్చరితేనానాకలిత
కలంకేన చర్చితేనాత్యాదరరచితేనాకృష్టచేతసా జనేనానేన సరస్తథా
సంస్కృతం యథేహాతేద్యసిద్ధిస్స్యాత్ । తదేతస్యాంనిశిగలదర్ధాయాం
గాహనీయం । గాహనాంతరంచ సలిలతలేసతతగతీనతస్సంచారిణస్స
న్నిగృహ్య యథాశక్తిశయ్యాకార్యా తతశ్చతటస్ఖలితజలస్థగితజలజఖండ
వలితదండకంటకాగ్రగళితదేహ రాజహంసత్రాసజర్జరరసితసందత్తకర్ణ
స్వజనస్యక్షణాదాకర్ణనీయంజనిష్యతేజలసంఘాతస్యకించిదారటితంశ్రాం
తేవతత్ర సలిలరటితేక్లిన్నగాత్రః కించిదారక్తదృష్టిర్వ్యేనాకారేణని
ర్యాస్యసి నిచాయ్యతం నిఖిలజననేత్రానందకారిణం నసయక్షుశ్మశ్రు
త్యగ్రత్షిసితయేస్థిరతరనిహితస్నేహశృంఖలనిగళితంచకన్యకాహృదయం
క్షణేనైకేనాసహనీయదర్శనాంతరాయంస్యాత్ । అస్యాశ్చధరాంగనా
యానాత్యాదృతసిరాకృతారిచక్రచక్రం కరతలగతం చింతనీయం నత
త్రసంశయః । తచ్చేదిచ్ఛస్యనేకశాస్త్రజ్ఞానధీరధిషణైరధికృతైరితరై
శ్చ హితైషిణైరాకలయ్య జాలికశతమానాయ్యాంతరం నాగరశ్చైర్య
థేష్టదృష్టాంతరాళంసరఃక్రియేత రక్షాచ తీరాత్త్రింశద్దండాంతరాలే
సైనికజనేన సాదరంరచనీయా కస్తత్రతజ్జానాతి యచ్ఛిద్రేణారయశ్చి
కీర్షంతీతి। తత్తస్యహృదయహారిజాతం తదధికృతైశ్చ తత్రకృత్యే రం
ధ్రదర్శనసహైరిచ్ఛాంచరాజ్ఞః కన్యకాతిరాగజనితాంనితాంతనిశ్చలాం
నిశ్చిత్యార్థవిమనననిషిద్ధః । తథాస్థితశ్చతదాసాదనదృఢతరాశయశ్చసఖ
ఖ్యాయత । రాజన్నత్ర తేజసాంతేచిరంస్థితం । నచైకత్రచిరస్థానంనశ్య
స్తం। కృతకృత్యశ్చేహనతిష్ఠామి యస్యతేరాష్ట్రేగ్రాసాద్యాసాదితం
తస్యతేకించిదనాచర్యంకార్యం గతిరార్యగర్హ్యేతి । తత్రైతచ్చిరస్థా
నస్యకారణంతచ్చాద్యసిద్ధం । గచ్ఛగృహే యథార్హజలేనహృద్యగం
ధేనస్నాతః సితస్రగంగరాగః శక్తిసదృశేనదానేనారాధితధరణితల
తైతిలగణస్తిలస్నేహసిక్తయాష్ట్యగ్రగ్రథితచేలాంచలఖండకాగ్నిశిఖాస
హస్రగ్రస్తనైశాంధకారరాశిరాగత్యార్థసిద్ధయేయతేథాఇతి । సకిలకృ
తజ్ఞతాందర్శయన్నసిద్ధిరేషాసిద్ధిర్యదసన్నిధిరిహార్యాణాం కష్టాచేయంని

స్సంగతాయానిరాగసందాసజనం త్యాజయతి నచనిషేధనీయాగరీయ
సాంగిరఇతి స్నానాయగృహేనయాసీత్ । అహంచనిర్గత్య నిర్జనేనిశీథే
సరస్తీరరంధ్రనిలీనస్సన్నిషచ్ఛిద్రదత్తకర్ణస్స్థితః । స్థితేచార్ధరాత్రే
కృతయథాదిష్టక్రియః స్థానస్థానరచితగతుస్సరాజా జాలికజనానానీయ
నిరాకృతాంతశ్శల్యం శంకాహీనస్సరస్సలిలం సలీలగతిరగాహత । త
తశ్చకీర్ణకేశంసంహతకర్ణనాసికంసరస్తలం హస్తినంసక్రలీలయానీ
రనిలీనయాతంతథాశయానంకంధరాయాంన్యగ్రహీషం । ఖరతరకాల
దండఘట్టనాతిచండైశ్చ కరచరణఘాతైర్నిర్దయదత్తైనిగ్రహః క్షణేనై
కేనాజహాత్సచేష్టాం। తతశ్చాకృష్యతచ్ఛరీరం తీరచ్ఛిద్రేనిధాయ నీరా
న్నిరయాసిషం। సద్యస్సంగతానాంచ సైనికానాం తదత్యచిత్రీయతాకా
రాంతరగ్రహణం । గజస్కంధగతః సితచ్ఛత్రాదిసకలరాజ చిహ్నా
రాజితశ్చండతరదండిదండతాడనత్రస్తజనదత్తాంతరయా రాజరథ్యయా
యాతస్తాంనిశాంనయనరసనిరస్తనిద్రారతిరనైషం। నీతేచ జనస్యాక్షిల
క్షతాం లాక్షారసదిగ్ధదిగ్గజశిరస్సదృశే శక్రదిగంగనారత్నాదర్శేఽ
ర్కచక్రే కృతకరణీయః కిరణజాలకరాలరత్నరాజిరాజితరాజాహ
సనాధ్యాసీ యథాసదృశాచారదర్శినశ్శంకాయంత్రితాంగాః సన్నిధి
నిషాదినస్సహోయానగాదిషం। దృశ్యతాంశక్తిరార్షీ । యత్తస్యయ
త్నైరజేయస్యేంద్రియాణాంసంస్కారేణ నీరజసా నీరజసాన్నిధ్యశా
లిని సహాసాలినిసరసి సరసిజదళసన్నికాశఛాయస్యాధికతరదర్శనీయ
స్యాకారాంతరస్యసిద్ధిరాసీత్ । అద్య సకలనాస్తికానాం జాయేతల
జ్జానతంశిరస్తదిదానీం చంద్రశేఖరనరకశాసనసరసిజాసనాదీనాం త్రి
దశేశానాం స్థానాన్యాదరరచితనృత్తగీతారాధనానిక్రియంతాం హ్రి
యంతాంచ గృహేదితః క్లేశనిరసనసహాస్యర్థిసార్థైర్ధనానీతి । ఆశ్చ
ర్యరసాతిరేకహృష్టదృష్టయస్తైజయజగదీశస్వతేజసాతిశయ్యదశదిశః స్థ
గయన్నిజేనయశసాదిరాజయశాంసి । ఇత్యసకృదాశాస్యాచరన్యథాది
ష్టాః క్రియాః । సచాహం దయితాయాస్సఖీం హృదయస్థానీయాం శ
శాంకసేనాంకన్యకాం కదాచిత్కార్యాంతరాగతాం రహస్యాచక్షి।

కశ్చిదయంజనః కదాచిదాసీద్దృష్టఇతి । అథసా హర్షకాష్ఠాంగతేన హృదయేనైవ దాలత్య్వ దశనదీధితిలతాంలీలాలసంలాసయంతీ లలితాం చితకరశాఖాంతరితదంత చ్ఛదకిసలయా హర్షజలక్లేదజర్జరనిరంజనేక్షణా రచితాంజలిర్నితరాంజానే యదినస్యాదైంద్రజాలికస్యజాలంకించిదేతా దృశం। కథంచైతత్కథయేతి స్నేహనిర్యంత్రణంశనైరగాదీత్ । అహం చాస్యైకార్త్స్న్యేనాఖ్యాయ తదాననసంక్రాంతేనసందేశేన సంజన య్య సహచర్యానిరతిశయంహృదయాహ్లాదంతతశ్చైతయాదయితయా నిరర్గళీకృతాతిసత్కృత కళింగనాథస్యాయదత్తయా సంగత్యాంధ్రక ళింగరాజ్యం కళింగనాథేన్యాసం । తస్యాస్యారిణాలిలంఘయిషితస్యాం గరాజస్య సాహాయ్యకాయాలఘీయసాసాధనేనాగత్యాత్ర తేసఖీజన సంగతస్యయాదృచ్ఛికదర్శనానందరాశిలంఘితచేతాజాతఇతి॥ ......*

తస్యతత్కౌశలంస్మితజ్యోత్స్నాభిషిక్తదంతచ్ఛదః సహసుహృద్భిరభినంద్య చిత్రమిదంమహామునేర్వృత్తమత్రైవఖలు ఫలితమతికష్టం తపస్త్విష్టంతు తావన్నర్మహర్షప్రకర్షస్పృశోః ప్రజ్ఞాసత్వయోర్దృష్టమిహస్వరూపమిత్యభిధాయ పునరవతరతుభవానితి బహుశ్రుతే విశ్రుతేవికచరాజీవసదృశందృశంచిక్షేపదేవోరాజవాహనః।సోప్యాచచక్షే॥

ఇతిశ్రీమహాకవిదండినఃకృతౌ దశకుమారచరితే
ఉత్తరపీఠికాయాం మంత్రగుప్తచరితంనామ
సప్తమఉచ్ఛ్వాసః

శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితే ఉత్తరపీఠికాయాం
విశ్రుతచరితంనామ అష్టమోచ్ఛ్వాసః

దేవమయాపిపరిభ్రమతావింధ్యాటవ్యాం కోపికుమారః క్షుధా
తృషాచ క్లిశ్యన్నక్లేశార్హః క్వచిత్కూపాభ్యాశేఽష్టవర్షదేశీయోదృష్టః
సచత్రాసగద్గదమవదత్ । మహాభాగ క్లిష్టస్యమేక్రియతామార్యసా
హాయ్యకం । అస్యహిమేప్రాణాపహారిణీంపిపాసాం ప్రతికర్తుముదక
ముదంచన్నిహకూపే కోపినిష్కలః మమైకశరణభూతఃపతితః తమల
మస్మినాహముద్ధర్తుమితి । అథాహమభ్యేత్య ప్రతత్యాకయాపిబద్ధము
త్తార్య తంచబాలం వంశనాళీముఖోద్ధృతాభిరద్భిః ఫలైశ్చపంచషైశ్శర
క్షేపోచ్ఛ్రితస్య లికుచవృక్షస్య శిఖరాత్పాషాణపాతితైః ప్రీత్యానీత
ప్రాణవృత్తిమాపద్య తరుతలనిషణ్ణస్తంజరంతమబ్రవం । తాతకఏవబా
లః కోవాభవాన్కథంచేయమాపదాపన్నేతి । సోఽశ్రుగద్గదమగదత్
శ్రూయతాంమహాభాగ॥ ... ... *

విదర్భోనామజనపదస్తస్మిన్ భోజవంశభూషణమంశావతారఇవ
ధర్మస్యాతిసత్త్వస్సత్యవాదీ వదాన్యోఽపినీతోవినేతా ప్రజానాం రంజి
తభృత్యః కీర్తిమానుదగ్రోమూర్తిబుద్ధిభ్యాముత్థానశీలః శాస్త్రప్రమా
ణకః శక్యభవ్యకల్పారంభీ సంభావయితావృద్ధాన్ ప్రభావయితాసేవ
కాన్ ఉద్భావయితాబంధూన్ న్యగ్భావయితా శత్రూనసంబద్ధప్రలా
పేష్వదత్తకర్ణః కదాచిదప్యవితృష్ణోగుణేష్వతినదీష్ణః కలాసు నేదిష్ఠోధ
ర్మార్థసంహితాసు స్వల్పేపిసుకృతేసుతరాం ప్రత్యుపకర్తా ప్రత్యవే
క్షితాకోశవాహనయోర్యత్నేన పరీక్షితా సర్వాధ్యక్షాణాముత్సాహ
యితాకృతకర్మణామనురూపైర్దానమానైః సద్యఃప్రతికర్తా దైవమానుషీ
ణామాపదాం షాడ్గుణ్యోపయోగనిపుణోమనుమార్గేణప్రణేతాచాతుర్వ

ణ్యాఽస్య పుణ్యశ్లోకః పుణ్యవర్మా నామాసీత్। సపుణ్యైః కర్మభిః ప్రా
ప్యపురుషాయుషం పునరపుణ్యేన ప్రజానామగణ్యతామరేషు। తదనంత
రమనంతవర్మా నామ తదాయతిరవనిమధ్యతిష్ఠత్ । స సర్వగుణైస్సమృ
ద్ధోఽపి దైవాద్దండనీత్యాం నాత్యాదృతోఽభూత్ । తమేకదా రహసి వసు
రక్షితో నామ మంత్రివృద్ధః పితురస్య బహుమతః ప్రగల్భవాగభాషత। తా
త సర్వ ఏవాత్మసంపదభిజనాత్ప్రభృత్యన్యూనైవాత్ర భవతి లక్ష్యతే
వృద్ధిశ్చ నిసర్గపట్వీ కలాసు నృత్తగీతాదిషు చిత్రేషు చ కావ్యవిస్తరేషు
ప్రాప్తవిస్తారా తథాప్యసావప్రతిపద్యాత్మ
సంస్కారమర్థశాస్త్రేష్వనగ్నిశోధితేవ హేమజాతిర్నాతిభాతి బుద్ధిః।
బుద్ధిహీనో హి భూభృదత్యుచ్ఛ్రితోఽపి పరైరధ్యారుహ్యమాణమాత్మా
నం న చేతయతే నచ శక్తస్సాధ్యం సాధనం వా విభజ్య వర్తితుం। అయథావృ
త్తశ్చ కర్మసు ప్రతిహన్యమానః స్వైః పరైశ్చ పరిభూయతే। నచావజ్ఞా
తస్యాజ్ఞా ప్రభవతి ప్రజానాం యోగక్షేమారాధనాయ। అతిక్రాంతశా
సనాశ్చ ప్రజాః యత్కించనవాదిన్యో యథాకథంచిద్వర్తిన్యః సర్వా
స్థితీస్సంకిరేయుః । నిర్మర్యాదశ్చ లోకో లోకాదితోఽముతశ్చ స్వామిన
మాత్మానం చ భ్రంశయేత్ । ఆగమదీపదృష్టేన ఖల్వధ్వనా సుఖేన వర్త
తే లోకయాత్రా । దివ్యం హి చక్షుర్భూతభవద్భవిష్యత్సు వ్యవహితవి
ప్రకృష్టాదిషు చ విషయేషు శాస్త్రం నామాప్రతిహతవృత్తి తేన హీనః స
తోఽప్యాయతవిశాలయోర్లోచనయోరంధ ఏవ జంతురర్థదర్శనేష్వసామ
ర్థ్యాత్। అతో విహాయ బాహ్యవిద్యాస్వభిషంగమాగమయస్వ దండనీ
తిం కులవిద్యాం తదర్థానుష్ఠానేన చావర్జితశక్తిసిద్ధిరస్ఖలితశాసనశ్శాధి చి
రముదధిమేఖలాముర్వీమితి । ఏతదాకర్ణ్య స్థాన ఏవ గురుభిరనుశిష్టం త
థా క్రియత ఇత్యంతఃపురమవిశత్ । తాం చ వార్తాం పార్థివేన ప్రమదాస
న్నిధౌ ప్రసంగేనోదీరితాముపనిశమ్య సమీపోపవిష్టశ్చిత్తానువృత్తికుశ
లః ప్రసాదవిత్తో గీతనృత్తవాదిత్రాదిష్వవాహ్యో బాహ్యనారీపరా
యణః పటురయం త్రితముఖో బహుభంగివిశారదః పరమర్మాన్వేషణప
టుః పరిహాసశీలో పరివాదరుచిః పైశున్యపండితస్సచివమండలాదప్యు

తోఽనుచహారీ సకలమర్మయోపాధ్యాయః కామతంత్రకర్ణధారః కుమా
రసేవకో విహారభద్రో నామ స్మితపూర్వం వ్యజ్ఞాపయత్। దేవ దైవాను
గ్రహేణ యది కశ్చిద్భాజనం భవతి విభూతేస్తమకస్మాదుచ్చావచైరుపప్ర
లోభనైః కదర్థయంతః స్వార్థం సాధయంతి ధూర్తాః। తథాహి కేచిత్ప్రే
త్య కిల లబ్ధవ్యైరభ్యుదయాతిశయైరాశాముత్పాద్య ముండయిత్వా శిరో బ
ద్ధ్వా దర్భరజ్జుభిరజినేనాచ్ఛాద్య నవనీతేనోపలిప్యానశనం చ శాయయిత్వా
సర్వస్వం స్వీకరిష్యంతి। తేభ్యోఽపి ఘోరతరాః పాషండినః పుత్రదారశరీ
రజీవితాన్యపి మోచయంతి। యది కశ్చిత్పటుర్జాతో నాస్యైవ్యాగతృష్ణి
కాయై హస్తగతం త్యక్తుమిచ్ఛేత్తమన్యే పరివార్యాహుః। ఏకామపి కాకి
ణీం కార్షాపణలక్షమాపాదయేమ శస్త్రాదృతే సర్వశత్రూన్ ఘాతయేమ
ఏకశరీరమాత్రమపి మర్త్యం చక్రవర్తినం విదధీమహి యద్యస్మదుద్దిష్టేన
మార్గేణ చర్యత ఇతి। స పునరిమాన్ ప్రత్యాహ కోఽసౌ మార్గ ఇతి। పునరిమే
బ్రువతే। నను చతస్రో రాజవిద్యాస్త్రయీ వార్తాన్వీక్షకీ దండనీతిరితి। తా
సు తిసృస్త్రయీవార్తాన్వీక్షకీష్వనుమహత్యో మందఫలాశ్చ తాస్తావదా
సతాం। అధీష్వ తావద్దండనీతిమ్। ఇయమిదానీమాచార్యవిష్ణుగుప్తేన మౌ
ర్యార్థే షడ్భిః శ్లోకసహస్రైః సంక్షిప్తా సైవేయమధీత్య సమ్యగనుష్ఠీ
యమానా యథోక్తకర్మక్షమేతి। స తథేత్యధీతే శృణోతి చ తత్ర జ
రాం గచ్ఛతి। తత్తు కిల శాస్త్రం శాస్త్రాంతరానుబంధి సర్వమేవ వాఙ్మ
యమవిదిత్వా న తత్త్వతోఽధిగంస్యతే। భవతు కాలేన బహునాల్పేన వా త
దర్థాధిగతిః। అధిగతశాస్త్రేణ చాదావేవ పుత్రదారమపి న విశ్వాస్యం। ఆ
త్మకుక్షేరపి కృతే తండులైరియద్భిరియానోదనస్సంపద్యతే ఇయతశ్చౌద
నస్య పాకాయ తావదింధనం పర్యాప్తమితి మానోన్మానపూర్వకం దేయం।
ఉత్థితేన రాజ్ఞా క్షాళితే ముఖే ముష్టిమర్ధముష్టిం వాభ్యంతరీకృత్య కృ
త్స్నమాయవ్యయజాతమహ్నః ప్రథమేఽష్టమే భాగే శ్రోతవ్యం। శృణ్వత
ఏవాస్య ద్విగుణమపహరంతి తేఽధ్యక్షధూర్తాశ్చత్వారింశతం చాణక్యో
పదిష్టానాహరణోపాయాన్ సహస్రధాత్మబుద్ధ్యైవ తే వికల్పయితా
రః। ద్వితీయేఽన్యోన్యం వివదమానానాం ప్రజానామాక్రోశైర్దహ్యమా

నకర్ణః కష్టంజీవతి । తతాఽపిపాఽడ్వివాకాదయః స్వేచ్ఛయాజయపరా
జయావిదధానాః పాపేనాకీర్త్యాచ భర్తారమాత్మనశ్చైతైర్యోజయం
తి । తృతీయెస్నాతుంభోక్తుంచలభతె భుక్తస్యచయావదంధఃపరిణామ
స్తావదస్యవిషభయంనశామ్యత్యేవభుక్త్యా । చతుర్థె హిరణ్యప్రతిగ్రహా
యహస్తంప్రసారయన్నెవోత్తిష్ఠతి। పంచమె మంత్రిచింతయామహాం
తమాయాసమనుభవతి। తతాఽపిమంత్రిణోమధ్యస్థాఇవాన్యోన్యం మిథ
స్సంభూయ దోషగుణౌదూతచారవాక్యాని శక్యాశక్యతాందేశకాల
కార్యావస్థాశ్చ స్వేచ్ఛయావివర్తయంతః స్వపరమిత్రమండలాన్యు
పజీవంతి బాహ్యాభ్యంతరాంశ్చకోపాన్గాఢముత్పాద్య ప్రకాశంప్రశ
మయంతస్స్వస్వామినమవశమవగృహ్ణంతి । షష్ఠే స్వైరవిహారో మం
త్రోఽవాసెవ్యః సోఽస్యతావాన్స్వైరవిహారకాలోయస్యతిస్రస్త్రిపా
దోత్తరనాడికా। సప్తమె చతురంగబలప్రత్యవేక్షణప్రయాసః । అష్ట
మేఽస్యసెనాపతిసఖస్యవిక్రమచింతాక్లెశః। పునరుపాస్యైవసంధ్యాం
ప్రథమే రాత్రివిభాగే గూఢపురుషాద్రష్టవ్యాస్తన్ముఖేన చాతినృశంసా
శ్శస్త్రాఽగ్నిరసప్రణిధయోనుష్ఠేయాః । ద్వితీయే భోజనానంతరంశ్రో
త్రియఇవస్వాధ్యాయమారభతె। తృతీయె తూర్యఘోషెణసంవిష్టశ్చ
తుర్థపంచమౌశయీతకిల కథమివాస్యాజప్రచింతాయాసవిహ్వలమన
సోవరాకస్య నిద్రాసుఖముపనమేత్। పునష్షష్ఠె శాస్త్రచింతా కార్య
చింతారంభః। సప్తమేతు మంత్రగ్రహాదూతాదిప్రేషణానిచ దూ
తాశ్చనామోభయత్రప్రియాఖ్యానలబ్ధానర్థాః వీతశుల్కబాధవర్త్మవ
ణిజ్యయావర్ధయంతః కార్యమవిద్యమానమపి లేశోనోత్పాద్యానవర
తంభ్రమంతి । అష్టమె పురోహితాదయోభ్యేత్యైనమాహుః । అద్య
దృష్టోదుస్స్వప్నో దుస్థితాగ్రహాః శకునానిచాశుభాని శాంతయఃక్రి
యంతాం సర్వమస్తుసౌవర్ణమేవహోమసాధనం।ఎవంసతికర్మగుణవ
ద్భవతి। బ్రహ్మకల్పాఇమెబ్రాహ్మణాః కృతమేభిస్స్వస్త్యయనంకల్యా
ణతరంభవతి తేచామీకష్టదారిద్ర్యాఽబహ్వపత్యాయజ్వానో వీర్యవంత
శ్చ అద్యాప్యప్రాప్తప్రతిగ్రహాః దత్తంచైభ్యస్స్వర్గ్యమాయుష్యమరి

ష్టనాశనంచభవతీతి । బహుబహుదాపయిత్వా తన్ముఖేనస్వయముపాంశుభక్షయంతి। తదేవమహర్నిశమవిహితసుఖలేశమాయాసబహులమవిరళకదర్థనంచ నయతో౽నయజ్ఞస్యాస్తాంచక్రవర్తితా స్వమండలమాత్రమపిదురారక్షంభవేత్ । శాస్త్రజ్ఞసమాజ్ఞాతో౽హియద్దదాతి యన్మానయతి యత్ప్రియంబ్రవీతి తత్సర్వమతిసంధాతుమిత్యవిశ్వాసో౽విశ్వాస్యతాహి జన్మభూమిరలక్ష్మ్యాయావతాచనయేనవినా లోకయాత్రా సలోకతఏవసిద్ధః నతత్రశాస్త్రేణార్థః। స్తనంధయో౽పిహి తైస్తైరుపాయైస్తన్యపానంజనన్యాలిప్సతే । తదపాస్యాతియంత్రణామనుభూయంతాం యథేష్టమింద్రియసుఖాని । యేప్యుపదిశంతి ఏవమింద్రియాణిజేతవ్యాని ఏవమరిషడ్వర్గస్త్యాజ్యః సామాదిరుపాయవర్గః స్వేషుపరేషుచాజస్రంప్రయోజ్యః సంధివిగ్రహచింతయైవనేయఃకాలః స్వల్పో౽పిసుఖావకాశోనదేయఇతి । తైరప్యేభిర్మంత్రివరైర్యుష్మతశ్చస్వార్జితంధనం దాసీగృహేష్వేవభుజ్యతే। కేచైతేవరాకాః యే౽పిమతికర్కశాస్తంత్రకారాశ్శుక్రాంగిరసవిశాలాక్షబాహుదంతిపుత్రపరాశరప్రభృతయస్తైః కిమరిషడ్వర్గో జితః కృతంవాతైశ్శాస్త్రానుష్ఠానం తైరపిహిప్రారబ్ధేషుకార్యేషుదృష్టేసిద్ధ్యసిద్ధీ । పతంతశ్చాపతద్భిరతిసంధీయమానాబహవః । నన్విదముపపన్నందేవస్య యమతసర్వలోకవంద్యాజాతిరయాతయామంవయోదర్శనీయంవపురపరిమాణావిభూతిస్తత్సర్వం సర్వావిశ్వాసహేతునాసుఖోపభోగప్రతిబంధినా బహుమార్గవికల్పనాత్సర్వకార్యేష్వముక్తసంశయేనతంత్రావాపేనైవమాకృథామాకృథావృథా సంతిహి తే దంతినాందశసహస్రాణి హయానాం లక్షత్రయమనంతపాదాతమపి పూర్ణాన్యేవహేమరత్నైః కోశగృహాణి సర్వస్యాపిజీవలోకస్యసమగ్రమపియుగసహస్రం భుంజానోనతేకోష్ఠాగారాణిరేచయిష్యంతి। కిమిదమపర్యాప్తం యదన్యార్జనాయాసఃప్రస్తూయతే జీవితంహినామజన్మవతాం చతుఃపంచాన్యహాని తత్రాపిభోగయోగ్యమల్పాల్పం వయఃఖండమపండితాఃపునరర్జనయంతఏవధ్వంసంతే నార్జితస్యవస్తునోలవమప్యాస్వాదయితుమీహంతే । కింబహునా రాజ్యభారంభారక్షమేష్వంతర

గభస్తేషు భక్తిమత్సు సమగ్రాప్సరసః ప్రతిరూపాభిరంతః పురికాభీర
మమాణో గీతసంగీతపానగోష్ఠీశ్చ యథర్తు బధ్నన్ యథార్థం కుసుమశరీర
లాభమితి పంచాంగీస్పృష్టభూమిరంజలిచుంబితచూడశ్చిరమశేత । ప్రా
హసీచ్చ ప్రీతిఫుల్లలోచనోఽన్తఃపురప్రమదాజనః । జననాథశ్చ సస్మిత
ముత్తిష్ఠన్ననుహితోపదేశాద్గురవో భవన్తః కిమితి గురుత్వా విపరీతమనుష్ఠిత
మితి తముత్థాప్య క్రీడానిర్భరమతిష్ఠత్ ॥ ... ... *

అథైతేషు దినేషు భూయో భూయః ప్రస్తుతేఽర్థే ప్రేర్యమాణో
మన్త్రివృద్ధేన వచసాభ్యుపేత్యాపి న సైవాచిత్తజ్ఞ ఇత్యవజ్ఞాతవాన్ । అ
ద్వైవం మన్త్రిణో మనస్యభూత్ । అహో మే మోహాద్బాలిశ్యమనుచితే
ఽర్థేనోదయన్ అక్షిగతోఽహమస్య హాస్యో జాతః । స్పష్టమస్య చేష్టా నా
మాయథాపూర్వం తథాహి న మాం సిగ్ధం పశ్యతి న సస్మితపూర్వం భాష
తే న రహస్యాని వివృణోతి న హస్తే స్పృశతి న వ్యసనేష్వనుకంపతే నో
త్సవేష్వనుగృహ్ణాతి న విలోభనవస్తూని ప్రేషయతి న మత్సుకృతాని ప్రగణ
యతి న మే గృహవార్తాం పృచ్ఛతి న మత్పక్షాన్ప్రత్యవేక్షతే న మామాస
న్నకార్యేష్వభ్యంతరీకరోతి న మామంతఃపురం ప్రవేశయతి । అపి చ మా
మనర్హేషు కర్మసు నియుఙ్క్తే మదాసనమన్యైరవష్టభ్యమానమనుజా
నాతి మద్వైరిషు విస్రంభం దర్శయతి మదుక్తస్యోత్తరం న దదాతి మత్స
మానదోషాన్విగర్హయతి మన్మనీషాముపహసతి స్వమతమపి మయా
వర్ణ్యమానం ప్రత్యవక్షిపతి మహార్హాణి వస్తూని మత్ప్రహితాని నాభినం
దతి నయజ్ఞానాం స్ఖలితాని మత్సమక్షం ముఖైరుద్ఘోషయతి । సత్యమా
హ చాణక్యః చిత్తజ్ఞానానువర్తినోఽనర్థా అపి ప్రియాస్స్యుః దక్షిణా అపి
తద్భావబహిష్కృతా ద్వేష్యా భవేయురితి । తథాపి కా గతిరవినీతోఽపి న ప
రిత్యాజ్యః పితృపైతామహైరస్మాదృశైరయమధిపతిరపరిత్యజంతోఽపిక
ముపకారమశ్రూయమాణవాచః కుర్మః । సర్వథా నయజ్ఞస్య వసంతభా
నోరశ్మకేంద్రస్య హస్తే రాజ్యమిదం పతితమపి నామాపదో భావిన్యః ప్రకృ
తిస్థమేనమాపాదయేయుః । అనర్థేషు సులభవ్యలీకేషు క్వచిదుత్పన్నోఽ
పి ద్వేషః సర్వాత్మనాస్మై న రోచయేత్ । భవతు భవితా తావదనర్థః

స్తంభితపిశునజిహ్వో యథాకథంచిదభ్రష్టపదస్తిష్ఠేయమితి॥......*

ఏవంగతే మంత్రిణి రాజని చ కామవృత్తే చంద్రపాలితో నామాశ్మకేంద్రామాత్యస్యేంద్రపాలితస్య సూనురసద్వృత్తః పిత్రా నిర్వాసితో నామ భూత్వా బహుభిశ్చారణైర్వృషీభిరనల్పకౌశలాభిశ్శిల్పకారిణీభిరనేకైశ్ఛన్నకింకరైశ్చ గూఢపురుషైః పరివృతోఽభ్యేత్య వివిధాభిః క్రీడాభిర్విహారభద్రమాత్మసాదకరోత్। అమునా చైవ సంక్రమేణ రాజన్యాస్పదమలభత। లబ్ధరంధ్రశ్చ సయద్యద్వ్యసనమారభతే తత్తథేత్యవర్ణయత్। దేవ యథా మృగయా హ్యుపకారిణీ న తథాన్యత్। అత్ర హి వ్యాయామోత్కర్షాదాపత్సూపకర్తా దీర్ఘాధ్వలంఘనక్షమో జంఘాజవః కఫాపచయాదారోగ్యకమూలమాశయాగ్నిదీప్తిర్మేదోపకర్షాదంగానాం స్థైర్యకార్కశ్యాతిలాఘవాదీని శీతోష్ణవాతవర్షక్షుత్పిపాసాసహత్వం సత్త్వానామవస్థాంతరేషు చిత్తచేష్టితజ్ఞానం హరిణగవలగవయాదివధేన సస్యలోపప్రతిక్రియా వృకవ్యాఘ్రాదిఘాతేన స్థలపథశల్యశోధనం శైలాటవీప్రదేశానాం వివిధకర్మక్షమాణామాలోచనమాటవికవర్గవిస్రంభణముత్సాహశక్తిసంధుక్షణేన ప్రత్యనీకచిత్రాసనమితి బహుతమాః గుణాః। ద్యూతేఽపి ద్రవ్యరాశేస్తృణవత్త్యాగాదనుపమానమాశయౌదార్యం జయపరాజయానవస్థానాద్ధర్షవిషాదయోరవిధేయత్వం పౌరుషైకనిమిత్తస్యామర్షస్య వృద్ధిరక్షహస్తభూమ్యాదిగోచరాణామత్యంతదురుపలక్ష్యాణాం కూటకర్మణాముపలక్షణాదనంతబుద్ధినైపుణ్యం ఏకవిషయోపసంహారాచ్చిత్తస్యాతిచిత్రమైకాగ్ర్యమధ్యవసాయసహచరేషు సాహసేష్వభిరతిః కర్కశపురుషప్రతిసంసర్గాదనన్యధర్షణీయతా మానావధారణమకృపణం చ శరీరయాపనమితి। ఉత్తమాంగనోపభోగేఽప్యర్థధర్మయోస్సఫలీకరణం పుష్కలః పురుషాభిమానః భావజ్ఞానకౌశలమలోభక్లిష్టమాచేష్టితమఖిలాసు కలాసు వైచక్షణ్యమలబ్ధోపలబ్ధిర్లబ్ధానురక్షణం రక్షితోపభోగభుక్తానుసంధానరుష్టానునయాదిష్వ్యాజస్రిమభ్యుపాయరచనయా బుద్ధివాచోః పాటవముత్కృష్టేష్టశరీరసంస్కారాత్సుభగవేషతయా లోకసంభావనీయతా పరం సుహృత్ప్రియత్వం గరీయసీపరి

జనవ్యపేక్షా స్మితపూర్వాభిభాషిత్వముద్రిక్తసత్వతా దాక్షిణ్యానువర్త
నముపశ్లోక్యోత్పాదనేనోభయలోకశ్రేయస్కరత్వమితి। పానేఽపి నానావి
ధరోగభంగపటీయసామాసవానామాసేవనాత్స్పృహణీయవయోవ్యవ
స్థాపనమహంకారప్రకర్షాదశేషదుఃఖతిరస్కరణమంగజరాగదీపనాదం
గనోపభోగశక్తిసంధుక్షణమపరాధప్రమార్జనాన్మనశ్శల్యాన్మార్జన
మశ్రావ్యశంసిభిరనర్గళప్రలాపైర్విశ్వాసోపబృంహణం మత్సరానను
బంధాదానందైకతానతా శబ్దాదీనామింద్రియార్థానాం సాతత్యేనాను
భవః సంవిభాగశీలతయా సుహృద్వర్గసంవర్ధనమనుపమానమంగలావణ్య
మనుత్తరాణి విలసితాని భయార్తినిరాకరణాచ్చ సాంగ్రామికత్వమితి।
వాక్పారుష్యందండోదారుణో దూషణానిచార్థానామేవయథావకాశము
పకారికాణి నహిమునిరివనరపతిరుపశమరతిరభిభవితుమరికులమలమవలం
బితుంచలోకతంత్రమితి। అసావపిగురూపదేశమివాత్యాదరేణ తస్యమత
మన్వవర్తత। తచ్ఛీలానుసారిణ్యశ్చప్రకృతయోవిశృంఖలమసేవంతవ్యస
నాని సర్వశ్చసమానదోషతయానకస్యచిచ్ఛిద్రాన్వేషణాయాయతిష్ట
సమానభర్తృప్రకృతయస్తంత్రాధ్యక్షాః స్వానికర్మఫలాన్యభక్షయన్।
తతఃక్రమాదాయద్వారాణివ్యశీర్యంత వ్యయముఖాని విటవిధేయతయా
విభోరహరహర్వ్యవర్ధంత సామంతపౌరజానపదముఖ్యాశ్చ సమానశీ
లతయా పారూఢవిస్రంభేణరాజ్ఞా సజాతయః పానగోష్ఠీష్వభ్యంతరీకృ
తాః స్వంస్వమాచారమత్యాచరిషుః । తదంగనాసుచానేకాపదేశపూ
ర్వముపాచరన్నరేంద్రస్తదంతఃపురేషుచామీభిన్నవృత్తేషు మందత్రాసా
బహుసుఖైరవర్తంత। సర్వశ్చకులాంగనాజనః పాంసులజనభంగిభాష
ణరతోభగ్నచారిత్రయంత్రణస్త్రైణాయాపినగణయిత్వాభర్తౄన్ధా
తృగణమంత్రణాన్యశృణోత్। తన్మూలాశ్చకలహోష్వమర్షణాముదభ
వన్। అహన్యంతదుర్బలాబలిభిః । అపహృతానిధనవతాంధనాని తస్క
రాదిభిరపహృతపరిభూతయః ప్రహృతాశ్చ పాతకపథాహత బాంధవాః
హృతవిత్తావధబంధాతురాశ్చ ముక్తకంఠమాక్రోశన్నశ్రుకంఠ్యఃప్రజాః
దండశ్చాయథాప్రహితోభయక్రోధావజనయత్ । కృశకుటుంబేషులో

భూఃపదమధత్త విమానితాశ్చ తేజస్వినో మానేనాదహ్యంత । తేషు తేషు చాకృత్యేషు పార్ష్ణిసరస్వరోపజాపాః । తదా చ మృగయువేవ తావ్యాఘ్రబాహుళ్యవర్ణనేనాద్రిద్రోణీరనపసారమార్గాశ్శుష్కతృణవంశగుల్మాః ప్రవేశ్య ద్వారతోఽగ్నివిసర్గైర్వ్యాఘ్రాదివధం ప్రోత్సాహ్య తన్ముఖపాతనైరిష్టకూపతృష్ణోత్పాదనేనాతిదూరహారితానాం ప్రాణహారిభిః క్షుత్పిపాసాభిర్వర్ధనైస్తృణగుల్మగూఢచ్ఛన్నతటప్రదరపాతహేతుభిర్విషమమార్గప్రధావనైర్విషముఖీభిః క్షురికాభిశ్చరణకంటకోద్ధరణైర్ద్విర్వాగ్విసరవిచ్ఛిన్నానుయాతృతయైకాకీకృతానాం యథేష్టఘాతనైర్మృగదేహాపరాద్ధైర్బాణమేషుమోక్షణైస్సపణబంధమధిరుహ్యాద్రిశృంగాణి దురధిరోహాణ్యనన్యలక్ష్యైః ప్రభ్రంశనైర్గాటవికఛద్మనా విపినేషు విరళసైనికానాం ప్రతిరోధనైరక్షద్యూతపక్షియుద్ధయాత్రోత్సవాదిసంకులేషు బలవదనుప్రవేశనైరితరేషాం హింసోత్పాదనైర్గూఢోత్పాదితవ్యళీకేభ్యోఽప్రియాణి ప్రకాశం లబ్ధ్వా సాక్షిషు తద్వ్యాఖ్యాప్యాకీర్తిగుప్తిహేతుభిః పరాక్రమైః పరకళత్రేషు సుహృత్త్వేనాభియోజ్య జారాన్ఛత్రానుభయం వా ప్రహృత్య తత్సాహసోపన్యాసయోగ్యనారీహారితానాం సంకేతేషు ప్రాగుపనీయ పశ్చాదభిద్రుత్యాకీర్తనీయైః ప్రమాపణైరుపప్రలోభ్య బిలప్రవేశనేషు నిధానఖననేషు మంత్రసాధనేషు చ విఘ్నవ్యాజసాధ్యైర్వ్యాపాదనైర్మత్తగజాధిరోహణాయ ప్రేర్య ప్రత్యవాయనిర్వర్తనైర్వ్యాళహస్తినం కోపయిత్వా లక్షీకృతముఖ్యమండలేష్వపక్రమణైర్దాయాద్యార్థే వివదమానానుపాంశు హత్వా ప్రతిపక్షేష్వయశఃపాతనైస్సామంతప్రరజనపదేష్వయథావృత్తానప్రకాశమభిప్రహృత్య తద్వైరినామఘోషణైర్యోగ్యాంగనాభిరహర్నిశమభిరమయ్య రాజయక్ష్మోత్పాదనైర్వస్త్రాభరణమాల్యాంగరాగాదిషు రసవిధానకౌశలైశ్చికిత్సాముఖేనామయబృంహణైరన్యైశ్చాభ్యుపాయైరశ్మకేంద్రప్రయుక్తాస్తీక్ష్ణరసదాదయః ప్రత్యపి తప్రవీరమనంతవర్మకటకం జర్జరమకుర్వన్ ॥ ... ... *

అథ వసంతభానుర్భానువర్మాణం నామ వానవాస్యం ప్రోత్సాహ్యానంతవర్మణా వ్యగ్రాహయత్ । తత్పరామృష్టరాష్ట్రపర్యంతశ్చానం

తవర్మాతమభియోక్తుంబలసముత్థానమకరోత్ । సర్వసామంతేభ్యశ్చాశ్మకేంద్రః ప్రాగపి తస్యప్రియతరోఽభూత్ । అపరేఽపిసామంతాస్సమగంసత। గత్వా చాభ్యర్ణంనర్మదారోధసిన్యవిశత్। తస్మింశ్చావసరే మహాసామంతస్య కుంతలపతేరవంతిదేవస్యాత్మనాటకీయాం క్ష్మాతలోర్వశీం నామ చంద్రపాలితాదిభిరతిప్రశస్తనృత్తకౌశలామాహూయానంతవర్మా నృత్తమద్రాక్షీదతిరక్తశ్చభుక్తవానివాం వధూత్తమాం । అశ్మకేంద్రస్తుకుంతలపతిమేకాంతేసమభ్యధత్త। ప్రమత్తఏషరాజాకళత్రాణినః పరామృశతి కియత్యవజ్ఞాసోఢవ్యా మమ శతమస్తిహస్తినాం పంచశతానిచతే తదాహం సంభూయమురలేశంవీరసేనమృచీకేశమేకవీరం కోంకణపతింకుమారగుప్తం నాశిక్యనాథంచ నాగపాలముపజపావః। తేచావశ్యమస్యావినయమసహమానాఅస్మన్మతే నైవోపవర్తేరన్ । అయంచవానవాస్యః ప్రియంమేమిత్రమమునైనందుర్వినీతమగ్రతోవ్యతిషిక్తం పృష్ఠతః ప్రహరేమకోశవాహనంచవిభజ్యగృహ్ణీమఇతి।హృష్టేనచామునాభ్యుపేతే వింశతివరాంశుకానాంపంచవింశతికాంచనకుంకుమకంబలానాం ప్రాభృతీకృత్యాప్తముఖేనతైస్సామంతైస్సంమంత్ర్య తానపిస్వమతావస్థాపయత్ ।ఉత్తరేద్యుస్తేషాంసామంతానాంవానవాస్యస్యచానంతవర్మా నయద్వేషాదామిషత్వమగమత్ । వసంతభానుశ్చతతఃకోశవాహనమశీర్ణమాత్మాధిష్ఠితమేవకృత్వా యథాప్రయాసం యథాబలంచవిభజ్య గృహ్ణీత యుష్మదనుజ్ఞయామేనకేనచిదంశేనాహం తుష్యామీతి శాఠ్యాత్సర్వానువర్తీ తేనైవామిషేణనిమిత్తీకృతేనోత్పాదితకలహః సర్వసామంతానధ్వంసయత్ । తదీయంచసర్వస్వంస్వయమేవాగ్రసత్। వానవాస్యం కేనచిదంశేనానుగృహ్యప్రత్యావృత్యసర్వమనంతవర్మరాజ్యమాత్మసాదకరోత్ ॥ ... ...

అస్మింశ్చాంతరే మంత్రివృద్ధోవసురక్షితః కైశ్చిన్మౌలైస్సంభూయ బాలమేనంభాస్కరవర్మాణమస్యైవ జ్యాయసీం భగినీంత్రయోదశవర్షాం మంజువాదినీమనయోశ్చమాతరం మహాదేవీం వసుంధరామాదాయాపసర్పన్నాపదోస్యాభావితయాదాహజ్వరేణదేహమజహాత్ । అ

స్మాన్నృశైర్మిత్రైస్తునీత్వా మాహిష్మతీం భర్తృద్వైమాతురాయ భ్రాత్రే
ఽమిత్రవర్మణే సాపత్యా దేవీ దర్శితాభూత్ । తాంచార్యామనర్యోఽసా
వన్యథాభ్యమన్యత । నిర్భర్త్సితశ్చ తయా సుతమియమఖండచారిత్రా రా
జ్యార్హం చికీర్షతి నైర్ఘృణ్యాత్తమేనం బాలమజిఘాంసత్ । ఇదం తు
జ్ఞాత్వా దేవ్యాహమాజ్ఞప్తః తాత నాలీజంఘ జీవతా నేనార్భకేణ యత్ర
క్వచిదవధాయ జీవంజీవేయం చేదహమప్యేనమనుసరిష్యామి జ్ఞాపయ
మాం క్షేమప్రవృత్తేస్స్వవార్తామితి। అహం తు సంకులే కథంచిదేనం నిర్గమ
య్య వింధ్యాటవీం వ్యగాహిషి। పరిచారదుస్థితం చైనమాశ్వాసయితుం
ఘోషే క్వచిదహాని కానిచిద్విశ్రమయ్య తత్రాపి రాజపురుషసంపాతభీ
తో దూరమపసరం। తత్రాస్య దారుణపిపాసాపీడితస్య వారి దాతుకామః
కూపేఽస్మిన్నపభ్రశ్య పతితస్త్వయైవమనుగృహీతస్త్వమేవాస్యాతశ్శర
ణమేధి విశరణస్య రాజసూనోరిత్యంజలిమబధ్నాత్ । కిమియం జాతాస్య
మాతేత్యనుయుక్తే మయాఽమునోక్తం। పాటలీపుత్రస్య వణిజో వైశ్రవణ
స్య దుహితరి సాగరదత్తాయాం కోసలేంద్రాత్కుసుమధన్వనోఽస్య మా
తా జాతేతి। యద్యేవమేతన్మాతుర్మత్పితుశ్చైకో మాతామహ ఇతి సస్నే
హం తమహం సస్వజే। వృద్ధేనోక్తం సింధుదత్తపుత్రాణాం కతమస్తే పితే
తి సుశ్రుత ఇత్యుక్తో సోఽత్యహృష్యత । అహం తు తం నయావలిప్తమశ్మకం న
యేనైవోన్మూల్య బాలమేనం పిత్ర్యే పదే ప్రతిష్ఠాపయేయమితి ప్రతిజ్ఞాయ
కథమస్యైనాం క్షుధం తుదేయమిత్యచింతయం। తావదాపతితౌ చ కస్యా
పి వ్యాధస్య త్రీనిషూనతీత్య ద్వౌ మృగౌ సచ వ్యాధస్తస్య హస్తాదవశిష్టమి
షుద్వయం కోదండం చాక్షిప్యావధిషం। ఏకశ్చ సపత్రాకృతోఽన్యశ్చ నిష్ప
త్రాకృతోఽపతత్। తం చైకం మృగం దత్త్వా మృగయవేఽన్యస్యాపలోమత్వ
చః క్లోమాపోహ్యాని సూలాకృత్యవికృతోర్వశిష్టగ్రీవాదిశూలాకృత్య దా
వాంగారేషు తప్తేనామిషేణ తయోరాత్మనశ్చ క్షుధమత్యతార్షం । ఏత
స్మిన్నర్మణిమతౌ సప్తవేనాతిహృష్టం కిరాతమస్మి పృష్టవాన్ । అయి జానా
సి మాహిష్మతీవృత్తాంతమితి। అసావాచష్ట తత్ర వ్యాఘ్రత్వచో దృతీశ్చ వి
క్రీయాద్యైవాగతః కిం న జానాసి ప్రచండవర్మా నామ చండవర్మాను

జ్ఞోఽమిత్రవర్మదుహితరం మంజువాదినీం విలిప్సురభ్యేతీతి తేనోత్సవోత్తరా పురీ। అథకర్ణేజపాననుబ్రవం। ధూర్తోఽమిత్రవర్మా దుహితరి సమ్యక్ప్రతిపత్త్యా మాతరం విశ్వాస్య తన్ముఖేన ప్రత్యాకృష్య బాలకం జిఘాంసతి। తత్ప్రతిగత్య కుశలమస్య మద్వార్తాం చ దేవ్యై రహస్యాని వేద్య పునః కుమారశ్శార్దూలభక్షిత ఇతి ప్రకాశమాక్రోశః కార్యః। సదుర్మతిరంతః ప్రీతో బహిర్దుఃఖం దర్శయన్ దేవీమనునేష్యతి। పునస్తయా త్వన్ముఖేన సవాచ్యో యదపేక్షయా త్వన్మతమత్యక్రమిషం సోఽపి బాలః పాపేన మే పరలోకమగాత్। అథ తు త్వదాదేశకారిణ్యేవాహం స తథోక్తః ప్రీతిం ప్రతిపద్యాభిపత్స్యతి। పునరనేన వత్సనాభనామ్నా మహావిషేణ సన్నియతోఽయం తత్ర మాలాం మజ్జయిత్వా తయా సవక్షసి ముఖే చ హంతవ్యః సఏవాయమసిప్రహారః పాపీయసస్తవ భవతు। యద్యస్మి పతివ్రతా పునరనేనాగదేన సంగమితేఽప్యసి తాం మాలాం మజ్జయిత్వా స్వదుహిత్రే దేయా మృతే తు తస్మిన్ తస్యాం చ నిర్వికారాయాం సత్యాం సతీత్వేనైనాం ప్రకృతయోఽనువర్తిష్యంతే। పునః ప్రచండవర్మణే సందేశ్యమనాథకమిదం రాజ్యమనేనైవ సహ బాలికేయం స్వీకార్యేతి। తావదావాం కాపాలికవేషచ్ఛన్నౌ దేవ్యైవదీయమానభిక్షౌ పురాద్బహిరుపశ్మశానం వత్స్యావః। పునరార్యప్రాయాన్ పౌరవృద్ధానాప్తాంశ్చ మంత్రివృద్ధానేకాంతే బ్రవీతు దేవీ స్వప్నేఽద్య మే దేవ్యా వింధ్యవాసిన్యా కృతః ప్రసాదోఽద్య చతుర్థేఽహని ప్రచండవర్మా మరిష్యతి పంచమేఽహని రేవాతటవర్తిని మద్భవనే పరీక్ష్య వైజన్యం జనేషు నిర్గతేషు కవాటముద్ఘాట్య త్వత్సుతేన సహ కోఽపి ద్విజకుమారో నిర్యాస్యతి సరాజ్యమిదమనుపాల్య బాలం తే ప్రతిష్ఠాపయిష్యతి। సఖలు బాలో మయా వ్యాఘ్రీరూపయా తిరస్కృత్య స్థాపితః। సా చేయం వత్సా మంజువాదినీ తస్య ద్విజాతిదారకస్య దారత్వేనైవ కల్పితేతి। తదేతదతిరహస్యం యుష్మాస్వేవ గుప్తం తిష్ఠతు యావదేతదుపపత్స్యత ఇతి। స సాంప్రతమతిప్రీతః ప్రయాతోఽర్థశ్చాయం యథాచింతితమనుష్ఠితోఽభూత్। ప్రతిదిశం చ లోకవాదః ప్రాసర్పత్। అహో మాహాత్మ్యం పతివ్రతానామసిప్రహార ఏవ హి సమాలాప్రహారస్తస్మిన్ జాతో న శక్యముపధియుక్త

మెతత్క్షేమేణాతివర్త్స్యం యత స్తదేవదత్తందామదుహిత్రే స్తనమండన మే వతస్యైజాతంనమృత్యుః । యోస్యాఃపతిర్వ్రతాయాశ్వాసనమతివర్తతే సభ స్తస్యైవభవేదితి॥ ... ... *

అథమహావ్రతివేషేణమాంచపుత్త్రీంచ భిక్షాయై ప్రవిష్టౌదృష్ట్వా ప్రహృషితస్తనీప్రత్యుత్థాయహస్తాగ్రాకులమబ్రవీత్ । భగవన్నయమంజలిర నాథోయంజనోనుగృహ్యతామస్తిమమైకస్స్వప్నః సకింసత్యోనవేతి। మ యోక్తంఫలమస్యాదైవప్రత్యక్ష్యసీతి। యద్యేవంబహుభాగధేయమస్యా వోదాస్యాః । సఖల్వస్యాస్సనాథ్యశంసీస్వప్నః మద్దర్శనరాగబద్ధసా ధ్వసాంమంజువాదినీంప్రణమయ్యభూయస్సాహర్షగర్భమబ్రవీత । త చ్చేన్మిథ్యాసోయంయుష్మదీయోబాలకపాలీశ్వోమయానిరోద్ధవ్యఇతి। మ యాసస్మితం మంజువాదినీరాగదీనదృష్టిలీఢధైర్యైణైవమాస్త్వితి లబ్ధభై క్షౌనాలీజంఘమాకార్యనిర్గమ్యతతశ్చతంచానుయాంతంశనైరపృచ్ఛం । క్వాసావల్పాయుఃప్రథితఃప్రచండవర్మేతి । సోఽబ్రూత రాజ్యమిదంమ మేత్యపాస్తశంకోరాజాస్థానమండపఏవతిష్ఠత్యుపాస్యమానః కుశీలవైరి తి। యద్యేవముద్యానేతిష్ఠేతితంజరంతమాదిశ్యతత్పాత్రీకారైకపార్శ్వేవి కస్యాంచిచ్ఛూన్యమఠికాయాం పాత్రీస్సమవతార్య తత్క్షణనియు క్తరాజపుత్త్రీఃకృతకుశీలవవేషలీలః ప్రచండవర్మాణమేత్యాన్వరంజయం। అనురంజితాతపెతుసమయెజనసమానజ్ఞానోపయోగి సంహృత్యనృత్తగీ తనానారుదితాదిహస్తచంక్రమణమూర్ధపాదాలానపాదాపీడవృశ్చికమ కరలంఘనాదీనిమత్స్యోద్వర్తనాదీనిచ కరణాని పునరాదాయాసన్నివ ర్తినాంఛురికాస్త్రాభిరుపహితవర్ష్మా చిత్రదుష్కరాణికరణాని శ్యేన పాతోత్క్రోశపాతాదీనిదర్శయన్ వింశతిచాపాంతరాలావస్థితస్యప్ర చండవర్మణః ఛురికయైకయాప్రత్యురసంప్రహృత్య జీవాద్వర్షసహస్రం వసంతభానురిత్యభిగర్జన్ మద్గాత్రముత్క్రష్టుముద్యతానాం కస్యాపిచా రభటస్య పీవరాంసబాహుశిఖరమాక్రమ్య తావతైవతంవిచేతోకుర్వన్ ఆకులంచలోకముచ్చక్షుఃకుర్వన్ ద్విపురుషోచ్ఛ్రితంప్రాకారమత్యలం ఘయం । అవప్లుత్యచోపవనేమదనుయాతినామేష పంథాదృశ్యతఇతిబ్రు

వాణఏవ నాలీజంఘసమీకృతసైకతాస్వస్పృష్టపాదన్యాసయా తమాలవీ
థ్యాచానుప్రాకారంప్రాచాప్రతిప్రధావితః పునరవాచోచ్ఛ్రితేష్టకచిత
త్వాదలక్ష్యపాతేనప్రద్రుత్యలంఘితప్రాకారవప్రఖాతవలయస్తస్యాం
శూన్యమఠికాయాంతూర్ణమేవప్రవిశ్య ప్రతివిముక్తపూర్వవేషస్సహకు
మారేణమత్కర్మ తుములరాజద్వారదుఃఖలబ్ధవర్త్మా శ్మశానోద్దేశమ
భ్యగాం। ప్రాగేవతస్మిన్దుర్గాగృహే ప్రతిమాధిష్ఠానఏవ మయాకృతం
భగ్నపార్శ్వస్థైర్యస్థూలప్రస్తరస్థగితబాహ్యద్వారంబిలం। అథగలతిమ
ధ్యరాత్రే వర్షధరోపనీతమహార్హరత్నభూషణపట్టనివసనౌ తంబిలమా
వాంప్రవిశ్య తూష్ణీమతిష్ఠావ। దేవీతుపూర్వేద్యురేవయథార్థమగ్నిసం
స్కారంమాలవాయదత్వా ప్రచండవర్మణేచతామవస్థామశ్మకేంద్రోఽప
ధికృతామేవసందిశ్యోత్తరేద్యుః ప్రత్యుషస్యేవ పూర్వసంకేతితపౌరా
మాత్యసామంతవృద్ధైస్సహాభ్యేత్య భగవతీమర్చయిత్వా సర్వజనప్రత్య
క్షంపరీక్షితకుక్షివైజన్యంతద్భవనంవిధాయ దత్తదృష్టిస్సహజనేనస్థిత్వా
పటీయాంసంపటహశబ్దమకారయత్। అణుతరంరంధ్రప్రవిష్టేనతేననా
దేనాహందత్తసంజ్ఞః శిరసైవోత్క్షిప్యసప్రతిమం లోహపాదపీఠమంసల
పురుషప్రయత్నదుశ్చలముభయకరవిధృతమేకపార్శ్వమేకతోనివేశ్య ని
రగమం నిరగమయంచకుమారం। అథయథాపూర్వమర్పయిత్వాదుర్గా
ముద్ఘాటితకవాటః ప్రత్యక్షీభూయ ప్రత్యయహృష్టదృష్టిస్పృష్టరోమాంచ
ముద్యతాంజలిరూఢవిస్మయంచ ప్రణిపతంతీః ప్రకృతీరభ్యధాం। ఇత్థందే
వీవింధ్యవాసినీమన్ముఖేనయుష్మానాజ్ఞాపయతి మయాసకృపయాశార్దూ
లరూపేణతిరస్కృత్యాద్యవోదత్తః తమేనమద్యప్రభృతిమత్పుత్రతయా
మందమాతృపతుఇతి పరిగృహ్ణంతుభవంతః అపిచదుర్ఘటకూటకోటిఘట
నాపాటవప్రకటశాఠ్యనిష్ఠురాశ్మకఘటఘట్టనాత్మానంమాం మన్యధ్వమ
స్యరక్షితారం రక్షానిర్వేశశ్చాస్యస్వసైయంసుభ్రూరభ్యనుజ్ఞాతా మ
హ్యమార్యయేతి। శ్రుత్వైతదహోభాగ్యవాన్భోజవంశోయస్యత్వ
మార్యాదత్తోనాథఇత్యప్రీయంతప్రకృతయః। సాతువాచామగోచరాం
హర్షావస్థామస్పృశన్మేశ్వశ్రూస్తదహరేవచయథావదగ్రాహయం మం

జువాదినీపాణిపల్లవం । ప్రసన్నాయాంచయామిన్యాం సమ్యగేవబిలం
ప్రత్యపూరయం। అలబ్ధరంధ్రశ్చలోకో నష్టముష్టిచింతాదికథైరభ్యుపా
యాంతరప్రయుక్తైర్దివ్యాంశతామేవ మమసమర్థయమానో మదాజ్ఞాం
నాత్యవర్తత । రాజపుత్రస్యార్యాపుత్ర ఇతిప్రభావహేతుఃప్రసిద్ధిరా
సీత్ । తంచగుణవత్యహానిభద్రాకృతముపనాయ్య పురోహితేనపాఠయ
న్నీతింరాజకార్యాణ్యన్వతిష్ఠం। అచింతయంచరాజ్యంనామశక్తిత్రయా
యత్తం శక్తయశ్చమంత్రప్రభావోత్సాహాఃపరస్పరానుగృహీతాః కృ
త్యేషుక్రమంతె మంత్రేణహివినిశ్చయోఽర్థానాం ప్రభావేన ప్రారం
భః ఉత్సాహేననిర్వహణం । అతఃపంచాంగమంత్రమూలోద్విరూపప్ర
భావస్కంధశ్చతుర్గుణోత్సాహవిటపోద్విసప్తతిప్రకృతిపత్రష్షడ్గుణకిసల
యశ్శక్తిసిద్ధిపుష్పఫలశ్చనయవనస్పతిర్నేతురుపకరోతు సచాయమనేకా
ధికరణత్వాదసహాయేనదురుపజీవోయస్త్వయమార్యకేతుర్నామమిత్ర
వర్మమంత్రీ సకోసలాభిజనత్వాత్కుమారమాతృపక్షోమంత్రిగుణైశ్చ
యుక్తస్తన్మతిమవమత్యైవధ్వస్తోమిత్రవర్మా సచేల్లబ్ధః పేశలమిత్యథనాలీ
జంఘంరహస్యశిక్షయం । తాతఆర్యమార్యకేతుమేకాంతెబ్రూహి కో
న్వేషమాయాపురుషోయఇమాంరాజ్యలక్ష్మీమనుభవతిసచాయమస్మద్బా
లోభుజంగేనామునాపరిగృహీతః కిముద్గీర్యేతత్రస్యేతవేతిసయద్వదిష్య
తి తదస్మైబోధ్యఇతి। సోన్యద్యైవంమామావేదయత్ ।ముహురుపాస్యప్రా
భృతైఃప్రవర్త్యచిత్రాఃకథాస్సంవాహ్య పాణిపాదమతివిస్రంభదత్త
క్షణంతమపృచ్ఛం త్వదుపదిష్టేననయేనసోప్యేవమకథయత్। భద్రమై
వంవాదిరభిజనస్య శుద్ధిదర్శనమసాధారణం బుద్ధినైపుణ్యమతిమానుషం
ప్రాణబలమపరిమాణమౌదార్యమత్యాశ్చర్యమస్త్రకౌశలమనల్పం శిల్ప
జ్ఞానమనుగ్రహార్ద్రం చేతస్తేజశ్చాప్యవిషహ్యమభ్యమిత్రీణ మిత్యస్మి
న్నేవసన్నిపాతితాగుణాః యోఽన్యత్రైకైకోఽపిదుర్లభాః ద్విషతా
మేషచిరబిల్వద్రుమః ప్రరోహ్యనాంతుచందనతరుస్తముద్ధృత్య నీతిజ్ఞమ్మ
న్యమస్మకమిమంచరాజపుత్రమనేనపిత్ర్యేపదే ప్రతిష్ఠితమేవ విద్ధినాత్ర
సంశయఃకార్యఇతి । తచ్ఛ్రుత్వాపిశ్రుత్వాభూయోభూయశ్శ్వపథాభిరిప్వశో

థ్య తం మేమతిసహాయమకరవం। తత్సఖించ సత్యశౌచానమాత్యాన్వివిధ వ్యంజనాంశ్చ గూఢపురుషానుదపాదయం। తేభ్యశ్చోపలభ్యలుబ్ధసమృద్ధ మత్యుత్సిక్తమవిధేయప్రాయంచ ప్రకృతిమండలమలుబ్ధతా మభివ్యఖ్యా పయన్ ధార్మికత్వముద్భావయన్నాస్తికాన్కదర్థయన్ కంటకాన్విశో ధయన్నమిత్రోపధీరుపఘ్నన్ చాతుర్వర్ణ్యంచ స్వధర్మకర్మసుస్థాపయ న్నభిసమాహారేయమర్థానర్థమూలాహిదండవిశిష్టకర్మారంభాః నచాన్య దస్తిపాపిష్ఠంతత్రదౌర్బల్యాదిత్యాకలయ్యయోగానన్వతిష్ఠం॥... ...*

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినఃకృతౌ దశకుమారచరితే-

ఉత్తరపీఠికాయాం, విశ్రుతచరితంనామ

అష్టమఉచ్ఛ్వాసః

సమాప్తమిదం దశకుమారచరితమ్.

